

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

RĪGA

2007. GADA DECEMBRIS

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-7013119

Fakss 371-7280882

E-pasts: macro@em.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1., 4.4., 6.1.), G.Piņķe (3.1., 3.2.1., 3.2.2., 3.3.1., 3.3.2., 3.5., 4.1.2., 4.1.3., 4.3.1., 4.3.2., 5.1.), E.Gergelevičs (2., 3.2.4.), A.Bessonovs (3.2.1., 3.2.2., 3.4.), M.Kubliņš (3.3.1., 3.3.2.), I.Skribāne (3.2.3., 4.3.3., 5.2.), D.Dravnieks (3.3.3., 6.3.2.), J.Salmiņš (4.1.2., 4.1.3.), I.Snīdere (4.2., 4.3.1., 4.3.2.), Č.Grībovskis (5.1.), J.Ušpelis (5.3.), I.Šulcs, G.Silovs (6.2.1.), A.Gulbis, D.Klinsone, L.Stauvere, S.Pizika, M.Paņkova, G.Ābele, (6.2.2.), D.Matulis, R.Bērziņš (6.2.3.), T.Grīnfelds, E. Skribnovska (6.3.1.), D.Merirands, D.Eberšteina (6.3.2.), A.Liepa (6.3.3.), A.Andriksone, I.Mežeca, I.Grīnberga (6.3.4.), I.Beināre, I.Benga (6.4.), I.Stikāne, U.Vanaga (6.5.), L.Neiders, I.Eglītis (6.6.), K.Šuste (6.7.), M.Stenders, I.Tarvāne, R.Vīksne (6.8.), M.Purviņa (6.9.), I.Ozoliņa (6.10.), L.Zemīte, B.Vītoļa (6.11.), R.Ansone, E.Beļskis, J.Maurāns, V.Zvejs (6.12.), D.Jirģena, N.Kovolenko, K.Lore, G.Vigupe (6.13.), I.Lipovska (6.14.), I.Bērziņa (6.14., 6.15.3.) Z.Kubuliņa (6.15.1.), I.Galiņa (6.15.2.).

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

Vāka dizains: Ingmārs Usas

Sagatavots iespiešanai un iespiests:

SIA „ABC JUMS”

Rūpniecības iela 3, Aizkraukle, LV-5101

Tālrunis: 5122888, tālrunis/fakss: 7142383

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2007

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāj!

Jūsu vērtējumam nododam kārtējo, jau divdesmit septīto, Ekonomikas ministrijas speciālistu sagatavoto ***Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību***. Pirmais Ziņojums tika izdots 1994. gada septembrī, nākamie kopš 1995. gada – tradicionāli divreiz gadā jūnijā un decembrī. Tāpat kā iepriekšējos Ziņojumos, arī šajā vērtēts valsts ekonomiskais stāvoklis un reformu gaita, prognozētas tautsaimniecības attīstības perspektīvas.

Latvijā jau vairākus gadus ir vērojama strauja izaugsme. Arī 2007. gadā IKP pieaugums ir bijis ievērojams, pēc mūsu aplēsēm – par 10,6%. Šis straujais iekšzemes kopprodukta pieaugums neapšaubāmi mazina mūsu valsts atpalicību no vecajām Eiropas Savienības valstīm.

Mēs esam gandarīti par valsts tautsaimniecībā sasniegto, bet arī skaidri apzināties esošās problēmas, veidojot attiecīgu politiku to risināšanai. Līdz ar straujo izaugsmi izveidojās un padziļinājās ekonomiskās disproporcijas – būtisks inflācijas pieaugums un liels maksājumu bilances tekošā konta deficīts.

2008. gadā viens no galvenajiem uzdevumiem būs pēc iespējas ātrāka Latvijas tautsaimniecības makroekonomiskās situācijas uzlabošana. Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju ir izstrādājusi virkni pasākumus tuvākajiem 2 gadiem tautsaimniecības stabilizācijai, kuru mērķis ir privātā kapitāla plūsmu virzienu maiņa par labu uz eksportu vērstām nozarēm un zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošana.

Ekonomikas ministrijas prioritārie uzdevumi 2008. gadā ir šādi:

- izstrādāt ikgadējo *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu*, iekļaujot arī pasākumus administratīvā sloga samazināšanai;
- sagatavot *Informatīvo ziņojumu par situāciju darba tirgū un vidēja termiņa prognozes darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstībai*;
- sagatavot *Informatīvo ziņojumu par Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras un Tūrisma attīstības valsts aģentūras pārstāvētību darbības efektivitāti* un piedāvāt konkrētus priekšlikumus ekonomisko pārstāvētību tīkla tālākai attīstībai;
- aktīvi līdzdarboties likumprojektu „Grozījumi Konkurences likumā” un „Grozījumi Enerģētikas likumā” pieņemšanā Saeimā.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, turpināsim dialogu ar mūsu sociālajiem partneriem – uzņēmējiem un viņus pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām. Tikai tādā veidā ilgtermiņa skatījumā ir iespējams nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi.

Ziņojumā Jūs atradīsiet informāciju gan par galveno ekonomisko un sociālo rādītāju un tautsaimniecības nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, gan arī par valdības ekonomisko politiku izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai, ārējās tirdzniecības politiku, Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošanu,

inovāciju un uzņēmējdarbības politiku un citām ekonomiskajām reformām. Nobeigumā Ziņojuma autori dod rekomendācijas valsts ekonomiskās politikas pilnveidošanai.

Ne visus Ziņojumā aplūkotos jautājumus ir vērtējis Ministru kabinets, tāpēc daudzi spriedumi par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo tikai Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.

Ceru, ka Ziņojums noderēs ekonomistiem, uzņēmējiem, visiem, kurus interesē Latvijas tautsaimniecības attīstības problēmas, un rosinās valsts institūciju, dažādu organizāciju un interešu grupu pārstāvju un citu interesentu domu apmaiņu.

Vēlos pateikties Ziņojuma autoriem par veikumu.

2007. gada decembris

Kaspars Gerhards,
ekonomikas ministrs

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	6
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	8
2. Pasaules ekonomikas attīstība	12
3. Izaugsme un produktivitāte	15
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte	15
3.2. IKP izlietojums	16
3.2.1. Kopīgais pieprasījums	16
3.2.2. Privātais un valsts patēriņš	17
3.2.3. Investīcijas	18
3.2.4. Eksports un imports	21
3.3. Nozaru ieguldījums	25
3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika	25
3.3.2. Apstrādes rūpniecība	26
3.3.3. Enerģētika	38
3.4. Reģionu attīstība	40
3.5. Prognozes	43
4. Makroekonomiskā stabilitāte	45
4.1. Valsts finanses	45
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	45
4.1.2. Kopbudžeta ieņēmumi	48
4.1.3. Kopbudžeta izdevumi	54
4.2. Cenas	57
4.2.1. Privātā patēriņa cenas	57
4.2.2. Ražotāju cenas	60
4.3. Maksājumu bilance	61
4.3.1. Tekošais konts	61
4.3.2. Finanšu plūsmas	63
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	64
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	68
4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss	68
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	69
4.4.3. Noguldījumi un kredīti	70
5. Darba tirgus	76
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	76
5.2. Darbaspēka izmaksas	77
5.3. Nodarbinātības politika	80

6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	84
6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam	84
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā	90
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	90
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	96
6.2.3. ES iekšējais tirgus	102
6.3. Nozaru attīstības politikas	103
6.3.1. Rūpniecības politika	103
6.3.2. Enerģētikas politika	106
6.3.3. Būvniecības politika	107
6.3.4. Tūrisma politika	110
6.4. Uzņēmējdarbības vide	113
6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas	115
6.6. Informācijas sabiedrība	117
6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi	120
6.8. Konkurences politika	124
6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana	128
6.10. Eksporta veicināšanas politika	129
6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	131
6.12. Kvalitātes nodrošināšana	137
6.12.1. Kvalitātes struktūrpolitika	137
6.12.2. Standartizācija, metroloģija, akreditācija	139
6.13. Privatizācija	141
6.14. Valsts un privātā partnerība	145
6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes	147
6.15.1. Tautsaimniecības padome	147
6.15.2. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome	150
6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome	151
7. Rekomendācijas	152

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība
AES	atomelektrostacija
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CAEV, CAE	Centrāl- un Austrumeiropas valstis
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas deklarācija
ECB	Eiropas Centrālā banka
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Vadības nodaļa
EM	Ekonomikas ministrija
EMS	Eiropas Monetārā savienība
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES SF	Eiropas Savienības struktūrfondi
ES-15	Eiropas Savienība pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās
ES-25	Eiropas Savienība pēc 2004. gada 1. maija paplašināšanās
ESF	Eiropas Sociālais fonds
FIAS	Ārvalstu investīciju konsultāciju dienests
FKTK	Finansu un kapitāla tirgus komisija
HES	hidroelektrostacija
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
IT	informācijas tehnoloģijas
ISPA	Eiropas Savienības pirmsiestāšanās finanšu instruments, kas orientēts uz liela apjoma vides un transporta infrastruktūras projektu finansiālu atbalstīšanu (<i>Instrument for the Structural Policies for Pre-accession</i>)
IVVI	importa vienības izmaiņu indekss
KF	Kohēzijas fonds
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra

LEVP	Latvijas eksporta veicināšanas programma
LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
LVS	Latvijas Standarts
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
MVUAP	Mazo un vidējo uzņēmumu Amatniecības padome
NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PHARE	Eiropas Savienības ekonomiskās palīdzības programma Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
RFB	Rīgas Fondu birža
RCI	ražotāju cenu indekss
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
TEC	termoelektrocentrāle
TEN-T	Eiropas Kopienas atbalsts transporta, telekomunikāciju un enerģijas infrastruktūras tīkliem
TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
VAS	valsts akciju sabiedrība
VCI	ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VKM II	Eiropas valūtas kursa mehānisms
VPD	Vienotais programmdokuments
VPP	valsts un privātā partnerība
XCI	ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai
ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

Valstu saīsinājumi

AT	Austrija	IE	Īrija
BE	Beļģija	IT	Itālija
BG	Bulgārija	LT	Lietuva
CZ	Čehija	LU	Luksemburga
CY	Kipra	LV	Latvija
DE	Vācija	MT	Malta
DK	Dānija	NL	Nīderlande
EE	Igaunija	PL	Polija
EL	Grieķija	PT	Portugāle
ES	Spānija	RO	Rumānija
EU	ES-27 valstis	SE	Zviedrija
FI	Somija	SI	Slovēnija
FR	Francija	SK	Slovākija
HU	Ungārija	UK	Lielbritānija

Mērvienības

EUR, EURO	eiro, oficiālā Eiropas Savienības naudas vienība	SDR	Pasaules valūtu grozs, Starptautiskā Valūtas fonda norēķinu vienība
Ls, LVL	lats		

Nosacītie apzīmējumi

–	parādība nav konstatēta	...	trūkst datu vai tie ir apšaubāmi
---	-------------------------	-----	----------------------------------

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

Valstī veiktās reformas un integrācija ES ir pozitīvi ietekmējusi ekonomisko attīstību. Laika periodā no 2004.-2006. gadam IKP ik gadu pieauga vidēji par 10,4%, 2007. gada trīs ceturkšņos – par 11%. Ekonomikas ministrija vērtē, ka kopumā IKP 2007. gadā ir pieaudzis par 10,6 procentiem.

Augstos izaugsmes tempus galvenokārt nodrošina stabila iekšzemes pieprasījuma dinamika, ko sekmē ienākumu pieaugums, finanšu sistēmas stabilitāte, kredītiespēju paplašināšanās, iestāšanās NATO un ES, pozitīvo nākotnes paredzējumu veidošanās. Pēdējos gados būtiski ir pieaudzis kā privātais patēriņš, tā investīcijas. Mazāka loma izaugsmē ir eksporta iespēju palielinājumam. Neto eksporta ieguldījums izaugsmē pēdējos četros gados ir negatīvs.

2007. gadā iekšējā pieprasījuma izaugsme bija nedaudz mērenāka nekā 2006. gadā. Ministru kabinetā 2007. gada 6. martā pieņemtais *Inflācijas ierobežošanas pasākumu plāns* ir piebremzējis straujo kredītesāšanas pieaugumu, kas savukārt ir samazinājis privātā patēriņa pieauguma tempu. Eksporta pieauguma temps 2007. gadā bija nedaudz straujāks nekā 2006. gadā, tomēr mazāks par importa pieauguma tempu.

Pēdējos gados **lielāko ieguldījumu izaugsmē nodrošina pakalpojumu nozares**. Iekšzemes pieprasījuma pieaugums jo īpaši veicina tirdzniecības, viesnīcu un restorānu attīstību, un šo nozaru pieaugums laika periodā no 2004.-2006. gadam kopumā ik gadu bija vidēji 15,5%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – par 14,4%. Savukārt finanšu starpniecība un operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi un citi komercpakalpojumi minētajā laika posmā kopumā ik gadu pieauga vidēji par 12,1%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – par 13,3 procentiem.

Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem un patēriņa kredītu izplatībai, arī turpmāk ir paredzams tirdzniecības (īpaši nepārtikas preču tirdzniecības) un arī citu komercpakalpojumu pieaugums, taču izaugsmes tempi būs zemāki nekā līdz šim.

Straujais investīciju pieaugums labvēlīgi ietekmē būvniecības attīstību. Laika periodā no 2004.-2006. gadam ražošanas apjomi būvniecībā ik gadu pieauga vidēji par 14,1%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – par 15,1%. Būvniecības nozarē pēdējos gados strauji pieauga ielu un ceļu, dzīvojamo un tirdzniecības ēku, viesnīcu, kā arī rūpniecības u.c. objektu celtniecība. Ir sagaidāms, ka pierims nekustamā īpašuma pieauguma bums. Tomēr pietiekami augsti būvniecības attīstības tempi ir sagaidāmi arī nākotnē saistībā ar ES fondu finansētu projektu realizāciju.

Mērenāks ir apstrādes rūpniecības ieguldījums izaugsmē. Laika periodā no 2004.-2006. gadam ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā ik gadu pieauga vidēji par 6,2%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – tikai par 0,7%. Apstrādes rūpniecības lēno izaugsmi 2007. gada trīs ceturkšņos lielā mērā noteica vienas no lielākajām rūpniecības apakšnozarēm – kokapstrādes ražošanas apjomu samazināšanās šajā periodā par 7,1%. Vienlaikus jāatzīmē citu uz eksportu vērstu rūpniecības nozaru straujo izaugsmi: metālu un metālizstrādājumu ražošana palielinājās par 7%, elektronisko un optisko iekārtu ražošana – par 9,5%, ķīmiskā un to saskarnozaru rūpniecība – par 6,7 procentiem.

Apstrādes rūpniecības izaugsmes samazinājums saistīts ar atsevišķu nozaru, galvenokārt kokapstrādes uzņēmumu pārstrukturizāciju, kas nākotnē nodrošinās uzņēmumu konkurētspējas pieaugumu ārvalstu tirgos un lielāku ieguldījumu IKP veidošanā.

Lauksaimniecības izaugsmes tempi atpaliek no tautsaimniecības kopējās izaugsmes tempiem. 2006. gadā nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ nozares produkcijas izlaide samazinājās par 2,8%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos tā palielinājās par 9,1%. Lauksaimniecības turpmākā attīstība būs atkarīga no lauksaimniecības ražotņu un produktu pielāgošanas ES standartiem un kvalitātes kritērijiem, ārējā pieprasījuma. Latvijas iestāšanās ES nodrošina vienlīdzīgākas konkurences iespējas lauksaimniekiem ES iekšējā tirgū, savukārt ES fondu sniegtais atbalsts veicina lauksaimniecības modernizāciju un darbības diversifikāciju.

Svarīga vieta Latvijas tautsaimniecībā ir tranzītpakalpojumiem, kas veido aptuveni 15% no Latvijas preču un pakalpojumu eksporta ienākumiem jeb aptuveni 5% no IKP. Lai arī tranzītpakalpojumu apjomi pieaug, tomēr to īpatsvars kā tautsaimniecībā kopumā, tā nozarē „Transports un sakari” samazinās. Tas ir izskaidrojams tādējādi, ka transporta nozares pakalpojumu iekšējais pieprasījums pēdējos gados pieaug straujāk nekā ārējais. Divas trešdaļas no nozares „Transports un sakari” izaugsmes nosaka iekšējais pieprasījums (sakarū, noliktavu, autostāvvietu pakalpojumu, tūrisma attīstība u.c.) un tikai trešdaļu – ārējais pieprasījums (tranzīts).

Kopumā nozare „Transports un sakari” laika periodā no 2004.-2006. gadam ik gadu pieauga vidēji par 11%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – par 9,2%. Pēc iestāšanās ES īpaši strauji palielinājās kravu pārvadājumi, kā arī pieauga pasažieru transporta pakalpojumi, t.sk. gaisa transporta pakalpojumi.

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2004	2005	2006	2007	2008 p
(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)					
Iekšzemes kopprodukts	8,7	10,6	11,9	10,6 n	7,0
Privātais patēriņš	9,5	11,5	19,8	15,0 n	6,5
Valsts patēriņš	2,1	2,7	4,0	3,5 n	3,5
Kopējā pamatkapitāla veidošana	23,8	23,6	18,3	13,5 n	7,5
Eksports	9,4	20,3	5,3	9,4 n	10,0
Imports	16,6	14,8	17,5	20,0 n	12,2
Patēriņa cenas	6,2	6,7	6,5	10,1	13,0
(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)					
Vispārējās valdības sektora balance	-1,0	-0,4	-0,3	0,8 n	1,0
Vispārējās valdības parāds	14,5	12,5	10,6	9,0 n	9,2
Maksājumu bilances tekošais konts	-12,8	-12,5	-22,3	-23,0 n	-22,0
Gada laikā saņemtās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā	4,6	4,5	8,1	7,0 n	8,0
Nodarbinātības līmenis	62,3	63,3	66,3	67,0 n	68,0
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	10,4	8,7	6,8	6,0 n	5,7

n – novērtējums; p – prognoze

Ir vērojama vispārējās valdības budžeta bilances uzlabošanās: 2003. gadā vispārējās valdības budžetā bija deficīts 1,6% apmērā no IKP, bet, pakāpeniski uzlabojoties finansiālajai situācijai, 2006. gadā tas bija vairs tikai 0,3% apmērā no IKP.

2007. gada valsts budžets tika apstiprināts Saeimā ar finansiālo deficītu 1,3% apmērā no IKP. Tomēr 2007. gada septembrī Saeima veica grozījumus likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam”, paredzot tajā pārpalikumu 0,4% apmērā no IKP. Provizoriskie dati rāda, ka 2007. gads ir noslēgts ar 94 milj. latu lielu budžeta pārpalikumu jeb 0,8% apmērā no IKP.

Saeima 2008. gada budžetu ir akceptējusi ar pārpalikumu 163 milj. latu apmērā, kas ir 1% no IKP¹. Arī turpmākajos gados ir plānots budžets ar pārpalikumu – 2009. gadā 1,2% apmērā no IKP un 2010. gadā 1,5% apmērā no IKP.

Valdības parāda līmenis Latvijā ir viens no zemākajiem ES, un paredzams, ka tā līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā kritērija.

Viens no galvenajiem ekonomikas attīstības riskiem Latvijā ir augsta inflācija un liels tekošā konta deficīts, kura pamatā ir augsts iekšzemes pieprasījums.

Inflācija kopš 2004. gada pārsniedz 6%. 2007. gadā cenu pieauguma tempi palielinājās – gada vidējā inflācija sasniedza 10,1%. Latvijas inflācijas līmeni nosaka daudzi, dažkārt savstarpēji nesaistīti faktori, tajā skaitā gan strukturālas dabas izmaiņas saistībā ar dalību

ES, gan pasaules cenu kāpums energoresursiem, gan administratīvi regulējamo cenu izmaiņas u.c. Būtiskākais faktors tomēr ir strauji augošais iekšējais pieprasījums, ko stimulē gan strādājošo būtiskais algu pieaugums, gan pieaugošais kredītešanās apjoms.

Arī 2008. gadā inflācija ir sagaidāma relatīvi augstā līmenī, jo ir paredzēts būtisks administratīvi regulējamo cenu kāpums un akcīzes nodokļa likmju celšana tabakas izstrādājumiem un degvielai. Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2008. gadā vidējais cenu līmenis par 13% pārsniegs 2007. gada attiecīgo rādītāju. Savukārt vidēja termiņa periodā, sarūkot minēto cenu pieaugumu veicinošo faktoru ietekmei un valdībai īstenojot inflācijas samazināšanas pasākumus, inflācija pakāpeniski kritīsies.

Latvijai jau vairākus gadus raksturīgs relatīvi liels tekošā konta deficīts. Līdz šim tas nav ietekmējis ekonomikas stabilitāti, jo deficītu lielā mērā nosedz parādu neradošās plūsmas un Latvijas Bankas rezerves aktīvi ik gadu palielinās. 2006. gadā tekošā konta deficīts bija 22,3% apjomā no IKP. Tekošā konta negatīvā saldo pieaugumu 2006. gadā noteica gan preču un ienākumu, gan arī pakalpojumu un kārtējo pārvedumu saldo pasliktināšanās.

2007. gada sākumā bija vērojama neliela tekošā konta uzlabošanās, kas bija saistīta ar ārējās tirdzniecības deficīta samazinājumu, tomēr 3. ceturkšņa dati liecina, ka atkal, pieaugot tirdzniecības deficītam un parādu radošajām plūsmām, tekošā konta deficīts palielinās. 2007. gada trīs ceturkšņos maksājumu bilances tekošā konta deficīts bija 24,8% līmenī no IKP (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā –

¹ Kopbudžeta deficīts pēc kases principa.

20,3%), vairāk palielinoties preču negatīvajam saldo un samazinoties kārtējo pārvedumu pozitīvajam saldo. Jāatzīmē, ka tekošā konta deficīts tiek segts ar ārvalstu tiešajām investīcijām un ilgtermiņa aizņēmumiem. Latvijas Bankas rezerves aktīvi palielinās, un tīrās ārējās rezerves pilnībā sedz naudas bāzi.

Vidējā termiņā tiek prognozēts pakāpenisks tekošā konta deficīta samazinājums, galvenokārt iekšējā pieprasījuma pieauguma tempu samazināšanās un strukturālo reformu nodrošināta straujāka eksporta pieauguma dēļ. Tomēr saglabāsies arī salīdzinoši augsts pieprasījums pēc importa, ko noteiks turpmākā tautsaimniecības modernizācija un ekonomikas atvērības pieaugums.

Galvenais Latvijas tirdzniecības partneris ir ES. Kopš neatkarības atgūšanas ārējās tirdzniecības apjomi ar ES valstīm pieaug, un šobrīd 77% no Latvijas eksporta un importa ir saistāmi ar ES. 2007. gada janvārī–novembrī Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījumā vislielākais īpatsvars bija Lietuvai (14% no kopapjoma), Vācijai (13%), Igaunijai (10%), Krievijai (9%), Polijai (6%) un Zviedrijai (6%).

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ļoti strauji pieaug Latvijas tirdzniecība ar Lietuvu un Igauniju, kā arī ar citām jaunajām ES dalībvalstīm. Salīdzinot ar periodu pirms iestāšanās ES, Latvijas tirdzniecība ar pārējām Baltijas valstīm ir pieaugusi trīs reizes.

2007. gada janvārī–novembrī eksportētās produkcijas vērtība (faktiskajās cenās) par 23% pārsniedza 2006. gada attiecīgā perioda līmeni, savukārt imports palielinājās par 23%. 2007. gadā visstraujāk palielinājās eksports uz NVS valstīm, kas bija par trešdaļu lielākā vērtībā nekā iepriekšējā gadā, būtiski palielinoties mašīnbūves, metālapstrādes un pārtikas produktu eksportam. Uz ES valstīm eksporta pieaugums bija par 24%, kur lielākais ieguldījums bija koksnis un metālapstrādes produkcijas eksporta palielinājumam.

Līdz ar ekonomisko izaugsmi palielinās arī iedzīvotāju ienākumi. Neraugoties uz ievērojamo cenu kāpumu, strādājošo reālā darba samaksa laika periodā no 2004.-2006. gadam ir pieaugusi par 29,9%, bet 2007. gada trīs ceturkšņos – par 22%. Lai arī ne tik strauji kā algas, pieaug arī vecuma pensijas.

Algu pieaugumu Latvijā ietekmēja divi galvenie apstākļi. Pirmkārt, sakarā ar straujo ekonomisko izaugsmi pieauga pieprasījums pēc darbaspēka, un, otrkārt, darbaspēka tirgus atvēršana tādās augsti attīstītās valstīs kā Īrija un Lielbritānija palielināja konkurenci Latvijas darba tirgū (samazinās darbaspēka piedāvājums augošās emigrācijas dēļ), kas rada lielu spiedienu uz algām. Turklāt Latvijas strādājošo algas bija ļoti zemas salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem, – vairumā nozaru līdz 2006. gadam tās bija 15-20% līmenī. Tāpēc algu palielinājums ir objektīvā konverģences procesa izpausme.

Pēc Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes ieteikuma Ministru kabinets ir noteicis, ka, sākot ar 2008. gada 1. janvāri, minimālā darba alga tiek paaugstināta līdz 160 latiem. Jāatzīmē, ka minimālā alga

tika palielināta kā 2006. gadā, tā 2007. gadā. Pēdējais minimālās mēneša darba algas pieaugums radīs nenozīmīgu spiedienu uz vidējās algas pieaugumu, jo pašreizējos apstākļos, kad ir ievērojami pieaugusi konkurence darba tirgū, vidējās darba algas pieauguma dinamiku arvien mazāk nosaka minimālās mēneša darba algas apjoms, svarīgāki ir kļuvuši citi faktori.

Latvijā pēdējos gados vērojamā ekonomikas attīstība pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū. Laika periodā no 2004.-2006. gadam nodarbināto skaits ik gadu palielinājās caurmērā par 2,6%, bet bezdarba līmenis samazinājās no 10,6% 2003. gadā līdz 6,8% 2006. gadā. 2007. gadā nodarbināto skaits turpināja pieaugt (3. ceturksnī – par 1%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu), bezdarba līmenis – samazināties.

Vienlaikus vairākos sektoros (būvniecībā, tirdzniecībā, atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs) veidojas liels vakanču skaits. Viens no noslogotā darba tirgus iemesliem ir arī augstais emigrācijas līmenis, jo daudzi Latvijas iedzīvotāji ir devušies strādāt uz Rietumeiropu, lielākoties Lielbritāniju un Īriju.

Lai gan samazinās iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits palielinās un pieaug nodarbinātības līmenis. Laika periodā no 2004.-2006. gadam nodarbinātības līmenis palielinājās par 4,5 procentpunktiem. 2003. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā salīdzinājumā ar ES vidēji bija par 1,1 procentpunktu zemāks, bet 2006. gadā to pārsniedza par 1,6 procentpunktiem. Arī 2007. gadā nodarbinātības līmenis turpināja palielināties, – 2007. gada 3. ceturksnī tas sasniedza 69% jeb bija par 1 procentpunktu augstāks nekā iepriekšējā gada 3. ceturksnī.

Ekonomiskās izaugsmes potenci vislabāk raksturo investīciju pieaugums. Laika periodā no 2004.-2006. gadam investīcijas pamatlīdzekļos pieauga par 81% (vidēji gadā par 22%), bet 2007. gadā, atbilstoši Ekonomikas ministrijas novērtējumam, – par 13,5%. Investīciju pieauguma temps un tā īpatsvars IKP Latvijā ir viens no augstākajiem ES.

Investīcijas sekmē vairāki faktori, īpaši tādi kā finanšu stabilitāte, uzņēmējdarbības vides nepārtrauktā pilnveidošana, augsts iekšzemes pieprasījums, samērā zemas reālās procentu likmes, ārvalstu kapitāla ieplūde u.c. Vienlaikus relatīvi zems nodokļu slogs un produkcijas noieta pieaugums augošā pieprasījuma dēļ pozitīvi ietekmēja uzņēmumu finansiālo stāvokli, tādējādi palielinot investēšanas iespējas.

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES krietni ir palielinājies ienākošo ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) apjoms. Laika periodā no 2004.-2006. gadam ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijas tautsaimniecībā ir ieguldījuši gandrīz četras reizes vairāk nekā laika periodā no 2001.-2003. gadam. Turklāt 2006. gadā to apjoms bija divas reizes lielāks nekā 2005. gadā. Arī 2007. gadā ienākušo ĀTI apjoms ir būtiski pieaudzis (deviņos mēnešos – 8,2% no IKP).

Uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms Latvijā 2007. gada septembra beigās bija 4992 milj. latu, tas ir par 25% vairāk nekā 2006. gada beigās. Nozaru

strukturā uzkrāto ĀTI lielāks īpatsvars ir ieguldījumiem pakalpojumu nozarēs. Gandrīz puse no šajā periodā piesaistītajām ĀTI ir ieguldītas komercpakalpojumu nozarē. Trīs ceturtdaļas no ĀTI ir saistītas ar ES

dalībvalstīm, un lielākie ieguldītāji ir Zviedrijas, Igaunijas, Vācijas un Dānijas uzņēmēji.

Iepriekšējā desmitgadē veiktās reformas ir nostiprinājušas privāto sektoru, ir radīti attīstībai labvēlīgi apstākļi, uzlabojas uzņēmējdarbības vide. Investīcijas turpina strauji palielināties, veicinot ražošanas modernizāciju un pāreju uz jaunām produktīvākām tehnoloģijām. Latvijas tautsaimniecības attīstību īpaši sekmē Latvijas iestāšanās ES.

Galvenie izaugsmes riski ir saistīti ar augsto inflāciju, straujo algu pieaugumu un ārējā sektora nesabalansētības problēmām. Ārējie riski ir saistāmi ar energoresursu cenām, pasaules finanšu tirgus nestabilitāti, kā arī ar situāciju Latvijas eksporta tirgos. 2008. gadā sagaidāmā izaugsme ir mērenāka nekā iepriekšējos gadus. To noteiks lēnāki privātā patēriņa pieauguma tempi. Vidēja termiņa periodā var sagaidīt ikgadēju IKP pieaugumu 6-8% apmērā.

2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA¹

Pasaules ekonomika 2007. gada pirmajā pusē turpināja attīstīties samērā strauji, taču otrā pusgada norises ir rosinājušas pārskatīt prognozes, galvenokārt finanšu tirgu situācijas pasliktināšanās dēļ. Lai gan pasaules ekonomikas izaugsmes prognozes 2007. gadā kopumā ir nedaudz paaugstinātas, izaugsme 2008. gadā tiek vērtēta nedaudz pesimistiskāk (skatīt 2.1. tabulu).

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums
(procentos pret iepriekšējo gadu)

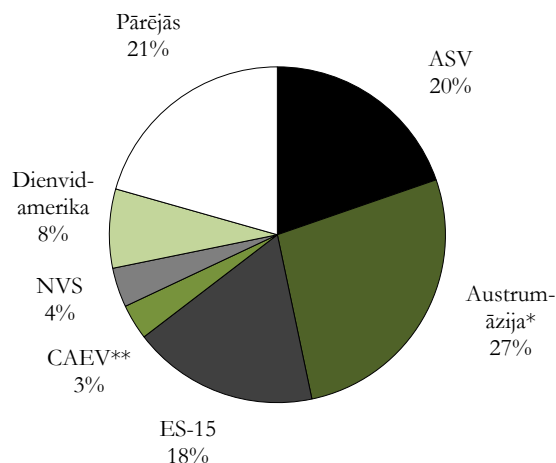
	2002-2004 vidēji	2005	2006	2007 p	2008 p
Pasaule	4,1	4,8	5,4	5,2 ↑	4,8 ↓
ASV	2,7	3,1	2,9	1,9 ↓	1,9 ↓
Japāna	1,5	1,9	2,2	2,0 ↓	1,7 ↓
ES	1,8	2,0	3,2	3,0 ↑	2,5 ↓
NVS	7,2	6,6	7,7	7,8 ↑	7,0 ↑

Avots: "The World Economic Outlook October 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze; ↑/↓ prognožu izmaiņu tendence, salīdzinot ar 2007. gada jūnija ziņojumu.

Izaugsmi 2008. gadā lielā mērā nodrošinās augošās ekonomikas valstis (Ķīna, Indija u.c.). Izaugsmes riski joprojām būs saistīti ar finanšu tirgu nestabilitāti, kā arī pieaugošo inflācijas ietekmi, cenu svārstībām naftas produktu tirgos un augošās ekonomikas valstīm – galvenokārt ar strauji ieplūstošo ārvalstu kapitālu.

2.1. attēls

Pasaules IKP sadalījums pa valstu grupām 2006. gadā
(struktūra, IKP pēc pirktpējas paritātes vienībām)

Avots: "The World Economic Outlook October 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
* Japāna, Ķīna, Dienvidkoreja, Malaizija, Singapūra, Taizeme, Filipīnas
** Albānija, Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Maķedonija, Malta, Polija, Rumānija, Serbija un Melnkalne, Slovākija, Slovēnija, Turcija

2.2. tabula

Atsevišķu valstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums				Patēriņa cenas				Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			
	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p
Eiropas valstis tai skaitā:	1,5	2,8	2,5	2,1	2,2	2,2	2,0	2,0	0,3	0,0	-0,2	-0,4
Vācija	0,8	2,9	2,4	2,0	1,9	1,8	2,1	1,8	4,6	5,0	5,4	5,1
Francija	1,7	2,0	1,9	2,0	1,9	1,9	1,6	1,8	-1,1	-1,2	-1,6	-1,8
Lielbritānija	1,8	2,8	3,1	2,3	2,0	2,3	2,4	2,0	-2,5	-3,2	-3,5	-3,6
ASV	3,1	2,9	1,9	1,9	3,4	3,2	2,7	2,3	-6,1	-6,2	-5,7	-5,5
Japāna	1,9	2,2	2,0	1,7	-0,3	0,3	0,0	0,5	3,6	3,9	4,5	4,3
Ķīna	10,4	11,1	11,5	10,0	1,8	1,5	4,5	3,9	7,2	9,4	11,7	12,2

Avots: "The World Economic Outlook October 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

¹ Sadaļas sagatavošanā ir izmantots: „World Economic Outlook”, International Monetary Fund, October 2007, ja nav norādīts citādi.

2007. gada sākumā **Amerikas Savienoto Valstu** ekonomiskā izaugsme bija vāja, taču, gada otrajā pusē pieaugot izaugsmes tempiem, gads noslēdzās samērā veiksmīgi. Izaugsmi labvēlīgi ietekmēja straujā eksporta attīstība, galvenokārt pateicoties ASV dolāra vērtības kritumam, un privāto investīciju pieaugums. Tomēr izaugsmi negatīvi ietekmēja privātā patēriņa kāpuma tempu lejupslīde un mājokļiem paredzēto investīciju samazinājums.

Par spīti veiksmīgai eksporta attīstībai, kas visdrīzāk turpināsies arī 2008. gadā, ASV ekonomikas attīstība tiek vērtēta samērā pesimistiski, galvenokārt iepriekšminēto finanšu tirgu nestabilitātes, kā arī sliktu mājokļu tirgus rādītāju dēļ.

2007. gada pirmajā pusē **Japānas** ekonomika attīstījās samērā gausi, ko galvenokārt ietekmēja investīciju samazinājums un vājāki privātā patēriņa pieauguma tempi, savukārt gada otrajā pusē izaugsme stabilizējās. 2008. gadā izaugsmi pozitīvi ietekmēs stablais eksporta pieaugums, savukārt negatīvāk tiek vērtēta privātā patēriņa izaugsme, finanšu tirgus ievainojamība, galvenokārt saistībā ar krīzi ASV mājokļu tirgū, globālās izaugsmes tempu sarukums, augošās naftas produktu cenas, kā arī iespējama jēnas vērtības pieaugums.

Pēdējos gados ir vērojama strauja ekonomiskā izaugsme Āzijas reģiona attīstības valstīs, kur neapšaubāms līderis ir **Ķīna**, kurai izaugsme 2007. gadā tiek vērtēta 11,5% līmenī. Galvenie attīstības faktori ir straujš eksporta un investīciju pieaugums. Straujo eksporta tempu dēļ arī pāris nākamajos gados izaugsme tiek vērtēta kā ļoti dinamiska, kaut gan paredzēts, ka tā var nedaudz stabilizēties (aptuveni 10% līmenī). Galvenie riski izaugsmei šajā reģionā var būt iespējams globālā pieprasījuma samazinājums, galvenokārt elektronikas precēm, kā arī, tāpat kā citos reģionos, nestabilitāte globālajā finanšu tirgū.

2007. gada sākumā ekonomiskā izaugsme **vecajās ES dalībvalstīs** bija samērā strauja, taču nedaudz atslāba otrajā un trešajā ceturksnī, galvenokārt būvniecības tempu stabilizēšanās, kā arī privātā patēriņa tempu samazināšanās dēļ. Izaugsmi labvēlīgi ietekmēja samērā augstie eksporta tempi, kā arī investīciju pieaugums. Tomēr kopumā 2007. gadā, galvenokārt pateicoties veiksmīgajam gada sākumam, ir paredzams, ka izaugsme būs nedaudz virs potenciālās, tomēr 2008. gadā kāpums jau varētu samazināties par aptuveni 0,5 procentpunktiem.

2007. gadā **Vācijas** ekonomiskā izaugsme nedaudz palēninājās, galvenokārt privātā patēriņa, kā arī eksporta tempu samazinājuma dēļ, tomēr to veicināja pieaugošie izdevumi investīcijām, ko noteica augošais

pieprasījums pēc mašīnbūves precēm un iekārtām, kā arī būvniecības apjomu kāpums.

Paredzēts, ka izaugsmi turpmākajos gados pozitīvi ietekmēs investīciju, kā arī privātā patēriņa pieaugums.

Izaugsme **Francijā** 2007. gadā bija nedaudz vājāka nekā tika prognozēts. To joprojām galvenokārt balstīja privātais patēriņš, savukārt nelabvēlīgi ietekmēja privāto investīciju stagnācija.

Turpmākā izaugsme Francijā ir paredzēta joprojām vājāka nekā prognozēts un tās līmenis būs nedaudz zem potenciālā. Iespējams, ka galvenais izaugsmes virzītājs būs stabils iekšzemes pieprasījums, tai skaitā privātā patēriņa pieaugums.

2007. gadā ekonomika **Lielbritānijā** turpināja attīstīties samērā strauji, galvenokārt privātā patēriņa pieauguma dēļ. Izaugsmi turpmākajos gados negatīvi varētu ietekmēt nestabils pasaules finanšu tirgus. Tāpat arī Lielbritānijas ekonomiskā virzība būs lielā mērā atkarīga no tālākās nekustamā īpašuma tirgus attīstības.

Augstie izaugsmes tempi **jaunajās ES dalībvalstīs un kandidātvalstīs** 2007. gadā nedaudz stabilizējās. Izdevumi jaunu ražošanas iekārtu iegādei un būvniecības attīstība turpina balstīt strauju investīciju apjomu pieaugumu. Uzlabojās darba tirgus nosacījumi, palielinājās kredītu pieejamība, galvenokārt pateicoties ārvalstu banku palīdzībai, kas savukārt veicināja privātā patēriņa pieaugumu, it īpaši Baltijas un Dienvideiropas valstīs. Eksportu veicināja tālāka integrēšanās Rietumeiropas tirgos, kā arī produktu kvalitātes uzlabojumi.

Paredzēts, ka turpmākā izaugsme reģionā tuvākajā laikā stabilizēsies. Iekšējais pieprasījums fiskālo un monetāro ierobežojumu dēļ varētu tikt nedaudz bremsēts, bet tas joprojām būs viens no galvenajiem attīstības dzinējspēkiem. Tāpat izaugsmi veicinās arī ES struktūrfondi.

Pašreizējā straujā izaugsme **Baltijas valstīs** arvien vairāk tiek saistīta ar pieaugošajām bažām par ārējā disbalansa paplašināšanos, ekonomikas pārkaršanu. To veicināja straujais kredītu pieaugums, kas palielināja ne vien privāto pieprasījumu, bet arī veicināja inflāciju un radīja tekošā konta deficītu. Šie kredīti pārsvarā tiek saistīti ar ārvalstu mātes banku līdzekļiem un atšķirībā no citām jaunajām ES dalībvalstīm tiek izsniegti ārvalstu valūtās.

Turpmākā izaugsme Baltijas valstīs tiek prognozēta nedaudz lēnāka nekā pašlaik, un 2008. gadā, kā arī 2009. gadā tā varētu būt nedaudz virs 6%. Līdzīgi kā visā ES jauno dalībvalstu grupā par galveno izaugsmes dzinējspēku, lai gan mazākā mērā nekā tas ir pašlaik, tiek uzskatīts iekšējais pieprasījums.

2.3. tabula

ES jauno dalībvalstu un kandidātvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums				Patēriņa cenas				Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			
	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p
Kopā	5,6	6,3	5,8	5,2	4,9	5,1	5,1	4,1	-5,2	-6,6	-7,3	-7,5
Igaunija	10,2	11,2	8,0	6,0	4,1	4,4	6,0	7,0	-10,0	-15,5	-16,9	-15,9
Latvija	10,6	11,9	10,5	6,2	6,7	6,5	9,0	8,9	-12,6	-21,1	-25,3	-27,3
Lietuva	7,6	7,5	8,0	6,5	2,7	3,8	5,2	4,6	-7,1	-10,9	-14,0	-12,6
Čehija	6,5	6,4	5,6	4,6	1,8	2,5	2,9	4,4	-1,6	-3,1	-3,4	-3,5
Ungārija	4,2	3,9	2,1	2,7	3,6	3,9	7,6	4,5	-6,8	-6,5	-5,6	-5,1
Polija	3,6	6,1	6,6	5,3	2,1	1,0	2,2	2,7	-1,7	-2,3	-3,7	-5,1
Slovākija	6,0	8,3	8,8	7,3	2,8	4,4	2,4	2,0	-8,6	-8,3	-5,3	-4,5
Slovēnija	4,1	5,7	5,4	3,8	2,5	2,5	3,2	2,1	-1,9	-2,5	-3,4	-3,1
Malta	3,3	3,3	3,2	2,6	2,5	2,6	0,6	2,0	-8,0	-6,1	-9,4	-8,2
Kipra	3,9	3,8	3,8	3,7	2,6	2,5	2,0	2,4	-5,6	-5,9	-5,5	-5,6
Bulgārija	6,2	6,1	6,0	5,9	5,0	7,3	8,2	7,9	-12,0	-15,8	-20,3	-19,0
Rumānija	4,1	7,7	6,3	6,0	9,0	6,6	4,3	4,8	-8,7	-10,3	-13,8	-13,2
Horvātija	4,3	4,8	5,6	4,7	3,3	3,2	2,3	2,8	-6,4	-7,8	-8,4	-8,8
Turcija	7,4	6,1	5,0	5,3	8,2	9,6	8,2	4,6	-6,2	-7,9	-7,5	-7,0

Avots: "The World Economic Outlook October 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

2007. gada finanšu tirgu krīze ir skārusi arī **Neatkarīgo Valstu Savienības** (NVS) grupu, tomēr tas nav liedzis reģionam strauji attīstīties un sasniegt pēdējos gados augstāko IKP pieaugumu (skatīt 2.4. tabulu).

2007. gads sākās ar nelielu izaugsmi, taču, sākot ar otro ceturksni, tā arvien pieauga. Lielu ieguldījumu reģiona ekonomikas attīstībā deva eksporta preču cenu kāpums, ievērojama kapitāla ieplūde, kā arī produktivitātes pieaugums. Tāpat kā citos reģionos arī NVS valstu izaugsme balstās uz privātā patēriņa pieaugumu, kredītu vieglo pieejamību, kas veido attīstības disproporcijas.

Tuvākajos gados izaugsme šajā valstu grupā varētu samazināties, pasliktinoties kredītnosacījumiem un ārējam pieprasījumam. Augstas preču cenas joprojām balstīs lielo eksportētājvalstu ekonomikas, turpretī reģiona lielāko importētājvalstu izaugsme būs mērenāka.

Par reģiona izaugsmes riskiem galvenokārt tiek uzskatīts nestabilais pasaules finanšu tirgus, ārvalstu un

iekšzemes finansējuma sarukums, kā arī globālais pieprasījums.

2.4. tabula

Galvenie makroekonomiskie rādītāji NVS grupā
(procentos)

	2005	2006	2007 p	2008 p
IKP pieaugums	6,6	7,7	7,8	7,0
t.sk. Krievijā	6,4	6,7	7,0	6,5
Patēriņa cenas	12,1	9,4	8,9	8,3
t.sk. Krievijā	12,7	9,7	8,1	7,5
Tekošā konta saldo (pret IKP)	8,8	7,6	4,8	3,1
t.sk. Krievijā	11,1	9,7	5,9	3,3

Avots: "The World Economic Outlook October 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

Kaut gan nestabilā globālā finanšu tirgus nosacījumu pasliktināšanās dēļ SVF ir samazinājis globālo izaugsmes tempu prognozi tuvākajiem gadiem, tomēr tie varētu saglabāties salīdzinoši labā līmenī. Lielāko ietekmi uz globālo attīstību joprojām saglabā ASV, kas ir visvairāk saistīta ar lieliem finanšu darījumiem. Attīstību nelabvēlīgi ietekmē finanšu tirgus nosacījumi arī vairākās Rietumeiropas valstīs, taču pozitīvu ieguldījumu joprojām arvien vairāk dod attīstības valstis. Tāpat pie riskiem tiek pieskaitīta iespējami augstā inflācija, augošās naftas cenas un globālā nesabalansētība. Kopumā globālā izaugsme 2008. gadā tiek vērtēta 4,8% apmērā.

3. IZAUGSME UN PRODUKTIVITĀTE

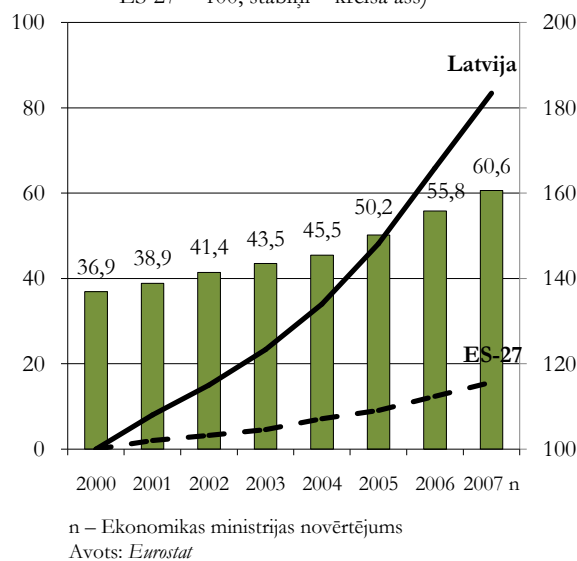
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte

Jau vairākus gadus Latvijā ir vērojama strauja ekonomiskā izaugsme. Pēdējos trīs gados (2004-2006) IKP ik gadu pieauga vidēji par 10,4 procentiem.

3.1. attēls

IKP dinamika un līmenis salīdzinājumā ar ES vidējo (pēc pirktspējas paritātes standarta)

(2000.g. = 100%, līknes – labā ass;
ES-27 = 100, stabiliņi – kreisā ass)

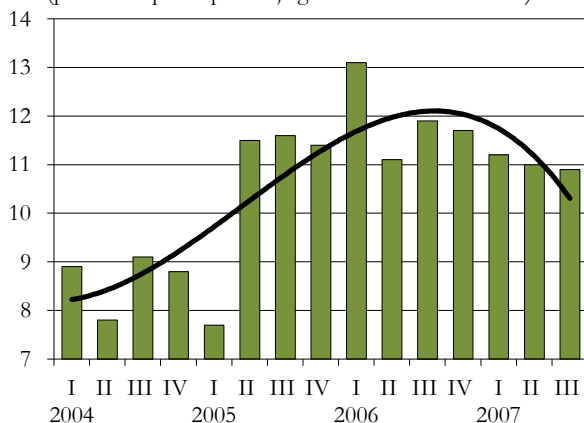

Īpaši strauja izaugsme bija 2005. gadā un 2006. gadā – attiecīgi par 10,6% un 11,9%. Augstos izaugsmes tempus nodrošināja galvenokārt stabilā iekšējā pieprasījuma dinamika.

Arī 2007. gada trīs ceturkšņu rezultāti uzrāda strauju izaugsmi – vidēji 11% līmenī, tam nedaudz mazinoties.

3.2. attēls

IKP dinamika ceturkšņu griezumā (procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

IKP uz vienu iedzīvotāju, rēķināts pirktspējas paritātes vienībās, 2006. gadā Latvijā, pēc Eurostat novērtējuma, bija 55,8% no ES-27 vidējā līmeņa. Salīdzinājumā ar 2004. gadu atpazīcību no ES valstu vidējā līmeņa ir izdevies mazināt par 10,3 procentpunktiem.

Latvijas IKP palielinājumu sekmēja galvenokārt produktivitātes pieaugums un mazākā mērā nodarbinātības palielinājums. Produktivitātes izmaiņu temps pēdējos trīs gados pārsniedz 7%, – 2004. gadā tā palielinājās par 7,5%, 2005. gadā par 8,7% un 2006. gadā par 7 procentiem.

3.1. tabula

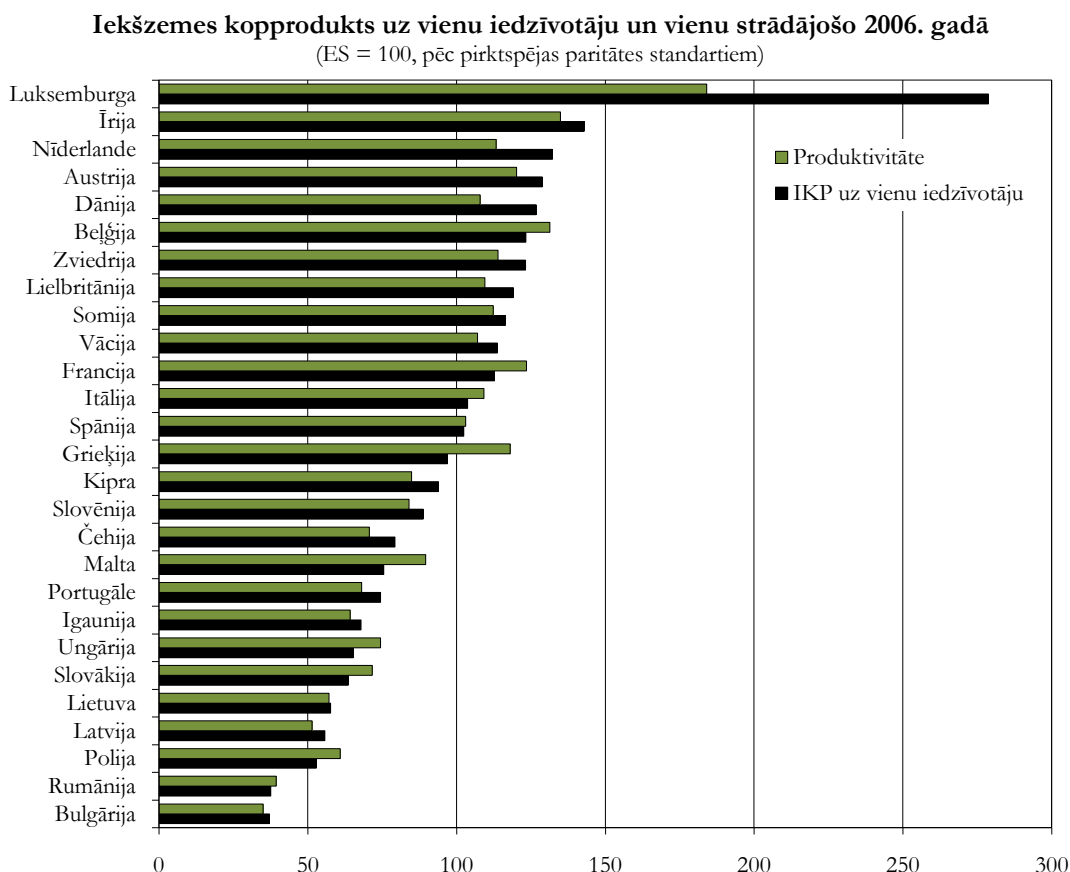
Produktivitāte tautsaimniecības nozarēs – pievienotā vērtība uz vienu strādājošo

	Vidējās ikgadējās reālās izmaiņas periodā, 2004-2006	Līmenis, faktiskajās cenās, 2006
	(%)	(latos uz 1 strādājošo)
Primārās nozares	7,7	3192
Apstrādājošā rūpniecība	8,0	7306
Elektroenerģija, gāze, ūdens	2,6	14372
Būvniecība	-0,9	6344
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	9,4	10860
Transports un sakari	8,4	16550
Citi pakalpojumi	7,8	24605
Sabiedriskie pakalpojumi*	3,7	6860
Visa tautsaimniecība	7,7	9256

* Valsts pārvalde kopā ar veselības aizsardzību un izglītību

Straujāk produktivitāte palielinās tirdzniecībā, transportā un sakaros un apstrādes rūpniecībā. Tomēr apstrādes rūpniecībā tās līmenis vēl arvien atpaliek no vairāku pakalpojumu nozaru rādītājiem. Piemēram, produktivitātes līmenis finansu pakalpojumos ir 2 reizes augstāks nekā apstrādes rūpniecībā.

3.3. attēls

Avots: Eurostat

3.2. IKP izlietojums

3.2.1. Kopīgais pieprasījums

Straujās izaugsmes galvenais dzinulis pēdējos gados ir stabils iekšzemes pieprasījuma palielinājums.

Būtiski ir pieaudzis kā privātais patēriņš, tā investīcijas. 2007. gada sākumā bija vērojama pakāpeniska līdz šim pārāk straujā iekšējā pieprasījuma tempa krišanās.

3.2. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojums
(procentos)

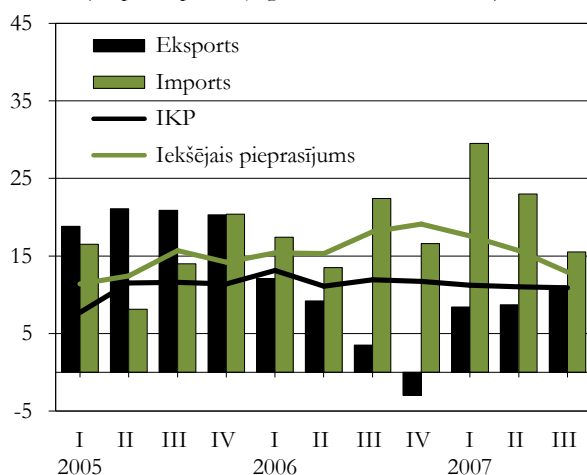
	2005			2006			2007 n		
	struk- tūra	pieau- guma tempi	ieguldī- jums pieaugu- mā	struk- tūra	pieau- guma tempi	ieguldī- jums pieaugu- mā	struk- tūra	pieau- guma tempi	ieguldī- jums pieaugu- mā
Iekšzemes kopprodukts	100	10,6	10,6	100	11,9	11,9	100	10,6	10,6
Privātais patēriņš	62,5	11,2	7,3	65,4	19,8	12,7	66,4	15,0	10,9
Valsts patēriņš	17,4	2,7	0,5	16,9	4,0	0,6	17,7	3,5	0,5
Kopējā pamat- kapitāla veidošana	30,6	23,6	7,5	34,4	18,3	6,5	35,3	13,5	3,2
Krājumu izmaiņas	3,8	–	-4,4	3,5	–	0,2	3,4	–	3,2
Neto eksports	-14,4	–	-0,2	-20,2	–	-8,1	-22,7	–	-8,6
– eksports	47,8	20,3	8,2	44,2	5,3	2,3	42,8	9,4	3,9
– imports	-62,2	14,8	-8,5	-64,4	17,5	-10,4	-65,6	20,0	-12,5

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

2007. gadā iekšējā pieprasījuma izaugsme bija mērenāka (17,5%) nekā pērn. 2007. gada vidū Ministru kabinetā pieņemtais *Inflācijas samazināšanas plāns* piebremzēja straujo kreditēšanas ekspansiju. It īpaši samazinājās hipotekārās un iedzīvotāju kredītu aizņemsanas iespējas, palēninot privātā patēriņa pieaugumu, tomēr strādājošo straujš algu kāpums privāto patēriņu veicināja. Eksporta pieauguma temps bija nedaudz straujāks salīdzinājumā ar 2006. gadu, tomēr mazāks par importa palielināšanās tempu, un līdz ar to pasliktinājās Latvijas eksporta-importa balance.

3.4. attēls

Iekšzemes kopprodukta un tā izlietojuma posteņu izmaiņas pa ceturkšņiem (%, pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

3.2.2. Privātais un valsts patēriņš

Pēdējos gados Latvijas mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums¹ ir aptuveni 60% no IKP. Savukārt privātā patēriņa izdevumu līmenis attiecībā pret IKP ik gadu palielinās – no 63% 2004. gadā līdz 65,2% 2006. gadā un, pēc iepriekšējā novērtējuma, 2007. gadā var sasniegt pat 67% (skatīt 3.3. tabulu), tāpēc mājsaimniecību neto ietaupījumi ir negatīvi.

2007. gadā mājsaimniecību izmantojamo ienākumu pieaugums bija nedaudz straujāks nekā privātā patēriņa pieaugums, tāpēc nedaudz samazinājās neto ietaupījumu negatīvais saldo. Turklāt straujāk pieaug mājsaimniecību nodokļu maksājumi nekā sociālo pabalstu ieņēmumi, līdz ar to mājsaimniecību rīcībā esošā ienākuma izaugsmes temps ir lēnāks nekā darbinieku atalgojuma pieaugums.

¹ Mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums – ieņēmumi naudā un natūrā iegūtās produkcijas un pakalpojumu vērtība, pārreķināta naudā, kas saņemta darba samaksas, citu ienākumu par darbu (pēc nodokļu nomaksāšanas), transfertu, neto ienākuma (ienākumi, no kuriem atskaitās izmaksas ražošanas vajadzībām) no uzņēmējdarbības un lauksaimnieciskās ražošanas, ienākumu no īpašuma, rentes u.tml. veidā.

3.3. tabula

Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi un gala patēriņa izdevumi, neto ietaupījumu līmenis

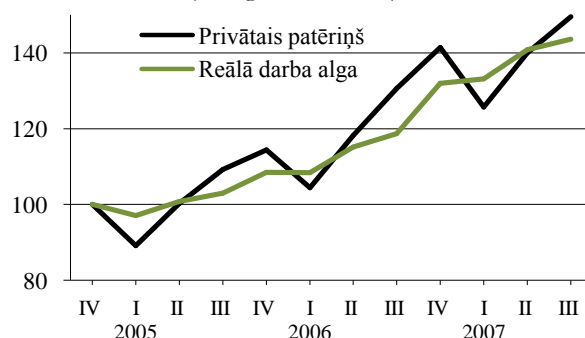
	2004	2005	2006 n	2007 n
Mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums (izmaiņas % pret iepriekšējo gadu)	17,7	20,3	20,4	30,0
Mājsaimniecību gala patēriņa izdevumi (izmaiņas % pret iepriekšējo gadu)	15,9	21,1	30,1	27,2
Neto ietaupījumi % pret rīcībā esošajiem ienākumiem	-3,0	-3,8	-11,7	-9,4
Neto ietaupījumi % pret IKP	-1,8	-2,3	-6,9	-5,7

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Savukārt reālās darba algas pieaugums bija nedaudz lēnāks nekā privātā patēriņa pieaugums (skatīt 3.5. attēlu).

3.5. attēls

Reālās darba algas un privātā patēriņa dinamika pa ceturkšņiem (2004.g. IV cet. = 100)

2006. gadā mājsaimniecību patēriņa izdevumi uz vienu mājsaimniecības locekli vidēji valstī palielinājās par 21% salīdzinājumā ar 2005. gadu un sastādīja 155 latus mēnesī. Ņemot vērā cenu indeksa pieaugumu, reālo patēriņa izdevumu pieaugums bija par 14 procentiem.

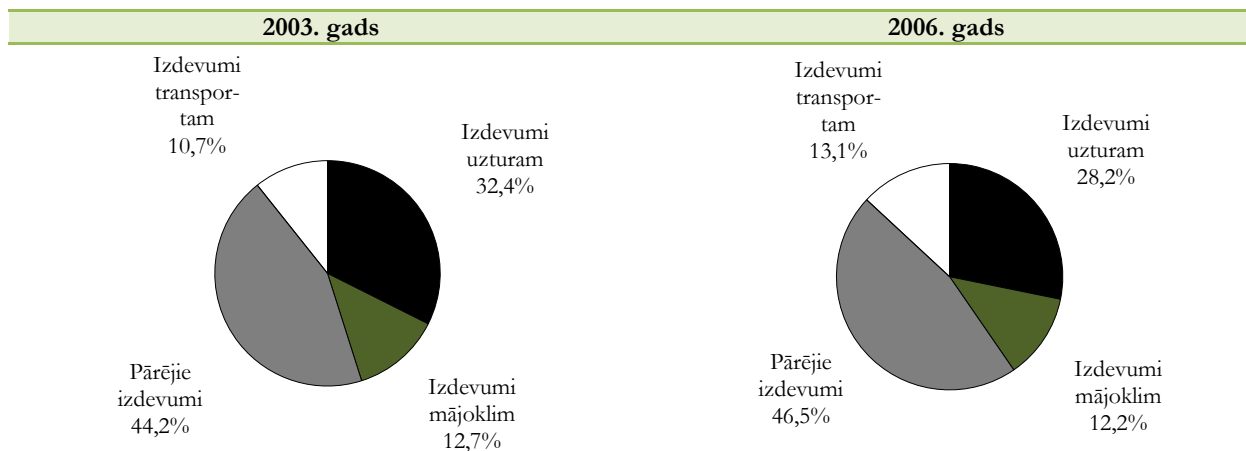
Mājsaimniecību patēriņa struktūrā 2006. gadā izdevumi pārtikai (ieskaitot bezalkoholiskos dzērienus) veidoja 28,2% no patēriņa izdevumiem salīdzinājumā ar 32,4% 2003. gadā. Savukārt transporta izdevumi sasniedza 13,1% no kopējo patēriņa izdevumu apjoma.

2006. gadā salīdzinājumā ar 2005. gadu visvairāk pieauga izdevumi transportam (36,9%), atpūtai un kultūras pasākumiem (35,2%) un mājokļa uzturēšanai un uzkopšanai (24,7%). Tendences ir samērā līdzīgas kā pilsētās, tā laukos, kas liecina par zināmu materiālās labklājības līmeņa pieaugumu².

² Pēc mājsaimniecību budžeta apsekojuma datiem.

3.6. attēls

Mājsaimniecības patēriņa izdevumu struktūra
(procentos)

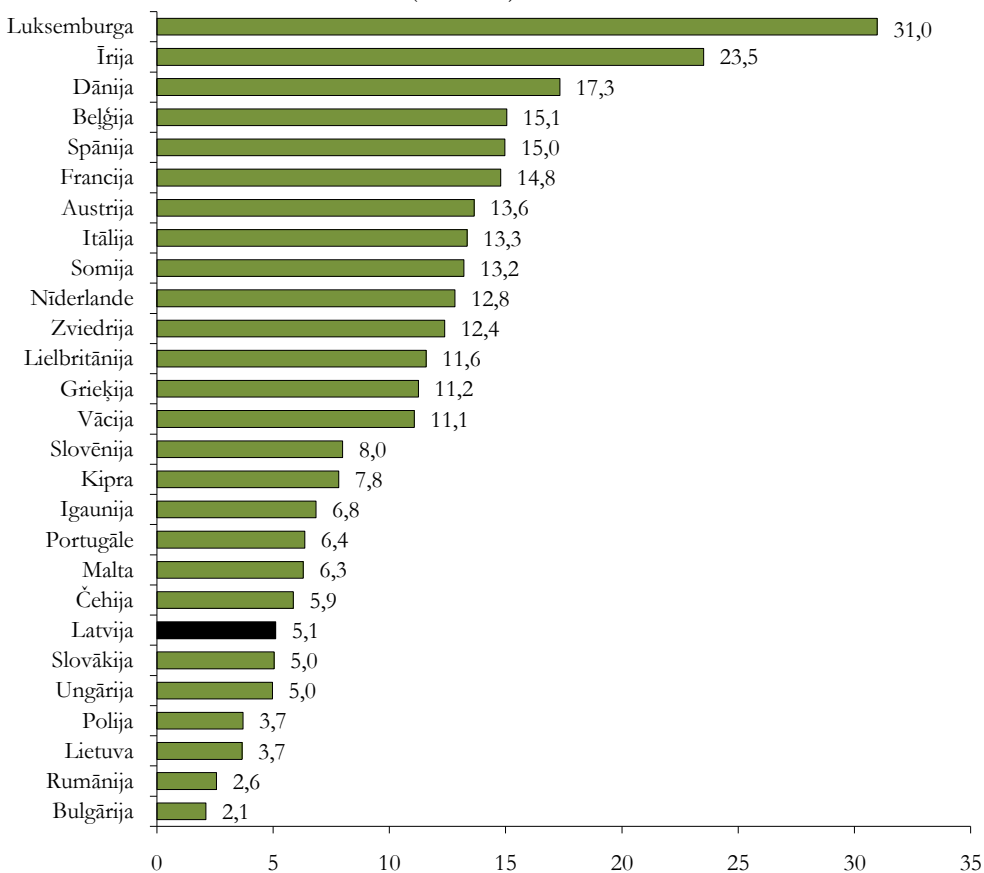
3.2.3. Investīcijas

kopproduktā. Laikā no 2004.-2006. gadam investīcijas pieauga par 81,1% (vidēji gadā par 22%).

Pēdējos gados Latvijai ir raksturīga strauja investīciju dinamika¹ un liels to īpatsvars iekšzemes

3.7. attēls

Investīciju apjoms uz vienu strādājošo ES dalībvalstīs no 2004.-2006. gadam
(tūkst. eiro)

Avots: Eurostat

¹ Kopējā pamatkapitāla veidošana jeb investīcijas pamatlīdzekļos

Kā liecina *Eurostat* dati, investīciju gada vidējie pieauguma tempi Latvijas ekonomikā gandrīz sešas reizes pārsniedz investīciju vidējos ikgadējos pieauguma tempus ES valstīs. Tomēr jāatzīmē, ka pēc investīciju apjoma uz vienu strādājošo Latvija gandrīz divas reizes atpaliek no ES vidējiem rādītājiem.

Straujās investīciju dinamikas pamatā ir lēto finanšu resursu pieejamība, ko noteica, pirmkārt, pastiprinātā ārvalstu kapitāla ieplūde kopš Latvijas iestāšanās ES un, otrkārt, uzņēmumu finansiālā stāvokļa uzlabošanās relatīvi zemā nodokļu sloga un augstā iekšzemes pieprasījuma dēļ. Konjunktūras apsekojuma rezultāti liecina, ka uzņēmēji visumā pozitīvi vērtē uzņēmumu finansiālo stāvokli, tomēr 2007. gadā uzņēmumu finansiālā stāvokļa vērtējuma saldo ir par dažiem procentpunktiem zemāks nekā iepriekšējos periodos.

2006. gadā investīcijas pieauga par 18,3%. Kopumā saglabājoties labvēlīgai uzņēmējdarbības videi, arī 2007. gadā investīcijas turpināja strauji pieaugt. 2007. gada deviņos mēnešos investīciju apjoms bija par 14,6% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošā periodā, un investīciju īpatsvars IKP sasniedza 32,5 procentus.

3.4. tabula

Kopējā kapitāla veidošana			
	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX
Reālais pieaugums procentos			
IKP	10,4	11,9	11,0
Kopējā kapitāla veidošana	16,6	18,9	21,6
– kopējā pamatkapitāla veidošana	21,9	18,3	14,6
Procentos pret IKP			
Kopējā kapitāla veidošana	35,6	37,9	37,1
– kopējā pamatkapitāla veidošana	31,3	34,4	32,5
– krājumu izmaiņas	4,3	3,5	4,5

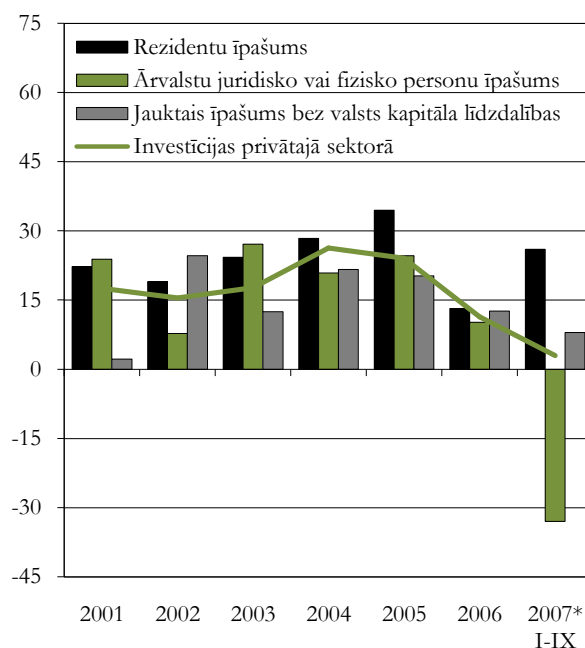
Kopš 2004. gada palielinājās investīciju pieauguma tempi kā sabiedriskajā¹, tā privātajā sektorā. Jāatzīmē, ka no 2004.-2006. gadam, salīdzinot ar pirmsiestāšanās periodu (2001-2003), gada vidējie investīciju apjomi sabiedriskajā sektorā ir pieauguši gandrīz pusotras reizes, bet privātajā sektorā – gandrīz divas reizes.

Īpaši strauji investīcijas sabiedriskā sektorā pieauga 2007. gadā (deviņos mēnešos investīciju apjomi bija par 42% lielāki nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā). Privātā sektorā tās straujāk palielinājās 2005. gadā un 2006. gadā.

Tāpat strauji aug investīcijas rezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos: kopš 2004. gada ik gadu gandrīz par 25%, tas ir, gandrīz pusotras reizes straujāk nekā investīcijas nerezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos. Kopumā jāsecina, ka, saglabājoties visai augstiem investīciju pieauguma tempiem, ar katru gadu tie palēninās. 2004. gadā investīcijas privātajā sektorā pieauga par 26,3%, 2005. gadā un 2006. gadā – attiecīgi par 24,1% un 11,3%. Savukārt, pēc provizoriskiem datiem, 2007. gada deviņos mēnešos privātajā sektorā tika investēts par 3% vairāk nekā 2006. gada attiecīgajā periodā.

3.8. attēls

Investīciju dinamika privātajā sektorā
pa īpašuma formām
(procentos pret iepriekšējo gadu)

* novērtēts pēc ceturkšņa datiem

Investīciju nozaru struktūra². Līdz ar straujo investīciju kāpumu ir vērojamas arī zināmas izmaiņas investīciju nozaru struktūrā. Kopš 2001. gada investīciju dinamika preču ražošanas nozarēs bija gandrīz pusotras reizes straujāka nekā pakalpojumu sfērā. Šādas attīstības tendences noteica to, ka investīciju nozaru struktūrā pakāpeniski palielinās preču ražošanas nozaru daļa.

¹ Sabiedriskais sektors ietver valsts uzņēmumus un organizācijas, pašvaldību uzņēmumus un organizācijas, uzņēmējdarbības ar valsts, pašvaldību vai to uzņēmumu daļu pamatkapitālā 50% apmērā un vairāk, sabiedriskās un reliģiskās organizācijas un to uzņēmumus, budžeta iestādes.

² Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas, kas neietver visas investīcijas pamatlīdzekļos.

3.5. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika
(bez investīcijām individuālajā būvniecībā, procentos)

	Pieaugums			Struktūra		
	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX*	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX*
Primārās nozares	17,6	-4,1	13,8	4,8	4,6	4,0
Apstrādes rūpniecība	20,5	9,4	7,0	16,4	16,7	16,5
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	2,7	-14,4	39,0	7,7	6,1	11,3
Būvniecība	33,7	18,4	32,0	4,2	4,6	5,0
Tirdzniecība	13,3	4,6	1,8	14,7	14,0	13,0
Transports un sakari	10,1	11,5	12,0	14,4	14,5	13,2
Citi komercpakalpojumi	25,3	22,4	-1,7	22,9	25,1	20,1
Sabiedriskie pakalpojumi	20,5	5,3	72,0	14,9	14,4	15,7
Kopā	17,7	9,1	14,0	100,0	100,0	100,0

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Trīs gadu laikā, kopš Latvija iestājās ES (2004-2006), investīciju apjomi preču ražošanas sfērā pieauga par 61% un pakalpojumu sfērā – par 64%. Savukārt, kā liecina provizorisks dati par 2007. gada deviņiem mēnešiem, straujāk investīcijas palielinās preču ražošanas nozarēs, it īpaši enerģētikā un būvniecībā.

Pakalpojumu sfērā īpaši straujš investīciju pieaugums laikā no 2004.-2006. gadam bija tādās nozarēs kā viesnīcas un restorāni, operācijas ar nekustamo īpašumu un izglītība. 2007. gada deviņos mēnešos būtiski pieauga investīcijas veselības aizsardzībā (3,5 reizes vairāk nekā 2006. gada deviņos mēnešos), savukārt nekustamajos īpašumos investēja nedaudz mazāk (par 17%) nekā 2006. gada deviņos mēnešos, kas ir skaidrojams ar *Inflācijas samazināšanas plānā* īstenoto pasākumu īstenošanu.

Arī apstrādes rūpniecībā kopš Latvijas iestāšanās ES investīciju ikgadējie pieauguma tempi kāpa gandrīz

divas reizes. Gada vidējie investīciju apjomi ir palielinājušies gandrīz par 70 procentiem.

Pēc ieguldījumu apjomiem apstrādes rūpniecībā vispievilcīgākās investīcijām bija tādas nozares kā pārējo nemetālisko izstrādājumu ražošana, ķīmiskā rūpniecība, elektrisko un optisko iekārtu ražošana, transportlīdzekļu ražošana. Gada vidējie investīciju apjomi šajās nozarēs trīs gadu laikā (2004-2006) salīdzinot ar trīs gadiem pirms iestāšanās ES, ir pieauguši vairāk nekā divas reizes, tai skaitā nemetālisko izstrādājumu ražošanā – gandrīz piecas reizes.

Savukārt vieglajai rūpniecībai paredzēto investīciju apjomi ir krietni samazinājušies. 2003. gadā investīcijas vieglajā rūpniecībā veidoja 7,1% no kopējā investīciju apjoma apstrādes rūpniecībā, 2006. gadā – tikai 2,4%. 2007. gada deviņos mēnešos investīcijas šajā nozarē samazinājās par 36%. Šāda investīciju dinamika liecina par vieglās rūpniecības konkurētspējas būtisku samazināšanos.

3.6. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā
(%)

	Pieauguma tempi			Struktūra		
	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX*	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX*
Pārtikas rūpniecība	10,4	-11,0	2,0	25,9	21,9	21,7
Vieglā rūpniecība	-16,4	-26,6	-27,2	3,1	2,4	3,0
Kokapstrāde	17,9	18,6	-41,9	25,4	26,3	19,2
Papīra ražošana un izdevējdarbība	25,8	14,9	34,4	7,2	7,7	10,3
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozāres	33,1	74,2	116,4	7,3	8,9	10,7
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	84,3	103,1	106,2	10,7	14,6	13,7
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	12,9	-18,5	46,6	6,7	5,9	7,3
Mašīnu un iekārtu ražošana	2,5	-38,8	68,6	2,2	1,6	2,6
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	16,0	-31,7	23,3	2,8	2,4	2,0
Transporta līdzekļu ražošana	32,1	-25,8	-48,2	2,4	2,1	1,8
Pārējās rūpniecības nozares	50,4	0,5	103,9	6,1	6,2	7,6

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Kopumā kopš 2004. gada visstraujāk aug investīcijas augsto un vidējo tehnoloģiju apstrādes rūpniecības nozarēs: augsto tehnoloģiju nozarēs – vidēji gadā par 31%, vidējo tehnoloģiju nozarēs – par 37%, zemo tehnoloģiju nozarēs – par 13,5%. 2007. gada deviņos mēnešos investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs pieauga pusotras reizes un veidoja 14% no visām investīcijām apstrādes rūpniecībā, savukārt investīcijas zemo tehnoloģiju nozarēs samazinājās par 18%. Šādas tendences varētu liecināt par zināmu kapitāla piesātinājumu zemo tehnoloģiju nozarēs, kā arī to attīstības potenciāla izsīkšanu, ko lielā mērā ietekmē arī lētā darbaspēka valstu ražotāju cenu konkurences spiediens.

3.2.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

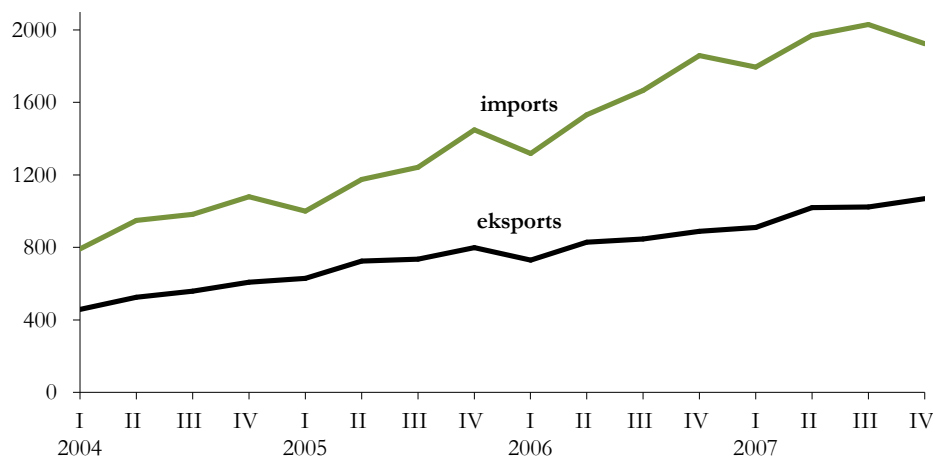
Latvijas preču eksporta ienākumi 2007. gadā bija par 22,2% lielāki nekā 2006. gadā, tajā skaitā uz apjomu palielinājuma rēķina par 7,7%. Savukārt imports pieauga lēnākos tempos – par 21%, turklāt importa cenas palielinājās ievērojami mazāk, tāpēc importa apjomi pieauga par 14 procentiem.

3.9. attēlā redzams, ka straujākie eksporta un importa pieaugumi bija vērojami gada 2. ceturksnī.

3.9. attēls

Latvijas preču eksports un imports pa ceturkšņiem

(milj. latu)

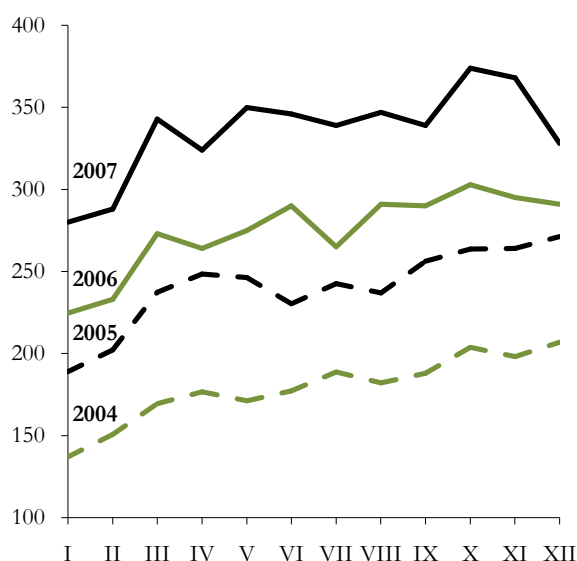
2007. gadā preču eksportu labvēlīgi ietekmēja tirdzniecības nosacījuma izmaiņas, eksporta vienības vērtības indekss trīs ceturkšņos pieauga par gandrīz 15%. Visbūtiskāk eksporta vienības vērtības pieaugumu ietekmēja produkcijas cenas kokapstrādes un metālapstrādes preču grupās.

Preču eksports 2007. gadā palielinājās gandrīz visās preču grupās, īpaši jāuzsver pārtikas produkcijas eksporta pieaugums, kas sastādīja gandrīz 20% no kopējā eksporta pieauguma, kā arī, kā ierasts, koksnes eksporta pieaugums (1/4 daļa no kopējā eksporta pieauguma), taču jāatzīmē, ka lielā mērā šo pieaugumu ietekmēja koksnes cenas kāpums pasaules tirgū. Gada laikā Latvijas koksnes un tās izstrādājumu cenas palielinājušās gandrīz 1,5 reizes (2007. gada 3. ceturkšņa cenas pret 2006. gada 3. ceturkšņa cenām).

3.10. attēls

Latvijas preču eksporta dinamika pa mēnešiem

(milj. latu)

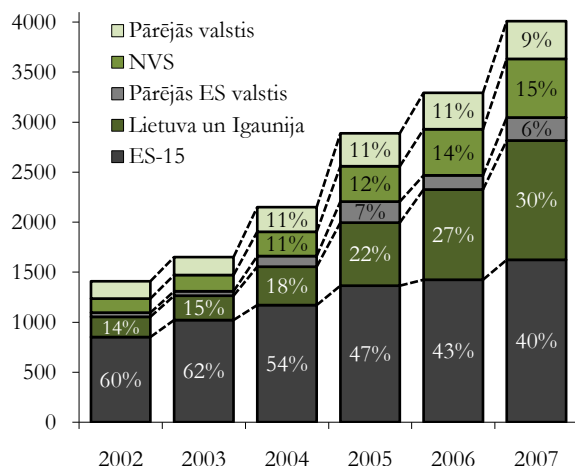
3.7. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās FOB cenās)

	2006		2007	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu
Kopā tai skaitā:	100	14,0	100	22,2
koksne un tās izstrādājumi (IX)	22,5	3,1	22,4	22,3
metāli un to izstrādājumi (XV)	14,8	28,7	14,9	23,0
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	8,8	7,8	7,3	1,2
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	13,2	23,4	14,5	24,1
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	9,8	38,4	10,4	31,4
mašīnbūves produkcija (XVI)	9,8	20,2	10,5	33,2
minerālie produkti (V)	5,5	-31,3	4,1	-9,4
transporta līdzekļi (XVII)	6,0	78,5	7,1	45,9
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	9,5	7,7	8,8	14,3

3.11. attēls

Latvijas eksporta struktūra pa valstu grupām
(milj. latu)

Eksports uz ES-27 valstīm 2007. gadā bija par 23% lielāks nekā pirms gada. Tāpat kā kopējais Latvijas eksports, arī uz ES-27 valstīm eksports palielinājās gandrīz visās preču grupās, izņemot minerālos produktus. Lielākos pieaugumus eksportā uz ES-27 valstīm nodrošināja iepriekšminētā koksnes produkcija (30% no kopējā eksporta uz ES-27 valstīm), kā arī metālapstrādes produkcija (17%). Aptuveni līdzīgā apjomā uz ES-27 valstīm tika eksportēta vieglās rūpniecības produkcija, pavisam nedaudz samazinājās minerālo produktu eksports.

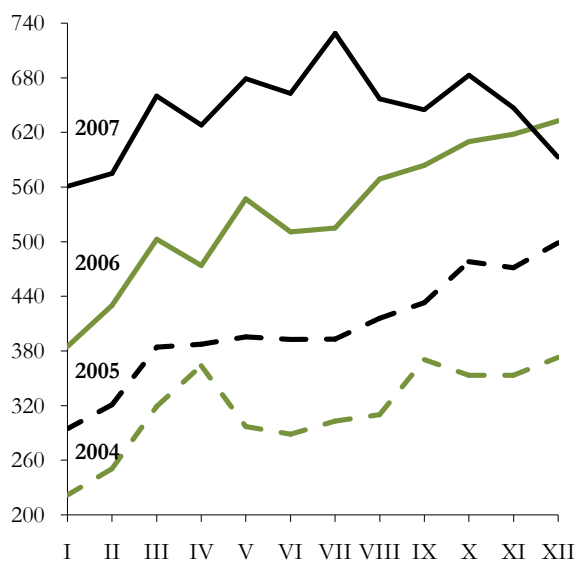
Eksports uz NVS valstīm 2007. gadā turpināja palielināties ierasti straujos tempos – par 27%. Lielākie

pieaugumi bija vērojami mašīnbūves (27% no kopējā eksporta uz NVS valstīm), metālapstrādes (14%), kā arī pārtikas rūpniecības produkcijas eksportam (17%).

Preču importa pieaugums 2007. gadā bija vērojams visās preču grupās, visvairāk – mašīnbūves produkcijas (25% no visa importa pieauguma) un transporta līdzekļu grupās (19%).

3.12. attēls

Latvijas preču importa dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

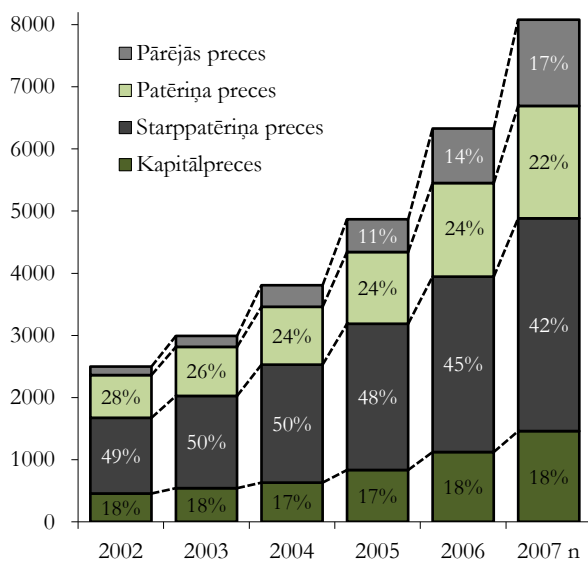
3.8. tabula

Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās CIF cenās)

	2006		2007	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu
Kopā	100	31,1	100	21,0
taī skaitā:				
koksne un tās izstrādājumi (IX)	2,5	12,7	3,3	61,3
metāli un to izstrādājumi (XV)	9,5	35,6	9,7	24,6
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	5,8	26,7	5,5	15,1
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	11,1	24,7	11,2	22,4
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	13,4	29,3	12,9	18,0
mašīnbūves produkcija (XVI)	19,7	29,9	20,5	29,6
minerālie produkti (V)	13,4	13,5	12,0	6,6
transporta līdzekļi (XVII)	13,6	66,0	14,5	31,9
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	11,0	36,2	10,5	18,2

3.13. attēls

Imports pēc plašo ekonomisko kategoriju klasifikācijas
(saistībā ar nacionālo kontu pamatiedaļām, faktiskajās CIF cenās, milj. latu)

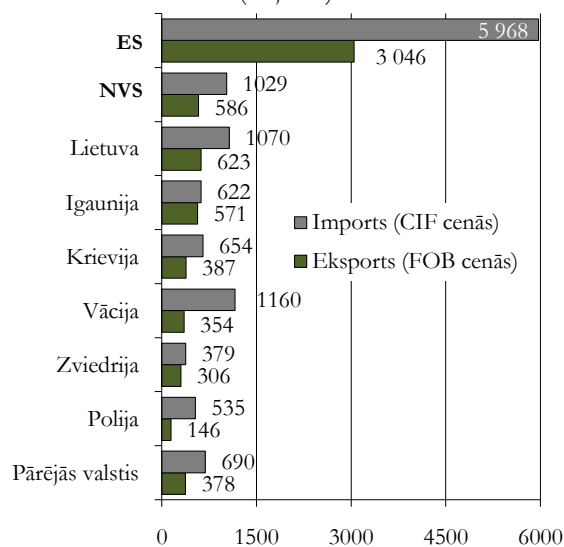
n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Imports sadalījumā pēc plašo ekonomisko kategoriju klasifikācijas piecu gadu laikā nav daudz mainījies – nedaudz lēnāk kā kopējais preču imports ir palielinājies patēriņa un starppatēriņa preču imports (skatīt 3.13. attēlu).

Latvijas lielākie **tirdzniecības partneri** 2007. gada janvārī-novembrī bija Lietuva – 14% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Vācija – 13%, Igaunija – 10%, Krievija – 9%, Polija, kā arī Zviedrija – 6 procenti.

3.14. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums*
2007. gada janvārī-novembrī
(milj. latu)

* ar valstīm, kurām ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Latviju kopējā īpatsvarā nav mazāks par 5%.

Līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā turpina ievērojami palielināties Latvijas ārējā tirdzniecība ar **Lietuvu** un **Igauniju**. Salīdzinot ar 2003. gadu, ārējā tirdzniecība ar šīm valstīm ir pieaugusi trīs reizes un jau sastāda vairāk nekā 30% no kopējās tirdzniecības ar ES valstīm.

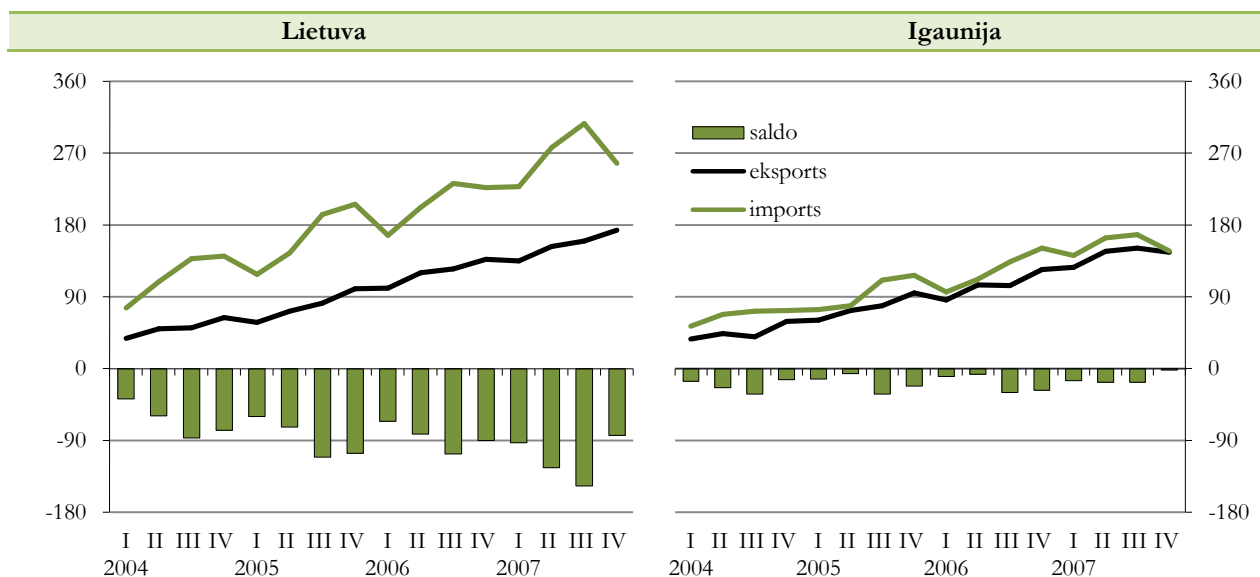
Kā redzams 3.15. attēlā, ārējā tirdzniecības balance ar Igauniju un jo sevišķi ar Lietuvu saglabājas negatīva. 2007. gadā imports no Lietuvas pārsniedza eksportu par 72%, turpretī no Igaunijas tikai par 9%. Galvenās eksporta preču grupas uz Igauniju ir pārtikas un ķīmiskās rūpniecības preces, savukārt lielākās importa – transporta līdzekļi un mašīnbūves

produkcija. Uz Lietuvu, līdzīgi kā uz Igauniju, lielākoties tiek eksportētas pārtikas un ķīmiskās

rūpniecības preces, bet importēti – minerālie produkti un pārtikas preces.

3.15. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Lietuvu un Igauniju pa ceturkšņiem
(milj. latu)

Pakalpojumu eksports un imports

Latvijas izteikti negatīvo preču tirdzniecības bilanci daļēji nosedz pozitīvais pakalpojumu saldo. Maksājumu bilances dati par 2007. gada janvāri-

septembri liecina, ka pakalpojumu balance ir nedaudz pasliktinājusies, jo pakalpojumu eksports aug nedaudz mērenāk nekā imports (skatīt 3.9. tabulu).

3.9. tabula

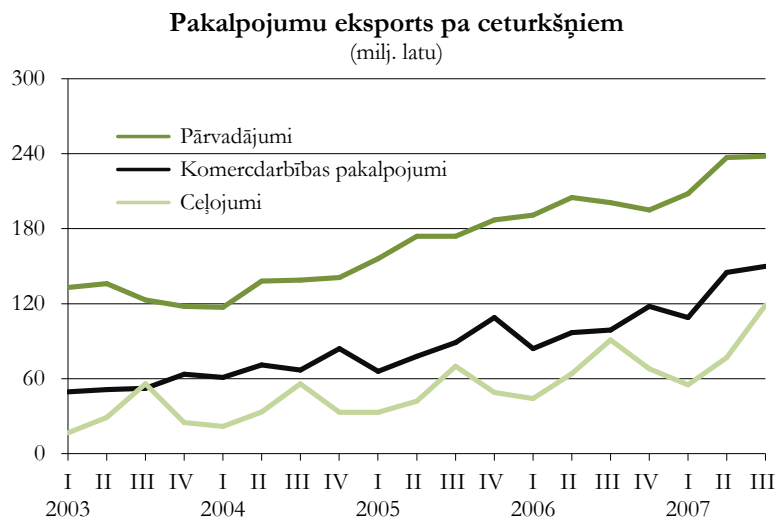
Pakalpojumu eksports un imports 2007. gada janvāri-septembrī

	Milj. latu			Struktūra (%)		Izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu (%)	
	eksports	imports	saldo	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam	1356,6	995,4	361,2	100	100	24,4	27,9
tai skaitā:							
Pārvadājumi	682,6	303,6	378,9	50,3	30,5	14,5	16,5
– jūras transports	260,4	71,2	189,1	19,2	7,2	8,1	13,4
– gaisa transports	100,9	104,2	-3,3	7,4	10,5	26,9	14,3
– pārējais transports	321,3	128,2	193,1	23,7	12,9	16,4	20,3
Ceļojumi	250,7	344,9	-94,3	18,5	34,7	26,1	24,0
Komerccarbības pakalpojumi	404,6	331,0	73,6	29,8	33,3	44,3	46,2
Pārējie pakalpojumi	18,7	15,9	2,9	1,4	1,6	21,2	22,6

Nedaudz vairāk par pusi no pakalpojumu eksporta sastāda ar tranzītpārvadājumiem gūtie ienākumi. 2006. gads tranzītbiznesam bija samērā veiksmīgs – palielinājās kravu apgrozījums ostās, pieauga dzelzceļa un autopārvadājumu apjomi.

Nozīmīgs ir no Latvijā iebruukušiem tūristiem gūto ienākumu pieaugums, kā arī komercdarbības pakalpojumu palielinājums. Jāatzīmē, ka ārzemju tūristu izdevumi Latvijā turpina tuvuoties Latvijas ceļotāju izdevumiem ārzemēs.

3.16. attēls

3.3. Nozaru ieguldījums

3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika

Pēc 2000. gada Latvijas tautsaimniecības struktūra nozaru griezumā ir mainījusies par labu pakalpojumu nozarēm. To īpatsvars pievienotajā vērtībā ir

palielinājies līdz 74,8% 2006. gadā pretstatā 71,8% 2000. gadā. Tautsaimniecības struktūra pēc nodarbinātības ievērojami atšķiras no tās, kāda tā ir pēc pievienotās vērtības, izteikti atšķirīgo produktivitātes līmeņu dēļ dažādās tautsaimniecības nozarēs.

3.10. tabula

Tautsaimniecības struktūra
(%)

	Pēc pievienotās vērtības		Pēc nodarbināto skaita	
	2000	2006	2000	2006
Primārās nozares	4,8	4,0	14,5	11,6
Apstrādes rūpniecība	13,7	11,9	17,9	15,0
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	3,6	2,5	1,9	1,6
Būvniecība	6,1	6,8	5,9	10,0
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	17,9	22,4	17,7	19,1
Transports un sakari	14,0	13,0	8,3	9,2
Citi komercpakalpojumi	23,0	25,0	12,4	14,0
Sabiedriskie pakalpojumi	16,9	14,4	21,4	19,5
Kopā	100,0	100,0	100,0	100,0

Pēdējo gadu straujo ekonomisko izaugsmi nodrošināja galvenokārt iekšējā pieprasījuma palielināšanās, kas tiešā veidā ietekmēja vairāku pakalpojumu nozaru straujo izaugsmi, bet rūpniecības ražošanas apjomu palielinājums balstījās galvenokārt uz eksporta pieaugumu.

Pēc iestāšanās ES (2004-2006) gandrīz divas trešdaļas no pieauguma nodrošināja tirdzniecības nozares (vairum- un mazumtirdzniecība) un citu komercpakalpojumu izaugsme. Apstrādes rūpniecības

ieguldījums ir krietni mazāks un atpaliek arī no būvniecības un transporta un sakaru nozares devuma izaugsmē.

2007. gadā (pēc trīs ceturkšņu statistikas) saglabājās iepriekšējo gadu izaugsmes tendences, – strauja izaugsme pamatojas uz iekšējā pieprasījuma kāpumu, kas atsaucas galvenokārt uz pakalpojumu nozaru izaugsmi. Rūpniecībā kopējie ražošanas apjomi būtībā nepalielinājās.

3.11. tabula

IKP dinamika

(%)

	Pieauguma tempi			Ieguldījums pieaugumā		
	2004-2006 (vidēji gadā)	2006	2007 I-IX	2004-2006 kopā	2006	2007 I-IX
Primārās nozares	4,9	0,4	9,1	0,7	0,0	0,4
Apstrādes rūpniecība	6,2	6,2	0,7	2,8	0,9	0,1
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	3,6	4,0	1,9	0,4	0,1	0,1
Būvniecība	14,1	13,6	15,1	3,2	1,0	1,2
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	15,5	17,3	14,4	10,9	3,9	3,6
Transports un sakari	11,0	9,3	9,2	5,2	1,4	1,5
Citi komercpakalpojumi	12,1	16,7	13,3	9,5	4,0	3,6
Sabiedriskie pakalpojumi	4,1	4,4	4,2	1,9	0,6	0,6
IKP	10,4	11,9	11,0	34,5	11,9	11,0

Latvijā ir izteikti zems apstrādes rūpniecības īpatsvars tautsaimniecībā, krietni atpaliekot no ES vidējā līmeņa šajā jomā, – zemāks rūpniecības īpatsvars IKP ir tikai tādās ES dalībvalstīs kā Kipra un Luksemburga, kuru tautsaimniecībā ir liels eksportējamo pakalpojumu īpatsvars.

Straujais pakalpojumu nozaru attīstības temps nevar aizstāt eksportspējīgākās nozares – apstrādes rūpniecības relatīvi lēno izaugsmi, un tas izpaužas kā preču importa daudz straujāks pieaugums nekā eksporta palielināšanās, kas ir viens no galvenajiem cēloņiem

Latvijas tautsaimniecības disproporcijām – augstai inflācijai un lielam maksājumu bilances tekošā konta deficitam.

3.3.2. Apstrādes rūpniecība

Pēdējos gados (2004-2007) apstrādes rūpniecības izaugsme norit lēnākos tempos nekā tautsaimniecībā vidēji.

3.12. tabula

Apstrādes rūpniecības izaugsme*

(procentos)

	2004.-2007. gada vidējie ikgadējie pieauguma tempi	2006. gada izaugsme	2007. gada janvāris-novembris / 2006. gada janvāris-novembri
Apstrādes rūpniecība – pavisam	4,3	4,8	-0,5
Pārtikas rūpniecība	3,9	4,8	0,1
Vieglā rūpniecība	4,3	8,5	0,0
Kokapstrāde	0,6	-1,4	-6,4
Papīra ražošana un izdevējdarbība	5,9	7,6	1,0
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	15,2	21,4	4,9
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	10,2	4,9	-0,2
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	6,6	7,7	8,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	0,4	-1,4	-6,0
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	7,5	8,8	7,4
Transporta līdzekļu ražošana	2,3	-2,9	1,2
Pārējās rūpniecības nozares	4,0	6,0	-4,0

* pēc operatīvās statistikas

Vairumā nozaru saražotās produkcijas lielākā daļa tiek eksportēta, tāpēc nozaru izaugsme lielā mērā ir atkarīga no eksporta iespēju paplašināšanās.

Tulīt pēc iestāšanās ES apstrādes rūpniecības izaugsmes tempi samazinājās, jo uzņēmumiem bija jāpielāgojas jauniem tirdzniecības nosacījumiem. Vērā ņemama izaugsme atsākās 2005. gada maijā. Atsevišķu

nozaru izaugsmes tempu samazinājums tiek kompensēts ar citu nozaru izaugsmes tempu palielinājumu.

Tomēr operatīvie dati par 2007. gadu norāda uz vairākām problēmām apstrādes rūpniecībā, jo

ražošanas apjomu nepalielināšanās vai sašaurināšanās apjomīgākās rūpniecības apakšnozarēs, tādās kā kokapstrāde, pārtikas rūpniecība, vieglā rūpniecība, mašīnu un iekārtu ražošana vairs netiek kompensētas ar citu nozaru izaugsmi.

3.13. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra 2007. gadā*

(%)

	Pēc pievienotās vērtības 2007. gads	Pēc strādājošo skaita 2007. gads	Eksporta īpatsvars nozāres realizācijā, 2007. gads*
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	100	48,7
Pārtikas rūpniecība	18,2	20,4	24,1
Vieglā rūpniecība	6,8	12,6	76,6
Kokapstrāde	22,7	19,3	65,1
Papīra ražošana un izdevējdarbība	8,2	7,4	24,7
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	8,5	5,7	55,8
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	6,6	5,2	18,2
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	11,2	8,4	64,6
Mašīnu un iekārtu ražošana	3,0	3,9	72,3
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	5,4	4,5	61,1
Transporta līdzekļu ražošana	3,5	4,1	75,1
Pārējās rūpniecības nozares	6,0	8,5	53,4

* pēc operatīvās statistikas par 2007. gada janvāri–novembri

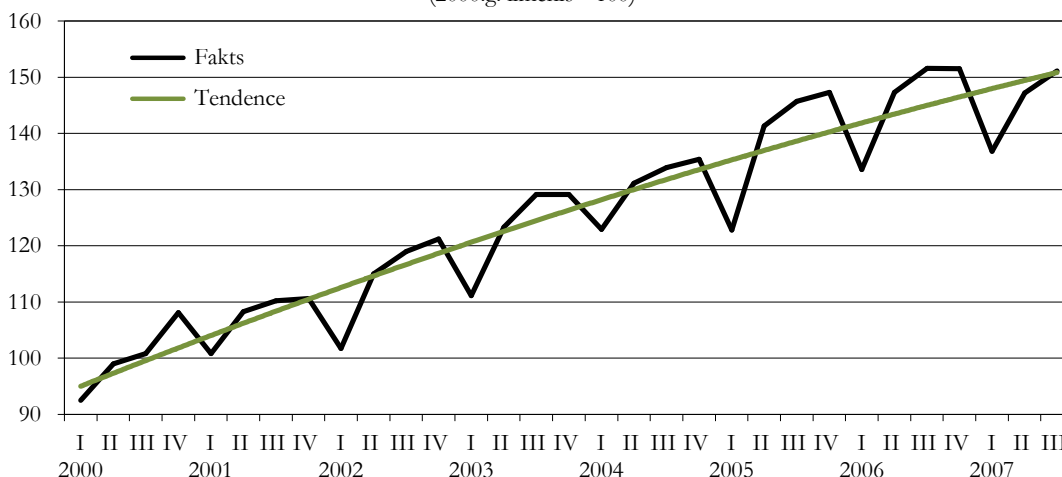
Kokapstrāde un mašīnu un iekārtu ražošana – vienas no galvenajām Latvijas eksporta nozarēm – ir nozares ar ļoti zemiem izaugsmes rādītājiem –

2006. gadā un 2007. gadā to ražošanas apjomi pat samazinājās.

3.17. attēls

Apstrādes rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000. g. līmenis = 100)

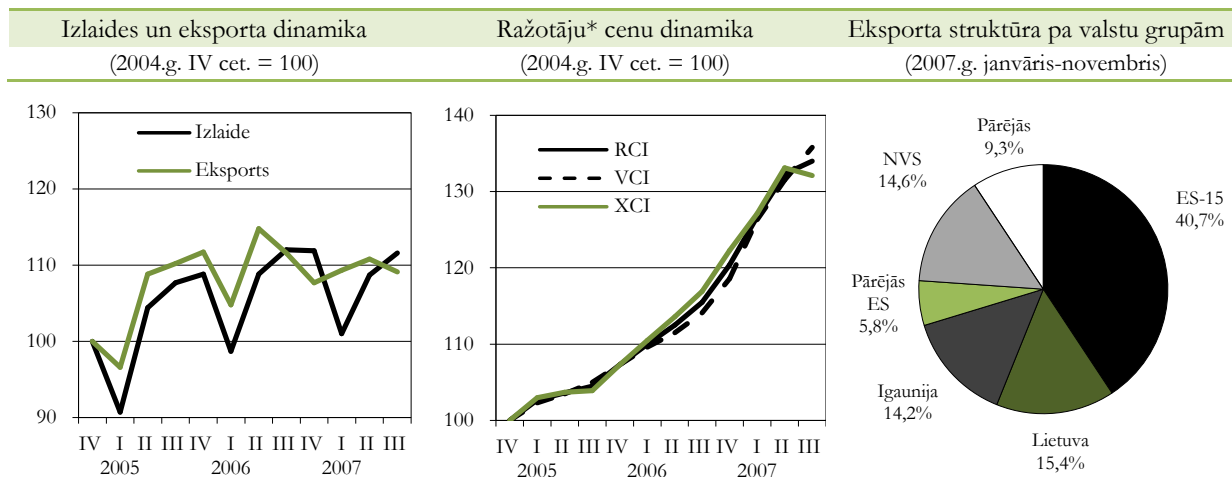

Pēcīestāšanās periodā visbūtiskāk eksports paplašinājās uz Igauniju un Lietuvu, un tā pieaugums uz šīm valstīm bija lielākā apjomā nekā uz pārējām ES

valstīm. Strauji pieauga arī apstrādes rūpniecības produkcijas eksports uz NVS valstīm. Eksports uz ES-15 valstīm palielinājās minimāli.

3.18. attēls

Apstrādes rūpniecības raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Pēdējo trīs gadu laikā ievērojami ir palielinājušās ražotāju cenas caurmērā visās nozarēs, gandrīz līdzvērtīgi tām palielinoties kā eksportētai produkcijai, tā vietējā tirgū realizētajai. Sākot ar 2007. gada 3. ceturksni, sāka pazemināties ražotāju cenu indeksi, galvenokārt kritoties eksportētās produkcijas realizācijas cenām.

Straujais ražošanas cenu kāpums pēdējos gados nekompensē vēl straujāko darba samaksas pieaugumu. Ražotāju cenas pēdējos trīs gados (2005-2007) apstrādes rūpniecībā palielinājušās par 38,4%, vidējā

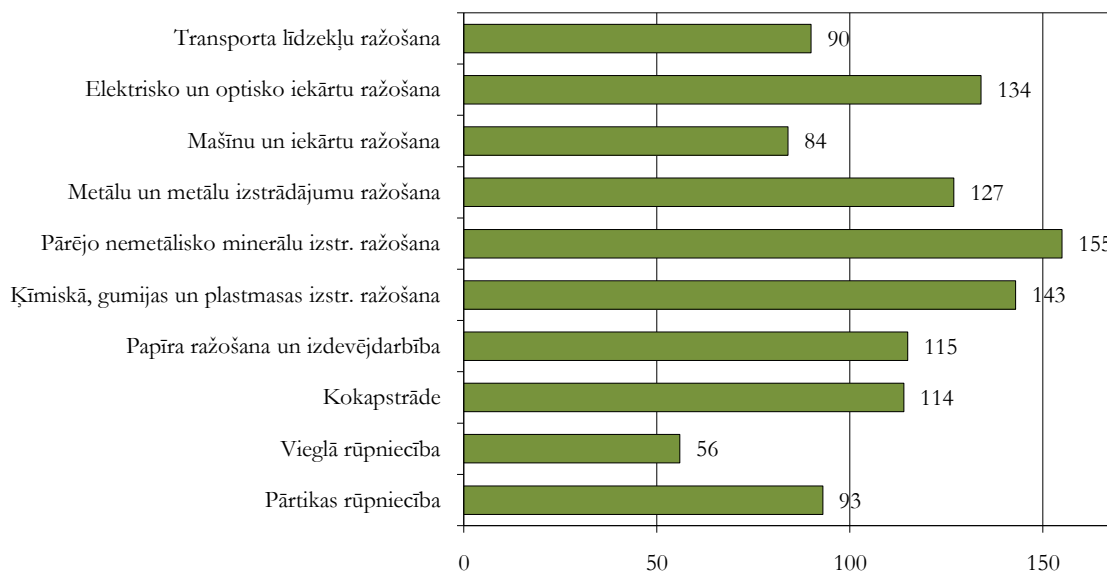
bruto darba par 87,8%. Tas negatīvi ietekmē nozares konkurētspēju starptautiskos tirgos, un tā pašreiz ir apstrādes rūpniecības galvenā problēma.

Starp agregētajām nozarēm augstākais produktivitātes līmenis ir būvmateriālu ražošanā (pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā) un ķīmiskajā rūpniecībā, bet vairumā mašīnbūves nozaru tas ir relatīvi zems. Zemāka produktivitāte ir tikai tekstilrūpniecībā.

3.19. attēls

Apstrādes rūpniecības nozaru produktivitātes* līmenis 2005. gadā

(apstrādes rūpniecības vidējais līmenis = 100)

* pievienotā vērtība uz vienu strādājošo

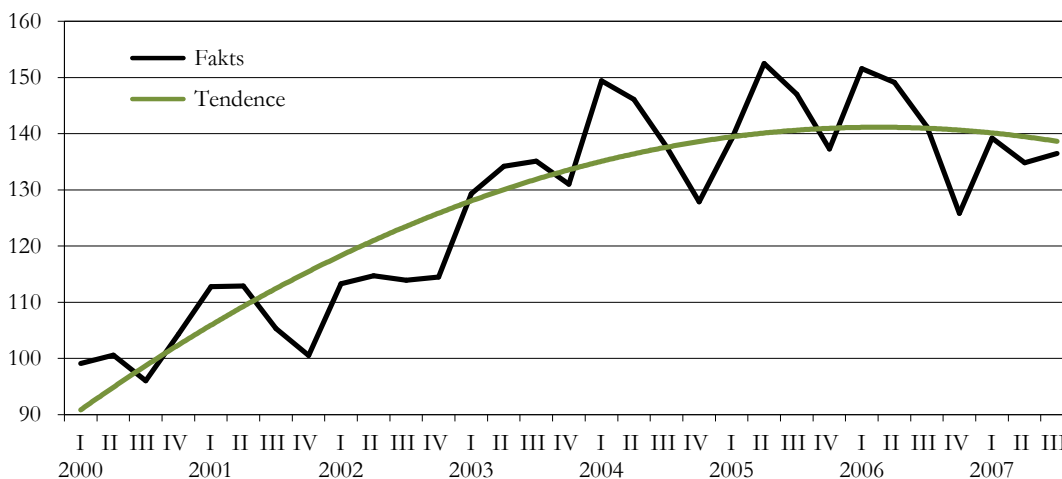
Kokapstrāde ir lielākā Latvijas rūpniecības nozare. Tās pievienotā vērtība veido piekto daļu no apstrādes rūpniecībā saražotā. Tā ir nozare ar straujāko izaugsmi neatkarības gados. Kokapstrādes produkcija šajā

periodā palielinājusies apmēram 3 reizes. Nozarei raksturīgs augsts produkcijas eksporta īpatsvars, – eksportē caurmērā 65% no saražotās produkcijas.

3.22. attēls

Kokapstrādes izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000.g. līmenis =100)

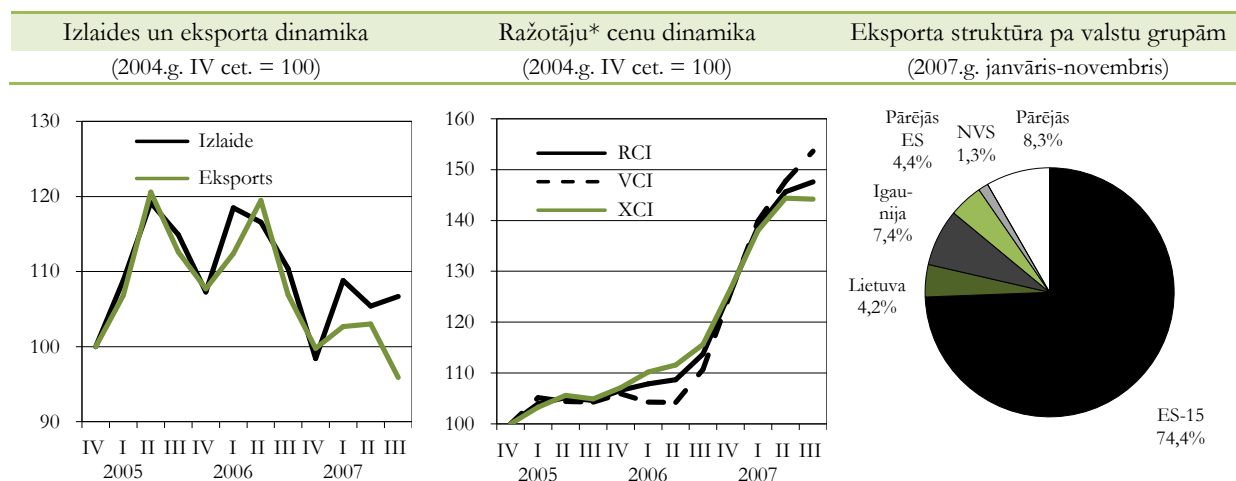

Tomēr pēdējos divos gados tās izaugsme ir pierimusi, un ražošanas apjomi pat nedaudz sāk samazināties. 2006. gadā izlaide pazeminājās par 1,4%, 2007. gadā par 4,4% (operatīvie dati par 2007. gada

janvāri-novembri). Galvenais ražošanas apjomu samazinājuma iemesls ir eksporta apjomu samazināšanās.

3.23. attēls

Kokapstrādes raksturojums

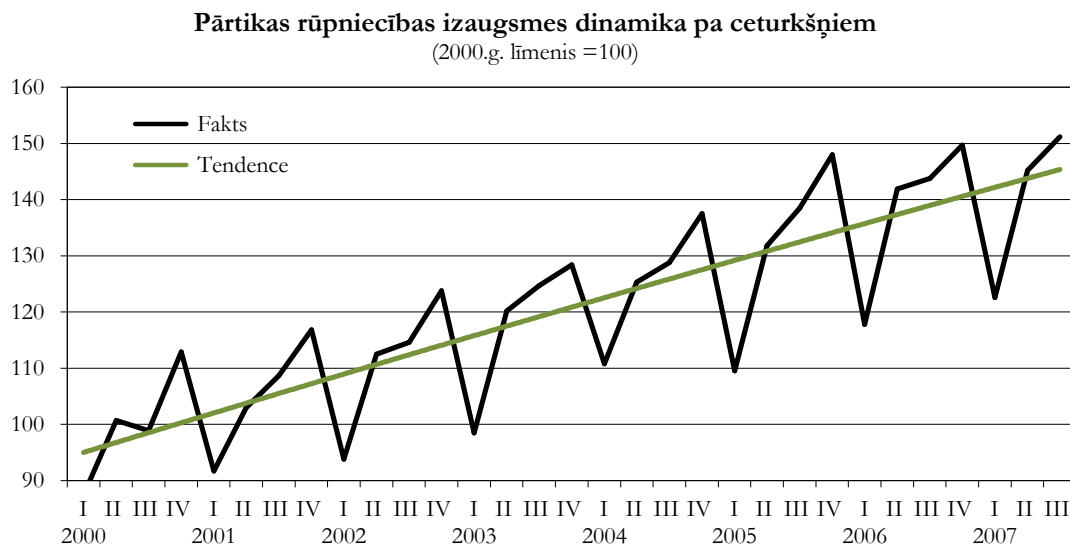
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Kokapstrādes ražotāju cenas no 2005.-2007. gadam caurmērā palielinājās vienmērīgi. Eksporta cenas nedaudz straujāk pieauga 2006. gada sākumā, bet 2006. gada otrajā pusē, palielinoties iekšējam pieprasījumam un izmaksām, pieauga arī vietējā tirgū realizētās produkcijas cena. Savukārt 2007. gadā palielinājās tikai vietējā tirgū realizētās produkcijas cenas.

Nozarē ir vienas no zemākajām algām salīdzinājumā ar citām rūpniecības nozarēm, – vidēji tās ir par 10% zemākas.

Pārtikas rūpniecība ir viena no lielākām Latvijas daļu no rūpniecības pievienotās vērtības. apstrādes rūpniecības nozarēm un veido gandrīz piekto

3.20. attēls

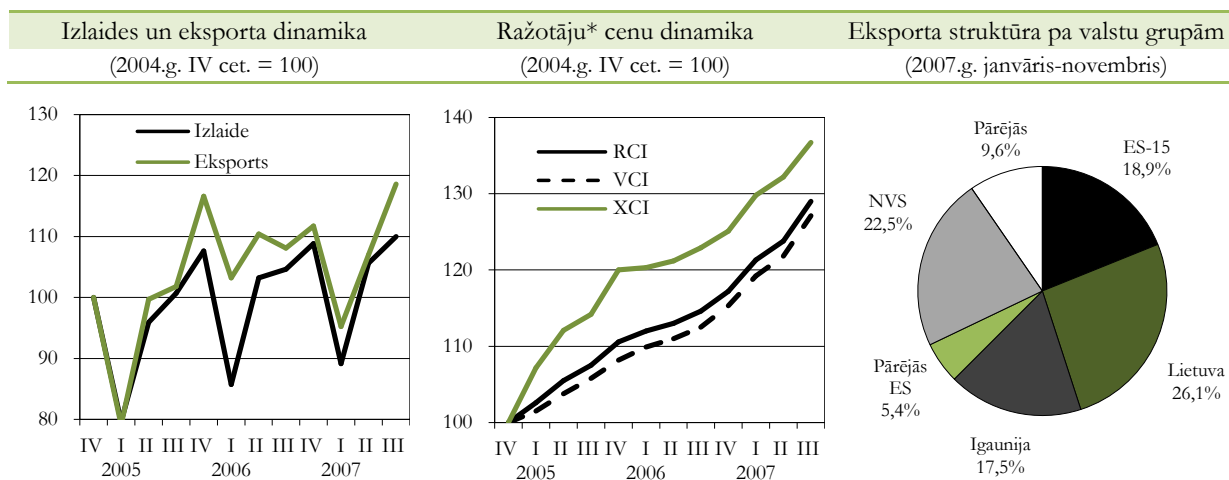
Apmēram 75% no nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū, pārējo eksportē, galvenokārt uz Igauniju, Lietuvu un Krieviju. Līdz ar iestāšanos ES pieprasījums pēc Latvijas pārtikas produktiem palielinājās visos tirdzniecības virzienos, – gan uz Krieviju un citām NVS valstīm, gan uz ES, turklāt uz ES valstīm eksports palielinājās vairāk kā pusotru reizi,

galvenokārt pieprasījumam pieaugot Igaunijā un Lietuvā. Pārtikas preču eksports uz Lietuvu un Igauniju veido vairāk nekā pusi no Latvijas pārtikas preču eksporta uz ES valstīm.

Pēc relatīvi labās izaugsmes 2006. gadā (par 4,8%) 2007. gadā ražošanas apjomi nepalielinājās, samazinoties produkcijas noietam vietējā tirgū.

3.21. attēls

Pārtikas rūpniecības raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Sākot ar 2005. gadu, strauji palielinājās pārtikas produktu eksporta cenas. Vietējā tirgū cenas pieauga mērenākos tempos.

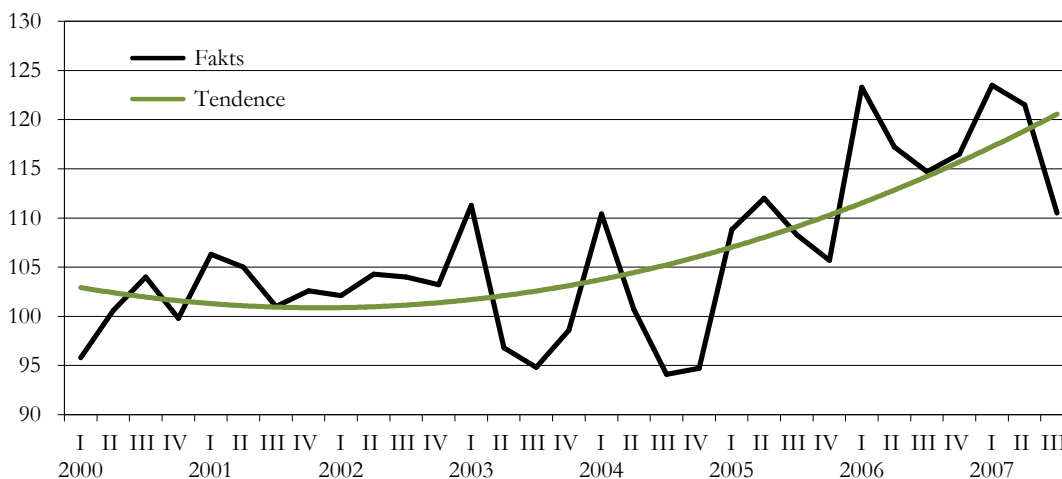
Vieglā rūpniecība (tekstila un ādas izstrādājumu ražošana) veido mazāk nekā 7% no rūpniecības pievienotās vērtības. Tikai apmēram ceturtdaļa no tajā saražotās produkcijas paliek Latvijā. Lielākā daļa

produkcijas (trīs ceturtdaļas no visa produkcijas eksporta) tiek eksportēta uz Eiropas Savienības valstīm.

3.24. attēls

Vieglās rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000.g. līmenis = 100)

Līdz 2005. gadam *tekstilrūpniecības* ražošanas apjomi un eksports nepalielinājās, un gatavo apģērbu ražošana pat sašaurinājās. Tikai 2005. gadā atsākās ražošanas apjomu pieaugums, kas straujāk turpinājās 2006. gadā. Savukārt 2007. gadā ražošanas apjomi nepalielinājās.

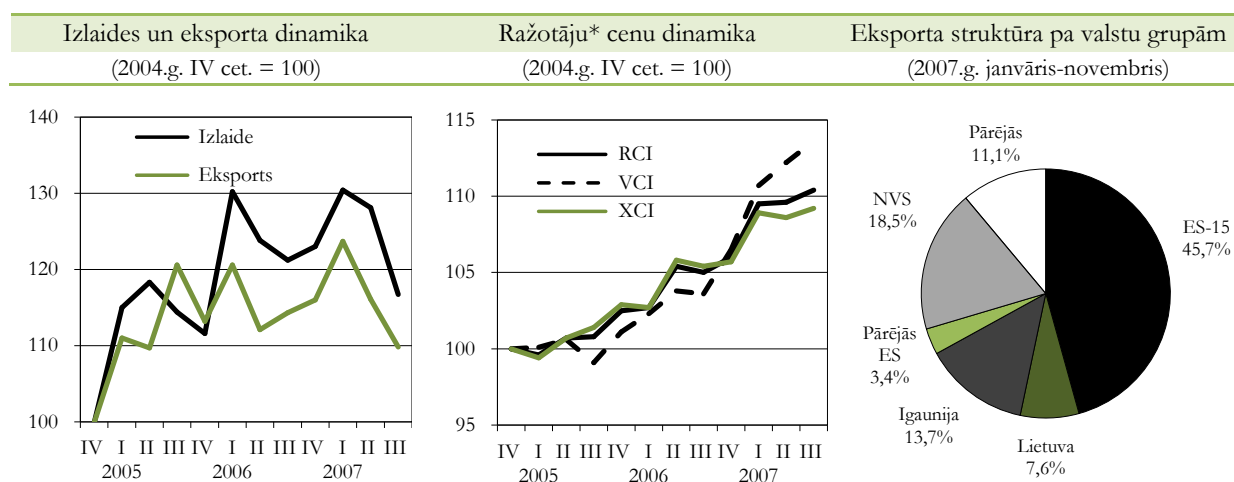
Laikā gan Latvijas tekstilrūpniecībai galvenie noieta tirgi ir ES valstīs, sakarā ar vājo pieprasījumu ES valstīs un augsto konkurenci nozarē Latvijas ražotājiem ir grūti paplašināt ražošanas apjomus, neraugoties uz spējo cenu kāpumu pēdējos gados. Nozares

konkurētspēju ievērojami vājina būtiskais algu palielinājums, kaut arī vidējās algas vieglās rūpniecības uzņēmumos strādājošiem caurmērā ir 70% līmenī no vidējām algām apstrādes rūpniecībā.

Kā jau atzīmēts, 2006. gadā bija vērojama izaugsme, pateicoties galvenokārt pieprasījuma pieaugumam vietējā tirgū un eksporta pieaugumam uz NVS valstīm, kā arī uz Lietuvu un Igauniju. Eksports uz vecajām ES dalībvalstīm šajā periodā nepalielinājās.

3.25. attēls

Tekstilrūpniecības un apģērbu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

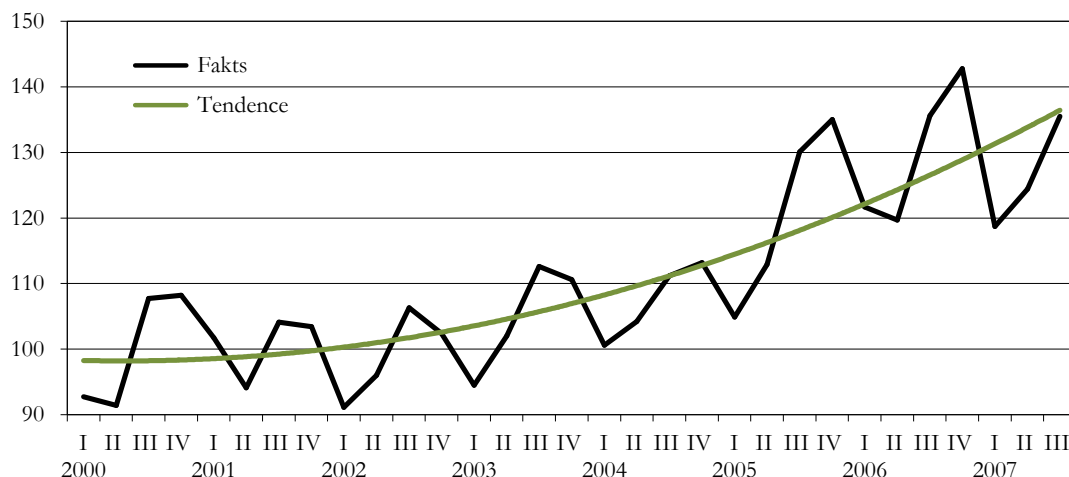
Papīra ražošanā un izdevējdarbībā, sākot ar 2005. gadu, ir raksturīga diezgan strauja izaugsme, galvenokārt pateicoties eksporta pieaugumam un eksporta cenu straujam kāpumam. Izaugsme

2007. gadā bija mērenāka. Galvenie eksporta produkcijas noietu tirgi ir Lietuvā un Igaunijā, iespējas paplašināties citu ES valstu tirgos ir vājas.

3.26. attēls

Papīra ražošanas un izdevējdarbības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000.g. līmenis =100)

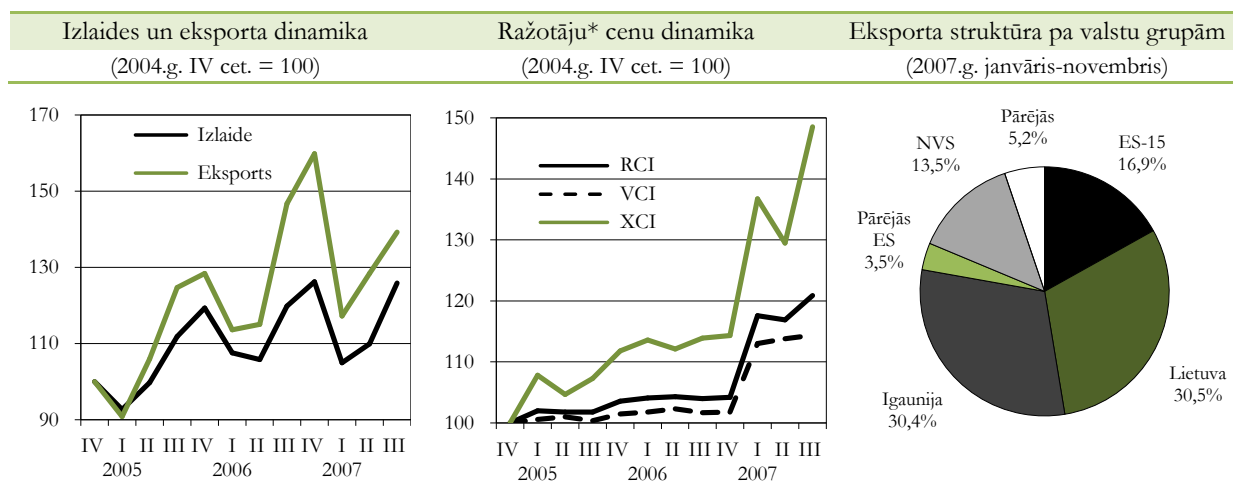

Līdz 2005. gadam eksporta cenu kāpums stipri atpalika no vidējā cenu pieauguma, jo relatīvi liela eksporta daļa ir saistīta ar NVS un citām valstīm ārpus ES, ar kurām tirdzniecības nosacījumi pasliktinās zemā ASV dolāra kursa dēļ, kurš šajos tirdzniecības virzienos ir viena no galvenajām norēķinu valūtām. Taču, strauji

palielinoties eksportējamās produkcijas noietam Igaunijā un Lietuvā, kā arī citās ES valstīs, eksporta cenu kāpums krietni pārsniedz vidējo cenu pieaugumu nozarē. Straujš eksportējamās produkcijas cenu kāpums turpinājās arī 2007. gadā.

3.27. attēls

Papīra ražošanas un izdevējdarbības raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

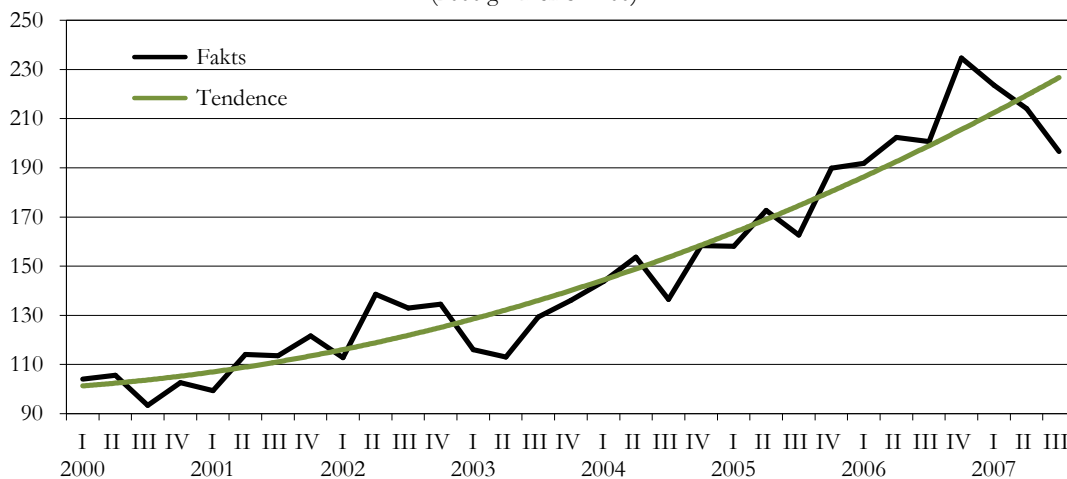
Ķīmiskajai rūpniecībai Latvijā ir stabilas tradīcijas, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan starppatēriņam, ir laba zinātniskās pētniecības bāze,

pēc 2004. gada nozarē ir vērojama stabila izaugsme. Ķīmiskās rūpniecības īpatsvars apstrādes rūpniecības kopējā pievienotajā vērtībā veido apmēram 8,5 procentus.

3.28. attēls

Ķīmiskās rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000.g. līmenis = 100)

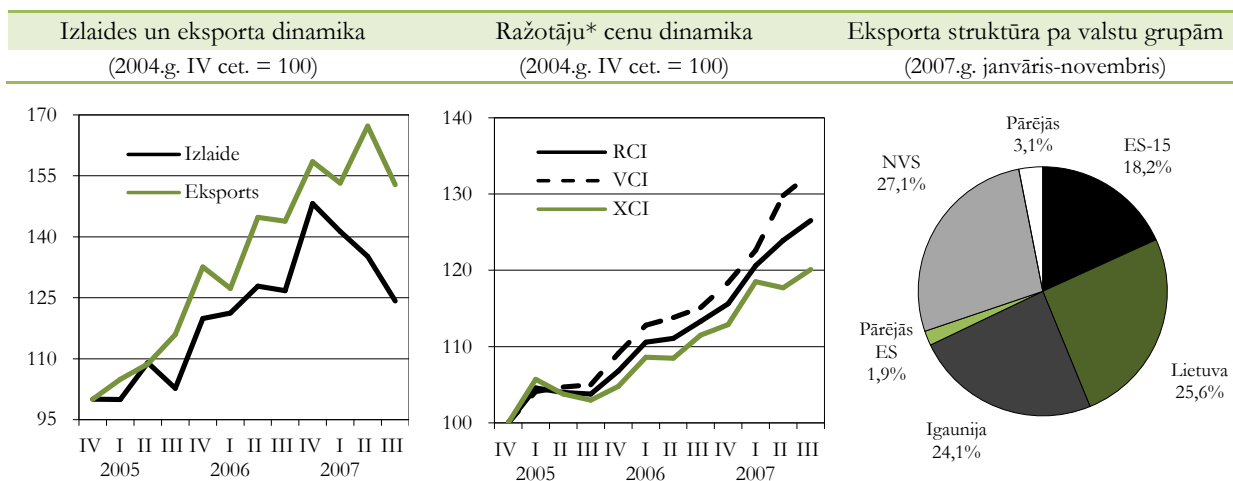

Latvijas ķīmiskās rūpniecības produkcijai ir tradicionāli noieta tirgi – galvenokārt NVS valstīs un Lietuvā un Igaunijā. Būtiski nepalielinās tirgi ES vecajās dalībvalstīs. Nozarei ir vāja konkurētspēja

attīstīto valstu tirgos. No produkcijas eksporta uz ES valstīm apmēram divas trešdaļas tiek novirzītas uz Lietuvu un Igauniju.

3.29. attēls

Ķīmiskās, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecības raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Strauja ir bijusi nozares izaugsme pēdējos gados (2004-2007). Šajā periodā tā ir visstraujāk augošā apstrādes rūpniecības nozare. Izaugsmi lielā mērā nodrošināja pieprasījuma pieaugums NVS valstīs un vietējā tirgū. Ņemot vērā labo konjunktūru, nozarē

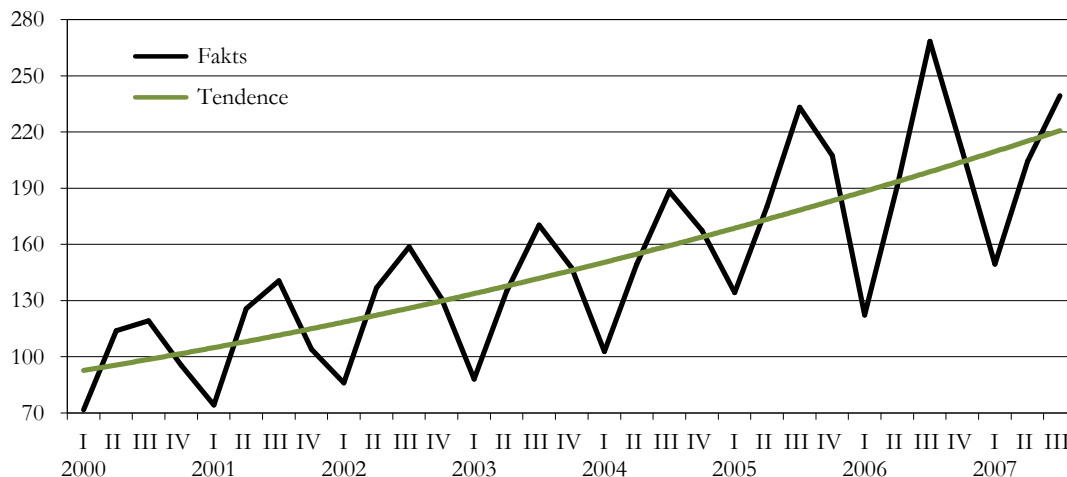
saglabājas augsts vidējās algas līmenis, un tā sevišķi strauji pieauga 2006. gadā un 2007. gadā. Tomēr izaugsmes tempi spēji samazinājās 2007. gadā un gada 3. ceturksnī ražošanas apjomi bija iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmenī.

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas (pārsvarā būvmateriālu) izaugsmes tempi ir ļoti svārstīgi – pēc straujās izaugsmes 2004. gadā un 2005. gadā tā pierima,

un 2006. gadā ir pat neliels ražošanas apjomu samazinājums.

3.30. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

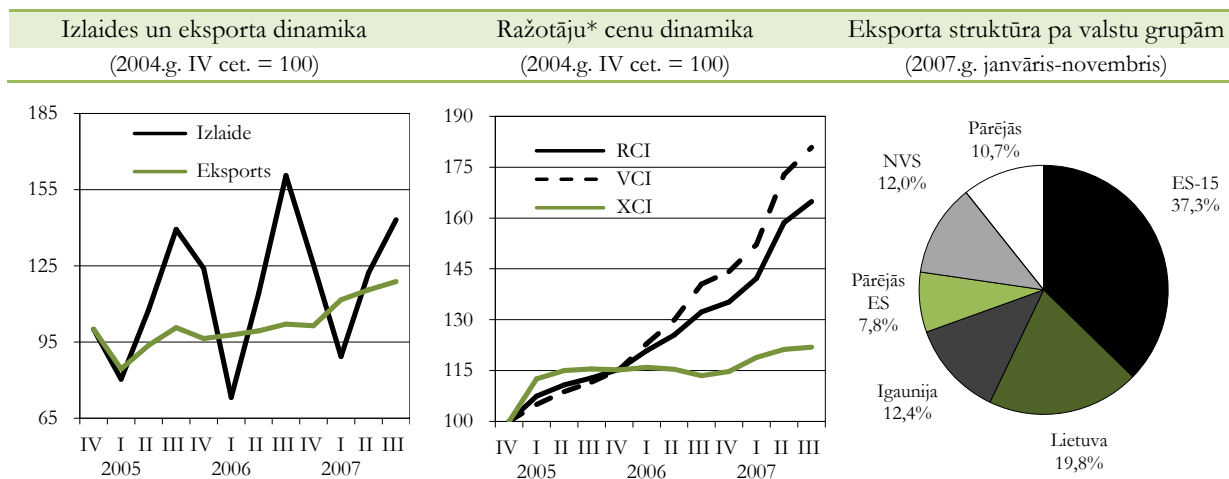

Iekšējā pieprasījuma kāpums ir galvenais nozares izaugsmes stimuls. Iekšējam pieprasījumam pieaugot,

strauji palielinājās cenas vietējā tirgū realizētajai produkcijai, bet eksportētajai tās būtībā nepalielinājās.

3.31. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

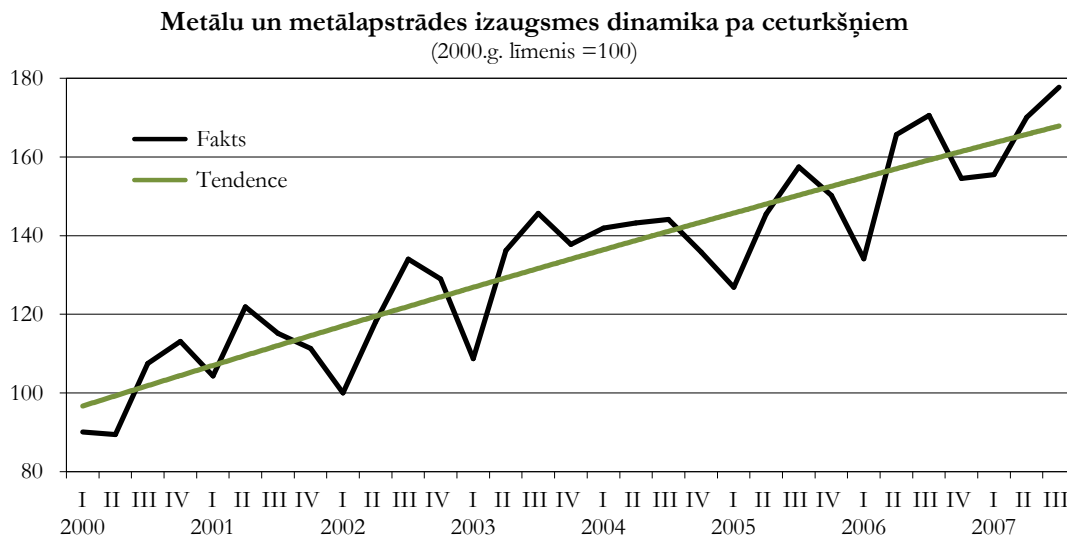
2006. gada 1. ceturkšņa ražošanas apjomi saruka galvenokārt nelabvēlīgo klimatisko laika apstākļu dēļ, kas samazināja iekšējo pieprasījumu. Savukārt 2006. gada 2. un 3. ceturksnī tie būtiski pieauga. Vietējā pieprasījuma pakāpeniskā samazinājuma dēļ ražošanas apjomi 2007. gadā nepalielinājās.

Nozarē ir pats augstākais algu līmenis apstrādes rūpniecībā. Šajā nozarē strādājošiem algas caurmērā ir par trešdaļu augstākas nekā citās apstrādes rūpniecības nozarēs.

Metālu un metālapstrādes nozares nodrošina apmēram desmitdaļu no rūpniecības pievienotās vērtības. No šo nozaru realizētās produkcijas eksports sastāda gandrīz trīs ceturkšņus. Pēdējā laikā vērojama

tendence palielināties vietējā tirgus daļai. Attīstoties būvniecībai, pieaug pieprasījums pēc gataviem metālizstrādājumiem.

3.32. attēls

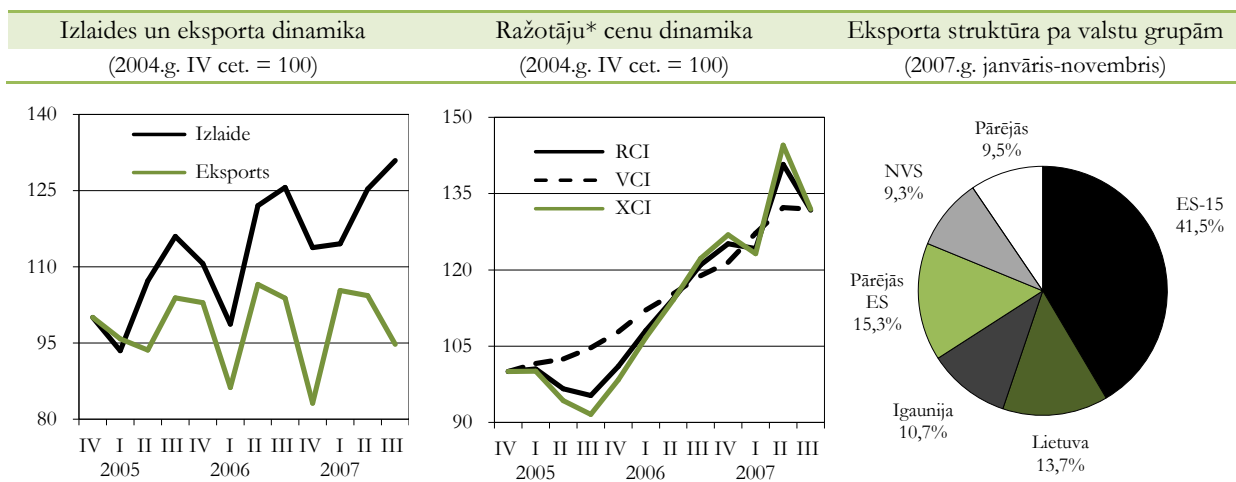

Nelabvēlīgs nozarei bija 2004. gads, kad ražošanas apjomi samazinājās, kritoties eksportam, un pieaugums atsākās tikai 2005. gada 2. ceturksnī, katru gadu palielinoties pieauguma tempiem. 2007. gadā tā ir

visstraujāk augošā apstrādes rūpniecības nozare, kur izaugsmes pieaugumu nodrošināja galvenokārt pieprasījuma pieaugums vietējā tirgū.

3.33. attēls

Metālu un metālapstrādes nozares raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

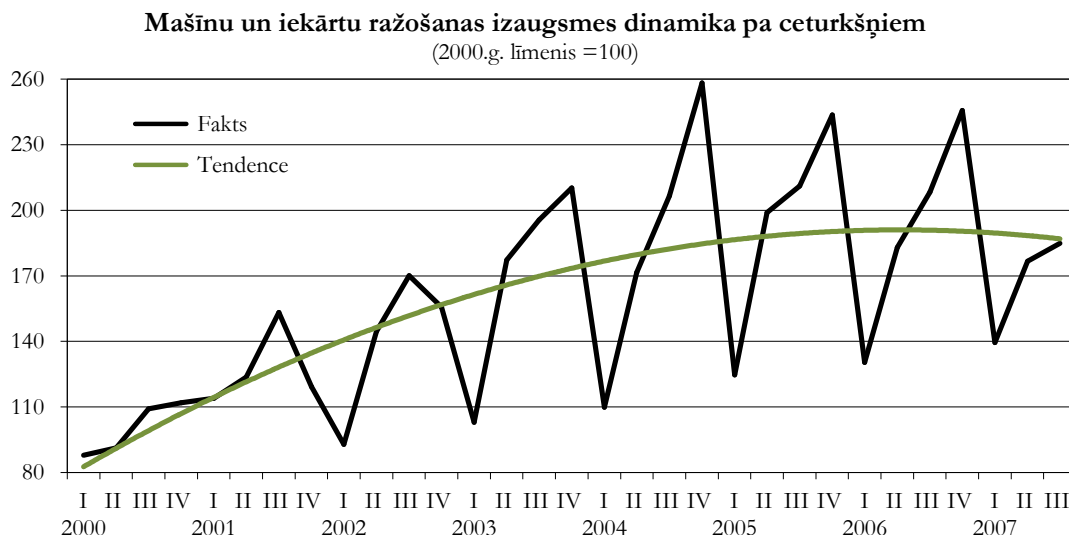
Nozares ražotāju cenas pēdējos gados ir būtiski palielinājušās kā iekšējā tirgū realizētajai produkcijai, tā eksportētai.

Latvijas metālu un metālapstrādes produkcijai ir augsta konkurētspēja visā pasaulē, bet lielākā tās daļa ir saistīta ar ES valstīm (gandrīz 80% no eksporta), un vecajās ES dalībvalstīs nonāk gandrīz puse no eksportētās produkcijas.

Līdz 2005. gadam **mašīnu un iekārtu ražošana** bija strauji augoša nozare, un tās ražošanas apjomi no 2000. gada līdz 2005. gadam bija gandrīz dubultājušies. Tomēr, sākot ar 2005. gadu, tās

izaugsmes tempi vairs nepalielinās, un 2006. un 2007. gadā ražošanas apjomi samazinās.

3.34. attēls

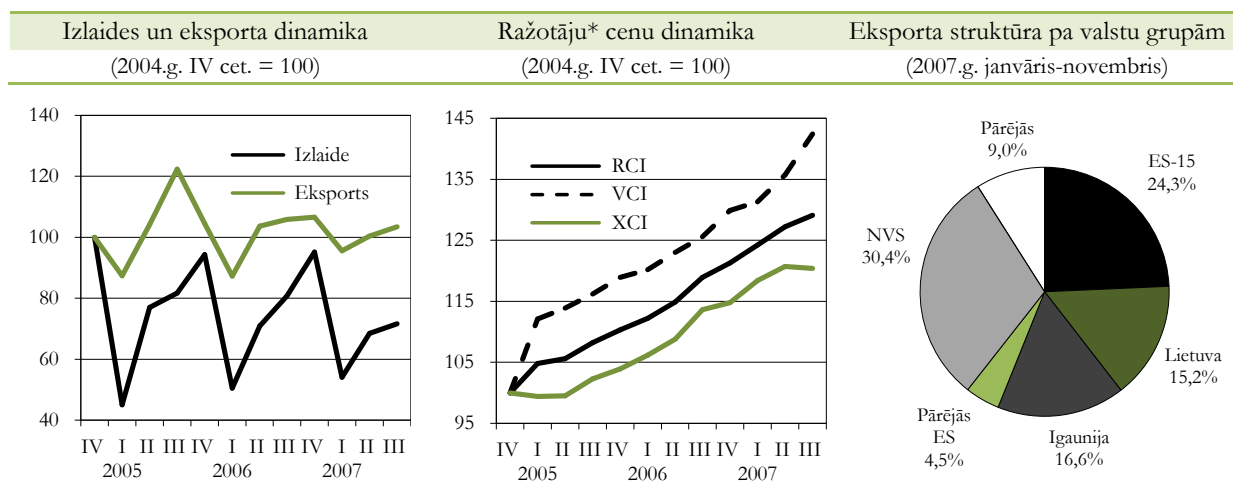

Tā ir izteikti uz eksportu vērsta nozare, – eksportētas tiek gandrīz trīs ceturtdaļas nozares produkcijas. Nozares galvenie noieta tirgi ir ES

valstis, turklāt gandrīz puse no eksporta uz ES ir uz Lietuvu un Igauniju. Relatīvi liela nozares eksporta daļa ir saistīta ar NVS valstu tirgiem.

3.35. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas raksturojums

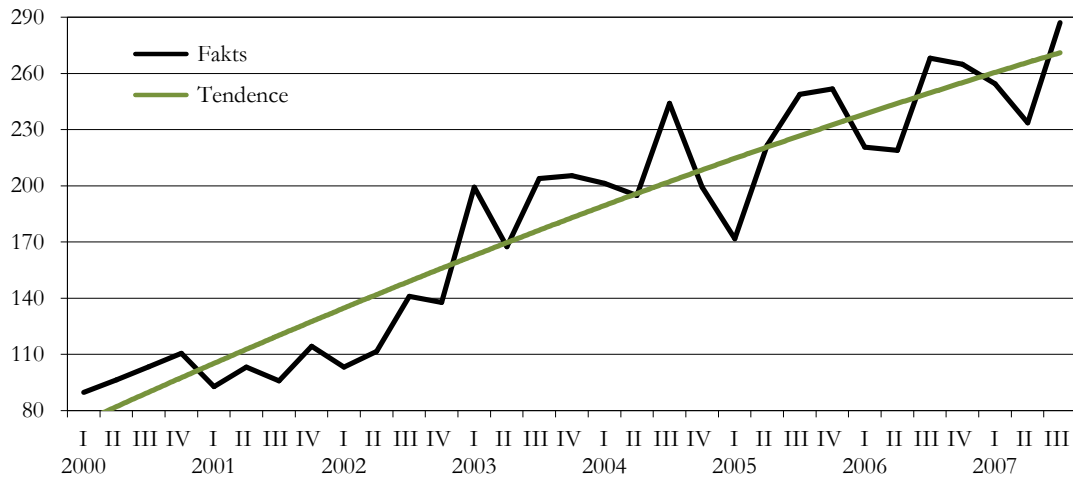
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Elektrisko un optisko iekārtu ražošana pēdējos gados ir strauji attīstījusies. Nozares ražošanas apjomi

pēdējo piecu gadu laikā ir gandrīz dubultājušies. Arī 2007. gadā šajā nozarē ir vērojama strauja izaugsme.

3.36. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis = 100)

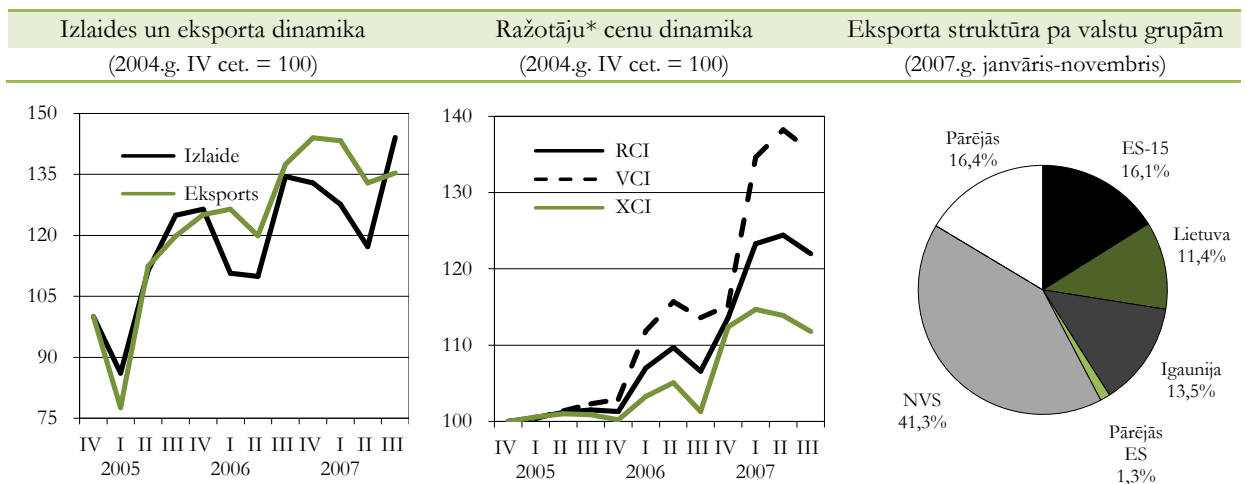

Pēc iestāšanās ES nozares izaugsmes tempi nedaudz samazinājās, tomēr kopumā tie saglabā noturīgu izaugsmes līmeni (6-8%). Nozarei ir stabili

tirdzniecības partneri NVS valstīs, Igaunijā un Lietuvā.

3.37. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Nozare eksportē apmēram divas trešdaļas produkcijas, turklāt vietējā tirgus daļa pēdējos gados

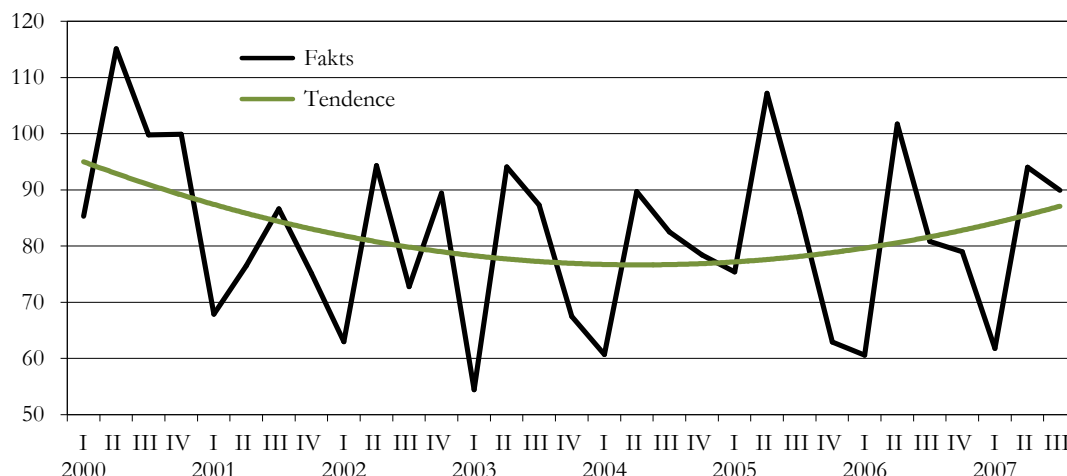
palielinās, straujāk pieaugot arī ražotāju cenām vietējā tirgū realizētai produkcijai.

Transportlīdzekļu ražošana ir vienīgā apstrādes rūpniecības nozare, kurai kopš 2000. gada neizdodas palielināt ražošanas apjomus, un salīdzinājumā ar 2000. gadu tie ir gandrīz par piekto

daļu mazāki. Kaut gan, sākot ar 2004. gadu, pēc izlaides samazinājuma iepriekšējos gados tos izdevās nedaudz palielināt.

3.38. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

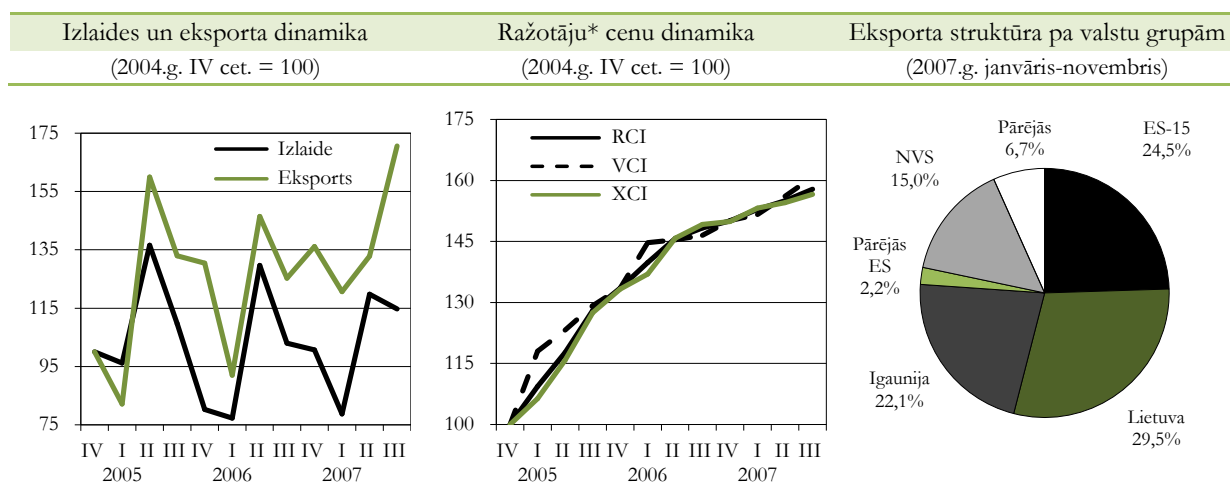

Lielākā daļa nozares produkcijas tiek eksportēta. Eksporta tirgi ir diezgan vienmērīgi sadalīti dažādos noietā virzienos – kā uz ES valstīm, tai skaitā uz

Lietuvu un Igauniju, tā arī uz NVS un citām pasaules valstīm.

3.39. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Nozarē ir salīdzinoši augsts algu līmenis, – tās pēdējos trijos gados ir gandrīz dubultojusās. Tomēr, pateicoties labai konjunktūrai (eksporta iespēju pieaugumam), nozares ražošanas apjomi paplašinās.

3.3.3. Enerģētika

Latvijā izmanto importētos (dabas gāze, sašķidrinātā gāze, naftas produkti, akmeņogles) un

vietējos (enerģētiskā koksne un kūdra) energoresursus tautsaimniecības nozaru, komerciālo patērētāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju. Daļu elektroenerģijas saražo Latvijas HES un TEC, daļu – importē. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto importēto kurināmo – dabas gāzi un mazutu un vietējo kurināmo – koksni.

2006. gadā Latvijas kopējais enerģijas patēriņš bija 205,94 PJ, un 67,9% no tā nodrošināja energoresursu

imports, galvenokārt no Krievijas: dabas gāze – 42%, mazuts – 3,0%, pārējie naftas produkti – 46,8%, ogles – 2,5%. No vietējiem energoresursiem visvairāk izmantota koksne (malka, kokapstrādes atlikumi,

šķelda, koksnes briķetes, granulas), kas veido 24,1% no kopējā enerģijas patēriņa. Latvijas hidroelektrostacijās un vēja elektrostacijās ražotās elektroenerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā bija 4,8 procenti.

3.14. tabula

Energoresursu patēriņš Latvijā¹(tūkst. tonnu nosacītā kurināmā – ktce²)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Energoresursu patēriņš – kopā	6180	6226	6514	6648	6770	7026
tajā skaitā:						
dabas gāze	1999	2050	2138	2114	2155	2233
gaišie naftas produkti un citi naftas produkti	1661	1717	1857	1950	1995	2231
mazuts, degakmens eļļa	263	230	166	132	113	77
malka, kūdra, kokss un citi kurināmā veidi	1554	1537	1655	1719	1722	1724
ogles	123	99	90	87	107	116
elektroenerģija (HES, vēja ģeneratori un no ārvalstīm importētā)	580	593	608	646	678	645

¹ Avots: CSP un Ekonomikas ministrija.² 1 ktce = 0,02931 PJ.

Elektroenerģijas izstrādes daudzums ir atkarīgs no Daugavas caurteces. Tāpat elektroenerģijas apgādē liela nozīme ir elektrības importam no Krievijas, Igaunijas un Lietuvas.

2006. gadā valsts AS Latvenergo saražoja 59% no nepieciešamā elektroenerģijas daudzuma, 34% –

piegādāja citas valstis un 7% – iepirka no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem. Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, elektroenerģijas patēriņš ir palielinājies par apmēram 4,8 procentiem.

3.15. tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā¹

(miljardi kWh)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kopējā elektroenerģijas piegāde	6,163	6,323	6,608	6,786	7,053	7,399
Elektroenerģijas izstrāde – kopā	4,280	3,975	3,975	4,689	4,905	4,891
tajā skaitā:						
HES ²	2,801	2,433	2,216	3,044	3,267	2,661
TEC ³	1,246	1,238	1,363	1,225	1,278	1,740
citi TEC	0,198	0,263	0,298	0,306	0,255	0,407
mazās HES	0,032	0,030	0,050	0,065	0,058	0,037
vēja ģeneratori	0,0034	0,011	0,048	0,049	0,047	0,046
Elektroenerģijas imports	1,883	2,348	2,633	2,097	2,148	2,508

¹ Avots: valsts AS „Latvenergo”, Ekonomikas ministrija, CSP² Daugavas kaskāde un Aiviekstes HES (valsts AS „Latvenergo” HES)³ valsts AS „Latvenergo” TEC

Centralizētās siltumapgādes patērētāju struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījusies, un tajā centrālā apkure sastāda 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No kopējās realizētās siltumenerģijas daudzuma rūpniecībā realizēti 2,5%, mājāsaimniecībām – 73,4%, citiem patērētājiem – 24,1 procenti.

Lielākie dabas gāzes patērētāji ir Latvenergo TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 61%, rūpniecība ~21%, pārējie patērētāji ~18%. Rīgas reģionā tiek patērēti 80% no Latvijā izmantotās dabas gāzes. Latgales reģionā, izņemot Daugavpili, Rēzekni un Preiļu rajonu, dabas gāze netiek izmantota. Kurzemes reģionā dabas

gāzes lielākais patēriņš ir Liepājā ~11% (AS „Liepājas siltums”, AS „Liepājas metalurģ”), Zemgales reģionā (Jelgava un Bauskas rajons) ~4 procenti.

Naftas produkti tiek izmantoti kā kurināmais un degviela. Cenas naftas produktu tirgū ir liberalizētas un konkurētspējīgas ar citiem kurināmā veidiem. Latvijā darbojas brīvais tirgus apgādē ar naftas produktiem.

Naftas produkti energoresursu tirgū Latvijā ieņem ievērojamu vietu – to daļa tirgū ir nedaudz lielāka par 30%, tajā skaitā mazuta daļa naftas produktu kurināmā bilanci ir aptuveni 4%. Lielākie mazuta patērētāji ir siltumapgāde – 56,6%, rūpniecība – 22,6%. Izpildot ES

Direktīvas 1999/32/EC prasības, Ministru kabinets 2004. gada 2. martā pieņēma noteikumus Nr. 125 „Noteikumi par sēra satura ierobežošanu noteiktiem šķidrās degvielas veidiem”. Sagaidāms, ka siltum-

apgādes uzņēmumi, kas siltumenerģijas ražošanai izmantoja mazutu, veiks kurināmā veida maiņu uz citiem energoresursiem.

3.1. ielikums

Secinājumi no Pārvades sistēmas operatora (PSO) ikgadējā novērtējuma ziņojuma par situāciju Latvijas elektroapgādē

2007. gada augustā un septembrī, laikā, kad Ignalinas AES atradās ikgadējā plānotā remontā, nopietni tika pārslogoti starpsistēmu savienojumi starp Krieviju-Baltkrieviju un Baltkrieviju-Lietuvu. Iemesls bija lielais elektroenerģijas piegāžu apjoms no Krievijas uz Lietuvu un Latviju, kā arī Kaļiņingradas 450 MW bloka elektroenerģijas izstrādes samazinājums sakarā ar gāzes piegādes ierobežojumiem. Pastāvēja reāli draudi, ka pēc Krievijas, Baltkrievijas vai Lietuvas PSO rīkojuma būtiskā apjomā un uz ilgu laiku, līdz pat Ignalinas AES remonta beigām, tiktu samazinātas elektroenerģijas piegādes Latvijai.

Elektroenerģijas piegādes no Igaunijas, kuru nodrošināšanā tiek izmantotas visas, tajā skaitā arī vecākās ģenerējošās iekārtas, ir nestabilas, jo novecojušās ģenerējošās iekārtas Narvas elektrostacijās bieži avārijas kārtā atslēdzās. Tās brīžiem ir neprognozējami samazinājušās līdz pat 130-160 MW, kas ir radījis papildu draudus Latvijas energoapgādes drošumam.

Ņemot vērā to, ka pēc 2009. gada Lietuvas, pēc 2012. gada arī Igaunijas elektroenerģijas ražotāji nespēs Latvijai piegādāt elektroenerģiju un, iespējams, arī pašas šīs energosistēmas būs deficītas, pat izmantojot iespējamo maksimālo importu no Somijas pa ESTLINK līdzstrāvas kabeli, kaimiņvalstu energosistēmu tīkla caurlaides spēju dēļ ierobežotās piegādes no Krievijas var būt nepietiekamas visu trīs valstu elektroenerģijas deficīta segšanai.

Pašnodrošinājuma analīze pierāda, ka scenārija gadījumā, kurā ir paredzēta otrā Rīgas TEC2 400 MW bloka izbūve un 2016. gadā prognozētais elektroenerģijas patēriņš tiek nosepts 94% līmenī, ir būtisks ģenerējošās jaudas iztrūkums, kas 2012. gadā sasniedz 700 MW un 2016. gadā attiecīgi 600 MW. Šis ģenerējošās jaudas iztrūkums tiek pamatots ar primāro energoresursu, pamatā hidroresursu, nepietiekamību atsevišķos laika periodos, kā arī ar koģenerācijas staciju darba režīmu īpatnībām. Latvijā izvietotas ģenerējošās jaudas deficīts kaimiņu valstu pārvades elektrotīklu noslodzes gadījumos var novest pie pilnīgas energosistēmas nodzišanas ar sekojošu ilgstošu enerģētisko krīzi.

Latvija turpina veidot naftas produktu rezerves. Kopējais naftas produktu rezervju apjoms paredzēts 90 dienām, ko nosaka Eiropas Savienības Padomes 1998. gada 14. decembra Direktīva 98/93/EC, kas groza Direktīvu 68/414/EEC, kura uzliek EEK dalībvalstīm par pienākumu glabāt jēlnaftas un/vai naftas produktu minimālus uzkrājumus. Rezervju izveidošana, uzglabāšana un uzskaitē ir grūts process – gan finansiāli, gan tehniski, šī iemesla dēļ sadarbībā ar Latvijas degvielas tirgotājiem tika izstrādāta un 2006. gada 27. jūnijā pieņemta Valsts naftas produktu rezervju izveides koncepcija, kas nosaka, ka valsts ir atbildīga par 54 dienu naftas produktu rezervēm un komersanti – par 36 dienu naftas produktu rezervēm, ņemot vērā naftas produktu vidējo dienas patēriņu iepriekšējā gadā. 2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets akceptēja noteikumus Nr. 541 „Naftas produktu rezerves izveidošanas un uzglabāšanas kārtība”, kas reglamentē komersantu veidojamo naftas

produktu rezervju kārtību. Tomēr, darba gaitā konstatējot nepilnības pieņemtajā koncepcijā attiecībā uz valsts daļas naftas produktu rezervju izveidi, tā tiks koriģēta, lai spētu piesaistīt finanšu līdzekļus.

Latvijā izmantojamais *cietais kurināmais* ir importētās akmeņogles no NVS un vietējais kurināmais – kurināmā koksne, kūdra. Kurināmās koksnes patēriņa prognoze ir atkarīga no tā, kādā mērā reģionos izdosies pārorientēties no ekstensīvās kurināmās koksnes izmantošanas uz racionālu. Kurināmā bilancē kurināmās koksnes īpatsvars 2006. gadā sasniedza 24,1%. Lielākie kurināmās koksnes patērētāji ir mājsaimniecības – 62,8%, siltumapgādes uzņēmumi – 14,8%, rūpniecība (galvenokārt kokapstrādes uzņēmumi) un citi patērētāji – 22,4%. Kurināmā koksne un akmeņogles tiek izmantotas vienmērīgi pa visiem reģioniem. Kūdras izmantošana enerģētiskā aizvien samazinās.

3.4. Reģionu attīstība

Ar Ministru kabineta 2004. gada 28. aprīļa rīkojumu Nr. 271 „Par Latvijas Republikas statistiskajiem reģioniem un tajos ietilpstošajām administratīvajām vienībām” Latvijā tika noteikti seši statistiskie reģioni (skatīt 3.16. tabulu).

Pastāv izteikta atšķirība starp Rīgu un pārējiem Latvijas reģioniem ekonomisko aktivitāšu ziņā (skatīt 3.40. attēlu). Savukārt atšķirība starp pārējiem reģioniem nav tik izteikta. 2005. gadā lielākā daļa Latvijas IKP (57,3%) tika saražota Rīgā. Otrs lielākais reģions pēc ieguldījuma IKP ir Pierīga (11,1%).

3.16. tabula

**Latvijas statistisko reģionu teritoriju platība,
iedzīvotāju skaits un iedzīvotāju blīvums
2007. gada sākumā**

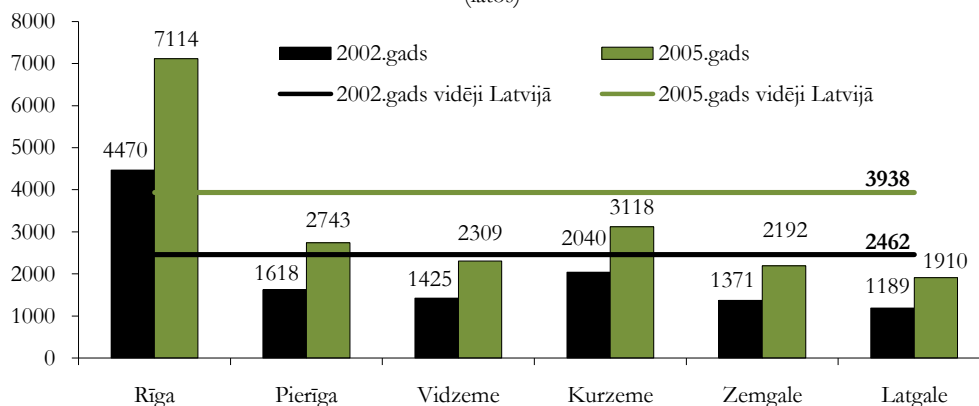
	Platība (% no valsts teritorijas)	Iedzīvotāju skaits (% no kopskaita)	Iedzīvotāju skaits uz 1 km ²
Latvija	100	100	35,3
Rīga	0,5	31,7	2 351,8
Pierīga	15,7	16,4	36,8
Vidzeme	23,6	10,5	15,8
Kurzeme	21,1	13,4	22,5
Zemgale	16,6	12,5	26,5
Latgale	22,5	15,5	24,4

2005. gadā **IKP** līmenis uz vienu iedzīvotāju Rīgā bija 1,8 reizes augstāks nekā vidēji valstī. Savukārt Latgalē šis rādītājs sasniedza tikai 48,5% no vidējā valstī.

2003.-2005. gados straujāk nekā vidēji valstī IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju ir palielinājies Pierīgā. Pārējos reģionos tā pieaugums ir gandrīz līdzvērtīgs, izņemot Kurzemi.

3.40. attēls

**Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju
(latos)**

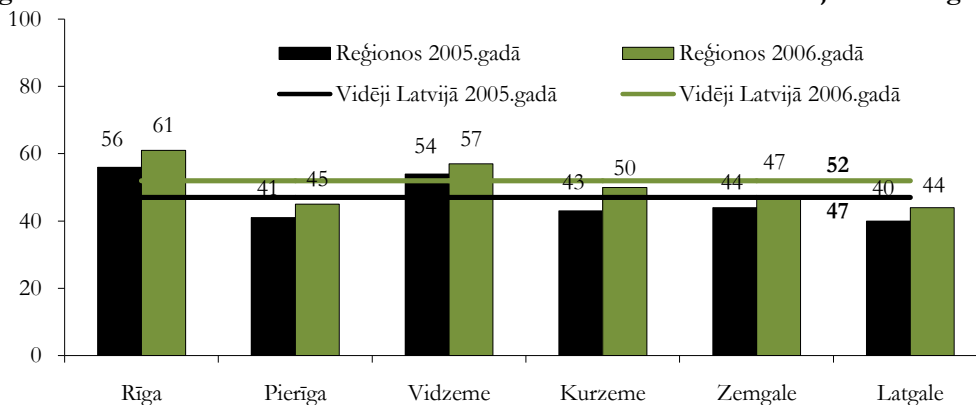

Latvijā pakāpeniski pieaug **aktīvo statistikas vienību skaits** (pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības). 2006. gadā aktīvo statistikas vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga apmēram par 5 vienībām. Šis rādītājs ir aptuveni vienāds Pierīgas, Kurzemes, Zemgales un Latgales reģionā, kas ir 45-50 vienību uz 1000 iedzīvotājiem. Rīgas un

Vidzemes reģionā šis rādītājs ir augstāks par vidējo valstī. Lai gan jāatzīmē, ka Vidzemes reģionā aktīvo statistikas vienību līmenis ir augstāks, pateicoties galvenokārt zemnieku saimniecību un pašnodarbināto personu lielam īpatsvaram. Jāatzīmē, ka šo vienību devums IKP veidošanā ir izteikti mazāks nekā komercsabiedrību ieguldījums.

3.41. attēls

Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības* uz 1000 iedzīvotājiem 2006. gadā*

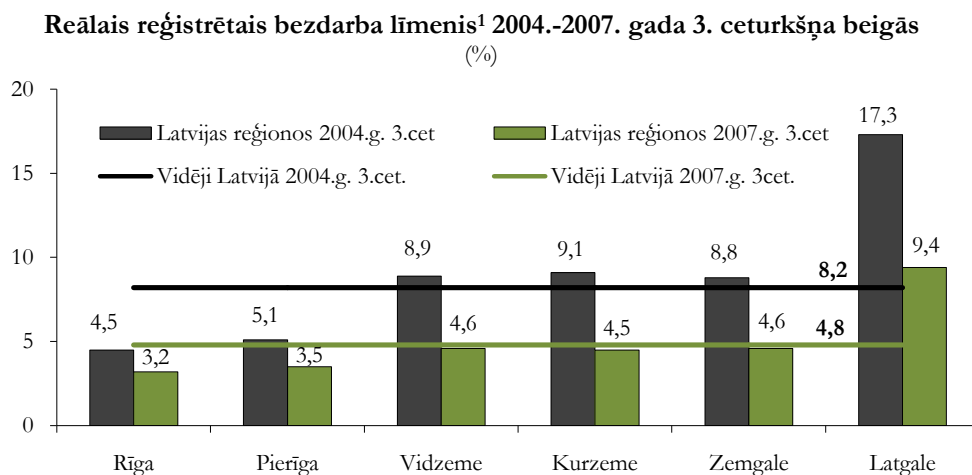

* Tirgus sektora statistikas vienības: pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības

2007. gadā 3. ceturksnī bija vērojams **reģistrēta bezdarba līmeņa** samazinājums. Strauji augošā ekonomikā kopš iestāšanās ES būtiski pieauga pieprasījums pēc darbaspēka, līdz ar to bezdarba līmenis nokrita līdz rekordzēmam līmenim. Trīs gadu laikā reālais reģistrētais bezdarba līmenis samazinājās

par 3,4 procentpunktiem līdz 4,8% vidēji valstī (skatīt 3.42. attēlu). 2007. gadā 3. ceturksņa beigās reģistrētais bezdarba līmenis visos statistiskajos reģionos, izņemot Latgali, bija zemāks par 5%. Tomēr jāatzīmē, ka arī liela emigrācijas plūsma atstāja iespaidu uz bezdarba samazinājumu.

3.42. attēls

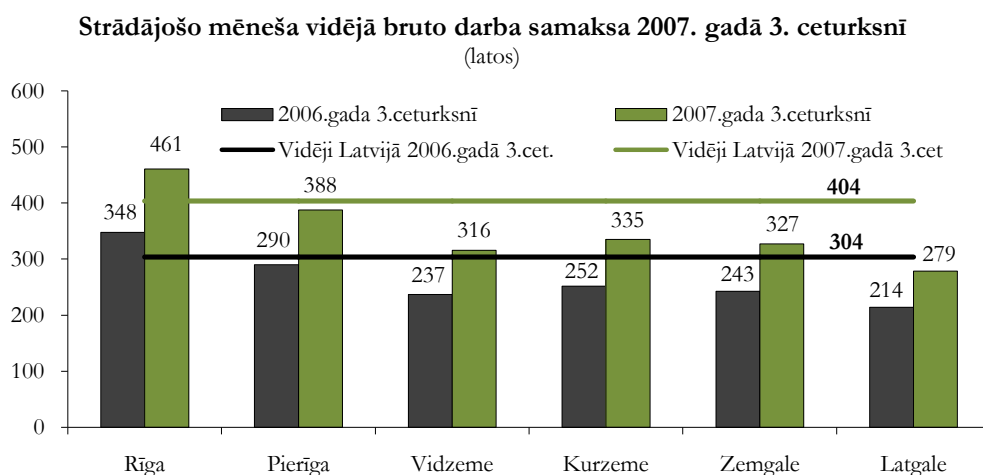

Augsts bezdarba līmenis, salīdzinot ar pārējiem reģioniem, saglabājas Latgales reģionā. 2007. gada 3. ceturksnī tas bija lielāks nekā pārējiem valsts reģioniem pirms trīs gadiem.

2007. gadā turpināja strauji palielināties darba algas visos reģionos. 2007. gada 3. ceturksnī darba algas bija

caurmērā par trešdaļu lielākas nekā iepriekšējā gada 3. ceturksnī. Pateicoties 2007. gada straujajam kāpumam pēdējo trīs gadu laikā vidēja bruto darba samaksa ir gandrīz dubultojusies. Vidēji valstī pieaugums sastādīja 91,5 procentus.

3.43. attēls

¹ Kopējais pieejamo cilvēkresursu īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā, vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem attiecīgajā laika periodā, atskaitot tos, kuri nav pieejami darba tirgum, jo ilgstoši atrodas aktīvajos nodarbinātības pasākumos.

3.5. Prognozes

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi vidēja termiņa periodam – līdz 2013. gadam – divus tautsaimniecības attīstības prognožu variantus: mērenas un straujākas attīstības variants.

Tautsaimniecības attīstības divi scenāriji veidoti saistībā ar turpmākās ekonomiskās izaugsmes alternatīvām. Šī brīža ekonomiskās izaugsmes nenoteiktība ir saistīta ar trīs galvenajiem apstākļiem, kas nosaka attīstību:

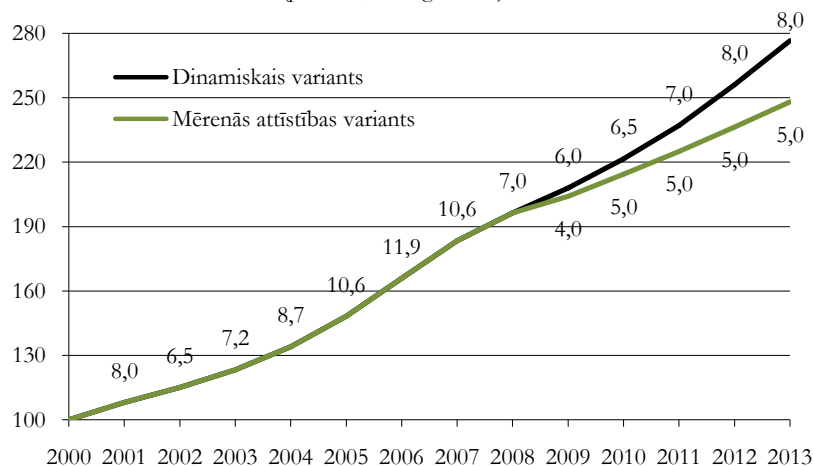
- cik veiksmīgi ekonomika pārvarēs tās disproporcijas, kuras veidojās iepriekšējo 3 gadu straujās izaugsmes laikā (inflācija,

maksājumu bilances tekošā konta deficīts, uz iekšējo pieprasījumu vērsto pakalpojumu nozaru daudz straujāka attīstība nekā eksportspējīgo nozaru izaugsme, mājokļu cenu ārkārtīgi straujš pieaugums u.tml.);

- procesi starptautiskos finanšu tirgos, kā tie ietekmēs kapitāla cenu, kā arī Latvijas ārējo pieprasījumu;
- globalizācijas procesu ietekme uz Latvijas rūpniecības konkurētspēju.

3.44. attēls

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze
(procenti, 2000.g. = 100)

Valdības uz inflācijas mazināšanu vērsta politika (galvenokārt iekšējā pieprasījuma mazināšana), kā arī komercbanku piesardzīgākā politiku attiecībā uz hipotekāro kredīvēšanu un procesi starptautiskos finanšu tirgos, 2008. un 2009. gadā samazinās izaugsmes tempu. Jautājums ir par to – kādā mērā samazināsies iekšējais pieprasījums un cik lielā mērā procesu būs iespējams koriģēt.

Abi EM izstrādātie attīstības scenāriji atbilst mērenam un pakāpeniskam iekšējā pieprasījuma samazinājumam. Dinamiskais izaugsmes scenārijs īstenosies, ja Latvijas apstrādes rūpniecība atgūs tos izaugsmes tempus kādi bija 2004.–2006. gadā, t.i., uz lētu darbaspēku un dabas resursu orientēto nozaru (vieglā rūpniecība, kokapstrāde, pārtikas rūpniecība) izlaides tempu samazinājums sāks kompensēties ar citu nozaru straujākas izaugsmes tempiem, un kopumā apstrādes rūpniecības izlaide palielināsies.

Ar mazu varbūtību var realizēties vēl viens scenārijs – pesimistiskais attīstības scenārijs, kas raksturojas ar strauju iekšējā pieprasījuma kritumu, ko noteiks Latvijas nespēja pārvarēt esošas disproporcijas negatīvie procesi pasaules finanšu tirgos. Šim izaugsmes scenārijam nav izstrādātas detalizētas

prognozes, jo šajā gadījumā ir pārāk liela nenoteiktība un šāds attīstības scenārijs, kā jau atzīmēts, ir ar mazu varbūtību.

2008. gada attīstības perspektīvas

IKP pieauguma tempi 2008. gadā var būt 7% līmenī, kas jāvērtē kā optimāls pieauguma temps ilgtermiņā uzturamam līmenim. Pieauguma tempu kritums saistīts galvenokārt ar iekšējā pieprasījuma pieauguma tempu samazinājumu (privātā patēriņa un investīciju), samazinoties būvniecības ražošanas apjomiem, kā arī tirdzniecības un komercpakalpojumu nozaru izaugsmei salīdzinājumā ar straujiem izaugsmes tempiem iepriekšējos trīs gados. Tiek prognozēts, ka atsākas apstrādes rūpniecības izaugsme.

Investīciju un būvniecības izaugsmes tempi samazināsies mazākā mērā nekā sašaurināsies kredīvēšana, jo ceļu būvniecības un remonta apjomu palielinājums, uzturēs tos relatīvi augstā līmenī.

Tiek prognozēts, ka privātais patēriņš un investīcijas palielināsies gandrīz tādos pat tempos kā IKP, kā rezultātā nav gaidāms tik straujš importa pieaugums kā tas bija iepriekšējos gados.

3.17. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze nozaru griezumā
(reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)

	2007	2008*	2009-2013 * (vidēji gadā)
Iekšzemes kopprodukts	10,6	7,0	4,8 / 7,1
Primārās nozares	8,9	6,6	3,1 / 4,4
Apstrādes rūpniecība	0,4	2,1	4,8 / 7,8
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	5,3	6,1	4,0 / 5,0
Būvniecība	13,3	8,4	4,9 / 7,7
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	13,7	8,1	5,9 / 8,5
Transports un sakari	10,0	9,1	5,9 / 9,3
Citi komercpakalpojumi	13,0	7,9	4,5 / 6,0
Sabiedriskie pakalpojumi	4,0	4,6	2,3 / 3,2

* skaitītājā – mērenas attīstības variants, saucējā – dinamiskais variants

2009.-2013. gada attīstības perspektīvas

Galvenie izaugsmes riski saistīti ar starptautiskos preču un finanšu tirgos notiekošo, Latvijas

ekonomikas spēju adaptēties būtiskām izmaiņām tajos.

3.18. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojuma prognoze
(salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, procentos)

	2007 n		2008		2009-2013 * (vidēji gadā)	
	struktūra	pieauguma tempi	struktūra	pieauguma tempi	struktūra (2012. gadā)	pieauguma tempi
Iekšzemes kopprodukts	100	10,6	100	7,0	100	4,8 / 7,1
Privātais patēriņš	66,4	15,0	68,5	6,5	68,6 / 66,8	4,8 / 6,4
Valsts patēriņš	17,7	3,5	16,8	3,5	14,6 / 13,1	2,3 / 2,3
Kopējā pamatkapitāla veidošana	35,3	13,5	35,1	7,5	34,0 / 32,6	5,1 / 6,4
Krājumu izmaiņas	3,4	–	2,2	–	4,6 / 4,3	–
Eksports	42,8	9,4	43,6	10,0	45,8 / 47,3	5,7 / 8,6
Imports	-65,6	20,0	-66,2	12,2	-67,5 / -64,1	6,1 / 7,2
Eksporta-importa saldo	-22,7	–	-22,6	–	-21,7 / -16,8	–

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

* skaitītājā – mērenas attīstības variants, saucējā – dinamiskais variants

Šobrīd starptautiskajos finanšu tirgos ir skaidri iezīmējušās divas tendences, kas pārskatāmā nākotnē savu nozīmi saglabās – tās ir nekustamā īpašuma tirgus „atdzišana” un kredītresursu pieejamības samazināšanās. Tādējādi Latvijai ir jārēķinās ar to, ka lēta un viegli pieejama ārvalstu kapitāla periods, ko noteica ieilgušais zemo globālo procentu likmju cikls, likviditātes pārpilnība, augstā investoru riska tolerance un ienesīguma meklējumi, ir beidzies, un nākotnē mums pieejamā kapitāla cena būs augstāka nekā iepriekš. Tāpat jārēķinās ar globālās izaugsmes riskiem, kuriem piepildoties, Latvijai var nākties saskarties ar daudz vājāku ārējo pieprasījumu un cenu konkurences saasināšanos globālajos produktu tirgos. Šīs norises rada nozīmīgus izaicinājumus Latvijas turpmākajai attīstībai. No vienas puses, lai nodrošinātu veselīgu ekonomikas izaugsmi, vajadzēs iekšzemes pieprasījumam, izaugsmes

dzinējspēka loma būs jāuzņemas eksporta nozarēm. No otras puses, līdzšinējā rūpniecības konkurētspēja balstījās uz relatīvi lētu darbaspēku un zemām vispārējām izmaksām, tomēr turpinoties darbaspēka izmaksu pieaugumam iekšzemē un saasinoties globālajai cenu konkurencei, izšķiroša nozīme būs atbilstošam produktivitātes kāpumam un eksporta produktu komplicētības pieaugumam, kas ļautu mums daudz veiksmīgāk konkurēt starptautiskajos tirgos.

Abos attīstības scenārijos izaugsmes tempi 2009. gadā var vēl nedaudz samazināties, ņemot vērā ārējo pieprasījuma samazinājuma tendences. Sākot ar 2010. gadu tie var pieaugt, ja Latvijas makroekonomiskās stabilizācijas politika un tautsaimniecības, it īpaši tirgojamo preču sektora kapacitātes paaugstināšanas un tā strukturālo pilnveidojumu veicināšanas politika būs pietiekoši efektīva.

4. MAKROEKONOMISKĀ STABILITĀTE

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

4.1. tabula

Latvijā īstenotā fiskālā politika ir vērsta uz stabilu makroekonomisko izaugsmi, vienlaicīgi nodrošinot sekmīgu fiskālo konsolidāciju. Iepriekšējos periodos galvenais valdības definētais fiskālās politikas uzdevums bija virzība uz sabalansēta budžeta izveidi. Nākamajā plānošanas periodā ir paredzēta tālāka finansiālās situācijas uzlabošana, kas nodrošina pārpalikumu vispārējās valdības budžetā.

Kā redzams 4.1. tabulā, vispārējās valdības sektora¹ deficīts Latvijā ir zemāks par Māstrihtas līgumā pieļautajiem 3% no IKP. Vispārējās valdības budžeta bilanci ir tendence uzlaboties: 2003. gadā vispārējās valdības budžetā bija deficīts 1,6% apmērā no IKP, bet, pakāpeniski uzlabojoties finansiālajai situācijai, 2006. gadā tas bija vairs tikai 0,3% no IKP.

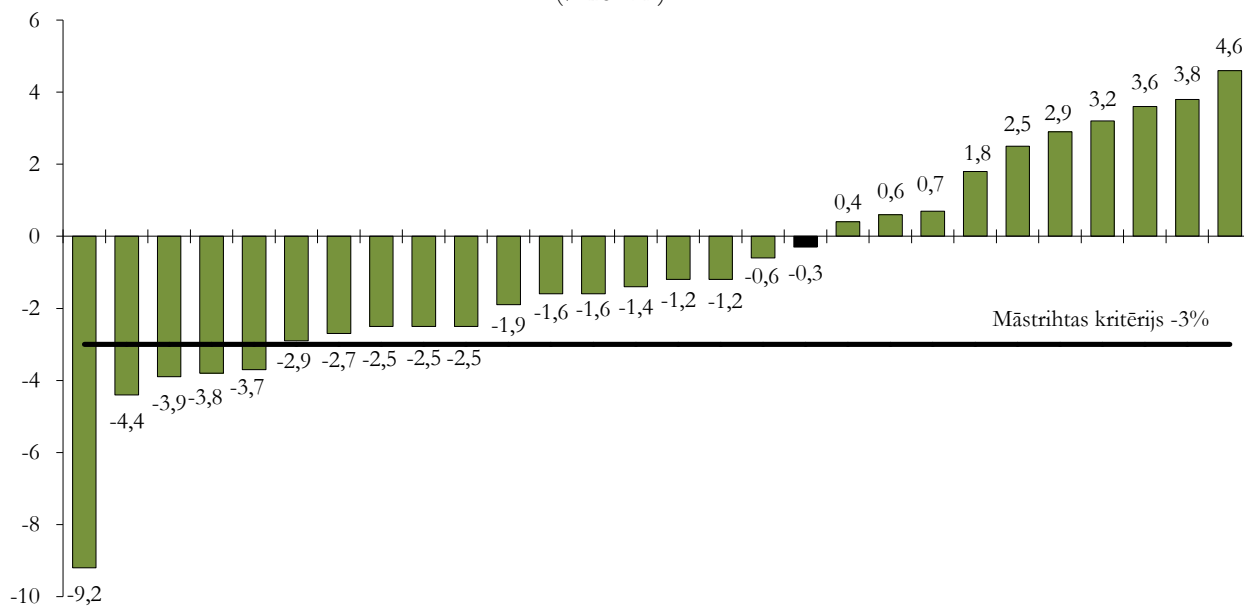
Vispārējās valdības budžets

	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Ieņēmumi (milj. latu)	2120,2	2583,2	3191,6	4165,5	5220,7	6279,2
(% pret IKP)	33,2	34,7	35,2	37,0	37,3	36,1
Izdevumi (milj. latu)	2223,6	2659	3223,6	4196,4	5173	6168,7
(% pret IKP)	34,8	35,8	35,6	37,3	36,9	35,5
Balance (milj. latu)	-103,5	-75,8	-32	-30,8	47,7	110,5
(% pret IKP)	-1,6	-1,0	-0,4	-0,3	0,3	0,6

* Finanšu ministrijas prognoze

4.1. attēls

Vispārējās valdības budžeta deficīts/pārpalikums 2006. gadā ES valstīs
(% no IKP)

HU – Ungārija, IT – Itālija, PT – Portugāle, PL – Polija, SK – Slovākija, CZ – Čehija, UK – Lielbritānija, MT – Malta, FR – Francija, EL – Grieķija, RO – Rumānija, EU – ES-27 valstis, DE – Vācija, AT – Austrija, SI – Slovēnija, CY – Kipra, LT – Lietuva, LV – Latvija, BE – Beļģija, NL – Nīderlande, LU – Luksemburga, ES – Spānija, SE – Zviedrija, IE – Īrija, BG – Bulgārija, EE – Igaunija, FI – Somija, DK – Dānija.

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, EU – ES-27 valstis, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

¹ Atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Nosakot, kā ES dalībvalstis ievēro valsts budžeta deficīta un parāda atbilstību Māstrihtas līgumā noteiktajiem kritērijiem, tiek izmantoti to notifikācijas rezultāti atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Pēc šīs metodoloģijas aprēķinātie rādītāji ir noteikti pēc tā sauktā uzkrājuma principa, bet Finanšu ministrijas aprēķinātais kopbudžeta deficīts ir noteikts pēc kases principa, tāpēc vērtējumi nedaudz atšķiras.

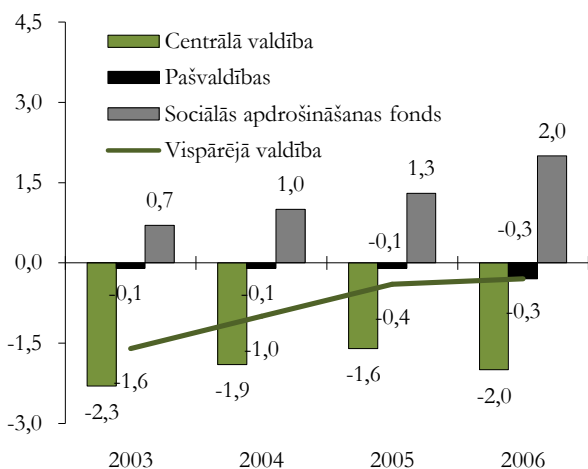
Kā redzams 4.1. attēlā, 2006. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis bija 1,6% no IKP (2005. gadā – 2,4% no IKP, 2004. gadā – 2,8% no IKP). Visās ES dalībvalstīs, izņemot Itāliju, Ungāriju, Rumāniju, Slovākiju un Lietuvu, 2006. gadā publiskās bilances uzlabojās. Lielākais vispārējās valdības deficīts pret IKP 2006. gadā bija fiksēts Ungārijā (-9,2%), Itālijā (-4,4%), Portugālē (-3,9%), Polijā (-3,8%), Slovākijā (-3,7%). Desmit ES dalībvalstīm 2006. gadā bija vispārējās valdības pārpalikums, tai skaitā lielākie pārpalikumi pret IKP bija Dānijā (+4,6%), Somijā (+3,8%), Igaunijā (3,6%) un Bulgārijā (3,2%).

Vispārējās valdības budžeta deficītu pārsvarā ir noteicis deficīts centrālās valdības budžetā (skatīt 4.2. tabulu). Pēdējos gados būtiski ir uzlabojusies sociālās apdrošināšanas budžeta finansiālā situācija: 2003. gadā šajā budžetā bija pārpalikums 0,7% no IKP, 2006. gadā tas sasniedza jau 2% no IKP.

Savukārt pašvaldību budžeta bilanci pēdējos gados būtiski ietekmē Rīgas Dienvidu tilta celtniecība, kura izmaksas 2007. gadā plānotas 0,4% apmērā no IKP.

4.2. attēls

Vispārējās valdības sektora budžeta bilance
sadalījumā pa apakšsektoriem
(% no IKP)

2007. gada valsts budžets tika apstiprināts Saeimā ar finansiālo deficītu 1,3% apmērā no IKP. Tomēr 2007. gada septembrī Saeima veica grozījumus likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam”, paredzot tajā pārpalikumu 0,4% apmērā no IKP. Provizorisks dati rāda, ka 2007. gads ir noslēgts ar 94 milj. latu lielu budžeta pārpalikumu jeb 0,8% apmērā no IKP.

Saeima 2008. gada budžetu ir akceptējusi ar pārpalikumu 163 milj. latu apmērā, kas ir 1% no IKP¹. Arī turpmākajos gados ir plānots budžets ar pārpalikumu – 2009. gadā 1,2% apmērā no IKP un 2010. gadā 1,5% apmērā no IKP.

2008. gada valsts budžets ir veidots kā taupības budžets, maksimāli ierobežojot tērpus, iesaldējot iestāžu darba algu pieaugumu un štata vietu pieaugumu. Lai ierobežotu strauju darba samaksas pieaugumu sabiedriskajā sektorā nodarbinātajiem, Ministru kabinets 2007. gada 25. septembrī pieņēma lēmumu par darba algu fonda nepalielināšanu 2008. gadā valsts tiešās pārvaldes iestādēm, izņemot tās valsts tiešās pārvaldes iestādes, kurās nodarbināto vidējā darba samaksa ir zemāka par valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto vidējo darba samaksu (400 latu mēnesī), kā arī pedagogiem, ārstniecības personām, kultūras darbiniekiem un amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm.

Lai nodrošinātu pašvaldību budžetu līdzekļu racionālu izmantošanu, valdība ir panākusi vienošanos ar *Latvijas Pašvaldību savienību*, ka pašvaldības apņemas veidot finanšu līdzekļu uzkrājumu 2007. gadā un to izmantot 2008. gadā normatīvajos aktos noteikto funkciju izpildei.

Ministru kabinets ir apņēmis ar 2008. gadu pašvaldību budžetos pārskaitīt 80% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem līdzšinējo 79% vietā, savukārt valsts budžetā – 20% no šī nodokļa ieņēmumiem, lai kompensētu pašvaldībām iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu pieauguma tempa samazinājumu, kas radīsies, no 2008. gada palielinot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu (no pašreizējiem 50 latiem mēnesī uz 80 latiem) un nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošām personām (no pašreizējiem 35 latiem mēnesī uz 56 latiem).

Pēc Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes ieteikuma Ministru kabinets ir noteicis, ka, sākot ar 2008. gada 1. janvāri, minimālā darba alga tiek paaugstināta līdz 160 latiem. Šāds minimālās mēneša darba algas pieaugums radīs nenozīmīgu spiedienu uz vidējās algas pieaugumu, jo pašreizējos apstākļos, kad ir ievērojami pieaugusi konkurence darba tirgū, vidējās darba algas pieauguma dinamiku arvien mazāk nosaka minimālās mēneša darba algas apjoms, bet noteicošie ir citi faktori.

2008. gadā ir plānots ieviest jaunu fiskālās politikas instrumentu – **ilgtermiņa stabilizācijas rezervi**, lai:

- samazinātu vispārējos ekonomiskos riskus;
- nodrošinātu finansējumu ilgtermiņa investīcijām un strukturālajām reformām;
- izvairītos no sociālekonomiskas krīzes vai mazinātu to;
- nodrošinātu līdzekļus ārkārtas situācijas gadījumā.

Paredzēts, ka rezervē ieskaita valsts pamatbudžeta ieņēmumus, kas pārsniedz ikgadējā budžeta likumā noteikto, un privatizācijas ieņēmumus. Par rezerves līdzekļu izlietojumu pēc finanšu ministra ierosinājuma lemj Ministru kabinets.

Budžeta izlietojuma efektivitātes paaugstināšanas labad pakāpeniski tiek ieviesta **vidēja termiņa budžeta plānošana** un stratēģiskā plānošana

¹ Kopbudžeta deficīts pēc kases principa.

ministrijās (skatīt 4.1. ielikumu). Līdz ar to budžeta rezultātu finansēšanu. veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un

4.1. ielikums

Vidēja termiņa budžeta plānošana

Ministru kabineta 2006. gada 22. augusta sēdē tika pieņemts koncepcijas projekts „Par stratēģiskās plānošanas un vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešanu valsts pārvaldē”. Koncepcija nosaka ka sākot ar 2008.gadu, tiek uzsākta valsts budžeta vidēja termiņa plānošanas ieviešana, kas paredz, ka tiek sagatavots vidēja termiņa budžeta ietvars, kuru veido likums par budžetu vienam gadam un maksimāli pieļaujamais izdevumu apjoms sadalījumā pa ministrijām diviem gadiem.

Vidēja termiņa budžeta plānošana paredz, ka tiek definētas valsts budžeta izdevumu prioritātes. Valsts budžeta izdevumu prioritātes turpmākajiem trim gadiem ir definētas Ministru kabineta 2007. gada 21. marta rīkojumā Nr. 157 „Par vidēja termiņa budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem 2008.-2010. gadam”. Ir noteikts, ka budžeta mērķis 2008.-2010. gadā ir sekmēt *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā* paredzēto mērķu sasniegšanu:

- uz zināšanām balstītas sabiedrības veidošana;
- sabalansēta un līdzsvarota ekonomikas attīstība;
- indivīda veselības, garīgo un sociālo vajadzību nodrošināšana;
- ilgtspējīga valsts attīstība, līdzsvarota reģionu attīstība un laba pārvaldība.

Lai nodrošinātu, ka valsts budžeta līdzekļi tiek izmantoti saskaņā ar paredzētajiem mērķiem un tiek nodrošināta šo līdzekļu racionāla izlietošana, Finanšu ministrija sadarbībā ar Valsts kanceleju ir sagatavojusi „Rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu” projektu. Rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēma nodrošina iespēju izmērīt mērķu sasniegšanas pakāpi un nepieciešamības gadījumā koriģēt rīcību (palielinot vai samazinot ieguldījumus), lai pēc iespējas pilnīgāk apmierinātu sabiedrības vajadzības. Tā sniedz atbalsta informāciju, lai informētu valdību par politikas finansēšanas apjomu pamatotību, nodrošinātu maksimāli objektīvu informāciju par nepieciešamajiem ieguldījumiem, kā arī sasniegtajiem ieguvumiem. Rezultāti un rezultātīvie rādītāji sniedz priekšstatu par valsts pārvaldes iestāžu sniegto publisko pakalpojumu kvalitāti un sniegto pakalpojumu apjomu.

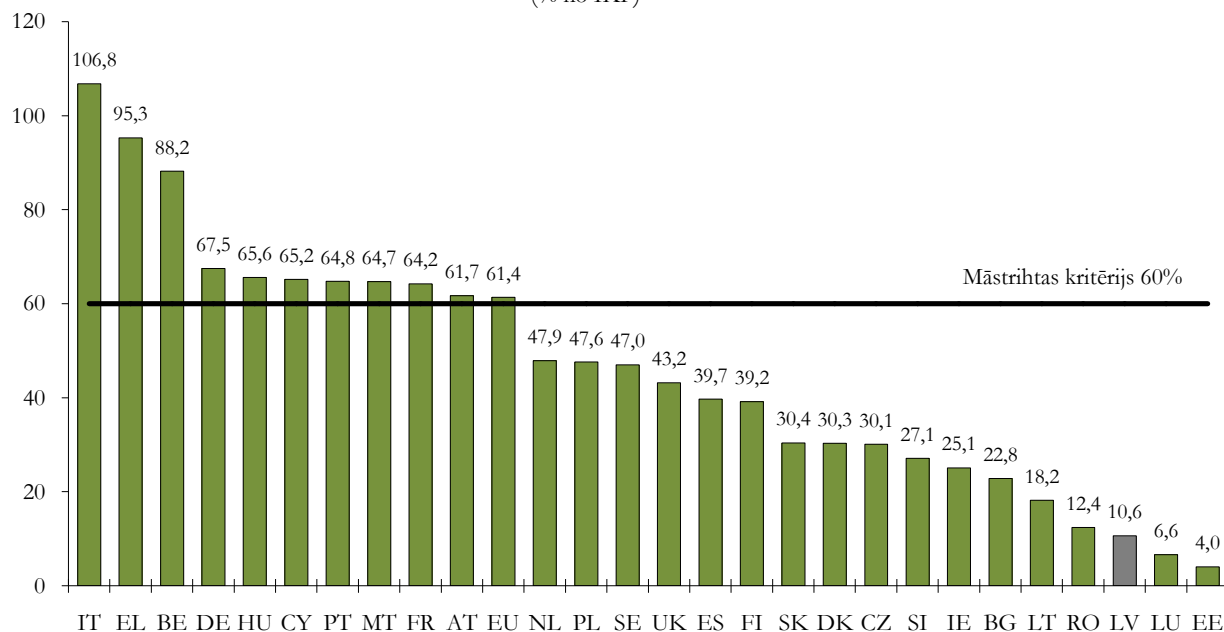
Pamatnostādņēs tiek noteikts, ka tiks ieviesti divi politikas novērtēšanas posmi – pirmsnovērtējums un pēcnovērtējums. Valsts pārvaldes institūcijas politikas pirmsnovērtējumu veic politikas plānošanas dokumenta izstrādes laikā, bet politikas pēcnovērtējumu – pēc politikas plānošanas dokumenta izpildes.

Vispārējās valdības parāda (atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95) līmenis Latvijā ir trešais zemākais ES (skatīt 4.3. attēlu). 2006. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 61,4% no IKP (2005. gadā – 62,7% no IKP, 2004. gadā – 62,1% no IKP). Desmit ES dalībvalstīs 2006. gadā valsts parāds

bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, tas ir, 60% no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2006. gadā bija fiksēts Itālijā (106,8%), Grieķijā (95,3%), Beļģijā (88,2%), bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā (4%), Luksemburgā (6,6%) un Latvijā (10,6%).

4.3. attēls

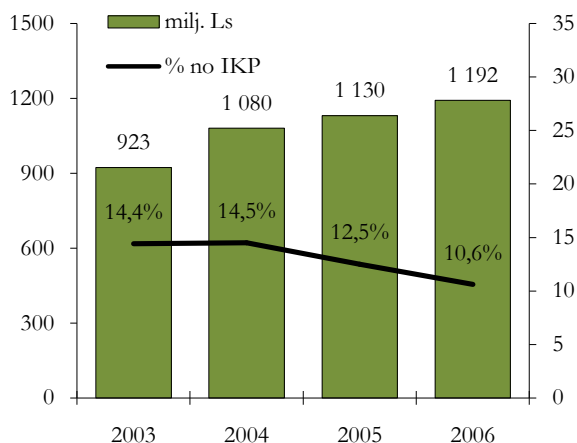
Vispārējās valdības parāds 2006. gadā ES valstīs
(% no IKP)

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

4.4. attēls

Vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds pēc nominālvērtības gada beigās

Pēdējos gados vispārējās valdības parāds Latvijā ir pieaudzis no 923 milj. latu 2003. gada beigās līdz 1192 milj. latu 2006. gada beigās, taču attiecībā pret IKP tas ir samazinājies – attiecīgi no 14,4% līdz 10,6% no IKP (skatīt 4.4. attēlu).

Latvijā realizētā fiskālā politika ir vērsta uz pārpalikuma izveidi valsts budžetā, līdz ar to paredzams, ka vispārējās valdības parāda līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā parāda apjoma kritērija, kas ir 60% no IKP.

Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē centrālās valdības parāds, kas 2006. gadā bija 998,3 milj. latu, veidojot 90,8% no vispārējās valdības parāda (skatīt 4.3. tabulu).

4.3. tabula

Valsts parāda attīstība 2006.-2010. gadā*

	2006	2007	2008	2009	2010
	fakts	prognoze			
Valsts un pašvaldību parāds pēc nacionālās metodoloģijas (uzskaites vērtībā/konsolidēts), milj. latu	1061,1	1098,9	1290,3	1295,1	1301,7
% no IKP	9,4	7,8	8,2	7,2	6,4
Valsts parāds (uzskaites vērtībā/konsolidēts), milj. latu	962,3	998,3	1189,8	1194,5	1201,2
% no IKP	8,5	7,1	7,5	6,6	5,9
<i>Iekšējais parāds, milj. latu</i>	<i>421,7</i>	<i>418,1</i>	<i>426,0</i>	<i>448,1</i>	<i>468,2</i>
<i>Ārējais parāds, milj. latu</i>	<i>540,7</i>	<i>580,3</i>	<i>763,8</i>	<i>746,4</i>	<i>733,0</i>
Valsts parāda apkalpošanas izmaksas, milj. latu	52,8	57,0	77,3	79,0	80,0
<i>Iekšējā parāda apkalpošanas izmaksas</i>	<i>25,7</i>	<i>30,3</i>	<i>32,0</i>	<i>44,1</i>	<i>45,9</i>
<i>Ārējā parāda apkalpošanas izmaksas</i>	<i>27,1</i>	<i>26,7</i>	<i>45,3</i>	<i>34,9</i>	<i>34,1</i>

* Finanšu ministrijas dati

Valsts budžeta izpildes finansēšanai un parāda pārfinansēšanai tiek piesaistīti resursi gan no iekšējā, gan no ārējā kapitāla tirgus, izmantojot dažādus finanšu instrumentus.

Eiroobligāciju emisija¹ ir efektīvākais instruments liela apjoma resursu piesaistīšanai, palielinot esošo emisiju apjomus vai emitējot jaunus. 2008. gada pirmajā pusē tiek plānota euroobligāciju emisija. Tomēr izmantojamie aizņēmšanās instrumenti, to laiks, apjomi un termiņi būs atkarīgi no valsts budžeta izpildes rādītājiem, situācijas vietējā un starptautiskajā finanšu tirgū, valsts parāda portfeļa rādītājiem un citiem faktoriem.

Balstoties uz valsts budžeta bilances prognozi un pieņemot, ka parāda saistības tiks pārfinansētas,

prognozēts, ka valsts parāds vidējā termiņā veidos lejupejošu tendenci attiecībā pret IKP, 2010. gadā samazinoties līdz aptuveni 6% no IKP. Līdz ar to, izmantojot pieņēmumu, ka ārpus Valsts kases uzņemtais pašvaldību parāds saglabās pastāvošo attīstības tendenci un vidējā termiņā neveidos būtisku pieaugumu, prognozēts, ka arī valsts un pašvaldību parāds vidējā termiņā veidos līdzīgu tendenci, 2010. gadā nepārsniedzot 7% no IKP.

4.1.2. Budžeta ieņēmumi

2007. gadā, turpinoties straujajai ekonomiskajai izaugsmei, pieauga arī valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi. 2007. gadā tie bija 5378 milj. latu jeb aptuveni 38,2% no IKP. Salīdzinājumā ar 2006. gadu ieņēmumi palielinājušies par 33,9 procentiem.

No visiem budžeta ieņēmumiem apmēram 80% veido nodokļu ieņēmumi. Pārējie ieņēmumi ir saistīti ar

¹ Līdz šim Latvija starptautiskajā kapitāla tirgū ir emitējusi euroobligācijas 1999. gadā un 2001. gadā, kā arī 2004. gadā. 2004. gadā Latvija emitēja euroobligācijas līdz šim lielākajā apjomā – 400 milj. eiro vērtībā un ar garāko (desmit gadu) dzēšanas termiņu.

ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem, ārvalstu finanšu palīdzību, valsts budžetā ieskaitītiem ieņēmumiem no dividendēm par valsts kapitāla izmantošanu (lielākie maksātāji bija VAS „Latvijas valsts meži”, SIA „Lattelecom”, VAS „Latvenergo”), dažādām valsts nodevām (lielākos ieņēmumus veidoja ieņēmumi no nodevas par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā un nodevas par

darbību veikšanu tiesu iestādēs), kā arī iekasētajām soda naudām un ieņēmumiem no procentu maksājumiem par kredītiem. Pašvaldību budžetā ar nodokļiem nesaistīti ieņēmumi galvenokārt ir maksājumi par dažādu licenču izsniegšanu, ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma, maksa par izglītības un komunālajiem pakalpojumiem u.c.

4.4. tabula

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi
(% no IKP)

	2004	2005	2006	2007 n
Vispārējā valdības sektora ieņēmumi	33,9	35,3	35,6	38,2
<i>I Nodokļu ieņēmumi</i>	<i>27,2</i>	<i>28,1</i>	<i>29,3</i>	<i>31,0</i>
1. <i>Netiešie nodokļi</i>	9,9	11,2	11,8	11,9
– pievienotās vērtības nodoklis	6,5	7,5	8,3	8,5
– akcīzes nodoklis	3,2	3,5	3,3	3,2
– muiņas nodoklis	0,2	0,2	0,2	0,2
2. <i>Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi</i>	8,4	8,3	8,7	9,7
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	1,7	2,0	2,3	2,8
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	5,9	5,6	5,8	6,3
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,8	0,7	0,6	0,5
3. <i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	8,6	8,3	8,5	9,0
4. <i>Pārējie nodokļi</i>	0,3	0,3	0,3	0,4
<i>II Citi ieņēmumi</i>	6,7	7,2	6,3	7,2

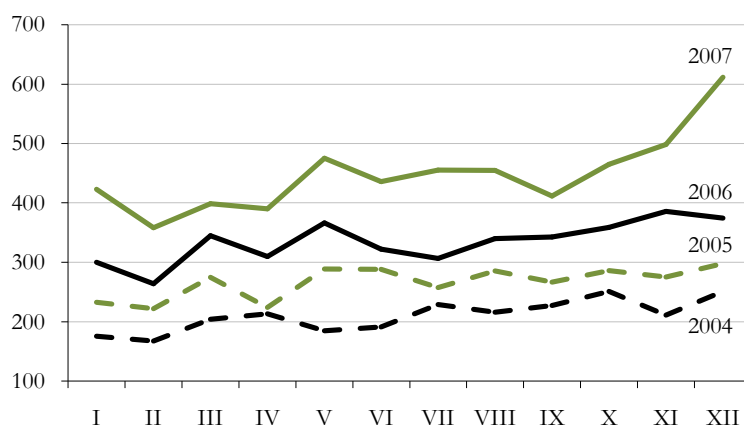
n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Nodokļu ieņēmumi turpina augt straujāk nekā IKP. 2007. gadā nodokļu ieņēmumi bija 4363 milj. latu jeb par 30,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Visbūtiskāk nodokļu ievākuma pieaugumu nodrošināja pievienotās vērtības nodokļa ievākuma palielinājums (devums kopējā nodokļu ievākuma pieaugumā – par 8,2 procentpunktiem) un sociālās apdrošināšanas iemaksu

pieaugums (par 7,9 procentpunktiem), kā arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi (par 6,9 procentpunktiem). Galvenie faktori, kas noteica nodokļu ieņēmumu straujo pieaugumu, bija augošais privātais patēriņš, inflācija un darba samaksas pieaugums.

4.4. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pa mēnešiem*
(milj. latu)

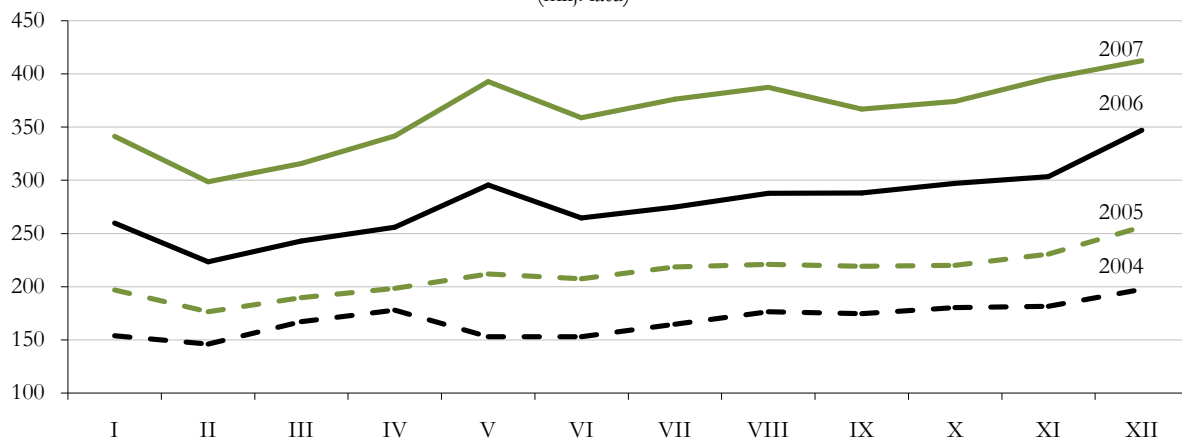

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

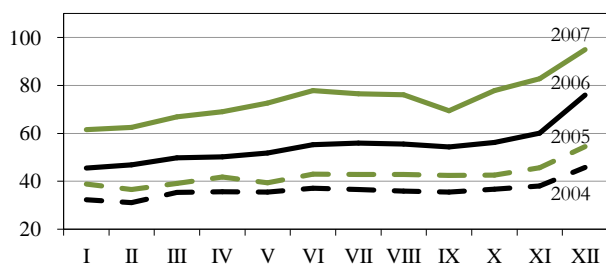
Caurmērā valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumi bija nedaudz lielāki par gada sākumā plānotajiem.

4.5. attēls

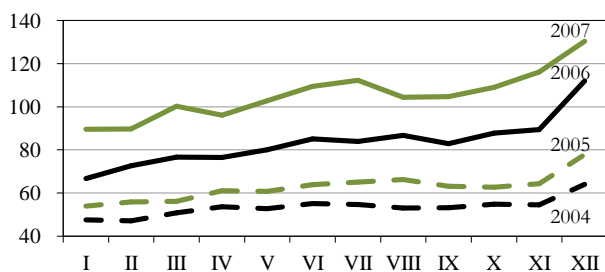
Nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem*
(milj. latu)

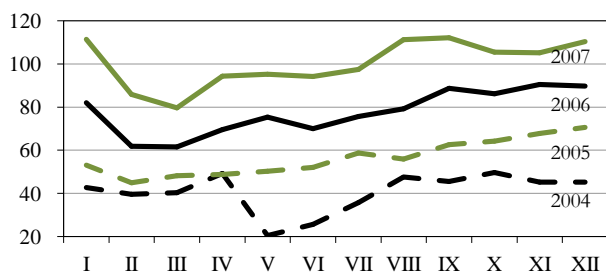
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

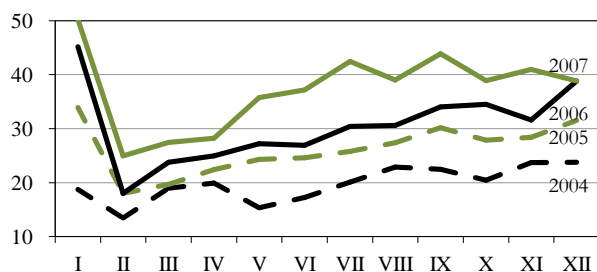
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas

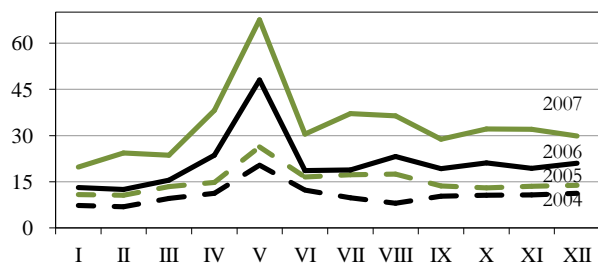
Pievienotās vērtības nodoklis

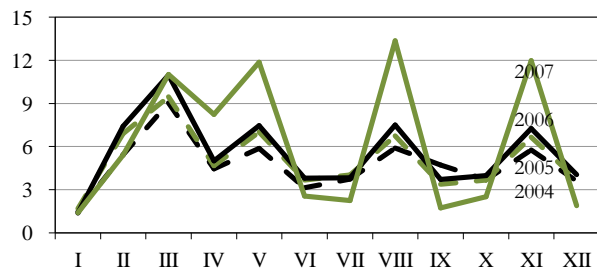
Akcīzes nodoklis

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodoklis

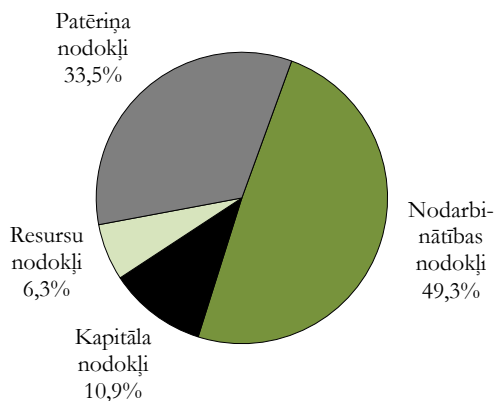
* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

Gandrīz pusi no visiem nodokļu ieņēmumiem veido **nodarbinātības nodokļi** (sociālās apdrošināšanas iemaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis). Straujo nodarbinātības nodokļu ievākuma pieaugumu 2007. gadā nodrošināja darba samaksas

kāpums. Sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi 2007. gadā bija 1264,9 milj. latu (pieaugums par 32%), savukārt iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi bija 887,9 milj. latu, kas ir par 35,1% vairāk nekā 2006. gadā.

4.6. attēls

**Valsts konsolidētā kopbudžeta
nodokļu ieņēmumu sadalījums
pa nodokļu grupām 2006. gadā
(%)**

Otra lielākā nodokļu grupa ir **patēriņa nodokļi** (pievienotās vērtības nodoklis, muitas nodevas, akcīzes nodoklis alkoholam, tabakai, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai, kā arī vieglo automobiļu un motociklu nodoklis). 80% visa patēriņa nodokļu ievākuma veido pievienotās vērtības nodoklis.

2007. gadā joprojām augošais iekšzemes pieprasījums un augstā inflācija bija galvenie faktori, kas veicināja pievienotās vērtības nodokļa ievākuma pieaugumu. 2007. gadā pievienotās vērtības nodoklis tika iekasēts 1202,9 milj. latu apmērā, kas par 29,3% pārsniedza nodokļa ievākumu 2006. gadā. Akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumu pieaugumu 2007. gadā (par 23,4%) ietekmēja akcīzes preču patēriņa kāpums un akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana.

Pēdējos gados ļoti strauji auga vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi, tomēr, mazinoties aktivitātei jaunu un lietotu automobiļu tirgū, nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi palēninājās, – 2006. gadā tie pieauga par 43,9%, 2007. gadā – tikai par 22,1% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis iekļaujas **kapitāla nodokļu grupā**. 2007. gadā turpinājās pēdējos gados ierastais straujais uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu pieaugums. Aizvadītajā gadā uzņēmumu ienākumu nodoklis tika iekasēts 399,8 milj. latu apjomā, kas ir par 57,5% vairāk nekā 2006. gadā.

Turpretim nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2007. gadā bija 74,2 milj. latu, kas ir tikai par 11,9% vairāk nekā 2006. gadā. Daļēji tas ir saistīts ar to, ka ar 2007. gadu mainīta nodokļa bāze ēkām, kura, tāpat kā zemei, ir to kadastrālā vērtība, nevis bilances vērtība kā līdz šim. Savukārt būves vairs nav nodokļa objekts. Ir mainīta arī kārtība, kādā tiek aprēķināts nodoklis par ēkām. 2007. gadā ir raksturīgas daudz izteiktākas

nekustamā īpašuma nodokļu ieņēmumu sezonālās svārstības, nekā tas bija novērojams līdz šim.

Resursu nodokļu grupā tiek ietverts akcīzes nodoklis naftas produktiem, dabas resursu nodoklis un elektroenerģijas nodoklis. Šo nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos, salīdzinot ar 2006. gadu, ir nedaudz samazinājies.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi par naftas produktiem veido apmēram 60% no visa akcīzes nodokļa ievākuma. 2007. gadā akcīzes nodokļa ievākums par naftas produktiem bija 263,2 milj. latu, kas par 21,6% pārsniedza iepriekšējā gada apjomu. To galvenokārt sekmēja naftas produktu patēriņa un akcīzes nodokļa likmes pieaugums.

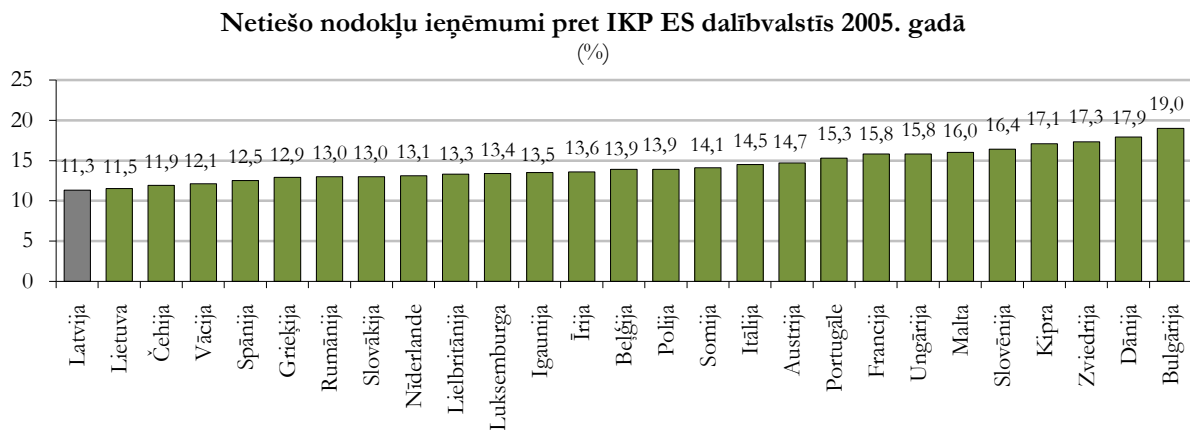
Pārējiem resursu nodokļiem ir ļoti mazs īpatsvars kopējā nodokļu ievākumā. Dabas resursu nodoklis 2007. gadā tika iekasēts 10,2 milj. latu apmērā, kas bija nedaudz mazāk kā 2006. gadā, savukārt elektroenerģijas nodoklis, kas tika ieviests ar 2007. gada 1. janvāri, tika iekasēts 95 tūkst. latu apjomā.

Nodokļu politika Eiropas Savienībā joprojām ir katras dalībvalsts kompetencē, tomēr ES uzrauga, lai nacionālās nodokļu sistēmas būtu savietojamas ar ES mērķiem un netraucētu brīvai preču, kapitāla un pakalpojumu kustībai. Šie nosacījumi galvenokārt attiecas uz netiešajiem nodokļiem, tas ir, pievienotās vērtības (PVN) nodokli, akcīzes nodokli un muitas nodevām.

Pašlaik PVN likme Latvijā ir 18%, kas ir viena no zemākajām likmēm ES. Samazinātā nodokļu likme Latvijā ir 5%. ES nosaka, ka minimālā PVN likme ir 15%, kā arī var tikt piemērota viena vai divas samazinātās likmes, kas nevar būt mazākas par 5%. ES direktīvās tiek stingri noteikts, kādām precēm un pakalpojumiem iespējams piemērot samazināto nodokļa likmi. Visās trīs Baltijas valstīs PVN likmes ir vienādas, tas ir, standartlikme ir 18% un samazinātā likme – 5 procenti.

Arī akcīzes nodokļa piemērošanas pamatprincipus un preces, kurām piemērojams akcīzes nodoklis, nosaka ES direktīvas. Saskaņā ar tām akcīzes nodoklis ir piemērojams naftas produktiem, alkoholiskajiem dzērieniem, alum un tabakas izstrādājumiem. Direktīva nosaka arī akcīzes nodokļa maksāšanas kārtību un vispārīgos atbrīvojumus no akcīzes nodokļa. ES tiesību akti nosaka tikai minimālās akcīzes nodokļa likmes, un dalībvalstis ir tiesīgas valsts teritorijā noteikt akcīzes nodokli arī citām precēm. Pievienojoties ES, tika stingri noteikta kārtība, kādā veidā Latvijā tiks tuvinātas akcīzes nodokļa likmes ES noteiktajām likmēm. Tāpēc paredzams, ka naftas produktiem, alkoholam un tabakas izstrādājumiem tuvākajos gados ievērojami palielināsies nodokļa likme, kā rezultātā pieaugs arī šo produktu cena.

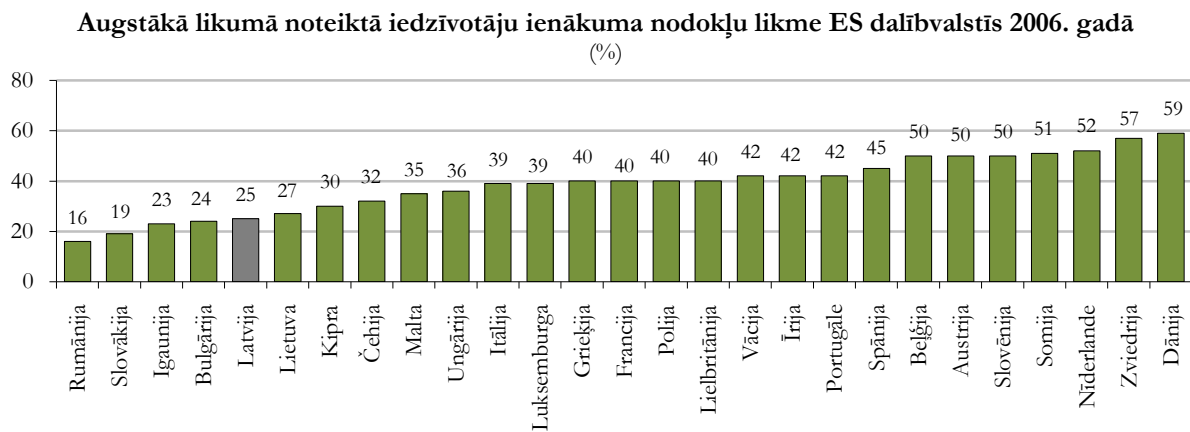
4.7. attēls

Saskaņā ar ES spēkā esošajiem tiesību aktiem dalībvalstīm nav noteikti nekādi ierobežojumi uzņēmumu ienākuma nodoklim un nekustamā

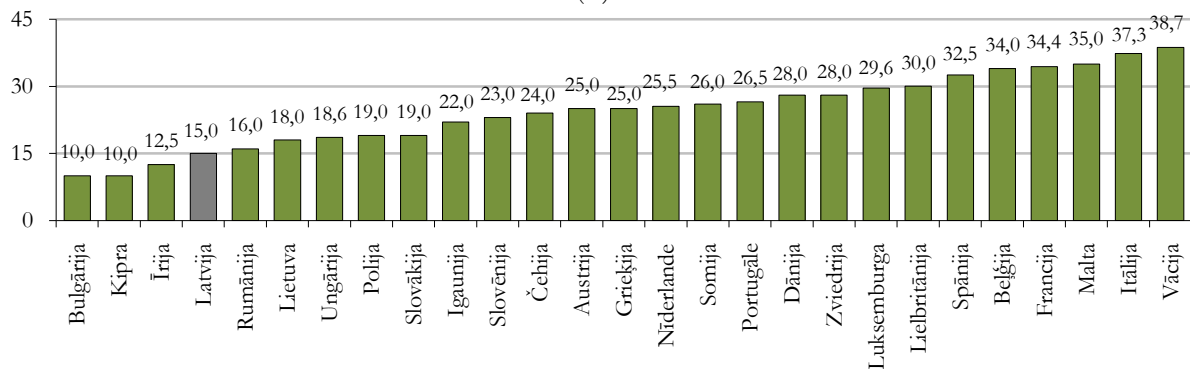
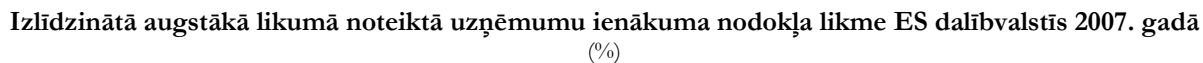
īpašuma nodoklim. Dalībvalstīm ir tiesības piemērot atšķirīgas nodokļu likmes dažādiem nodokļu maksātājiem.

4.8. attēls

Latvijā ir vienas no zemākajām tiešo nodokļu (iedzīvotāju ienākuma nodoklis, uzņēmumu ienākuma nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis) likmēm ES.

4.9. attēls

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes salīdzinājums ar ES dalībvalstīs piemēroto ir sarežģīts, jo vairumā no tām ir diferencētas nodokļu likmes. Iedzīvotāju

ienākuma nodokļa samazināšana neatrisinātu samilzušās Latvijas ekonomikas problēmas. Samazinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi, budžets zaudētu

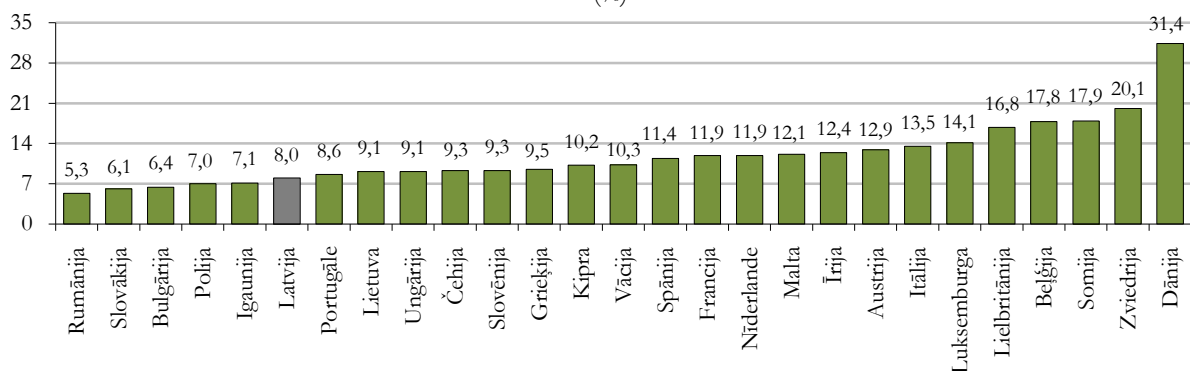
ievērojamus līdzekļus, turklāt, nodokļa samazinājumu kompensējot ar citu nodokļu palielinājumu, notiktu budžeta līdzekļu koncentrēšanās valsts budžetā, jo pašlaik 75% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa nonāk pašvaldību budžetos. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa samazināšana veicinātu lielāku disproporciju iedzīvotāju ienākumu sadalē, jo lielāki ieguvēji no likmes samazināšanas būtu iedzīvotāji ar lieliem ieņēmumiem. Risinājums varētu būt ievērojams neapliekamā minimuma paaugstinājums (pašlaik neapliekamais minimums ir tikai 80 latu). Neapliekamā minimuma palielināšana visvairāk nāktu par labu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem.

Svarīgi ir pārskatīt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamos ienākumu veidus, tādus kā darījumi ar

nekustamo īpašumu un dividendes, kuras tiek izņemtas no uzņēmuma, jo tās saņem fiziskas personas, kuras salīdzinājumā ar nodarbinātajām personām atrodas privilēģētā stāvoklī tāpēc, ka maksā tikai 15% no ienākumiem. Tas nodrošinātu budžetā papildu ieņēmumus un novērstu to, ka vienai nozarei – nekustamo īpašumu tirgum ir bijusi ilgstoša priekšrocība, salīdzinot ar citām nozarēm, jo šajā sfērā līdz šim nekas netika darīts, lai ar nodokli apliktu no īpašumu pārdošanas gūtos ieņēmumus. Līdz šim tas nelabvēlīgi ietekmēja investīciju sadalījumu pa nozarēm, jo bija izdevīgākas nekustamā īpašuma spekulācijas nekā ieguldījumi ražošanas attīstībā.

4.10. attēls

Iedzīvotāju un uzņēmumu ienākuma nodokļu ieņēmumi pret IKP ES dalībvalstīs 2005. gadā (%)

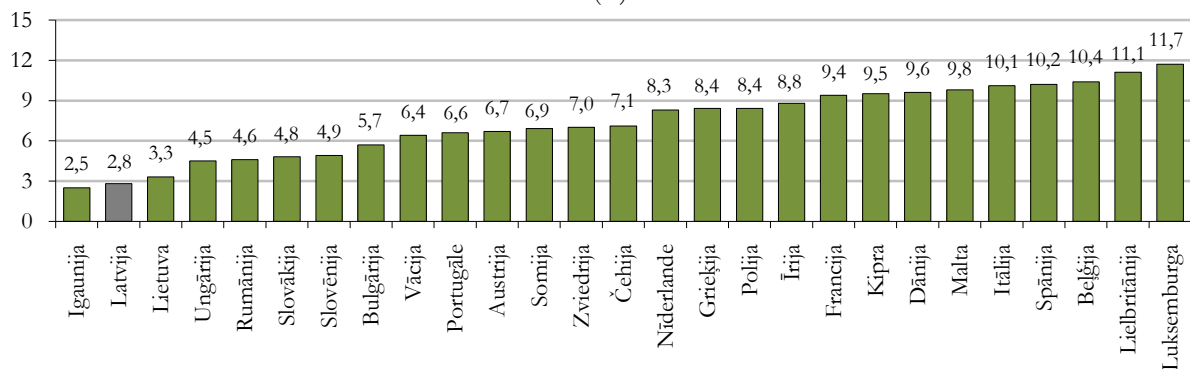
Latvijā vērojams īpaši zems kapitāla nodokļu īpatsvars gan kopējos nodokļu ieņēmumos, gan kapitāla nodokļu attiecībā pret IKP, kas ir otrs zemākais rādītājs ES.

Jaunajās dalībvalstīs uzņēmumu ienākuma nodokļa likme (vidēji 19,1%) ir krietni mazāka nekā ES-15 valstīs (vidējā likme 28,9%). Uzņēmumu ienākuma nodokļa likme Latvijā ir viena no zemākajām ES,

tomēr vairumā ES dalībvalstu uzņēmumu ienākuma nodokļu likmes ir diferencētas, piemēram, samazinātas likmes MVU utt. Diferencējot UIN likmes, valsts rīcībā ir mehānisms, kā stimulēt uzņēmumus, piemēram, veicināt inovācijas, jaunu produktu ražošanu, pētniecību u.c. Latvijā, saglabājot konstantu nodokļa likmi, minētos nodokļu stimulus realizēt ir grūti.

4.11. attēls

Kapitāla nodokļu (UIN, NĪN) ieņēmumi pret IKP ES dalībvalstīs 2005. gadā (%)

4.5. tabula

**Nodokļu ieņēmumu struktūra pa nodokļu grupām ES dalībvalstīs 2005. gadā
atbilstoši ESA95 metodoloģijai**
(%)

	Struktūra			Pret IKP		
	Patēriņa nodokļi	Darba nodokļi	Kapitāla nodokļi	Patēriņa nodokļi	Darba nodokļi	Kapitāla nodokļi
Austrija	28,9	55,3	15,8	12,1	23,3	6,7
Beļģija	24,9	52,3	22,8	11,3	23,8	10,4
Bulgārija	51,3	33,0	15,7	18,4	11,8	5,7
Čehija	31,4	49,2	19,4	11,4	17,8	7,1
Dānija	31,8	49,2	19,0	16,1	24,8	9,6
Francija	25,7	53,0	21,3	11,4	23,3	9,4
Grieķija	34,9	40,8	24,3	12,0	14,1	8,4
Igaunija	41,9	50,2	7,9	12,9	15,4	2,5
Īrija	37,1	34,2	28,7	11,4	10,5	8,8
Itālija	24,8	50,3	24,9	10,1	20,4	10,1
Kipra	41,4	31,8	26,8	14,7	11,3	9,5
Latvija	42,1	48,3	9,6	12,4	14,2	2,8
Lielbritānija	30,9	39,0	30,1	11,4	14,4	11,1
Lietuva	37,8	50,6	11,6	10,9	14,6	3,3
Luksemburga	28,5	40,8	30,7	10,9	15,6	11,7
Malta	40,9	31,3	27,8	14,4	11,1	9,8
Nīderlande	31,8	46,5	21,7	12,1	17,7	8,3
Polija	35,4	40,2	24,4	12,2	13,9	8,4
Portugāle	37,5	43,1	19,4	12,8	14,7	6,6
Rumānija	44,4	39,1	16,5	12,4	11,0	4,6
Slovākija	41,7	42,2	16,1	12,5	12,6	4,8
Slovēnija	34,5	53,5	12,0	13,9	21,7	4,9
Somija	31,2	53,1	15,7	13,7	23,3	6,9
Spānija	27,2	44,6	28,2	9,8	16,1	10,2
Ungārija	37,7	50,7	11,6	14,6	19,6	4,5
Vācija	26,1	57,4	16,5	10,1	22,3	6,4
Zviedrija	25,5	60,8	13,7	13,1	31,2	7,0
Vidēji ES-27	34,3	46,1	19,8	12,6	17,5	7,4

Būtiska kapitāla nodokļu ieņēmumu palielinājuma iespēja ir nekustamā īpašuma nodokļa paaugstināšana. Pašlaik maksājamā nodokļa summa ir nesamērīgi maza, turklāt ar katru gadu šī nodokļa īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos samazinās, neraugoties uz lielo aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū un būvniecībā pēdējos gados. Likumdošanā būtu jāparedz plaša nodokļa likmes amplitūda, galveno nodokļa pieaugumu piemērojot ekskluzīviem īpašumiem, savukārt nodokļa pieaugums ražojošajā sfērā (lauksaimniecība, rūpniecības uzņēmumu teritorija) nedrīkstētu būtiski ietekmēt uzņēmēju izmaksas.

Galvenā Latvijas nodokļu sistēmas problēma ir tas, ka pašlaik ekonomikā liela ienākumu daļa vispār netiek aplikta ar nodokļiem vai arī tie ir nesamērīgi mazi. Tas neveicina līdzekļu piesaistišanu ražojošajās nozarēs.

4.1.3. Budžeta izdevumi

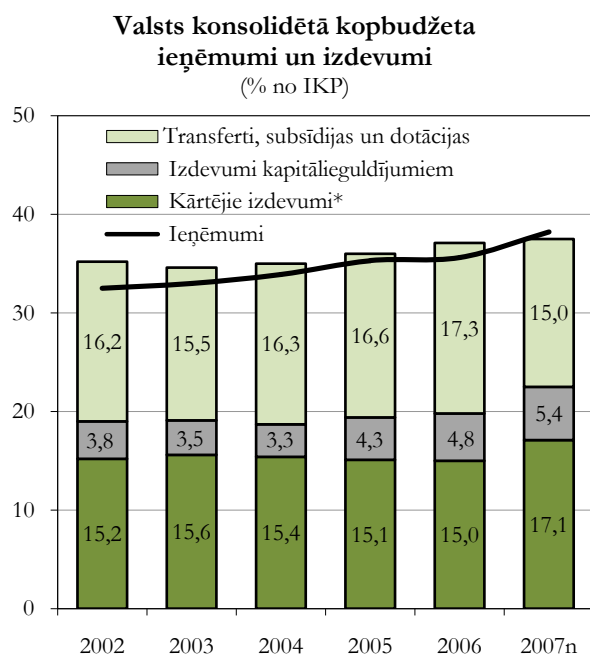
2007. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi bija 5283,9 milj. latu (aptuveni 37,5% līmenī no IKP), kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada izdevumiem bija par 29,8% vairāk.

Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumos lielākais īpatsvars bija kārtējiem izdevumiem – 46% un transfertiem privātajam sektoram – 40%. Transfertu izdevumos ietilpst dotācijas iedzīvotājiem (pensijas, pabalsti, stipendijas) un subsīdijas un dotācijas iestādēm un organizācijām, bet no kārtējiem izdevumiem apmēram pusi veido darbaspēka izmaksas.

2007. gadā visstraujāk pieauga izdevumi kapitālieguldījumiem (par 43,8%) un kārtējiem izdevumiem (par 39,8%), savukārt izdevumi transfertiem pieauga lēnākos tempos (par 8,8%). Kārtējo izdevumu

pieaugums ir skaidrojams galvenokārt ar sabiedriskajā sektorā strādājošo darba samaksas pieaugumu, bet kapitālieguldījumu straujš pieaugums ir saistīts ar ES struktūrfondu līdzekļu apguvi, tas ir, ar valsts līdzfinansējumu dažādu infrastruktūras projektu realizēšanai.

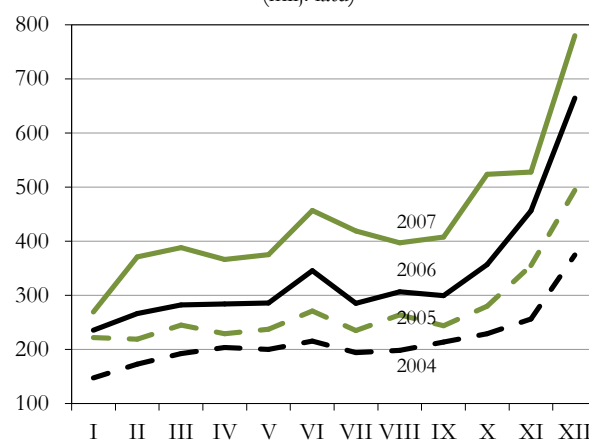
4.12. attēls

* kopā ar maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem un maksājumiem ES

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi
pa mēnešiem *
(milj. latu)

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem.

Vislielākais īpatsvars kopējos izdevumos pēc valdības funkcijām 2007. gadā bija sociālajai aizsardzībai un izglītībai, bet visstraujākais pieaugums bija vērojams pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošanai (par 115,6%), kā arī atpūtai, kultūrai un reliģijai (par 64,3%).

4.6. tabula

Vispārējās valdības sektora izdevumi pēc valdības funkcijām
(procentos)

	2005		2006		2007 n	
	struk-tūra	pret IKP	struk-tūra	pret IKP	struk-tūra	pret IKP
Izdevumi – pavisam	100	35,6	100	37,3	100	38,5
Vispārējie valdības dienesti	14,6	5,2	16,2	6,0	14,1	5,4
Aizsardzība	3,5	1,2	3,8	1,4	3,7	1,4
Sabiedriskā kārtība un drošība	5,8	2,0	5,9	2,2	6,2	2,4
Ekonomiskā darbība	13,1	4,7	16,0	6,0	16,6	6,4
Vides aizsardzība	2,3	0,8	2,7	1,0	2,4	0,9
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	1,9	0,7	2,1	0,8	3,7	1,4
Veselība	10,8	3,8	7,6	2,8	8,8	3,4
Atpūta, kultūra un reliģija	3,4	1,2	3,3	1,2	4,2	1,6
Izglītība	17,2	6,1	16,7	6,2	19,8	7,6
Sociālā aizsardzība	27,4	9,8	25,7	9,5	20,6	7,9

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

2007. gadā finanšu līdzekļu izlietojums galvenokārt ir saistīts ar tādām valdības prioritātēm kā minimālās algas paaugstināšana, valsts aizsardzība un dalība NATO, valsts atbalsta palielināšana ģimenēm ar bērniem, tiesnešu un tiesu darbinieku algu palielināšana, atalgojuma palielināšana skatuves māksliniekiem, papildu līdzekļu piešķiršana veselības

aprūpes sistēmai, Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm tālāka darba samaksas palielināšana, pabalstu un kompensāciju izmaksa, vecuma pensiju izmaksu indeksācija, Tiesībsarga institūcijas izveide, augstākās izglītības konkurētspējas palielināšana, dotācijas dažādiem pasažieru pārvadājumu veidiem un atsevišķu

pasažieru kategoriju pārvadāšana ar cenas atvieglojumiem, nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu samazinājuma kompensācija pašvaldībām, u.c. Līdzās sociālo vajadzību apmierināšanai tika nodrošināta arī tautsaimniecības attīstība, ievērojamu līdzekļu daļu paredzot investīcijām tautsaimniecībā un ES fondu līdzekļu apguvei.

Saskaņā ar izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām valsts pamatbudžeta izdevumu finansēšanai 2008. gadā lielākais īpatsvars ir paredzēts uzturēšanas izdevumiem. Vairāk nekā pusi no kārtējiem izdevumiem paredzēts novirzīt atlidzībai. Salīdzinot ar 2007. gadu, 2008. gadā izdevumi atlidzībai palielināsies par 16,6% jeb 128,3 milj. latu. Pieaugums paredzēts, lai nodrošinātu minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu no 120 latiem uz 160 latiem ar 2008. gada 1. janvāri, darba samaksas paaugstināšanai valsts tiešās pārvaldes iestādēs, kurās nodarbināto vidējā darba samaksa ir zemāka par valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto vidējo darba samaksu (400 latu mēnesī), darba samaksas pieaugumu par 10% amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, pedagogu, kultūras darbinieku, tiesnešu, tiesu darbinieku darba samaksai u.c. Otrs lielākais izdevumu postenis uzturēšanas izdevumos ir subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti, kam paredzēts 1 535,5 milj. latu jeb 40,6% no uzturēšanas izdevumiem. Salīdzinot ar 2007. gadu, 2008. gadā to apjoms ir palielināts. Nozīmīgāko pieaugumu veido izdevumi veselības aprūpei, Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda līdzfinansētajiem projektiem, valsts

sociālajiem pabalstiem, u.c. Kapitālajiem izdevumiem 2008. gadā paredzēti 438,3 milj. latu jeb 10,4% no kopējiem izdevumiem. Salīdzinot ar 2007. gadu, tie samazināti par 13,7 milj. latu jeb 3%. Samazinājums galvenokārt saistīts ar to, ka finansējums Eiropas Savienības struktūrfondu līdzfinansētajiem projektiem jaunajam programmēšanas periodam vēl nav iekļauts ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžetos, bet gan subsīdiju un dotāciju veidā rezervēts Finanšu ministrijas budžetā šiem mērķiem īpaši izveidotajā apakšprogrammā.

Valsts speciālā budžeta izdevumi 2008. gadam plānoti 1133,9 milj. latu apmērā, kas, salīdzinot ar 2007. gada plānu, veido pieaugumu par 24% jeb 219,6 milj. latu. Saskaņā ar izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām valsts sociālās apdrošināšanas budžeta izdevumos lielāko daļu veido subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti, kas 2008. gadā plānoti 1 114,5 milj. latu apmērā jeb 98,3% no kopējiem izdevumiem, no tā 1 108,5 milj. latu – sociālajiem pabalstiem. Kārtējiem izdevumiem plānots izlietot 17 milj. latu jeb 1,5% no kopējiem izdevumiem. Kapitālajiem izdevumiem plānots novirzīt 2,2 milj. latu.

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patērīgš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms un valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem. Sabiedriskais pieprasījums veido apmēram piekto daļu no kopējā iekšzemes pieprasījuma.

4.7. tabula

Sabiedriskais pieprasījums

	Procentos pret IKP			Reālais pieaugums pret iepriekšējo gadu (%)		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Sabiedriskais pieprasījums	22,6	20,8	21,3	7,6	5,9	10,2
<i>Valsts patērīgš</i>	<i>19,5</i>	<i>17,4</i>	<i>17,0</i>	<i>2,1</i>	<i>2,7</i>	<i>4,4</i>
– centrālā valdība*	11,2	10,6	9,4	-3,0	9,6	-5,2
– pašvaldības	8,4	6,8	7,6	9,8	-6,6	19,4
<i>Kopējā pamatkapitāla veidošana</i>	<i>3,1</i>	<i>3,4</i>	<i>4,3</i>	<i>43,9</i>	<i>21,2</i>	<i>33,5</i>
– centrālā valdība	1,7	2,1	2,4	59,2	38,0	18,8
– pašvaldības	1,4	1,3	1,9	28,8	0,6	58,2

* Centrālā valdība kopā ar sociālās apdrošināšanas fondiem

Sabiedrisko pakalpojumu apjoms pieaug nedaudz lēnākos tempos nekā iekšzemes kopprodukts un privātais patērīgš. 2006. gadā sabiedriskais pieprasījums pieauga par 10,2%, bet vidēji no 2004.-2006. gadam –

par 7,9%. Saistībā ar ES struktūrfondu apguvi strauji pieaug valdības izdevumi kopējā kapitāla veidošanai. To vidējie pieauguma tempi kopš 2004. gada bija 32,5 procenti.

4.2. Cenas

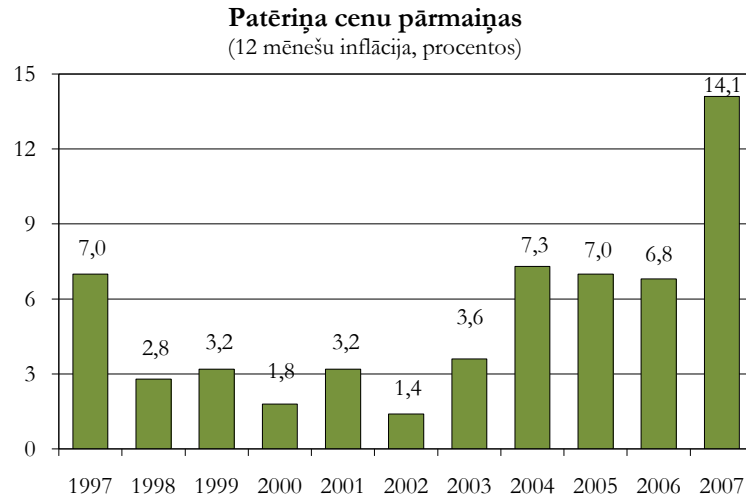
4.2.1. Privātā patēriņa cenas

Laika periodā no 1998.-2003. gadam patēriņa cenu pieaugums Latvijā bija tuvs attīstīto valstu inflācijas

līmenim, un tas bija viens no zemākajiem starp Centrāl- un Austrumeiropas valstīm.

Savukārt, sākot ar 2004. gadu, inflācijas tempi strauji palielinājās un ir vieni no augstākajiem starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

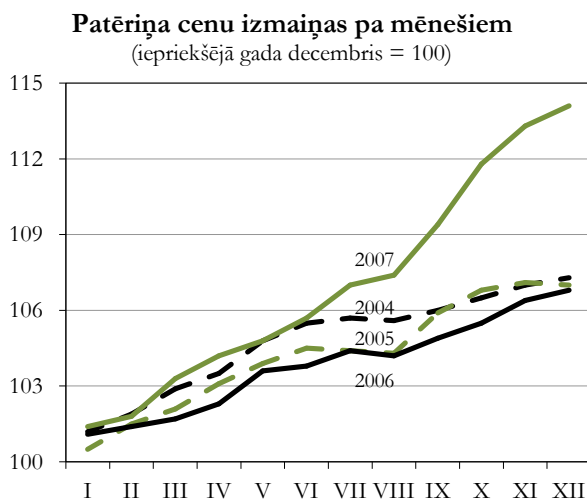
4.14. attēls

2006. gadā cenu pieauguma temps bija zemāks nekā divos iepriekšējos gados, kaut arī vēl joprojām bija relatīvi augstā līmenī, apmēram 60% no tā veidoja pamatinflācija un 20% bija saistīti ar administratīvi regulējamo cenu palielinājumu galvenokārt siltumenerģijas un gāzes sadārdzināšanās dēļ.

Savukārt 2007. gada cenu pieauguma temps atkal pieauga un bija divas reizes augstāks nekā iepriekšējā gadā.

4.15. attēls

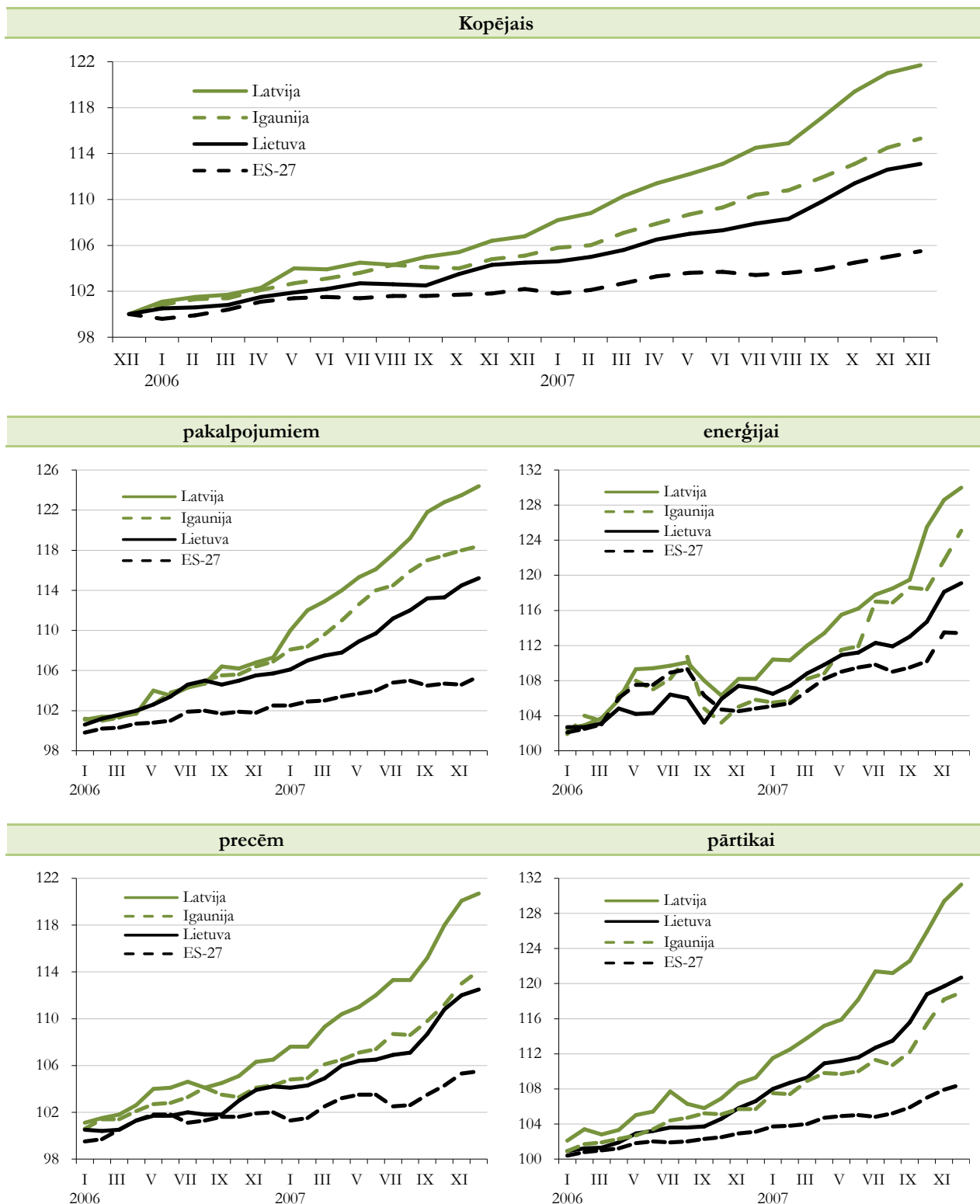

Augsto cenu pieauguma tempu 2007. gadā kopumā noteica šādi galvenie apstākļi:

- *iepriekšējo gadu pietiekoši augstās inflācijas otrās kārtas efekts (inflācijas inerce)*, ko veicināja kā augstie hipotekārās kredīšanas apjomi, tā arī strādājošo algu būtiskais palielinājums;
- *izteikti straujais pārtikas cenu kāpums*, kas noteica būtisku cenu pieauguma tempa palielinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo trīs gadu cenu izmaiņām. Galvenokārt tas bija saistīts ar vispārējām cenu izmaiņas tendencēm starptautiskos tirgos, kā arī vietējo ražojumu ražotāju cenu pieaugumu, kas savukārt saistīts ar iepriekšējo periodu ražošanas izmaksu būtisko palielinājumu;
- *administratīvi regulējamo cenu pieaugums*. 2007. gadā turpināja pieaugt komunālo pakalpojumu cenas – sadārdzinājās ūdens piegāde un kanalizācija, palielinājās maksa par elektroenerģiju un atkritumu savākšanu, pieauga īres maksa un siltumenerģijas cenas. Kopumā visstraujāk cenas gada laikā pieauga ūdens piegādei un kanalizācijai (par 30%), siltumenerģijai (par 27,4%), kā arī īres maksa (par 21,5%);
- *naftas pasaules cenu kāpums*, kas būtiski ietekmēja degvielas iekšzemes cenu pieaugumu – par 21,6% (decembris pret iepriekšējā gada decembri).

4.16. attēls

Latvijas saskaņotais preču cenu indekss, salīdzinot ar ES vidējo, Lietuvu un Igauniju

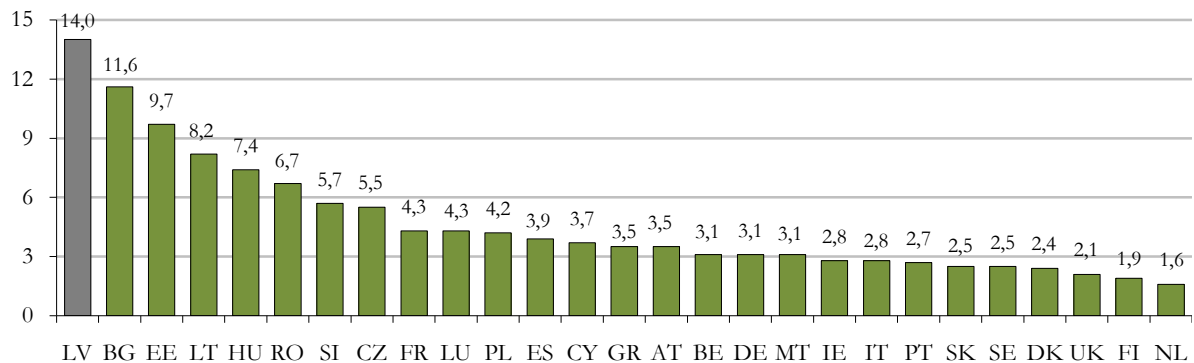
Avots: Eurostat

Kā jau atzīmēts, Latvijā pēdējos trīs gados ir viena no augstākajām patēriņa cenu inflācijām starp ES valstīm.

Otrā augstākā inflācija Eiropas Savienībā bija Bulgārijā, tai sekoja Igaunija un Lietuva.

4.17. attēls

**Patēriņa cenu pārmaiņas Eiropas Savienības dalībvalstīs
2007. gada decembrī pret 2006. gada decembri
(gada inflācija, %)**

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija
Avots: Eurostat

Tuvākajās kaimiņvalstīs – Lietuvā un Igaunijā šajā periodā inflācija arī bija augstā līmenī, tomēr zemāka nekā Latvijā, – attiecīgi 8,2% un 9,7% (skatīt 4.17. attēlu).

Cenu kāpums Latvijā bija visstraujākais visās preču un pakalpojumu grupās salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm. Latvijā visstraujāk cenas pieauga enerģijai un pārtikai, Lietuvā – pārtikai, Igaunijā – enerģijai. Jāatzīmē, ka 2007. gadā Latvijā salīdzinājumā

ar citām ES valstīm ļoti strauji ir augušas pārtikas cenas.

Augsts inflācijas līmenis, kas saglabājas jau trīs gadus, pašreizējos apstākļos var radīt draudus Latvijas ekonomikas stabilitātei un turpmākai izaugsmei. Tāpēc šīs problēmas risināšanai Latvijas valdība piešķir īpašu uzmanību. 2007. gada martā Latvijas valdība apstiprināja Inflācijas samazināšanas plānu, kas aptver vairāku pasākumu kopumu (skatīt 4.2. ielikumu).

4.2. ielikums

Inflācijas samazināšanas plāns

2007. gada martā apstiprinātais plāns ietver divu galveno pasākumu kopumu:

- pirmā pasākumu grupa saistīta ar kopējā pieprasījuma ierobežošanu. Šiem pasākumiem ir jādzēš cenu straujā pieauguma galvenais stimuls, un šo pasākumu rezultāti jau var ietekmēt inflācijas tempus dažu mēnešu laikā pēc to ieviešanas;
- otrā pasākumu grupa ir saistīta ar tā sauktajiem preventīviem pasākumiem, kas saistīti ar produktīvās kapacitātes palielināšanu tautsaimniecībā, lai kā pašmāju, tā ārvalstu finanšu līdzekļi, kas ieplūst ekonomikā, tiktu ieguldīti preču un pakalpojumu ražošanas nozaru attīstībā, kas palielina ekonomikas piedāvājuma pusi. Protams, šo pasākumu ietekme uz inflāciju nav sagaidāma tūlīt pēc ieviešanas, bet efektivitāte izpaudīsies ilgtermiņā.

Pirmās grupas pasākumi ietver fiskālās atbildības stiprināšanu, nodokļu politikas pilnveidošanu un kredītešanas pieauguma kontroli, tas ir, šie pasākumi tiešā veidā ir vērsti uz iekšējā pieprasījuma mazināšanu.

Tiek paredzēts jau 2007. gadā sasniegt bezdeficīta budžetu. Jāatzīmē arī 3 gadu budžeta plānošanas ieviešana, kas ļaus efektīvāk plānot budžeta izdevumus. Ir paredzēts arī palielināt sabiedriskā sektora efektivitāti, nepalielinot strādājošo skaitu tajā.

Ir nodoms mainīt nodokļu politiku attiecībā uz nekustamajiem īpašumiem, apliekot ienākumus no nekustamā īpašuma pārdošanas, diferencējot un palielinot nodevas, kas saistītas ar īpašuma iegādi un reģistrēšanu.

Kredītešanas pieauguma kontrolē ir paredzēts ieviest prasību komercbankām un līzingu pakalpojumu sniedzējiem noteikt klienta maksāspēju un izsniegt aizdevumus, tikai balstoties uz tā legālajiem ienākumiem, izveidot vienotu vispārēju kredītņēmēju reģistru, izsniedzamajiem kredītiem noteikt obligātu pirmo iemaksu, kas nav mazāka par 10-15% no kredīta lieluma.

Otrās grupas pasākumi ir cieši saistīti ar piedāvājuma puses faktoru veicināšanu, un to pozitīvā ietekme uz inflāciju ir pakārtota un vērsta uz cenu stabilitāti ilgtermiņā. Šie pasākumi ietver ekonomisko aktivitāšu veicināšanu, produktivitātes palielināšanu, energoefektivitātes uzlabošanu, konkurences veicināšanu.

Īpaši jāatzīmē ilgtermiņa plāns produktivitātes palielināšanai, kas paredz atbalstu jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai ražošanā, augstas pievienotās vērtības investīciju projektiem, komersantu un zinātnieku kopīgi veiktām rūpnieciskiem pētījumiem un jaunu produktu izstrādei, kā arī uzņēmumu klasteru veidošanai un attīstības veicināšanu.

Būtiski ir uzlabot konkurences apstākļus tādās sfērās kā tirdzniecība, būvniecība un būvmateriālu tirgus, kā arī degvielas tirgus. Tiek strādāts, lai veiktu atbilstošus Konkurences likuma grozījumus un pilnveidotu tirgus uzraudzības pasākumus.

Plāna realizācijas ietekme uz inflāciju galvenokārt iespējams inflācijas procesus 2008. gadā un turpmākajā laikā. Tomēr Ekonomikas ministrija 2008. gadam prognozē nedaudz zemāku patēriņa cenu pieaugumu

nekā 2007. gadā, bet vēl arvien augstā līmenī. Cenu līmeņa palielinājums gadā var būt par 10%, kas vidējo PCI 2008. gadam pret 2007. gadu veidos 12-13% līmeni.

2008. gadā inflācijas galvenais dzinulis būs piedāvājuma puses faktori:

- administratīvi regulējamo cenu palielinājums (elektrībai, dabas gāzei un siltumam);
- degvielas cenas (liela nenoteiktība pasaules tirgū);
- pārtikas produktu cenu pieaugums;
- akcīzes palielinājums tabakas izstrādājumiem un degvielai;
- inflācijas gaidas;
- strādājošo algu palielinājums.

2008. gadā tiek plānots, ka elektroenerģijas cenas martā var pieaugt par 37%, un tas nozīmē, ka šī iemesla dēļ kopējais cenu līmenis var palielināties par 0,8%. Plānotais dabas gāzes cenu pieaugums par 20-50% palielinās cenu līmeni par 0,1-0,2%. Siltuma piegādes tarifi attiecīgi gada laikā var pieaugt par 40-60%, tas ir, palielinās kopējo cenu līmeni par 1,6-2,3 procentiem.

Tādējādi minēto faktoru tiešā ietekmē kopējais cenu līmenis palielināsies par 2,5-3,3%. Ņemot vērā arī pakārtotu ietekmi, šo trīs faktoru ietekme uz cenu līmeni 2008. gadā var būt 4,5-5% apmērā, kas vērtējama kā liela.

Jāatzīmē arī iespējamais transporta izdevumu kāpums, kas saistīts galvenokārt ar sabiedriskā transporta pakalpojumu cenu pieaugumu, kā arī degvielas sadārdzināšanos.

2008. gadā, ņemot vērā pārtikas cenu pieauguma tendences starptautiskos tirgos, pārtikas cenas turpinās palielināties un var pieaugt vismaz par 10-15%, kas kopējo cenu līmeni palielinās par 2,7-4 procentiem.

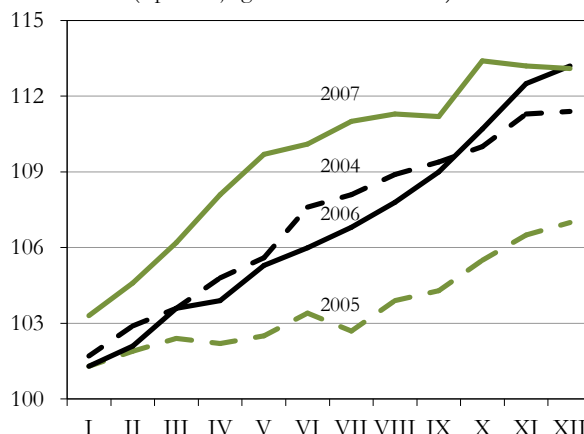
Sakarā ar akcīzes nodokļa kāpumu palielināsies arī tabakas izstrādājumu un degvielas cenas. Ņemot vērā tabakas patēriņa lielo īpatsvaru patēriņa cenu grozā, akcīzes pieaugums vismaz par 2% palielinās kopējo patēriņa cenu kāpumu. Akcīzes nodokļa palielinājums degvielai patēriņa cenu indeksu ietekmēs mazāk – par 0,2 procentiem.

4.2.2. Ražotāju cenas

Ražotāju cenas 2000.-2003. gados pieauga lēni. To svārstības galvenokārt bija saistītas ar valūtas kursa izmaiņām, jo eksporta produkcijas cenu izmaiņas lielā mērā nosaka kopējo ražotāju cenu izmaiņu dinamiku.

4.18. attēls

Ražotāju cenu izmaiņas pa mēnešiem
(iepriekšējā gada decembris = 100)

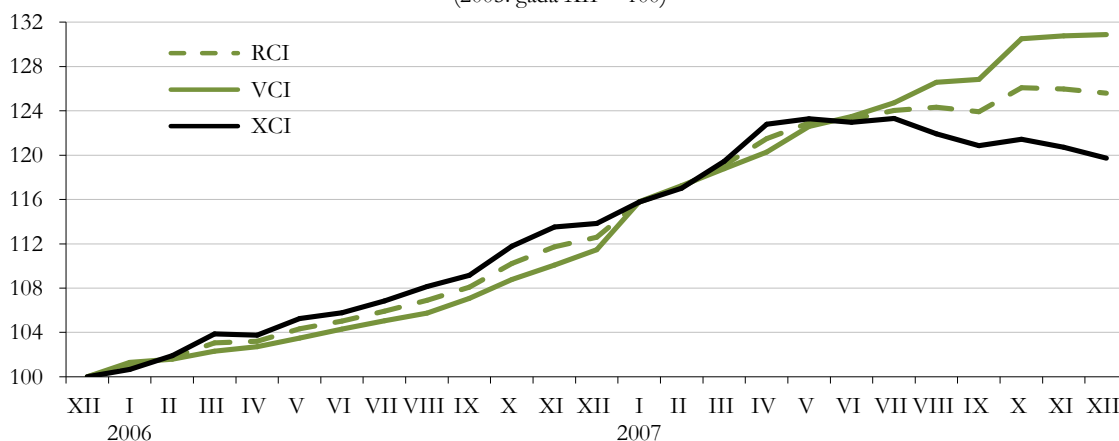

Tāpat kā patēriņa cenas arī ražotāju cenu kāpums ar 2004. gadu strauji palielinājās, sākumā atpaliekot no PCI tempa, bet jau 2006. gadā pārsniedzot to. 2006. gadā ražotāju cenas pieauga par 13,2% (2006. gada decembris pret 2005. gada decembri), kas bija lielākais cenu kāpums pēdējo desmit gadu laikā. Visstraujāk cenas pieauga kokapstrādē un enerģētikā.

Kā rāda dati par 2007. gada divpadsmit mēnešiem, ražotāju cenu pieaugums ir straujāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – par 13,1% (decembris pret iepriekšējā gada decembri), ko galvenokārt veicināja cenu celšanās pārtikas rūpniecībā, kā arī tāpat kā iepriekšējā gadā cenu kāpums kokapstrādē un enerģētikā.

4.19. attēls

Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā
(2005. gada XII = 100)

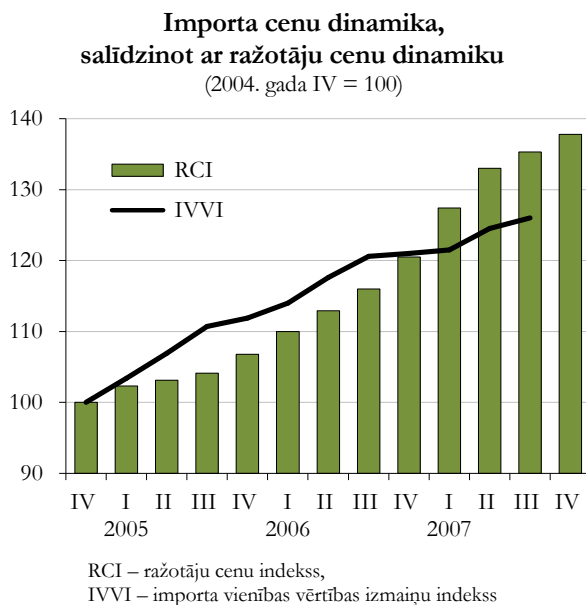

RCI – ražotāju cenu indekss, VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

Latvijā kā valstī ar mazu un atvērtu ekonomiku ražotāju cenas lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības cenu izmaiņas, kas nosaka attiecīgo preču pasaules cenas un valūtas kursa svārstības. Mainoties pasaules cenām un/vai valūtas kursam, mainās ienākumi no eksporta un izdevumi par importu, kas tiešā un netiešā veidā atspoguļojas iekšējo cenu izmaiņās.

Gada laikā (2007. gada novembris pret 2006. gada novembri) cenas vietējā tirgū realizētai apstrādes rūpniecības produkcijai pieauga trīs reizes straujāk (par 19,7%) nekā eksportētās produkcijas cenas (par 6,3%).

4.20. attēls

Vietējā tirgū realizētai produkcijai cenu kāpumu ietekmēja ne tikai augošais iekšējais pieprasījums, bet arī tarifu pieaugums, kas būtiski sadārdzināja ražošanas izmaksas, kā arī eksporta cenu kāpums 2006. gadā un

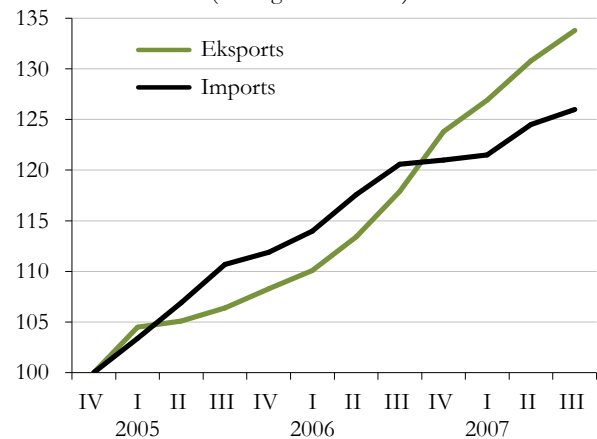
2007. gada sākumā, jo atsevišķām precēm samazinājās piedāvājums iekšējā tirgū.

Savukārt eksportētās produkcijas cenu kāpumu 2006. gadā un 2007. gada sākumā galvenokārt ietekmēja pasaules cenu kāpums.

Ražotāju cenu kāpums 2007. gada 3 ceturkšņos apsteidza importa cenu dinamiku. Importa cenu mērenāko palielinājumu lielā mērā noteica mašīnu, mehānismu un elektroiekārtu vērtības kritums.

4.21. attēls

Importa un eksporta cenu dinamika
(2004. gada IV = 100)

2007. gada trīs ceturkšņos salīdzinot ar 2006. gada trīs ceturkšņiem eksporta vienības vērtības pieaugums vairāk nekā divas reizes pārsniedza importa vienības vērtības pieaugumu, ko galvenokārt noteica eksporta vienības vērtības celšanās koksnei un tās izstrādājumiem.

4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais kants

Latvijai raksturīgs relatīvi liels maksājumu bilances tekošā konta deficīts. Galvenais deficīta iemesls ir izteikti negatīvā tirdzniecības bilance. Apmēram septīto daļu no tās dzēš pozitīvā pakalpojumu bilance. Pārsvārā negatīvo tekošā konta saldo nosedz ārvalstu tiešās investīcijas un citas ilgtermiņa kapitāla plūsmas. Latvijas Bankas rezerves aktīvi pieaug.

2006. gadā ievērojami pasliktinājās tirdzniecības bilance (skatīt 4.8. tabulu), preču importa pieaugumam apsteidzot preču eksporta kāpumu, kam pamatā bija augošais iekšējais pieprasījums, kā rezultātā maksājumu bilances tekošā konta deficīts sasniedza 22,3%. 2007. gada 3 ceturkšņu dati arī liecina par tekošā konta pasliktināšanos tirdzniecības deficīta pieauguma dēļ.

Latvijā iekšzemes pieprasījums ir lielāks nekā iekšzemes kopprodukts, tāpēc veidojas tekošā konta deficīts. Tas nozīmē, ka, lai finansētu iekšzemes investīcijas, jāizmanto arī ārvalstu uzkrājumi.

4.8. tabula

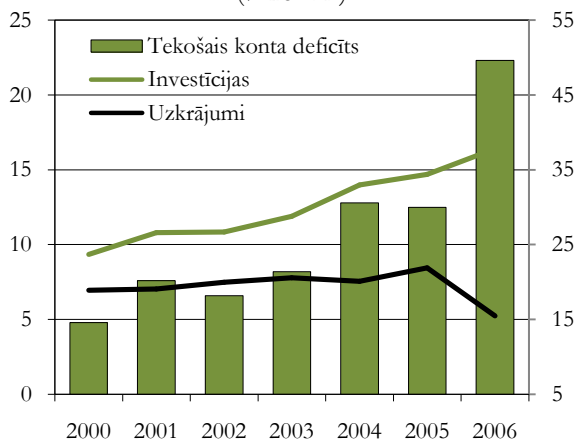
Latvijas maksājumu balance
(procentos no iekšzemes kopprodukta)

	2004	2005	2006	2006 I-IX	2007 I-IX
A. Tekošais kants	-12,9	-12,5	-22,2	-20,3	-24,9
Tirdzniecības balance	-20,3	-18,9	-25,3	-24,4	-26,1
<i>eksports</i>	30,6	33,5	30,5	31,5	30,6
<i>imports</i>	-50,9	-52,4	-55,8	-55,9	-56,7
Pakalpojumu balance	4,4	3,8	3,3	3,9	3,6
Neto ienākumi	-2,0	-1,1	-2,6	-2,7	-3,6
Neto kārtējie pārvedumi	5,0	3,7	2,4	2,9	1,2
B. Kapitāla kants	1,0	1,3	1,2	1,3	1,1
C. Finanšu kants	14,7	16,3	30,2	29,8	31,0
Tiešās investīcijas	3,8	3,6	7,5	7,3	8,1
<i>ārvalstīs</i>	-0,8	-0,8	-0,8	-1,0	-0,7
<i>Latvijā</i>	4,6	4,4	8,3	8,3	8,8
Portfeļieguldījumi	1,3	-1,3	0,4	-0,6	-2,1
<i>aktīvi</i>	-0,5	-1,3	-0,7	-2,1	-1,7
<i>pasīvi</i>	1,8	0,0	1,1	1,5	-0,4
Citi ieguldījumi	9,6	14,0	22,3	23,1	25,0
<i>aktīvi</i>	-12,9	-2,7	-9,6	-8,9	-20,5
<i>pasīvi</i>	22,5	16,7	31,9	32,0	45,5
D. Novirze	0,1	-1,9	0,6	0,1	-3,3
E. Rezerves	-2,9	-3,2	-9,8	-10,9	-3,9

Kā redzams 4.22. attēlā, pēdējos gados uzkrājumu līmenis attiecībā pret IKP Latvijas ekonomikā būtībā ir nemainīgs, – apmēram 20%, bet 2006. gadā tas ir samazinājies līdz 15,5%. Savukārt investīciju līmenis ekonomikā ir augsts, it īpaši pēc iestāšanās ES.

4.22. attēls

Tekošais kants deficīts, investīcijas un uzkrājumi
(% no IKP)

Tātad iekšzemes uzkrājumu un investīciju nesabalansētība (tekošā kanta deficīts) ir regulāra parādība Latvijas ekonomikā pēdējos straujās izaugsmes gados. Līdz šim tas nav radījis problēmas ekonomikas stabilitātei, jo deficītu lielā mērā nosedz parādu neradošās plūsmas. Turklāt straujākais investīciju

pieaugums salīdzinājumā ar pārējo iekšzemes pieprasījuma posteņu pieaugumu palielina Latvijas tautsaimniecības produktīvo kapacitāti, uzlabojas ekonomikas konkurētspēja.

Tekošā kanta deficīts pēc būtības atspoguļo to, ka iekšzemes pieprasījums aug straujāk nekā iekšzemes piedāvājums, kas nozīmē, ka rezidentu izdevumu pieauguma tempi ir straujāki nekā ienākumu pieauguma tempi.

Stabili augstā iekšzemes pieprasījuma pieauguma pamatā ir vairāki faktori. Īpaši jāizceļ ārvalstu kapitāla ieplūde, kas pārsvarā caur finanšu sfēru stimulē kredītešanas tempu pieaugumu. Diemžēl, gan piesaistītais ārvalstu kapitāls, gan iekšzemes uzkrājumi pārsvarā tiek novirzīti investīcijās nekustamā īpašumā, mazākā mērā preču ražošanas nozaru attīstībai. Tas nozīmē, ka preču ražošana kapitāla piesaistes ziņā vāji konkurē ar citiem sektoriem, it īpaši nekustamā īpašuma sektoru.

Latvijas tekošā kanta deficīta pamatā, no makroekonomiskā viedokļa, ir fundamentāli faktori, un to lielā mērā nosaka valsts tautsaimniecības konverģence uz augstāku attīstības līmeni. Tomēr, no otras puses, ir vesela virkne faktoru, kas norāda uz vairākiem problemātiskiem aspektiem saistībā ar augsto tekošā kanta deficīta līmeni Latvijā:

- pēdējos gados piesaistītā kapitāla struktūrā strauji pieaug parādu veidojošās plūsmas, kas pārsvarā ir saistītas ar Latvijas komercbanku

piesaistītā finansējuma apjoma pieaugumu no mātes bankām ārvalstīs;

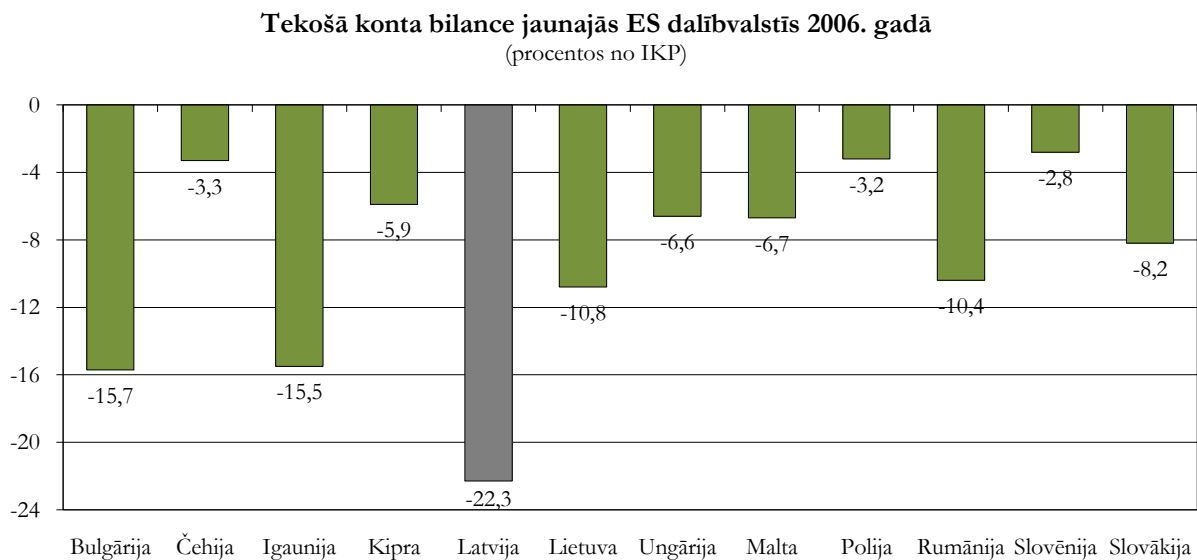
- piesaistītais kapitāls tiek izmantots ne tikai investīcijām, kas palielina Latvijas tautsaimniecības ražošanas potenciālu, bet samērā liela tā daļa tiek novirzīta darījumos nekustamā īpašuma tirgos;
- Latvija ir lielā mērā specializējusies uz preču ar zemu pievienoto vērtību piedāvājumu ārējos tirgos, un preču ar augstāku pievienoto vērtību eksporta intensitāte Latvijā ir viena no zemākajām reģionā, turklāt pēdējos gados Latvija nav būtiski uzlabojusi savas pozīcijas šajā ziņā;
- Latvijas rūpniecība lielā mērā ir atkarīga no starppatēriņa preču importa, un starppatēriņa preču īpatsvars importā laika gaitā nav

mazinājies, kas netieši norāda uz to, ka Latvijas tautsaimniecības piedāvājuma pusē nav notikusi vērā ņemama pārorientācija uz augstākas pievienotās vērtības preču ražošanu;

- Latvijas preču sektora eksporta intensitāte ir zema, salīdzinot ar Lietuvu un Igauniju, kas liecina par to, ka Latvija relatīvi mazākā mērā izmanto eksporta iespējas nekā citas Latvijai līdzīgās reģiona valstīs.

Visās ES jaunajās dalībvalstīs ir negatīva uzkrājumu – investīciju balance, kas pārsvarā ir saistīta ar augsto investīciju līmeni. Iekšzemes uzkrājumi ir par maziem, lai realizētu tautsaimniecības restrukturizāciju un modernizāciju.

4.23. zīmējums

2006. gadā Latvijas tekošā konta deficīta līmenis attiecībā pret IKP bija augstākais ES jauno dalībvalstu starpā (skatīt 4.23. zīmējumu). Nevienā valstī nebija pozitīva tekošā konta balance, viszemākais tekošā konta deficīta līmenis bija Slovēnijai.

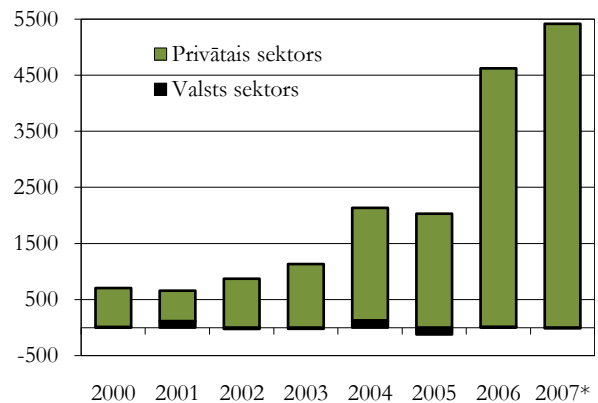
4.3.2. Finanšu plūsmas

Ārējā sektora sabalansēšanai liela tekošā konta deficīta gadījumā ir svarīgi, kā tiek nosepts tekošā konta deficīts, kāds ir finanšu plūsmu raksturs.

Latvijā līdz ar pārejas procesa uzsākšanu sākās pastiprināta ārvalstu kapitāla ieplūde, ko nodrošināja finanšu plūsmu liberalizācija. Latvijā nav noteikti nekādi ierobežojumi nacionālās valūtas konvertējamībai. Ārvalstu kompānijas var brīvi izvest savus ieguldījumus un peļņu pēc nodokļu nomaksas. Tāpat katrs Latvijas iedzīvotājs var brīvi izmantot ārvalstu kompāniju finanšu pakalpojumus. Nav noteikti nekādi ierobežojumi darījumos ar vērtspapīriem. Nepastāv ierobežojumi nekustamā īpašuma pirkšanā un pārdošanā.

4.24. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
(milj. latu)

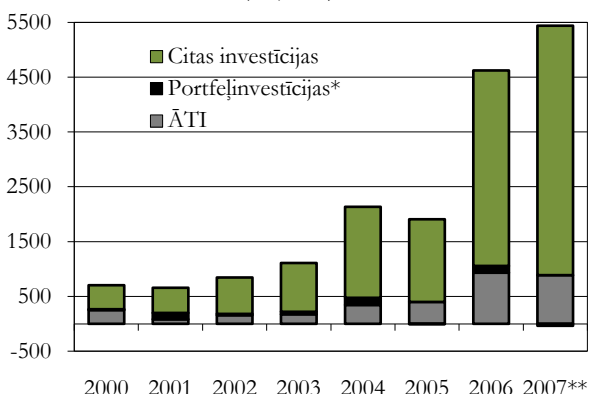
* 2007. gada dati par janvāri-septembri

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs ir privātais sektors. Sākot ar 2004. gadu, tās strauji palielinājās, un 2006. gadā to apjoms salīdzinājumā ar

iepriekšējo gadu pat dubultojās. Savukārt 2007. gada 3 ceturkšņos tās ir pusotru reizi lielākas nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

4.25. attēls

**Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
sadalījumā pa investīciju veidiem**
(milj. latu)

* portfeļinvestīcijas un atvasinātie finanšu instrumenti

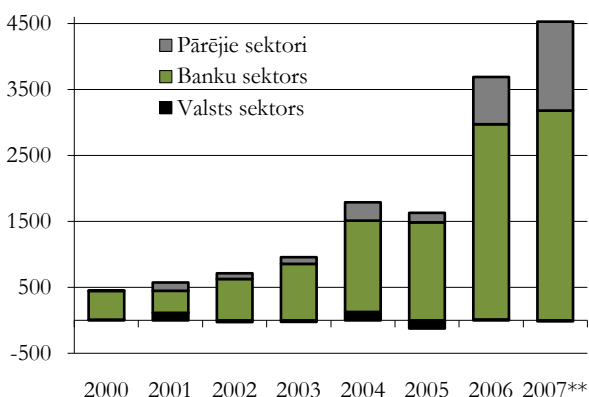
** 2007. gada dati par janvāri-septembri

2004. gadā un 2005. gadā ārvalstu tiešo investīciju ieplūde bija divas reizes lielākā apjomā nekā iepriekšējos gados un sedza attiecīgi 39% un 32% no tekošā konta negatīvā saldo. Savukārt 2006. gadā tās nosedza 37% no tekošā konta deficīta, bet 2007. gada 3 ceturkšņos ārvalstu tiešo investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā nedaudz samazinājās un nosedza 35,6% no tekošā konta deficīta.

Portfeļinvestīciju daļa ienākošās finanšu plūsmās ir neliela un pēdējos trīs gados nepārsniedz 10% no tām. 2007. gada 3 ceturkšņos portfeļieguldījumu saldo bija negatīvs, jo Latvijas bankas vairāk palielināja ieguldījumus parāda vērtspapīros ārvalstīs.

4.26. attēls

**Ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas
sadalījumā pa sektoriem***
(milj. latu)

* bez ārvalstu tiešajām investīcijām

** 2007. gada dati par janvāri-septembri

Apjomīgāko daļu ārvalstu investīcijās veido „citas investīcijas” – finanšu darījumi, kurus neietver tiešajās un portfeļinvestīcijās. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi un tml.

Pēdējos gados būtiski palielinājies komercbanku piesaistīto ārvalstu finanšu līdzekļu apjoms, kas veido apjomīgāko plūsmu daļu. Atvērtais finanšu konta režīms un fiksētais valūtas kurss veicina fondu brīvu ieplūšanu banku sistēmā un aizplūšanu no tā.

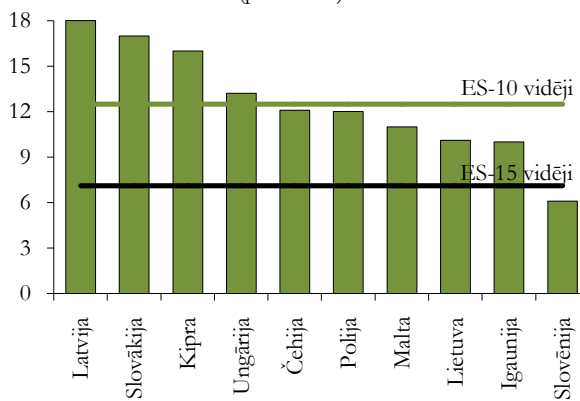
Tātad Latvija ir valsts, kas piesaista kapitālu. Piesaistītais kapitāls 2007. gada 3 ceturkšņos par 60% pārsniedza IKP apjomu, bet Latvijas parāds pārējai pasaulei bija 130%, tai skaitā valdības – 5%. Savukārt summa, ko Latvijai ir parādā pārējā pasaule, sastāda 80% no IKP.

4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES krietni ir palielinājies ienākošo ĀTI apjoms. Pēdējo trīs gadu laikā ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijas tautsaimniecībā ir ieguldījuši gandrīz četras reizes vairāk nekā laika periodā no 2001.-2003. gadam. 2006. gadā ārvalstu tiešās investīcijas uz vienu iedzīvotāju Latvijā veidoja 1760 latu, un pēc šī rādītāja Latvija ieņēma sesto vietu jauno ES dalībvalstu starpā.

4.27. attēls

**ĀTI ienesīgums ES jaunajās dalībvalstīs
2006. gadā**
(procentos)

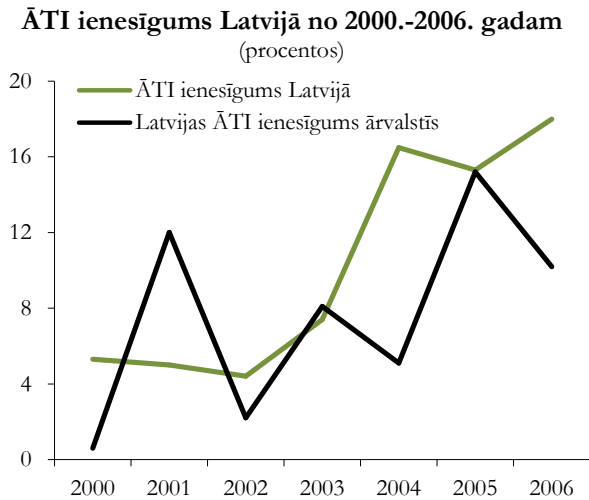
Avots: Eurostat, Latvijas maksājumu balance

ĀTI plūsmu straujš pieaugums pēdējo trīs gadu laikā ir vērojams arī citās ES jaunajās dalībvalstīs. Ārvalstu kapitāla ieplūde ES jaunajās dalībvalstīs tiešo investīciju veidā kopš iestāšanās ES palielinājās vidēji pusotras reizes, tai skaitā Lietuvā – 2 reizes, Igaunijā – 2,5 reizes. Jāatzīmē, ka ES vecajās dalībvalstīs ĀTI ieplūdes dinamika šādas izmaiņas nav vērojamas. Tas zināmā mērā liecina par ārvalstu investīciju jutīgumu pret valsts ģeopolitiskā stāvokļa izmaiņām. Arī ĀTI ienesīgums¹ jaunajās ES dalībvalstīs ir lielāks nekā

¹ ĀTI ienesīgums tiek aprēķināts kā attiecība starp ienākumiem no ĀTI tekošajā gadā un uzkrātām ĀTI iepriekšējā gada beigās.

vecajās ES dalībvalstīs, un pēdējos gados tam ir augoša tendence. 2006. gadā Latvijā ĀTI ienesīgums bija 18% jeb 2,5 reizes lielāks nekā 2003. gadā.

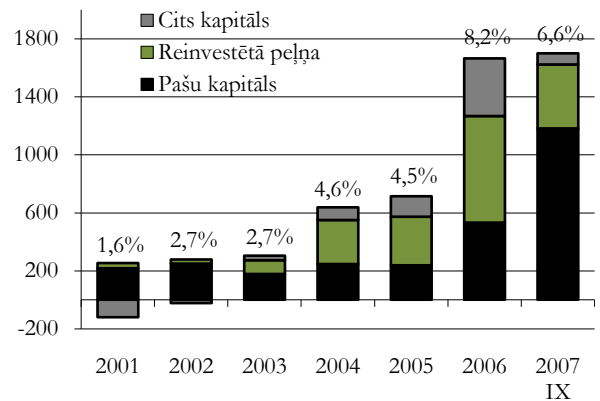
4.28. attēls

Avots: Eurostat, Latvijas maksājumu bilance

Ar katru gadu pieaug arī Latvijas uzņēmēju investīcijas ārvalstīs. 2007. gada 3 ceturksņa beigās salīdzinot ar 2006. gadu, Latvijas uzkrātās ĀTI ārvalstīs pieauga par 28,4% un sasniedza 327,2 milj. latu. Gandrīz puse no Latvijas investīcijām ir veiktas Šveicē (pārsvārā tirdzniecības nozarē) un Lietuvā (tirdzniecībā un finanšu starpniecībā). Pēdējā laikā Latvijas uzņēmēji aktīvāki ir kļuvuši arī Krievijas tirgos. Latvijas investīcijas Krievijas ekonomikā 2007. gada deviņos mēnešos ir pieaugušas pusotras reizes un veidoja 11,2% no Latvijas ĀTI. Latvijas tiešo investīciju ienesīgums ārvalstīs 2006. gadā bija 10,2 procenti.

Ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā
(gada laikā saņemtās, milj. ASV dolāru un % no IKP)

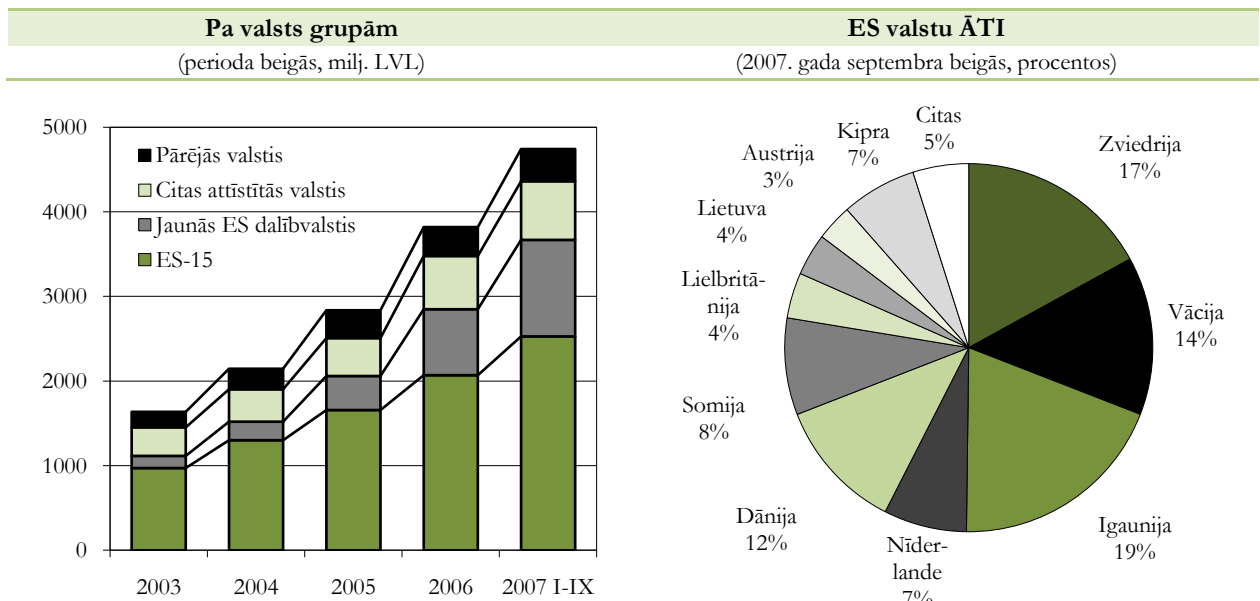

2006. gadā ienākošo ĀTI apjoms sasniedza 932,1 milj. latu (1664,1 milj. ASV dolāru), bet 2007. gada deviņos mēnešos ĀTI plūsmas (galvenokārt pašu kapitāla un reinvestētās peļņas veidā) par 34,1% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda plūsmas.

Saskaņā ar Latvijas starptautisko investīciju bilanci 2007. gada 3 ceturksņa beigās uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā sasniedza 4992,3 milj. latu jeb gandrīz 36% no IKP. Jāatzīmē, ka ĀTI daļa uzkrātā ārvalstu kapitāla struktūrā ar katru gadu samazinās, kas ir saistīts ar straujāku ārvalstu kapitāla ieplūdi citu investīciju (galvenokārt banku aizņēmumu) veidā. 2003. gada beigās ĀTI daļa nerezidentu aktīvos Latvijas ekonomikā veidoja 27,7%, 2007. gada septembra beigās – 23,4%. Ņemot vērā to, ka piesaistītais ārvalstu kapitāls ir nozīmīgs iekšzemes investīciju finansēšanas avots, jāsecina, ka to finansēšanas struktūrā arvien vairāk pieaug parādsaistības.

4.30. attēls

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas

Latvijā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju ģeopolitiskā struktūra kopš 2004. gada būtiski nav mainījusies. Pēdējo trīs gadu laikā attīstīto valstu tiešās investīcijas Latvijā pieauga vairāk nekā divas reizes un 2006. gada beigās veidoja 91,1% no visām uzkrātām ĀTI, bet 2007. gada septembra beigās – 92%. Lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2007. gada 3. ceturkšņa beigās ES valstu investīcijas veidoja 77,4% no visām uzkrātām ĀTI.

Lielākās ieguldītājvalstis ir Zviedrija, Igaunija, Vācija un Dānija. Šo četru valstu uzkrātās ĀTI 2007. gada septembra beigās veidoja 50% no visām uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā. Katrai no minētajām valstīm, izņemot Dāniju, ir izteikti dominējošās nozares. Zviedrijas ĀTI koncentrējas finanšu pakalpojumu nozarē (46,9%) un komercpakalpojumu nozarē (25,6%). Gandrīz 70% Igaunijas ĀTI ir finanšu pakalpojumos. Savukārt Vācijas uzņēmēji pārsvarā ir ieguldījuši enerģētikas nozarē (38,4% no Vācijas uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā). Dānijas uzņēmēji pēdējā gada laikā ir veikuši nozīmīgus ieguldījumus finanšu pakalpojumu nozarē, līdz ar to šīs nozares daļa Dānijas uzkrāto ĀTI struktūrā ir pieaugusi līdz 41,4 procentiem.

Kopš 2004. gada aktīvāki ir kļuvuši investori no ES jaunajām dalībvalstīm. Šo valstu uzkrātās ĀTI pēdējo trīs gadu laikā (2004-2006) pieauga 5,4 reizes, ES veco dalībvalstu tiešās investīcijas Latvijā – 2 reizes. Līdz ar to ES jauno dalībvalstu daļa uzkrāto ĀTI struktūrā palielinājās par 12 procentpunktiem un 2006. gada beigās veidoja 20,4% jeb gandrīz trešo daļu no ES valstu uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Augsti pieauguma tempi – par 46,4% saglabājās arī 2007. gada deviņos mēnešos. Jauno ES dalībvalstu starpā izteiktas līderpozīcijas ir Igaunijai. 2007. gada deviņos mēnešos Igaunijas uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā ir pieaugušas gandrīz 1,5 reizes un veidoja 19% no uzkrātām ĀTI. Arī Lietuvas investīcijas 2006. gadā un 2007. gada trīs ceturkšņos ir pieaugušas attiecīgi par 39,4% un 34,7% un 2007. gada septembra beigās veidoja gandrīz 4% no uzkrātām ĀTI (11,9% no ES jauno dalībvalstu uzkrātām ĀTI).

Līdz 2004. gada beigām uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju nozaru struktūrā lielākais īpatsvars bija komercpakalpojumu nozarei, bet, jau sākot ar 2005. gadu, vadošās pozīcijas ĀTI piesaistē ieņem finanšu pakalpojumi. Nozares daļa uzkrāto ĀTI struktūrā 2007. gada septembra beigās bija 29%. Kopš 2003. gada beigām finanšu pakalpojumu sfērā tiešo investīciju veidā tika ieguldīts 1076,5 milj. latu jeb 42% no vairāk nekā trīs gadu laikā piesaistītajām ĀTI Latvijas ekonomikā.

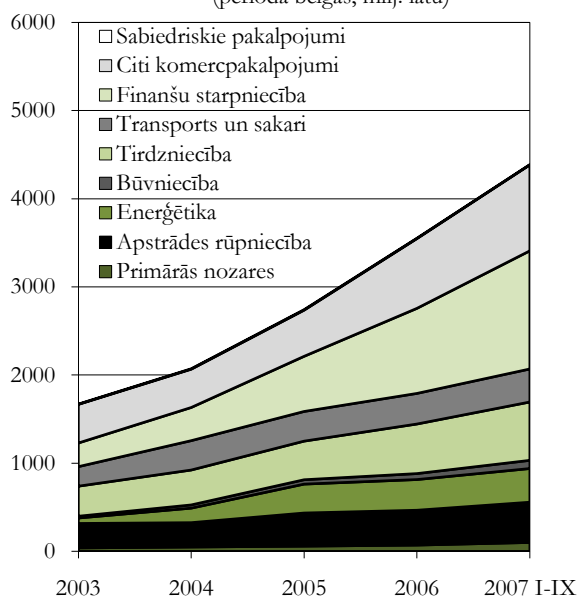
Kopš Latvijas iestāšanās ES uzkrātās ĀTI gan preču, gan pakalpojumu sfērā vairāk nekā dubultojās. Preču ražošanas sfērā īpaši straujš ĀTI pieaugums bija enerģētikas nozarē – gandrīz 6 reizes, būvniecībā – vairāk nekā 4 reizes. Apstrādes rūpniecībā ĀTI dinamika nebija tik strauja, – tās palielinājās pusotras reizes.

2007. gada deviņos mēnešos uzkrātās ĀTI pieauga par 24,6%, tai skaitā preču ražošanas sfērā – par 17% un

pakalpojumu sfērā – par 25,7%. Lielākos ārvalstu investīciju apjomus joprojām piesaista divas nozares – finanšu starpniecība un operācijas ar nekustamo īpašumu. 2007. gada deviņos mēnešos ĀTI šajās nozarēs ir pieaugušas attiecīgi par 38,9% un 23,5%. Šo nozaru īpatsvars uzkrāto ĀTI struktūrā 3. ceturkšņa beigās veidoja 51,4%. Lielu ieguldījumu tika veikti tirdzniecībā, kur uzkrātās ĀTI 2007. gada deviņos mēnešos pieauga par 17,7% un veidoja 11% no ienākušām ĀTI. Stabili augsti ĀTI pieauguma tempi – 37% saglabājās būvniecības nozarē.

4.31. attēls

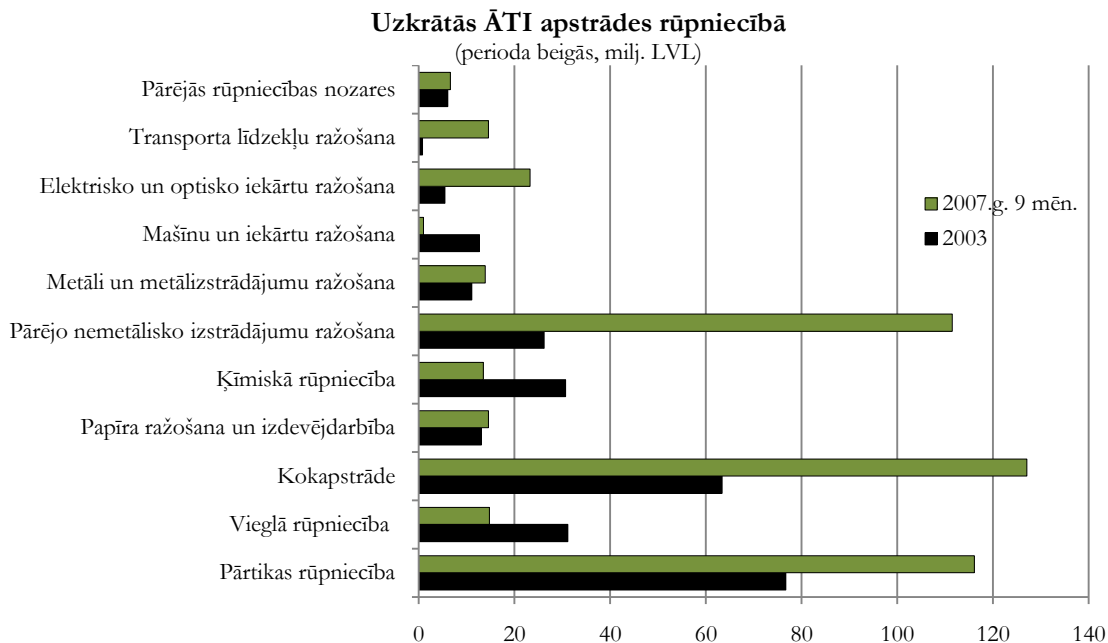
Uzkrātās ĀTI sadalījumā pa nozarēm
(perioda beigās, milj. latu)

Kā tika atzīmēts, ĀTI pieauguma tempi apstrādes rūpniecībā ir samērā mēreni. Kopumā nav izteiktas atšķirības starp ĀTI dinamiku pirms un pēc Latvijas iestāšanās ES. Laika periodā no 2000.-2003. gada beigām uzkrātās ĀTI nozarē pieauga par 31,2%, trīs gadu laikā, kopš Latvijas ir ES dalībvalsts, tās palielinājās par 42,5%. Tai pašā laikā ĀTI piesaistē nozīmīgas izmaiņas ir vērojamas apstrādes rūpniecības apakšnozaru griezumā. Salīdzinot ar 2003. gada beigām, gandrīz uz pusi samazinājās uzkrātās ĀTI vieglajā rūpniecībā un ķīmiskajā rūpniecībā, bet mašīnu un iekārtu ražošanā – vairāk nekā piecas reizes. Savukārt būtiski ir pieaugušas ĀTI tādās nozarēs kā elektrisko un optisko izstrādājumu ražošana (4 reizes), pārējo nemetālisko izstrādājumu ražošana (4 reizes), transporta līdzekļu ražošana (18 reizes).

Ārvalstu investoriem vispievilcīgākās apstrādes rūpniecības nozares ir pārtikas rūpniecība, kokapstrāde un pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozare. Uzkrātās ĀTI šajās nozarēs 2007. gada septembra beigās veidoja 77,6% no visām uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā. Jāatzīmē, ka tās ir zemo un vidēji zemo tehnoloģiju nozares, kas liecina par to, ka ārvalstu kapitāla piesaistē Latvijā joprojām nozīmīga ir relatīvi zemā darbaspēka un dabas resursu pieejamība.

4.32. attēls

Latvijā nozīmīgs darbs tiek veikts investīciju vides uzlabošanā. Liela loma šajā procesā ir Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai, kas tika dibināta 1993. gadā kā bezpeļņas organizācija valsts akciju sabiedrība „Latvijas Attīstības aģentūra” un 2003. gadā tika reorganizēta par valsts aģentūru „Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra” (LIAA). Viena no svarīgākajām LIAA darbības prioritātēm investīciju piesaistes jomā ir tādu projektu piesaiste, kuri ir balstīti uz zināšanām un tehnoloģijām. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir orientēta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un proaktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus atbilstoši Latvijas tautsaimniecības attīstības stratēģijā noteiktajām prioritātēm.

Kopumā ārvalstu investori Latvijas biznesa vidi vērtē kā labvēlīgu un līdz ar to pievilcīgu investīciju ieguldīšanai un darbības uzsākšanai. Tomēr pastāv problēmas, kuru risināšana ļaus palielināt ārvalstu investīciju plūsmas.

Viena no būtiskākajām problēmām, ar ko Latvijā saskaras potenciālie ārvalstu investori, ir darbaspēka trūkums, – īpaši nepietiek eksakto zinātņu speciālistu. Latvija ir kļuvusi mazāk pievilcīga tiem investoriem, kuru darbībai nepieciešami lieli cilvēkresursi. Vienlaikus augsti kvalificēta darbaspēka trūkums kavē augstas tehnoloģijas ražošanas uzņēmumu izveidošanu. Būtiski ārvalstu investoru interesi ietekmē augstais inflācijas līmenis Latvijā. Ņemot vērā iespējamo izmaksu kāpumu, veicot uzņēmējdarbību Latvijā, tas potenciālajiem investoriem rada papildu risku un dara viņus atturīgus.

Pēdējos pāris gados īpaši nozīmīga ir kļuvusi Latvijas priekšrocība attiecībā uz valsts ģeogrāfisko atrašanās vietu: Eiropas galējā robeža ar Krievijas Federāciju, pieeja Baltijas jūrai, kā arī integrēta un attīstīta transporta infrastruktūra ir tikai daži no

faktoriem, kurus par būtiskiem bieži uzlūko ārvalstu firmas. Kopš Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai ārvalstu investoriem paveras aptuveni 480 milj. iedzīvotāju liels noieta tirgus. Izvietojot jaunu ražotni Latvijā, uzņēmumam tiek automātiski nodrošināta brīva pieeja ES dalībvalstu tirgiem. Ir būtiski, ka 2007. gada 21. decembrī Latvija tāpat kā 8 citas jaunās ES dalībvalstis pievienojās Šengenas zonai, kas paredz robežkontroles atcelšanu, līdz ar to sekmējot ne tikai personu brīvu kustību, bet arī sauszemes preču pārvadājumu brīvu kustību, ietaupot uzņēmējiem laiku un izdevumus.

Pakāpeniski tiek novērsts agrāk ārvalstu investoru identificēts trūkums – nekvalitatīva transporta infrastruktūra Latvijā. 2007. gada oktobrī tika atklāta tiešā dzelzceļa līnija Liepāja–Maskava, kas tiks izmantota kā alternatīva sauszemes pārvadājumiem. Ņemot vērā pašreizējo sarežģīto situāciju uz Latvijas–Krievijas robežas, kravu pārvadājumus tas ļaus ietaupīt līdz pat 48 stundām. Saistībā ar gaisa transporta attīstību Rīgas lidostā tiek pagarināts skrejceļš par 650 m (kopējais garums būs 3 200 m) un modernizēta gaisma sistēma. Būtiska ir autoceļa Via Baltica būve un rekonstrukcija, kas savienos Baltijas valstis ar Rietumeiropu, tādējādi pastiprinot Latvijas kā tranzīta valsts lomu. Veiktās aktivitātes un ieguldījumi transporta infrastruktūras attīstībā un to kvalitātes uzlabošanā pakāpeniski mazina priekšstatu par grūtībām piekļūt Latvijai un pārvietoties pa Latvijas ceļiem, līdz ar to veicinot ārvalstu investīciju piesaisti.

Kopumā jāsecina, ka arvien vairāk pieaug konkurence starp valstīm ārējo investīciju piesaistē. Tāpēc ir jāturpina virzība uz Latvijas kopējās konkurētspējas palielināšanu, jāizvērs uzņēmējdarbības vides uzlabošanas aktivitātes, lai arī nākotnē piesaistītu nozīmīgus ārvalstu investorus.

4.4. Finanšu un kapitāla tirgi

4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss¹

Likums „Par Latvijas Banku”² nosaka, ka Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Centrālā banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā, tā nav pakļauta valdības vai tās institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

Kopš 1994. gada februāra vidus Latvijas Banka, neoficiāli piesaistot lata kursu SDR³ valūtu grozam (1 SDR = Ls 0,7997), *de facto* īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku. Ar 2005. gada 1. janvāri ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro (1 EUR =

Ls 0,702804). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties Eiropas valūtas kursa mehānismam II (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju izpildes iestāties Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS)⁴ (skatīt 4.3. ielikumu).

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = 0,702804 LVL. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pieļautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvija uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības +/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī piesaistot latu eiro.

4.3. ielikums

Latvijas Nacionālais eiro ieviešanas plāns

Lai nacionālajā līmenī nodrošinātu eiro ieviešanas tehnisko un juridisko bāzi, 2005. gadā vasarā tika izveidota atbilstoša eiro ieviešanas projekta organizatoriskā struktūra un 2006. gadā Ministru kabinets apstiprināja *Latvijas Nacionālo eiro ieviešanas plānu*, kas paredz veikt virkni pasākumu saistībā ar normatīvo aktu pielāgošanu, naudas un maksājumu sistēmas, finanšu sistēmas, valsts pārāda vadības, budžeta uzskaites un statistikas, uzņēmējdarbības vides un patērētāju aizsardzības, nodokļu un sociālā nodrošinājuma normatīvās bāzes pielāgošanai un tehniskās darbības nodrošināšanai, kā arī sabiedrības informēšanai.

Līdz ar *Latvijas Nacionālo eiro ieviešanas plāna* apstiprināšanu tika apstiprināts arī *Pasākumu plāns vienotās Eiropas valūtas ieviešanai Latvijā*, kas ir plāna 1. pielikums. Pasākumu plāns nosaka vispārīgos un praktiskos eiro ieviešanas pasākumus, atbildīgās institūcijas un noteikto darbu izpildes termiņus.

Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks paredzēja Latvijas pievienošanos EMS 2008. gada 1. janvārī. Ņemot vērā, ka augstās inflācijas dēļ izvirzītais mērķis ir kļuvis nesasniedzams, Latvijas valdība 2007. gada septembrī pārskatīja līdzšinējos plānus un nolēma eiro ieviešanas mērķa datumu nosaukt ne vēlāk kā 24 mēnešus pirms paredzamās eiro ieviešanas – tad, kad *Latvijas Konverģences programā* ietvertās 3 gadu prognozes tuvosies Māstrihtas kritēriju izpildei. Saskaņā ar Finanšu ministrijas informāciju eiro ieviešana Latvijā iespējama laikā no 2011.-2013. gadam.

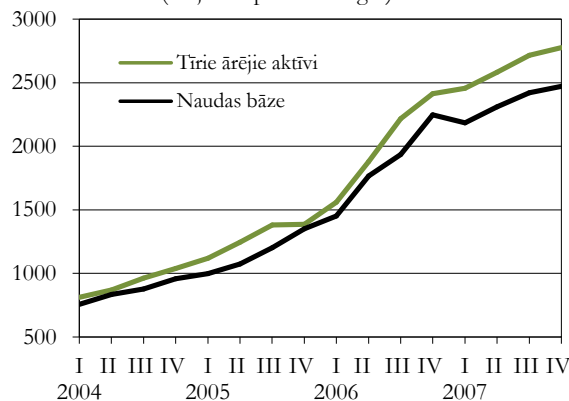
Ir jāatzīmē, ka eiro ieviešana Latvijā būs ES daudzpusējo attiecību jautājums, kas skar visu ES valstu kopīgās intereses. Tāpēc Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks iegūs oficiālu statusu tikai pēc visu sarunu un citu formālo procedūru pabeigšanas. Kad Eiropas padome pieņems lēmumu, ka Latvija ir gatava piedalīties EMS, Latvijā nacionālo valūtu nomainīs eiro un Latvijas Banka pārtrauks īstenot neatkarīgu monetāro politiku. Līdz tam brīdim Latvijas nauda būs lati.

Latvijas Banka darbojas līdzīgi tā sauktajai valūtas padomei, brīvi pērkot un pārdodot ārvalstu valūtu. Latvijas Bankai ir izdevies iegūt uzticību bez formālas valūtas padomes sistēmas izmantošanas un pieredzi, vienlaicīgi izmantojot plašu tirgus orientētu monetāro instrumentu klāstu, kas ir pilnībā savietojams ar tiem monetārās politikas instrumentiem, kas pieejami Eiropas Centrālajai bankai.

Lai noturētu fiksētu valūtas kursu, ir nepieciešams pietiekams ārējo rezervju apjoms. Latvijā līdz šim šajā ziņā nav bijis problēmu, – Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves pastāvīgi sedz Latvijas naudas bāzi (skatīt 4.33. attēlu) un ir līdzvērtīgas valsts preču un nefaktorālo pakalpojumu importa 3-4 mēnešu apjomam.

4.33. attēls

Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi un naudas bāze ceturksņu griezumā (milj. latu perioda beigās)

Naudas bāzes (skaidrā nauda apgrozībā un noguldījumi Latvijā Bankā) segums ar tīriem ārējiem aktīviem 2007. gada beigās bija 123%. Salīdzinot ar

¹ Nodaļā izmantoti *Finanšu un kapitāla tirgus komisijas* un Latvijas Bankas dati.

² Latvijas Banka ir valsts centrālā banka.

³ Speciālās aizņēmuma tiesības (Special Drawing Rights – SDR; valūtas kods saskaņā ar starptautisko valūtu klasifikatoru ISO 4217 – XDR).

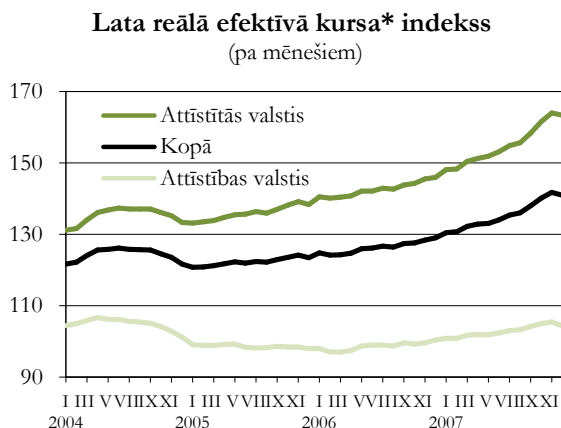
⁴ Dalība EMS ir noteikta ES pievienošanās līgumā, bet Latvijai ir iespējas izvēlēties sev piemērotāko laika plānu eiro ieviešanai.

2006. gada beigām, Latvijas Bankas tirie ārējie aktīvi bija pieauguši par 15 procentiem.

Ārvalstu valūtas rezerves tiek ieguldītas drošos un likvidos finanšu instrumentos, galvenokārt ASV, eiro zonas valstu, Lielbritānijas un Japānas valdību, to aģentūru un starptautisko organizāciju emitētajos parāda vērtspapīros. Latvijas Bankas ārējās rezerves (ietverot arī zelta krājumus) 2007. gada beigās bija 5758 milj. ASV dolāru (2006. gada beigās – 4509 milj. ASV dolāru, 2003. gada beigās – 1535 milj. ASV dolāru).

Latvijas Banka aprēķina lata reālo efektīvo kursu¹ pret 13 galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām². Tas parāda Latvijas relatīvo eksporta konkurētspēju pasaules tirgos (skatīt 4.34. attēlu).

4.34. attēls

* Izmantoti mēneša vidējie valūtu kursi, kas noteikti kā nacionālās valūtas vienības vērtība, izteikta attiecīgajā ārvalstu valūtā. Lata reālā efektīvā kursa indeksa bāze ir 1995. gada decembris (1995 = 100).

Kopš 2005. gada salīdzinoši augstās inflācijas dēļ lata reālajam kursam ir tendence pieaugt attiecībā pret attīstīto valstu valūtām, bet kopš 2006. gada vidus arī pret attīstības valstu valūtām. Lata reālā efektīvā kursa pieaugums ir izdevīgs importētājiem.

4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība

Latvijas finanšu un kapitāla tirgū lielākais īpatsvars aktīvu kopsummā (96%) ir banku aktīviem.

2007. gada septembra beigās Latvijā darbojās 21 **banka** un divas ārvalstu banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīs reģistrētās kredītiestādes vai to

filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijā (turpmāk – FTKT)³.

Latvijas banku sistēma ir nostabilizējusies, lielākajām banku apvienošanām un pārpirkšanām notiekot 1998.-2001. gadā. Gandrīz visas bankas ir privātas. Latvijas valstij pilnībā pieder tikai *Latvijas Hipoitēku un zemes banka*. Ārvalstu akcionāriem pieder gandrīz 70% no kopējā banku apmaksātā pamatkapitāla.

2007. gada septembra beigās banku aktīvi sasniedza 20,4 milj. latu (2006. gada beigās – 15,9 milj. latu). Banku kredītportfelī aptuveni puse ir uzņēmumiem izsniegtie kredīti. Tomēr ir vērojams nozīmīgs mājāsaimniecībām izsniegto kredītu pieaugums.

Komercbankas strādā ar peļņu. 2007. gadā, atbilstoši operatīvajai informācijai, banku peļņa bija 375 milj. latu, kas ir par 40,4% jeb 108 milj. latu lielāka nekā 2006. gadā. Aktīvu atdeve (ROA)⁴ 2007. gada septembra beigās sasniedza 2%, savukārt kapitāla atdeve (ROE)⁵ – 24,2% (2006. gada beigās attiecīgi – 2,1% un 26,3%).

2007. gada septembra beigās Latvijā darbojās 16 **apdrošināšanas sabiedrības**, no kurām piecas veica dzīvības apdrošināšanu un 11 – nedzīvības apdrošināšanu, kā arī 7 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles. Latvijas finanšu un kapitāla tirgū apdrošināšanas sabiedrību īpatsvars aktīvu kopsummā ir nedaudz zem 2 procentiem.

Kopējais apdrošināšanas tirgū parakstīto bruto prēmiju apmērs 2007. gada trīs ceturkšņos bija 228,6 milj. latu, kas bija par 55% vairāk nekā 2006. gada trīs ceturkšņos, un izmaksāto bruto atlīdzību apmērs bija 93,9 milj. latu jeb par 33% lielāks nekā 2006. gada trīs ceturkšņos.

Iestāšanās ES ir veicinājusi konkurences pieaugumu šajā sektorā. Kopš 2004. gada 1. maija ES nebanku finanšu institūcijām, lai piedāvātu savus pakalpojumus Latvijā, vairs nav jāsaņem licence vai jāatver filiāle Latvijā. Ārvalstu kompānijām tagad ir atļauts meitas uzņēmumu Latvijā aktīvus apdrošināt ne tikai pie vietējiem apdrošinātājiem, un tas ir samazinājis nekustamā īpašuma apdrošināšanas apjomu pieaugumu Latvijas tirgū. Līdz 2007. gada 30. septembrim saņemti 309 iesniegumi no 27 Eiropas Ekonomikas zonas valsts apdrošināšanas uzraudzības institūcijām par šajās valstīs licencēto apdrošinātāju izteikto gribu izmantot pakalpojumu sniegšanas brīvības principu Latvijā.

Investīciju piesaistē svarīga ir **vērtspapīru tirgus** loma. Latvijā šobrīd ir radīta nepieciešamā vērtspapīru tirgus attīstības tiesiskā bāze, kas atbilst ES direktīvu prasībām, un izveidotas tās funkcionēšanai nepieciešamās institūcijas. Tomēr fondu tirgus Latvijā ir vāji attīstīts, un tā ietekme uz valsts ekonomisko attīstību ir neliela.

¹ Lata reālais kurss ietver lata nominālā kursa izmaiņas pret Latvijas tirdzniecības partnervalsts valūtu, kā arī patēriņa cenu izmaiņas Latvijā salīdzinājumā ar patēriņa cenu izmaiņām tirdzniecības partnervalstī. Reālo kursu aprēķina, nominālā kursa indeksu dalot ar ārvalstu un iekšzemes cenu indeksu attiecību.

² Attīstīto valstu grupā ietilpst ASV, Dānija, Francija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija, Vācija un Zviedrija, savukārt attīstības valstu grupā – Igaunija, Krievija, Lietuva un Polija.

³ Līdz 2007. gada 30. septembrim no EEZ valstīm bija saņemti 165 paziņojumu par šo valstu banku vēlmi sākt sniegt finanšu pakalpojumus Latvijā, neatverot filiāli.

⁴ ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

⁵ ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

2007. gada jūnija beigās Rīgas Fondu biržā (RFB)¹ Latvijas uzņēmumu tirgus kapitalizācija bija 1999 milj. latu (2006. gada beigās – 1430 milj. latu jeb 12,7% no IKP, 2005. gada beigās – 1492 milj. latu jeb 16,5% no IKP, 2004. gada beigās – 849 milj. latu jeb 11,4% no IKP). Biržas sarakstos 2007. gada pirmajā pusē bija iekļautas 47 uzņēmumu akcijas (2006. gada beigās – 40).

2007. gada septembra beigās RFB kapitalizācijas indekss OMXR (2000. gada 1. janvāris = 100) sasniedza 748 punktus (2006. gada beigās – 656, 2005. gada beigās – 676, 2004. gada beigās – 414). Kapitāla tirgus izaugsmi tuvākajos gados pozitīvi varētu ietekmēt stabili investoru, tādu kā pensiju fondi un ieguldījumu sabiedrības, ienākšana vērtspapīru tirgū, kā arī tas, cik aktīvi uzņēmumi izmantos vērtspapīru tirgu kapitālu piesaistīšanai.

Ar 2001. gada 1. jūliju finanšu sektora uzraudzību veic **Finanšu un kapitāla tirgus komisija**. Tā ir pārņēmusi līdzšinējās Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes, Vērtspapīru tirgus komisijas un Valsts apdrošināšanas uzraudzības inspekcijas funkcijas. FKTK ir izveidota, lai veicinātu ieguldītāju, noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību, kā arī finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti.

Latvijas banku darbību regulējošie normatīvie akti visos būtiskos aspektos atbilst ES banku direktīvu prasībām. Dažos gadījumos regulējošās prasības ir stingrākas, nekā tas ir noteikts ES direktīvās. Piemēram, minimālā kapitāla pietiekamības prasība ir 10% (Direktīva 2000/12/EC nosaka šī rādītāja minimālo līmeni 8% apmērā), augstākas nosacītās riska svēršanas pakāpes ir noteiktas prasībām pret B zonas valstu centrālajām valdībām un kredītiestādēm. Bankas un apdrošināšanas sabiedrības gatavo gada pārskatus saskaņā ar starptautiskajiem grāmatvedības standartiem.

Atbilstoši *Noguldījumu garantiju likumam* pakāpeniski tiek paaugstināts maksimālās garantētās atlīdzības apjoms vienam noguldītājam par noguldījumiem vienā bankā (no 2006. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 31. decembrim – 15 000 eiro). Likumā noteikts, ka no 2008. gada 1. janvāra garantētā atlīdzība sasnies 20 000 eiro. Sākot ar 2003. gada 1. janvāri, tādā pašā apmērā kā fiziskām personām atlīdzība tiek garantēta arī juridiskām personām.

2007. gada augusta beigās *Noguldījumu garantiju fondā* bija uzkrāti 61,7 milj. latu (2006. gada beigās – 48,6 milj. latu). Jāatzīmē, ka kopš fonda darbības sākuma tā līdzekļi nav izmantoti garantēto atlīdzību izmaksai, jo šajā laika periodā Latvijā nav bijis neviena banku vai krājaizdevu sabiedrību noguldījumu nepiecejamības gadījuma.

Lai garantētu apdrošināto aizsardzību Latvijā, 1999. gadā tika izveidots *Apdrošināto aizsardzības fonds*. 2007. gada augusta beigās šajā fondā bija uzkrāti 3,3 milj. latu (2006. gada beigās – 2,5 milj. latu). Kopš 2002. gada ir spēkā *Ieguldītāju aizsardzības likums*, kas nosaka, ka ieguldītājiem ir tiesības saņemt kompensāciju, ja ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji (bankas un brokeru sabiedrības) nespēj pildīt savas saistības.

4.4.3. Noguldījumi un kredīti

Banku sektora stabilitāte, iedzīvotāju labklājības un ekonomiskās aktivitātes pieaugums, kā arī ārvalstu kapitāla ieplūšana nosaka Latvijas banku sistēmas monetāro pamatrādītāju stabili pieaugumu (skatīt 4.9. tabulu, 4.35. un 4.36. attēlus).

Jāatzīmē, ka 2007. gada martā valdības apstiprinātā *Inflācijas samazināšanās plāna* ietekmē 2007. gada otrajā pusē bija vērojama monetāro rādītāju pieauguma tempa samazināšanās.

2007. gada beigās, salīdzinot ar 2006. gada beigām, no rezidentiem piesaistīto uzņēmumu un privātpersonu **noguldījumu apjoms** pieauga par 17%. Kā redzams 4.9. tabulā, no 2004.-2006. gadam noguldījumu apjoms vidēji gadā pieauga par 30-40 procentiem.

No visiem rezidentu piesaistītajiem noguldījumiem aptuveni 60% ir noguldījumi latos, pārējie – ārvalstu valūtās. Noguldījumos dominē pieprasījuma noguldījumi, kuru īpatsvars kopējā noguldījumu struktūrā 2007. gada beigās bija 54% (2006. gada beigās – 66%).

Latvijā ir relatīvi augsts nerezidentu noguldījumu īpatsvars kopējā noguldījumu apjomā. Tomēr nerezidentu noguldījumu īpatsvars sarūk (no 54% 2004. gada beigās līdz 47% 2005. gada beigās un līdz 40% 2006. gada beigās)².

Salīdzinoši augstais īstermiņa depozītu un nerezidentu noguldījumu īpatsvars ir zināms riska faktors. Strauja noguldījumu apjoma samazināšanās ekonomisko satricinājumu rezultātā varētu būtiski ietekmēt Latvijas banku sistēmu kopumā. Tomēr stingrās banku sistēmas uzraudzības un kontroles dēļ šāda varbūtība ir neliela. Lielākā daļa no nerezidentu piesaistītajiem pasīviem tiek izvietoti likvīdos aktīvos, un risks, kas saistīts ar straujām izmaiņām šo noguldījumu apjomā, tiek labi pārvaldīts. Uzticību bankām sekmē arī *Noguldījumu garantiju likums*.

¹ Rīgas Fondu birža ir vienīgā licencētā fondu birža Latvijā, kas piedāvā tirdzniecību ar publiskā apgrozībā esošiem vērtspapīriem, vērtspapīru kotēšanu un informācijas pakalpojumus. Tā ir daļa no OMX grupas, kas pārvalda Stokholmas, Helsinku, Kopenhāgenas, Īslandes, Rīgas, Tallinas un Viļņas fondu biržas, tādējādi nodrošinot pieeju aptuveni 80% no Ziemeļvalstu un Baltijas valstu vērtspapīru tirgus.

² Salīdzinājumam: Igaunijā nerezidentu īpatsvars noguldījumos veido 16%, bet Lietuvā – 8 procenti.

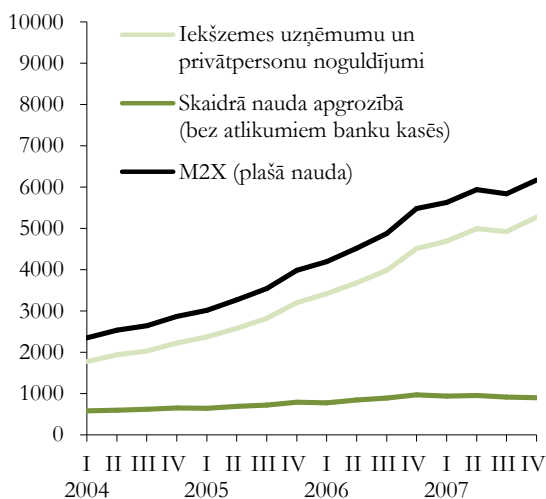
4.9. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji
(perioda beigās)

	2004	2005	2006	2007
(milj. latu)				
Tīrie ārējie aktīvi	-231,0	-1326,6	-2634,7	-4482,8
Tīrie iekšējie aktīvi	3098,9	5311,2	8114,6	10015,7
Iekšzemes kredīti	3948,1	6441,3	9877,4	13018,2
valdībai (neto)	173,4	266,3	100,5	-87,4
uzņēmumiem un privātpersonām	3774,7	6175,0	9776,9	13105,6
Pārējie aktīvi (neto)	-849,2	-1130,1	-1762,8	-2364,2
Plašā nauda M2X	2867,9	3984,7	5479,9	6171,3
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	645,4	786,4	969,3	900,0
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	2222,4	3198,3	4510,6	5271,3
tajā skaitā:				
pieprasījuma noguldījumi	1295,6	2020,2	2974,5	2864,9
termiņnoguldījumi	926,8	1178,1	1536,1	2406,4
(pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, procentos)				
Iekšzemes kredīti	39,9	63,1	53,3	31,8
tajā skaitā:				
uzņēmumiem un privātpersonām	46,8	63,6	58,3	34,0
Plašā nauda M2X	27,0	38,9	37,5	12,6
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	7,4	21,8	23,3	-7,1
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	34,1	43,9	41,0	16,9
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	16,3	21,8	24,3	...

4.35. attēls

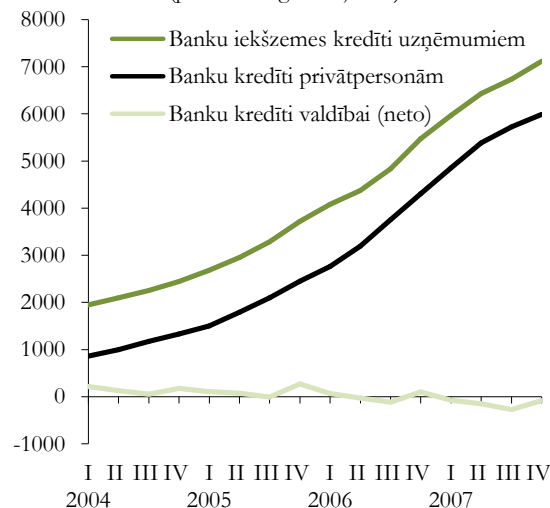
**Plašās naudas (M2X) un tās sastāvdaļu
dinamika ceturkšņu griezumā**
(perioda beigās, milj. latu)

No 2004.-2006. gadam uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto **kredītu** apjoms ik gadu pieauga par 50-60%, un to veicināja gan ekonomiskās darbības aktivizēšanās, gan ārvalstu kapitāla ieplūšana.

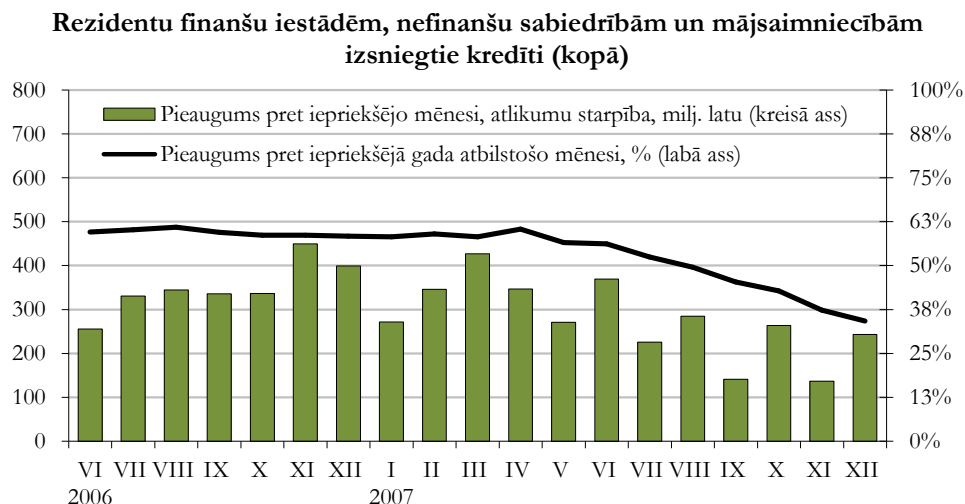
4.36. attēls

**Iekšzemes uzņēmumiem, privātpersonām
un valdībai banku izsniegto kredītu
dinamika ceturkšņu griezumā**
(perioda beigās, milj. latu)

Sākot ar 2007. gada otro pusi, ir vērojams kredītēšanās pieaugumu tempu kritums (skatīt 4.37. attēlu).

4.37. attēls

Kreditēšanās pieauguma tempu kritums ir saistāms ar 2007. gada martā valdības apstiprināto *Inflācijas ierobežošanas pasākumu plānu*, kas attiecībā uz kreditēšanu paredzēja šādas prasības: komercbankām un līzinga pakalpojumu sniedzējiem noteikt klienta maksātspēju un izsniegt aizdevumus, balstoties tikai uz tā legālajiem ienākumiem; izveidot vienotu kredītņēmēju reģistru; izsniedzamajiem kredītiem noteikt obligātu pirmo iemaksu ne mazāku par 10-15% no kredīta lieluma; noteikt maksimālo kredīta apjomu pret ķīlas vērtību; ieviest obligātu legālo ienākumu uzrādīšanu, veicot atsevišķus darījumus un pirkumus par naudas summu virs 100 minimālajām darba algām, kā arī stimulēt uzkrājumus.

Līdztekus šiem valdības politikas pasākumiem ir kļuvusi piesardzīgāka lielāko Latvijas komercbanku kreditēšanas politika.

Arī Latvijas Banka sakarā ar pieaugošo iekšzemes pieprasījumu, lai bremzētu kredītu pieauguma tempu, kopš 2004. gada marta vairākkārt ir paaugstinājusi refinansēšanas likmi un rezervju normu. Tomēr Latvijā šo pasākumu ietekmi ierobežo fiksētā valūtas kursa režīms, kā arī vairāki specifiski faktori, tādi kā banku salīdzinoši vieglā pieeja ārvalstu resursiem un salīdzinoši liels ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvars kredītu struktūrā.

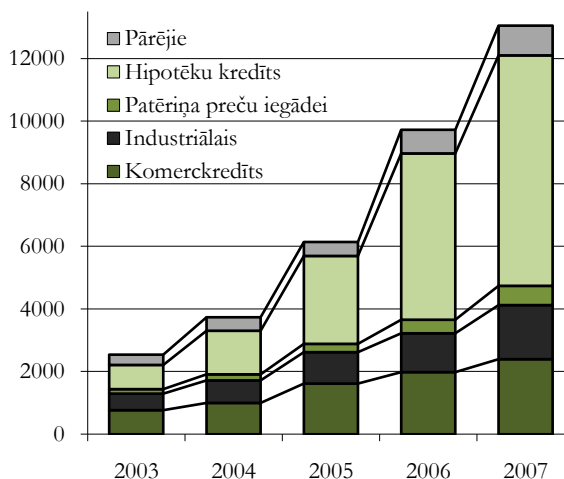
Latvijas Banka 2008. gada 17. janvārī, ņemot vērā, ka straujā ekonomikas izaugsme pakāpeniski stabilizējas un līdz ar lēnāku kreditēšanas kāpumu ir mazinājusies banku sektora loma iekšzemes pieprasījuma karsēšanā, turklāt līdzās Latvijas Bankas iepriekš veiktajiem pasākumiem arī situācijas maiņa globālajos finanšu tirgos ir sekmējusi kreditēšanas papildu sadārdzināšanos Latvijā, nolēma samazināt rezervju normu banku saistībām virs 2 gadiem no 8% uz 7 procentiem.

Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu struktūrā lielākais īpatsvars ir

hipotēku kredītiem. To īpatsvars banku kredītportfelī ir palielinājies no 22% 2002. gada beigās līdz 46% 2005. gada beigās un 55% 2006. gada beigās. Komerckredītu (uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanai) īpatsvars banku kredītportfeļa kopsummā 2006. gada beigās bija 20%, bet industriālo kredītu (pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa ieguldījumu projektu finansēšanai) – 13% (skatīt 4.38. attēlu).

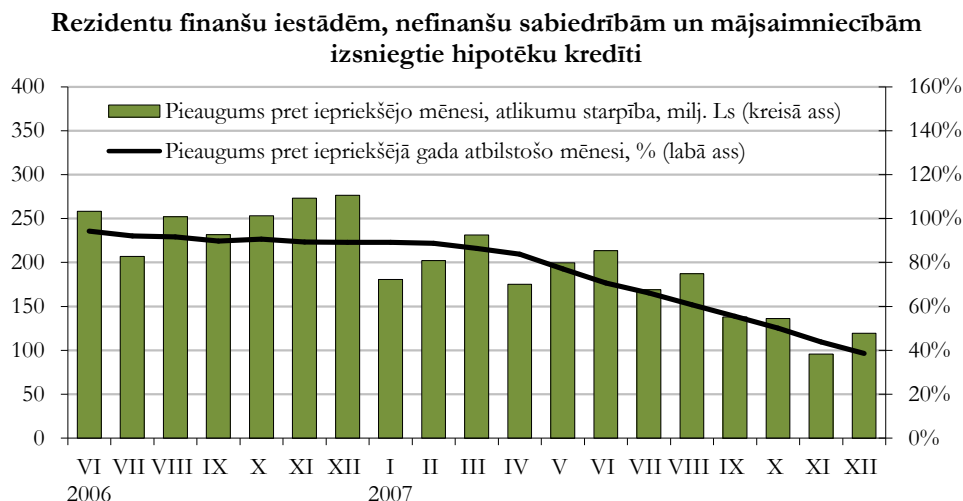
4.38. attēls

**Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām
izsniegto kredītu apjoms un struktūra**
(perioda beigās, milj. latu)

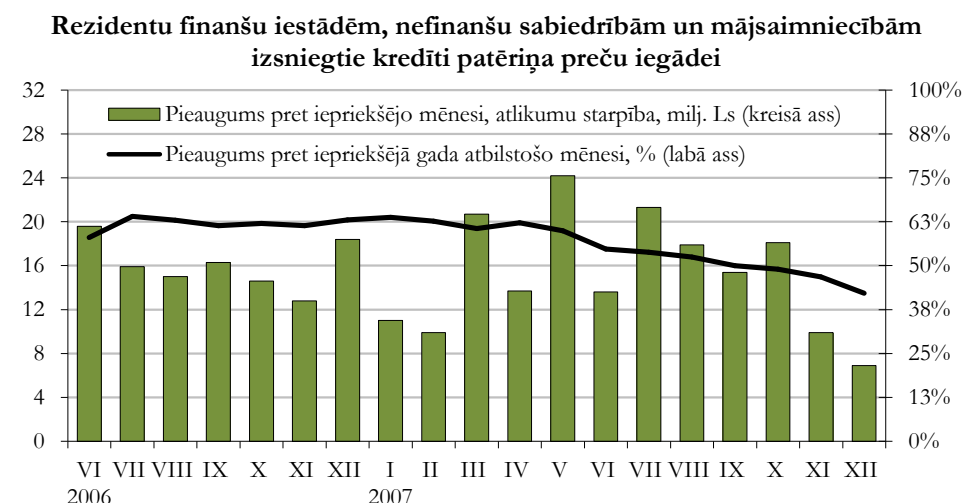
Izsniegto hipotēku kredītu apmērs 2006. gadā pieauga par 89%. 2007. gada septembra beigās, salīdzinot ar 2006. gada septembra beigām, hipotēku kredīts pieauga par 55%. Kā redzams 4.39. attēlā, sākot ar 2007. gada otro pusi, ir vērojama hipotēku kredīta pieaugumu tempu samazināšanās.

4.39. attēls

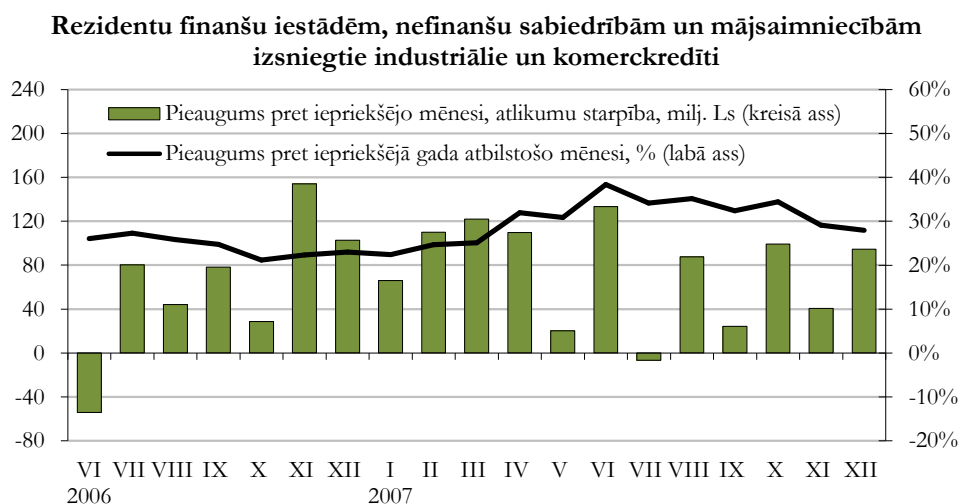
Samazinās arī pieauguma temps kredītiem patēriņa preču iegādei (skatīt 4.40. attēlu).

4.40. attēls

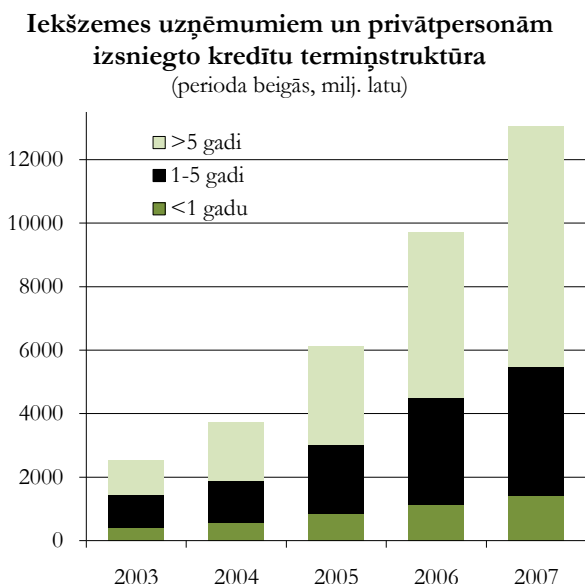
Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto industriālo un komerc kredītu dinamika ir atspoguļota 4.41. attēlā.

4.41. attēls

Ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas aizdevuma termiņu un kredītportfeļa kvalitātes ziņā. Kopējā aizdevumu struktūrā samazinās īstermiņa un attiecīgi pieaug ilgtermiņa kredīti (skatīt 4.42. zīmējumu). 2007. gada septembra beigās ilgtermiņa kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī bija 57 procenti.

4.42. attēls

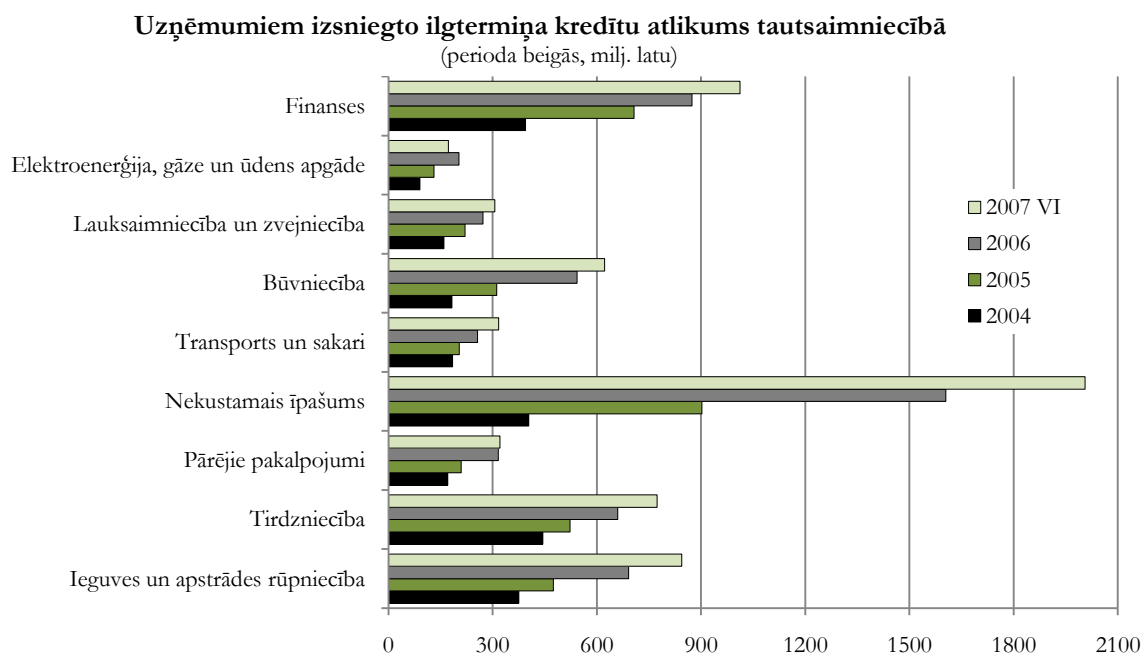

Pieaugot kredītešanas apjomam, kredītu kvalitāte nepasliktinās. 2007. gada septembra beigās banku izsniegto kredītu kvalitāte bija šāda: 99,3% izsniegto kredītu bankas novērtēja kā standarta, 0,3% – kā uzraugāmos un tikai 0,4% – kā ieņēmumus nenesošus kredītus (zemstandarta, šaubīgi, zaudēti)¹. Atbilstoši Latvijas Bankas prasībām ienākumus nenesošie kredīti tiek nodrošināti ar speciāliem uzkrājumiem, tādējādi šī kredītu daļa neapdraud banku stabilitāti. Speciālie uzkrājumi prasībām pret nebankām 2007. gada septembra beigās sasniedza 72 milj. latu, kas pārsniedza ieņēmumus nenesošo kredītu apmēru par 26 procentiem.

Lielākās komercbanku kredītu saņēmējas tautsaimniecības nozaru aspektā 2006. gada beigās bija operācijas ar nekustamo īpašumu, apstrādes rūpniecība, finanšu starpniecība un tirdzniecība, kuras saņēma attiecīgi 30%, 13%, 16% un 12% no tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu apmēra.

Ilgtermiņa kredītu atlikums no 2002. gada beigām līdz 2006. gada beigām visstraujāk pieauga nozarē „Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi, zinātne un citi komercpakalpojumi” – 13,1 reizes, būvniecībā – 6,3 reizes, lauksaimniecībā un zvejniecībā – 3,7 reizes, finanšu starpniecībā – 3,5 reizes un ieguves un apstrādes rūpniecībā – 3 reizes. Savukārt 2006. gadā kredītešana visstraujāk pieauga operācijās ar nekustamo īpašumu – par 78%, būvniecībā – par 74% (skatīt 4.43. attēlu).

4.43. attēls

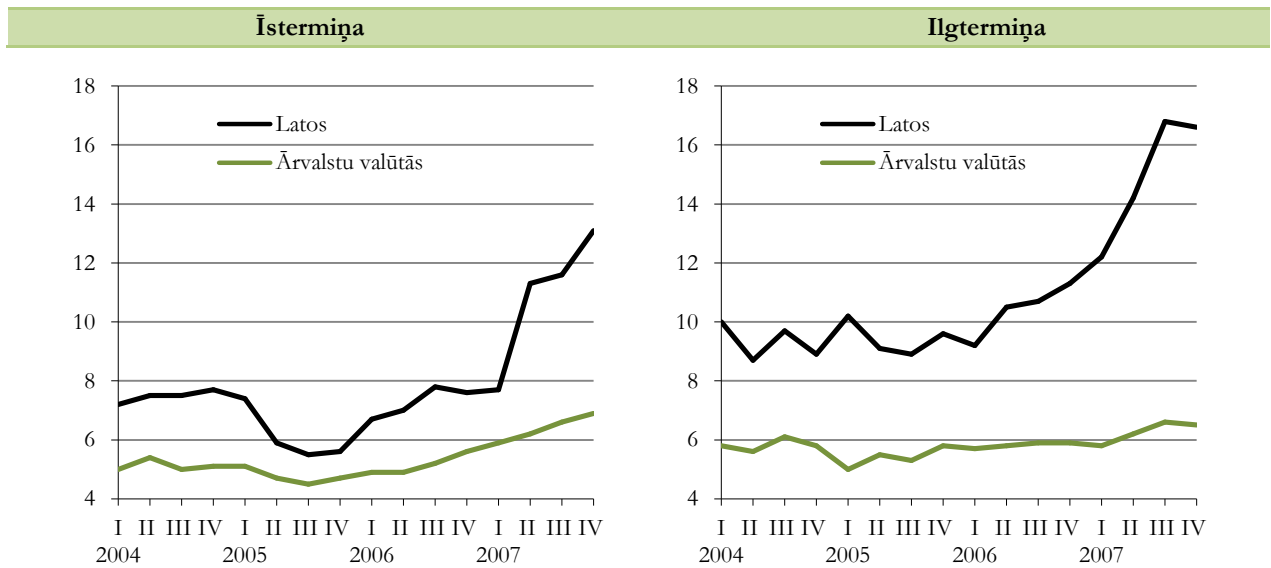
Kredītu procentu likmju dinamika ceturkšņu griezumā ir atspoguļota 4.44. attēlā. 2007. gadā latos

izsniegto kredītu procentu likmes ir būtiski paaugstinājušās.

¹ Salīdzinājumam: 2006. gada beigās 0,4% izsniegto kredītu novērtēti kā ienākumus nenesošie, 2005. gada beigās – 0,7%, 2004. gada beigās – 1,1%, 2003. gada beigās – 1,4 procenti.

4.44. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes izsniegtajiem kredītiem kredītiestādēs ceturkšņu griezumā
(procentos)

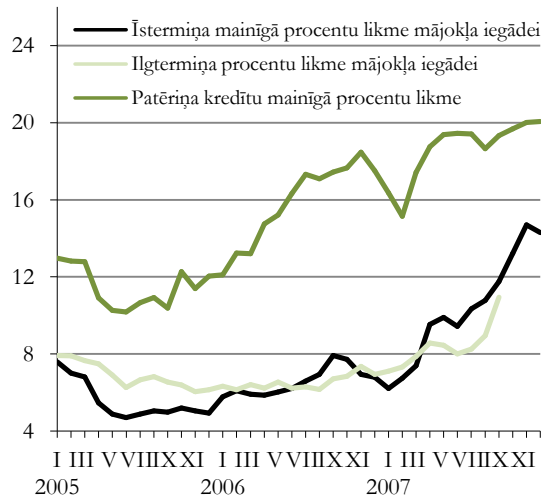

Uzņēmumiem un privātpersonām latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme 2007. gada 3. ceturksnī bija 11,6%, bet ilgtermiņa – 16,8%, eiro izsniegtajiem kredītiem – attiecīgi 6,5% un 6,6 procenti¹.

Savukārt vidējās svērtās gada likmes latos piesaistītajiem īstermiņa noguldījumiem kredītiestādēs 2007. gada 3. ceturksnī bija 5,9%, ilgtermiņa – 7%, bet eiro piesaistītajiem noguldījumiem – attiecīgi 3,9% un 4,5 procenti.

4.45. attēls

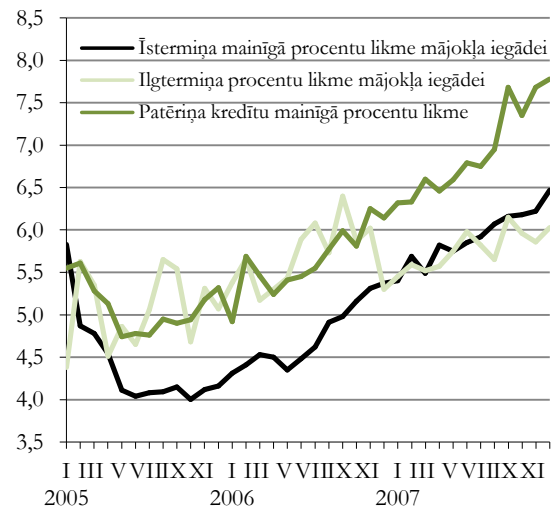
Mājsaimniecībām latos izsniegto kredītu procentu likmes

2007. gadā strauji ir pieaugušas procentu likmes mājsaimniecībām latos izsniegtajiem kredītiem, eiro valūtā ņemto kredītu procentu likmes pieaugums ir bijis daudz mērenāks.

4.46. attēls

Mājsaimniecībām eiro izsniegto kredītu procentu likmes

¹ Īstermiņa un ar mainīgo % likmi.

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Latvijas straujā ekonomikas attīstība pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība, samazinās bezdarba līmenis un palielinās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Pēdējos trīs gados (2004-2006) nodarbināto skaits ik gadu palielinās caurmērā par 2,6%, bet bezdarba līmenis ir samazinājies no 10,6% 2003. gadā līdz 6,8% 2006. gadā.

2007. gada 3 ceturkšņos nodarbinātības līmenis turpināja palielināties un sasniedza 67,7%, bet bezdarba līmenis samazinājās līdz 6,2 procentiem.

Pēdējo trīs gadu laikā (2004-2006) **nodarbinātības līmenis** Latvijā ir palielinājies par 4,5 procentpunktiem. 2003. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo bija par 1,1 procentpunktu zemāks, bet 2006. gadā tas pārsniedza to par 1,6 procentpunktiem.

Lisabonas stratēģijā ir noteikts mērķis – līdz 2010. gadam ES dalībvalstīs sasniegt nodarbinātības līmeni 70% apmērā. To ir izdevies sasniegt Dānijai,

Zviedrijai, Nīderlandei, Austrijai un Lielbritānijai. Latvijas izvirzītais nodarbinātības mērķis Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā (skatīt 6.1. nodaļu) 2010. gadam ir par 3 procentpunktiem zemākā līmenī, tas ir, 67%. Jau 2006. gadā sasniegtais tikai par 0,8 procentpunktiem atpalika no izvirzītā mērķa, bet 2007. gada 3 ceturkšņu dati liecina, ka Latvija ir pārsniegusi 2010. gadā nosprausto mērķi par 0,7 procentpunktiem.

Sieviešu nodarbinātības līmenis Latvijā ir augstāks nekā vidēji ES, turklāt šai atšķirībai ir tendence palielināties – 2003. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija par 2,9 procentpunktiem augstāks nekā ES, bet 2006. gadā – par 5,0 procentpunktu. Savukārt vīriešu nodarbinātības līmenis, kam ir tendence ar katru gadu paaugstināties, joprojām atpaliek no ES vidējā līmeņa (2003. gadā par 4,7 procentpunktiem, 2006. gadā par 1,6 procentpunktiem).

5.1. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji*

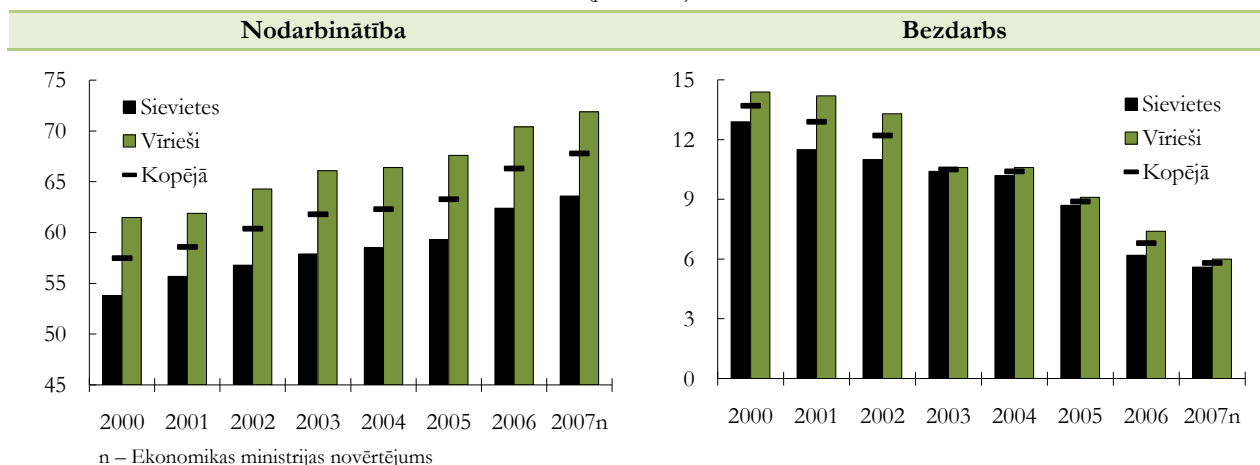
Rādītāji	2000	2005	2006	2007.g. 3 ceturkšņos
Iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1600,3	1583,8	1580,4	1573,4
Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1074,7	1100,8	1126,1	1137,3
Nodarbināto skaits (tūkst.)	917,6	1003,6	1047,3	1064,6
Līdzdalības līmenis (%)	67,2	69,5	71,3	72,3
Nodarbinātības līmenis (%)	57,3	63,4	66,3	67,7
Bezdarbnieki (darba meklētāji) (tūkst.)	158,3	99,1	79,9	73,7
Bezdarba līmenis (%)	14,4	8,7	6,8	6,2
Reģistrētie bezdarbnieki (perioda beigās, tūkst.)	93,3	78,5	68,9	54,7
Reģistrētā bezdarba līmenis (perioda beigās, %)**	7,8	7,4	6,5	5,1

* tabulā un turpmāk tekstā nodarbinātības rādītāji vecuma grupā 15-64 gadi un bezdarba rādītāji – 15-74 gadi.

** reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvajos iedzīvotājos, sākot ar 2002. gadu, pēc jaunās metodoloģijas

5.1. attēls

Nodarbinātība un bezdarbs Latvijā
(procentos)

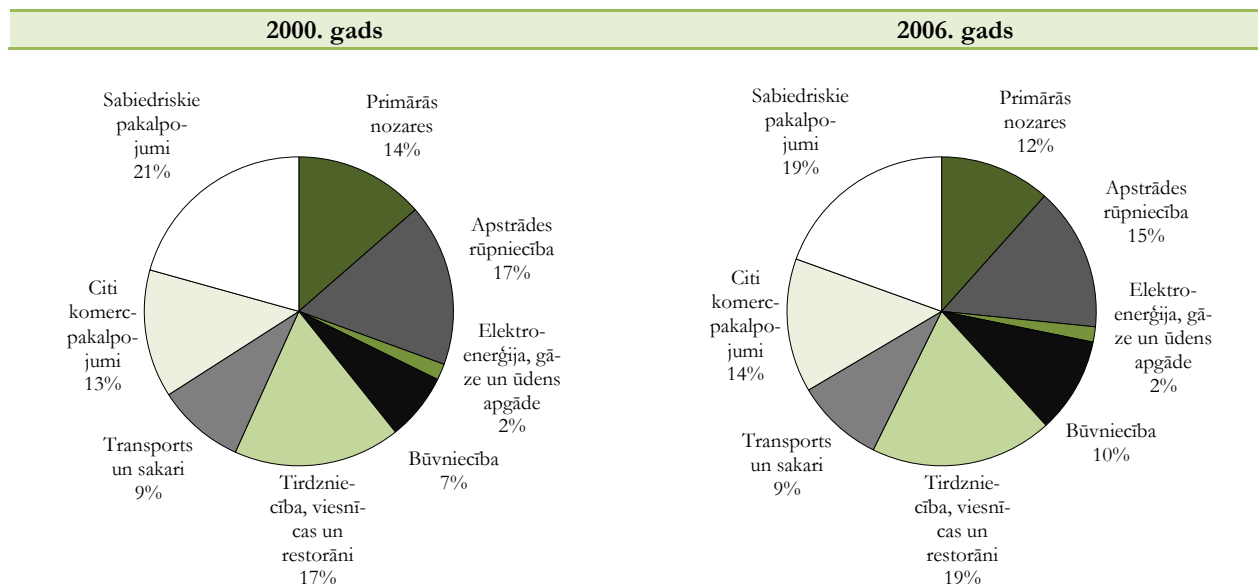

2006. gadā pilsētās bija nodarbināti 71% no nodarbināto kopskaita, bet laukos – 29%. Ir jāatzīmē, ka ik gadu pieaug pilsētās nodarbināto īpatsvars, bet laukos tas samazinās.

Nodarbināto iedzīvotāju struktūra 2006. gadā, salīdzinot ar 2003. gadu, pa tautsaimniecības nozarēm ir nedaudz mainījies (skatīt 5.2. attēlu). Straujāk palielinājies pakalpojumu nozarēs nodarbināto skaits, it īpaši tirdzniecībā un sakaros. Savukārt lauksaimniecībā un rūpniecībā strādājošo skaits ir samazinājies.

5.2. attēls

Nodarbināto struktūra sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm (%)

Avots: Eurostat

Nodarbinātības līmeņa ziņā Latvija 2006. gadā bija 13. vietā ES-25 dalībvalstu starpā, bet bezdarba līmeņa ziņā Latvijas pozīcija ir jūtami uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem – 12. vieta ES-25 valstu starpā. Zemāks bezdarba līmenis bija Slovēnijā, Igaunijā, Lietuvā, Lielbritānijā, Austrijā, Luksemburgā, Kiprā, Īrijā, Nīderlandē un Dānijā.

Reģistrētā bezdarba līmenis Latvijā 2004. gada beigās bija 8,5%, 2005. gada beigās – 7,4%, bet 2006. gadā tas bija zemāks par 0,9 procentpunktu nekā iepriekšējā gadā un sasniedza 6,5 procentus.

Zemākais reģistrētā bezdarba līmenis ir Rīgā, kā arī Jelgavā un Rīgas, Ogres, Saldus un Tukuma rajonos (attiecīgi 3,8%, 4,9%, 4,8%, 5%, 5,2% un 5,2%).

2006. gadā ilgstošo bezdarbnieku daļa kopējā bezdarbnieku skaitā (bezdarbnieki, kas nevar atrast darbu viena gada laikā) bija 37,8%, bet pirms gada – 45,5 procenti.

Augstākais reģistrētā bezdarba līmenis joprojām saglabājas Latgales reģionā. 2006. gada beigās tas bija 14,4% un divos Latgales rajonos pārsniedza 20%

līmeni (Ludzas rajonā – 23,4% un Rēzeknes rajonā – 22,6%). Augsto bezdarba līmeni nosaka vāji attīstītā uzņēmējdarbība, mazais pašnodarbināto skaits un sliktā satiksmes infrastruktūra.

Lielākā daļa no visiem bezdarbniekiem ir vienkāršo profesiju pārstāvji. Visaugstākais nodarbinātības līmenis ir iedzīvotājiem ar augstāko izglītību (2006. gadā – 86,9% no iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību).

Lielākā daļa bezdarbnieku 2006. gadā bija 35-54 gadu vecuma iedzīvotāju vidū. Ik gadu palielinās arī pirmspensijas vecuma bezdarbnieku īpatsvars bezdarbnieku kopskaitā, kas lielā mērā saistīts ar likumā noteiktā pensionēšanās vecuma palielinājumu.

Bezdarbnieku skaits samazinās ne tikai uz nodarbinātības līmeņa pieauguma rēķina. Kopš Latvijas pievienošanās ES 2004. gadā vērojama darbaspēka aizplūšana uz daļu no vecajām ES dalībvalstīm, kur darbaspēka tirgi ir atvērti jauno ES dalībvalstu pilsoņiem. Līdz ar to Latvijas darba tirgū ir izveidojies darbaspēka trūkums atsevišķās nozarēs.

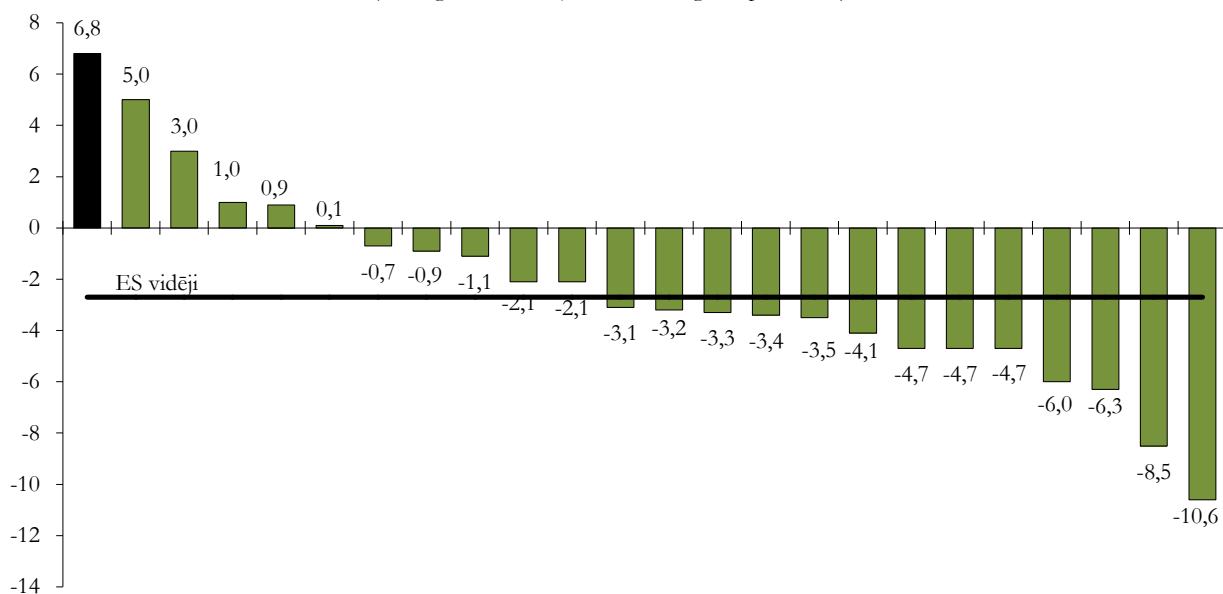
5.2. Darbaspēka izmaksas

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (ULC) ir viens no konkurētspēju (kā valsts kopumā, tā arī atsevišķas nozares) raksturojošiem rādītājiem. Šī rādītāja dinamika liecina, ka Latvijas konkurētspējas

pozīcijas ES valstīs pasliktinās. Laikā no 2004.-2006. gadam reālais ULC Latvijā pieauga par 6,8%, savukārt ES valstīs vidēji tas samazinājās par 2,7 procentiem.

5.3. attēls

Reālā ULC izmaiņas ES valstīs
(2006. gads salīdzinājumā ar 2004. gadu, procentos)

LV – Latvija, IE – Īrija, LT – Lietuva, IT – Itālija, UK – Lielbritānija, FI – Somija, EE – Igaunija, FR – Francija, SO – Slovēnija, HU – Ungārija, SK – Slovākija, CZ – Čehija, PT – Portugāle, SE – Zviedrija, DK – Dānija, NL – Nīderlande, BE – Beļģija, ES – Spānija, DE – Vācija, CY – Kipra, MT – Malta, LU – Luksemburga, BG – Bulgārija, PL – Polija

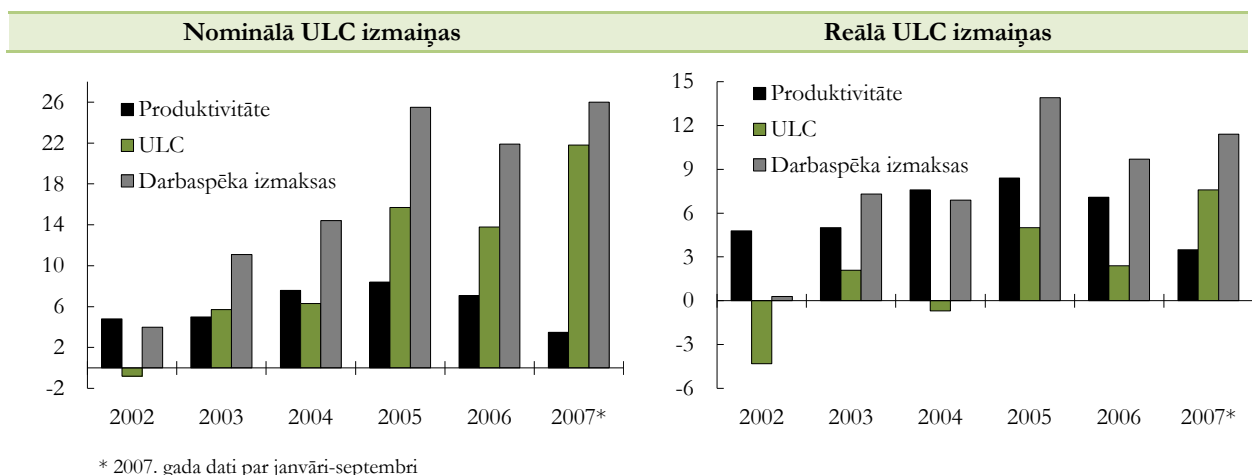
Avots: *Eurostat*

Neskatoties uz to, ka produktivitātes pieauguma tempi Latvijā pēdējos gados ir vieni no straujākiem ES valstu starpā, darbaspēka izmaksas (gan reālās¹, gan

nominalās²) pieaug straujāk nekā produktivitāte un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas palielinās.

5.4. attēls

Darbaspēka izmaksu izmaiņas
(procentos pret iepriekšējo gadu)

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksu būtisko pieaugumu pēdējos gados noteica galvenokārt strauja algu pieaugums. Savukārt algu pieaugumu kopš 2004. gada ietekmēja trīs galvenie apstākļi: augstā inflācija, kā arī strauji augošais darbaspēka pieprasījums un darbaspēka tirgus atvēršana tādās augsti attīstītās valstīs kā Īrija un Lielbritānija, kas palielināja konkurenci Latvijas darba tirgū (samazinās darbaspēka

piedāvājums augošās emigrācijas dēļ). Kopumā tas radīja lielu spiedienu uz darba algām. Jāatzīmē, ka algu dinamika lielā mērā ir arī konverģences procesa rezultāts, kad ES kopējā tirgus ietvaros notiek pakāpeniskā darbaspēka izmaksu izlīdzināšanās. Šis process Latvijā ir viens no straujākiem ES valstu starpā, ko daļēji var izskaidrot ar algu ļoti zemo līmeni salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem.

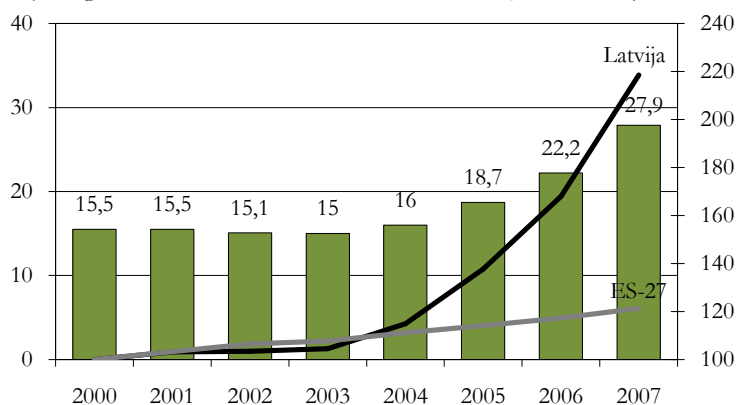
¹ koriģētas ar ražotāju cenu indeksu vai deflatoru

² nekoriģētas ar ražotāju cenu indeksu vai deflatoru

5.5. attēls

Algu līmenis un dinamika Latvijā salīdzinājumā ar ES

(2000.g. = 100, liknes – labā ass, ES-27 = 100, stabiņi – kreisā ass)

Avots: Eurostat

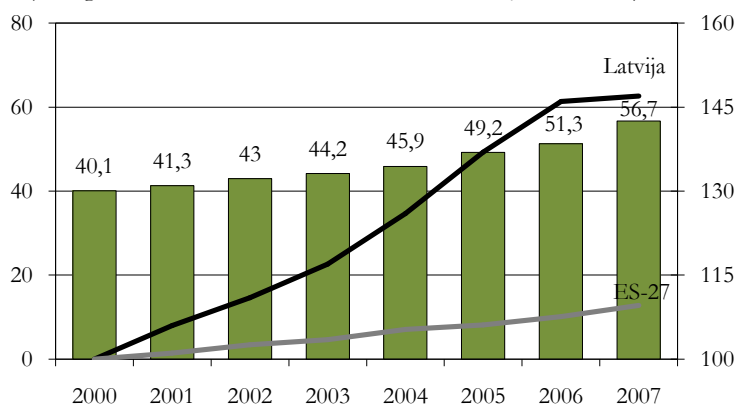
Latvijas strādājošo algas ir ļoti zemas salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem. 2003. gadā tās veidoja vidēji 15% no ES līmeņa. Straujās algu dinamikas rezultātā

algu līmenis 2006. gadā pieauga līdz 22,2% un, pēc provizoriskiem datiem, 2007. gadā tas sasniedza 28 procentus.

5.6. attēls

Produktivitātes līmenis un dinamika Latvijā salīdzinājumā ar ES

(2000.g. = 100, liknes – labā ass, ES-27 = 100, stabiņi – kreisā ass)

Avots: Eurostat

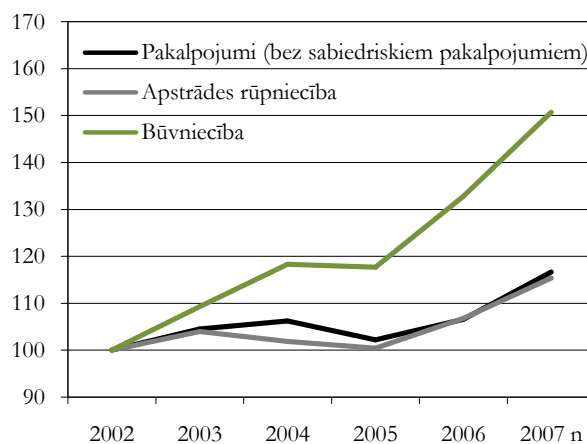
Produktivitātes līmeņa atpalcība no ES vidējā līmeņa nebija tik izteikta. Tāpēc algu palielinājums objektīvi var notikt straujāk nekā produktivitātes un cenu izlīdzināšanās (konverģences) procesu dinamika.

Atšķirīga ir produkcijas vienības darbaspēka izmaksu dinamika pa nozarēm. Visās nozarēs produkcijas vienības darbaspēka izmaksas 2007. gadā pārsniedz 2002. gada līmeni. Īpaši liels ULC pieaugums bija būvniecībā – gandrīz pusotras reizes.

5.7. attēls

Reālā ULC izmaiņas pa nozarēm

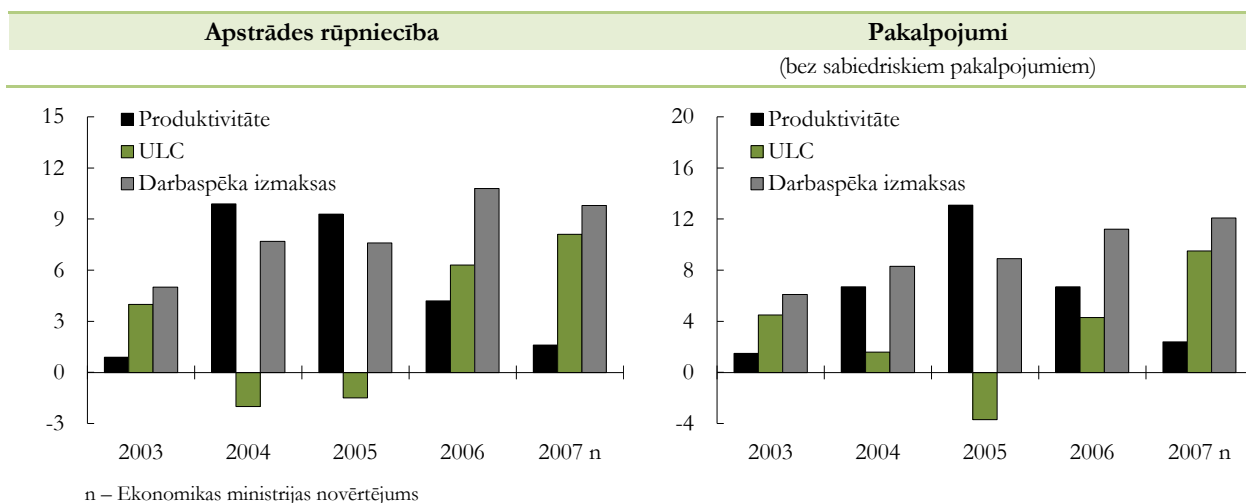
(procentos pret 2002. gadu)

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Avots: Eurostat

Darbaspēka izmaksu, produktivitātes un reālā ULC izmaiņas pa nozarēm
(procentos pret iepriekšējo gadu)

Kopš 2003. gada gan pakalpojumu, gan apstrādes rūpniecībā ik gadu pieauga darbaspēka izmaksas. Apstrādes rūpniecībā algu palielinājumu 2004. gadā un 2005. gadā kompensēja produktivitātes pieaugums, un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas samazinājās. Savukārt pakalpojumu nozarēs šāda kompensācija nav tik izteikta, un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas palielinājās (izņemot 2005. gadu). 2006. gadā un 2007. gadā gan apstrādes rūpniecībā, gan pakalpojumu nozarēs reālais ULC pieauga, ko galvenokārt noteica produktivitātes pieauguma tempu samazināšanās. Pēdējo trīs gadu laikā produkcijas vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā ir

pieaugušas par 13%, bet pakalpojumu nozarēs – par 10%. Visstraujākais reālā ULC palielinājums laikā no 2005.-2007. gadam bija būvniecībā – par 27,5%, transporta un sakaru nozarē – par 19% un nekustamā īpašuma sektorā – par 17 procentiem.

Kopumā jāsecina, ka pēdējos divos gados produkcijas vienības darbaspēka izmaksu pieaugumu vairāk ietekmēja produktivitātes pieauguma tempu palēnināšanās nekā algu pieaugums. Tāpēc līdz ar neizbēgamo algu konvergenci saglabāt cenu konkurētspēju starptautiskos tirgos fiksētā valūtas kursa apstākļos ir iespējams, vienīgi palielinot produktivitāti, it īpaši eksporta nozarēs.

5.3. Nodarbinātības politika

Latvijas nodarbinātības politika ir cieši saistīta ar ES nodarbinātības politiku. ES līmenī ir izvirzīts mērķis – veicināt ekonomisko un sociālo attīstību un augstu nodarbinātību. Mērķa sasniegšanai dalībvalstīs un Kopiena izstrādā koordinētu stratēģiju nodarbinātības jomā.

2000. gada martā Lisabonā Eiropas padome akceptēja stratēģiju, kuras mērķis ir panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām un lielāku sociālo kohēziju, nosakot ilgtermiņa nodarbinātības mērķus: ES caurmērā 2010. gadā panākt nodarbinātības līmeni 70% apmērā (tajā skaitā 60% – sievietēm un pirmspensijas vecuma iedzīvotāju grupā – 55-64 gadi – 50%).

Lai panāktu Eiropas nodarbinātības stratēģijas pamatmērķu sasniegšanu, Eiropas padome 2005. gada jūlijā akceptēja integrēto pamatnostādņu paketi, kurā formulēti trīs prioritārie darbības virzieni:

- panākt vēl lielāku nodarbinātību un cilvēku noturēšanu darbā, palielināt darbaspēka piedāvājumu un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmu;

- uzlabot strādājošo un uzņēmumu interešu salāgošanu;
- vairot investīcijas cilvēkkapitālā, tādējādi paaugstinot iedzīvotāju izglītības līmeni un profesionālās prasmes.

Atbilstoši situācijai šie darbības virzieni tiek konkretizēti dalībvalstu nacionālajās Lisabonas programmās.

Ievērojot Latvijas darba tirgus situāciju, tika noteiktas *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam* (skatīt 6.1. nodaļu) prioritātes nodarbinātības jomā. Programmā formulēti šādi Latvijas nodarbinātības politikas prioritārie virzieni:

- veicināt iekļaujošo darba tirgu, paplašinot aktīvo nodarbinātības pasākumu klāstu;
- stimulēt ekonomiskās aktivitātes mazāk attīstītajos reģionos;
- intensīvāk risināt nedeklarētās nodarbinātības problēmu un stimulēt iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, paaugstinot neto algas personām ar zemiem ienākumiem un

pastiprinot gan valsts kontroles institūcijas, gan sociālo partneru apvienības (arodbiedrības, nodarbināto apvienības, u.c.);

- paplašināt izglītības un apmācību iespējas.

Programmā paredzēts nodarbinātības līmeni līdz 2010. gadam paaugstināt kopumā līdz 67%, bet sievietēm – līdz 62% un iedzīvotājiem vecumā 55-64 gadi – līdz 50 procentiem.

Straujā ekonomikas izaugsme pēdējo gadu laikā atspoguļojas arī darba tirgus rādītāju dinamikā. Nodarbinātības līmenis pieaudzis visās mērķa grupās. Programmā izvirzītie svarīgākie nodarbinātības politikas mērķi 2008. gadam ir sasniegti jau 2006. gadā, bet nodarbinātības līmenis sievietēm un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā 2006. gadā sasniedza 2010. gadam izvirzīto mērķi. Latvijas darba tirgū vērojama stabila nodarbinātības līmeņa pieauguma un bezdarba līmeņa samazināšanās tendence. Līdz ar darbspēka emigrāciju uz ES vecajām dalībvalstīm, kuras atvērušas darba tirgu, darba tirgū parādās jauni pavērsieni. Saglabājoties pašreizējiem nosacījumiem, atsevišķās tautsaimniecības nozarēs veidojas darbspēka trūkums.

Valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta jomā īsteno Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA). Lai nodarbinātu lielāku iedzīvotāju skaitu, NVA organizē **aktīvos nodarbinātības pasākumus**.

NVA īsteno tādus pasākumus bezdarba samazināšanai kā

- bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- pasākumi noteiktām personu grupām.

Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējums ir ļāvis strauji palielināt aktīvos nodarbinātības pasākumos iesaistīto bezdarbnieku skaitu. 2003. gadā tajos tika iesaistīti 54,6 tūkst. bezdarbnieku, 2006. gadā – 166,4 tūkst. (viens bezdarbnieks var tikt iesaistīts vairākās aktivitātēs). Samazinoties bezdarba līmenim, 2006. gadā iesaistīto bezdarbnieku skaits bija par 13,2 tūkst. mazāks nekā 2005. gadā.

Lielākā daļa dalībnieku iesaistīti pasākumos konkurētspējas paaugstināšanai (2006. gadā – 145,7 tūkst. darba meklētāju). Pārējie pasākumi īstenoti šādā apmērā: bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā iesaistīti 8,6 tūkst. bezdarbnieku, algotajos pagaidu darbos – 9,6 tūkst., pasākumos noteiktām personu grupām – 2,4 tūkst. bezdarbnieku.

Pasākumu noteiktām personu grupām ietvaros tiek subsidēta darba vietu izveide. Pasākuma „Mērķgrupu bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība” ietvaros izveidotas 797 subsidētas darba vietas. Pasākumā „Invalidu – bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība” 2006. gadā ir izveidotas 302 darba vietas. Tiek ieviests jauns aktīvās nodarbinātības pasākums „Darba prasmju apguve”, kura mērķis ir piedāvāt bezdarbniekiem iespēju 3 mēnešu laikā konkrētā darba

vietā pārbaudīt savu profesionālo piemērotību, kā arī gūt nepieciešamās prasmes, kas sekmētu iekārtošanos pastāvīgā darbā. NVA veic darba samaksu minimālās mēnešalgas apjomā, bet darba devējs – sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī var veikt darba algas piemaksas.

2007. gada jūnijā tika pieņemti grozījumi *Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā*, paplašinot aktīvo nodarbinātības pasākumu loku. Lai veicinātu iedzīvotāju iekļaušanos darba tirgū, tiks veikti pasākumi reģionālās mobilitātes veicināšanai. Noteiktas jaunas pasākumu mērķa grupas, tādas kā ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji, personas, kas aprūpē ģimenes locekļus, personas ar alkohola/narkotiku atkarības problēmām.

Sākot ar 2008. gadu, NVA papildus organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem plāno piedāvāt apmācības ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem. Savu darbinieku kvalifikāciju uzņēmeji un nozaru asociācijas varēs paaugstināt, piesaistot Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu. Atbalstam varēs pieteikties arī personas, kuras vēlas uzsākt savu mazo biznesu. Viņām būs pieejamas nepieciešamās apmācības, kā arī dotācijas un aizdevumi pirmajiem uzņēmējdarbības pasākumiem.

Jauniešu iekļaušanai darba tirgū Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra (PKIVA) sniedza individuālas un grupu konsultācijas izglītības un profesijas izvēlē, profesionālās piemērotības noteikšanā un karjeras plānošanā. Lai risinātu jauniešu bezdarbnieku problēmas ar integrāciju darba tirgū, jaunieši prioritāri tiek iesaistīti NVA organizētajos aktīvos nodarbinātības pasākumos. Institucionālo izmaiņu rezultātā PKIVA ar 2007. gada 1. septembri iekļauta NVA sastāvā, lai profesionālās karjeras izvēles pakalpojumus darba meklēšanas kontekstā koncentrētu vienā iestādē.

Jauniešu nodarbinātības veicināšana tiek veikta vairāku projektu ietvaros. Ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu tiek realizēti vairāki projekti jauniešu konkurētspējas paaugstināšanai, piemēram, pasākums „Darba prakšu vietu nodrošināšana jauniešiem bezdarbniekiem”.

Vairākus gadus tiek īstenots projekts „Nodarbinātības pasākums vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs”. Pasākuma mērķis ir sekmēt skolēnu vasaras nodarbinātību un radīt skolēniem iespēju apgūt darba pieredzi. Projektā NVA no valsts budžeta līdzekļiem finansē skolēnu darba algas 50% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas un sedz izmaksas darbu prakses vadītājam. Darba devēju izmaksas bija skolēnu darba algas vismaz 50% apmērā no minimālās mēneša darba algas, nodokļu iemaksas, prēmijas, pusdienas u.c. 2006. gadā pasākumā bija iesaistīti aptuveni 12 tūkst. skolēnu.

Latvijā vēl ir ievērojamas rezerves **sieviešu iesaistīšanai nodarbinātībā**. Bieži vien neelastīgas darba organizācijas, bērnu aprūpes iestāžu trūkuma vai

citā iemeslu dēļ sievietes pamet darbu vai nespēj to uzsākt. Joprojām pastāv starpība starp sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni. Vienlaikus jāatzīmē, ka arī darba samaksā vērojama ievērojama starpība. Sieviešu īpatsvars, kas strādā zemu atalgotā darbā, ir būtiski lielāks nekā vīriešiem.

Sabiedrības novecošanās tendences liek pievērst lielāku uzmanību darba mūža pagarināšanai. Tiek domāts par **gados vecāku iedzīvotāju** noturēšanu vai iesaistīšanu darbā.

2006. gadā NVA uzsākusi speciāla nodarbinātības pasākuma „Aktīvas dzīves pagarināšana senioriem” realizāciju pirmspensijas un pensijas vecuma darba meklētājiem. Tā ietvaros tiek piedāvāti 9 jauni apmācību moduļi. Mācību grupas sastāv no 6-12 darba meklētājiem, un mācību ilgums nepārsniedz 15 akadēmiskās stundas. Pensionāriem – darba meklētājiem tiek piedāvātas apmācības māsaimniecības pakalpojumu sniegšanā, bērnu pieskatīšanā, ēdināšanas jautājumos u. tml., kā arī svešvalodu, informācijas tehnoloģiju apguvē, projektu vadīšanā u.c.

Lai gan nodarbinātības līmenis ir pieaudzis visos reģionos, joprojām pastāv ievērojamas **reģionālās atšķirības**. 2006. gadā starpība starp reģioniem ar augstāko un zemāko nodarbinātības līmeni, attiecīgi Rīgas un Latgales reģioniem, bija vairāk nekā 15 procentpunktu.

Plānošanas periodā 2007.-2013. gadam liela uzmanība pievērsta reģionālo atšķirību mazināšanai. Piemēram, aktivitātes „Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts” īstenošanā priekšroka tiks dota pašvaldībām ar augstu bezdarba līmeni.

Sakarā ar pieaugošo ekonomikas globalizāciju, tehnoloģiju straujo attīstību un negatīviem demogrāfiskiem procesiem Eiropas nodarbinātības stratēģijā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta **darba tirgus elastības un nodarbinātības drošības jeb elastdrošības** (angļu valodā – *flexicurity*) jautājumiem. Eiropadome jau 2006. gada martā aicināja dalībvalstis lielāku vērību pievērst reformu ieviešanai darba tirgus un sociālās drošības politikās.

Elastdrošība aptver 4 darbības jomas, kurām, savstarpēji iedarbojoties, jāveicina darba tirgus elastība un nodarbinātības drošība. Nepieciešams panākt, lai darba likumdošana un līgumu būtu pietiekami elastīgi un atbilstu kā darba devēja, tā darba ņēmēja interesēm. Aktīvā darba tirgus politikām nepieciešamības gadījumā efektīvi jāveicina pāreja no vienas darba vietas uz otru vai arī no bezdarbnieka statusa uz nodarbinātību. Jāpilnveido mūžizglītības sistēmas, kas ļautu darba ņēmējam būt nodarbinātam visā darbības laikā. Vienlaicīgi jāveido moderna sociālās drošības sistēma, kas bezdarba gadījumā iedzīvotājiem sniegtu adekvātu palīdzību, kā arī veicinātu mobilitāti un drīzāku atgriešanos darba tirgū.

Svarīgi ir nodrošināt darba organizācijas modernizāciju un drošību darbā. Jāatzīmē, ka šajā ziņā situācija Latvijā atpaliek no citām ES dalībvalstīm. Nepieciešams uzlabot drošību darbā, joprojām samērā

augsts ir nelaimes gadījumos darbā cietušo skaits, kā arī vērojama tendence palielināties arodslimnieku skaitam.

Latvijā ir relatīvi augsts **nedeklarētās nodarbinātības līmenis**, it sevišķi būvniecībā, apstrādes rūpniecībā, lauksaimniecībā un transporta pakalpojumos, kas samazina sociālās nodrošināšanas pabalstus un liedz samazināt darba nodokļu slogu. Lai intensīvāk risinātu šo problēmu un stimulētu iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, tiek palielināta neto darba alga strādājošiem ar zemu atalgojumu, paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamā minimuma apmēru, kā arī nostiprinātas valsts kontroles institūcijas un aktivizēta sadarbība ar sociālajiem partneriem – arodbiedrībām un darba devēju asociācijām.

Nelegālās nodarbinātības samazināšanai stiprināta Valsts darba inspekcijas administratīvā kapacitāte. Uzsākta nodarbināto reģistra izveide.

Būtiska loma nodarbinātības aspektā ir **izglītības sistēmai, akcentējot mūžizglītības nepieciešamību**. Ieguldījumi cilvēku kapitālā ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku. Šiem ieguldījumiem jānodrošina būtiski uzlabojumi izglītības sistēmas spējā pielāgoties darba tirgus mainīgajām prasībām, jāuzlabo visu līmeņu izglītības pieejamība, jāpalielina reģionālo pašvaldību un darba devēju līdzdalība un atbildība profesionālās izglītības pieejamības nodrošināšanā, jārada efektīva mūžizglītības sistēma.

Lisabonas stratēģija paredz, ka 2010. gadā vismaz 85% jauniešu vecumā no 20-24 gadu vecumam būs ieguvuši pilnu vidējo izglītību. Šajā jomā situācija Latvijā ir labāka nekā vidēji ES. Paredzams, ka izvirzītais mērķis 2010. gadam tiks sasniegts.

Izglītības sistēmas pilnveidei pēdējos gados veikts ievērojams darbs, šim nolūkam tiek izmantoti arī ES struktūrfondu līdzekļi. Tiek modernizēts profesionālās izglītības iestāžu materiāli tehniskais nodrošinājums, izveidots pasākumu kopums audzēkņu prakses nodrošināšanai. Lai celtu inženierzinātņu, dabas zinātņu, medicīnas un citu Latvijas attīstībai nepieciešamo jomu prestižu, lielāka uzmanība tiek pievērsta informācijas kampaņas izstrādei un realizācijai, kā arī no valsts budžeta finansēto studiju vietu skaita palielināšanai šajās jomās.

Aktuāls uzdevums ir samazināt no izglītības iestādēm atskaitīto audzēkņu skaitu, kuri neturpina mācības.

Nepieciešams aktivizēt mūžizglītības sistēmas attīstību. Atbilstoši ES mērķim vismaz 12,5% iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā 2010. gadā jāpiedalās mūžizglītības pasākumos. Tikai 6,9% strādājošo vecumā no 25-64 gadiem 2006. gadā ir piedalījušies profesionālās apmācības pasākumos vai mācījās kādā izglītības iestādē.

2007. gada februārī Ministru kabinets akceptēja *Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam*. Šajā dokumentā formulēti mūžizglītības politikas pamatprincipi, mērķi, kā arī rīcības virzieni un plāns. Uzmanība pievērsta neformālās izglītības atzīšanai, kā arī mūžizglītības attīstībai reģionos. Tiek izstrādāta

mūžizglītības programma pamatnostādņu īstenošanai tuvākajos gados.

Izmaiņas darba tirgū savlaicīgai darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvarošanai izraisa nepieciešamību attīstīt **darba tirgus prognozēšanas** sistēmu. Ministru kabinets ir noteicis Ekonomikas ministriju, sākot ar 2007. gada 1. jūliju, par atbildīgo iestādi darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas koordinēšanai valstī.

Ekonomikas ministrija ir uzsākusi darbu un izveidojusi institucionālo ietvaru darba tirgus prognožu izstrādei. Ministrijā ir izveidota Darba tirgus prognozēšanas koordinēšanas nodaļa. Tās uzdevums ir koordinēt darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādi un to pielietojumu.

Savukārt tiešā darba, tas ir, darba tirgus attīstības scenāriju un vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādes veikšanai ar Ministra kabineta akceptu tika paplašinātas valsts aģentūras „Latvijas Statistikas institūts” funkcijas (kopš 2007. gada 1. jūlija aģentūras nosaukums bija „Latvijas Statistikas un darba tirgus prognozēšanas institūts”).

Lai nodrošinātu valsts budžeta izdevumu ekonomiskāku izlietojumu un optimizētu valsts pārvaldes funkciju veikšanu, Ekonomikas ministrija iniciēja valsts aģentūras „Latvijas Statistikas un darba tirgus prognozēšanas institūts” reorganizāciju. Ministru kabinets akceptēja aģentūras pievienošanu Centrālajai statistikas pārvaldei ar 2007. gada 1. novembri, tai pārņemot aģentūras funkcijas.

Plānots izveidot Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvo padomi, kurā tiks iekļauti ieinteresēto institūciju un sociālo partneru pārstāvji. Tās uzdevums būs nodrošināt starpinstitucionālo sadarbību. Tajā tiks diskutētas sagatavotās prognozes un meklēti risinājumi tālākai rīcībai.

Lai izstrādātu darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, ir nepieciešams izveidot atbilstošu modelēšanas instrumentāriju. Ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu Labklājības ministrija pasūtīja pētījumu „Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze”. Pētījuma rezultāti ietver darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādei nepieciešamo modelēšanas instrumentāriju. Ministru kabinets uzdeva Ekonomikas ministrijai uzsākt darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas funkcijas izpildi, pārņemot minētā pētījuma rezultātus. Ministrija pēc instrumentārija saņemšanas jūnija beigās ir izvērtējusi tā izmantojamību un veikusi aprobāciju. Pēc nepieciešamo pilnveidojumu veikšanas instrumentārijā tiek gatavotas sākotnējās darba tirgus vidēja termiņa prognozes līdz 2013. gadam.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam

Ministru kabinets 2005. gada 19. oktobrī apstiprināja *Latvijas nacionālo Lisabonas programmu 2005.-2008. gadam* (tālāk tekstā – Programma), kuras mērķis ir veicināt valsts izaugsmi un nodarbinātību. Programma ir politikas plānošanas dokuments, kas parāda, kā Latvija 2005.-2008. gadā, balstoties uz Eiropadomes 2005. gada jūlijā apstiprinātajām Integrētajām pamatnostādnēm, sasniegs Lisabonas stratēģijas mērķus¹.

Programma ir balstīta uz Latvijā pieņemtajiem politikas plānošanas dokumentiem un atspoguļo Latvijas būtiskākās problēmas Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai, norāda galvenos rīcības virzienus un pasākumus problēmu risināšanai, kā arī mērķu sasniegšanas rezultātīvos rādītājus.

Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam nosaka, ka 2008. gadā Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju ir jāsasniedz 51% apmērā un 2010. gadā – 54% apmērā no ES vidējā līmeņa. Mērķa sasniegšanai 2005.-2008. gadā jānodrošina ikgadējais IKP pieaugums 6-8% apmērā.

Programmas izpildes² gaita liecina, ka tajā izvirzītie galvenie mērķi ir sasniegtami. Pēdējos gados Latvijā ir novērojama ļoti strauja izaugsme. Kopš 2004. gada IKP vidēji ik gadu ir palielinājis par 10,4%. Arī 2007. gadā turpinās strauja ekonomiskā izaugsme. IKP 2007. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2006. gada attiecīgo periodu, pieauga par 11%. Šis straujais IKP pieaugums neapšaubāmi mazina Latvijas atpalicību no vecajām Eiropas Savienības valstīm.

Arī nodarbinātību raksturojošie rādītāji Latvijā strauji uzlabojas. Nodarbinātības līmenis 2006. gadā sasniedza 66,3%, tas ir, palielinājās par 3 procentpunktiem, salīdzinot ar 2005. gadu. Tas nozīmē, ka Latvija tuvojas Programmā nospraustajam

mērķim 2010. gadā nodrošināt nodarbinātības līmeni 67% apmērā.

Neskatoties uz šiem panākumiem, Latvija skaidri apzinās esošās problēmas, veidojot attiecīgu politiku to risināšanai. Latvija atbalsta Eiropadomes 2006. gada un 2007. gada Pavasara sanāksmēs pieņemtos lēmumus un tajās izteiktās rekomendācijas valstij. Tiek īstenoti pasākumi šo lēmumu izpildei.

Programmā ir minēti pieci galvenie ekonomiskās politikas pamatvirzieni Lisabonas mērķu sasniegšanai Latvijā, un tie ir:

- makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšana;
- zināšanu un inovāciju stimulēšana;
- investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošana;
- nodarbinātības veicināšana;
- izglītības un prasmju uzlabošana.

Katrā no šiem ekonomiskās politikas pamatvirzieniem ir definēti galvenie uzdevumi (prioritātes) un noteikti konkrēti pasākumi ar izpildes termiņiem un, ja valdība lēmusi, arī finansējums. Programma ņem vērā ES nostādni par nepieciešamību atdalīt ekonomisko augsmi no resursu izmantošanas, lai tautsaimnieciskie un sociālie panākumi netiktu gūti uz dabas resursu pārmērīgas izmantošanas un vides kvalitātes pasliktināšanās rēķina.

Latvijas mērķis ir uzturēt stabilu **makroekonomisko vidi**, kas ir nepieciešams nosacījums izaugsmes un darbavietu nodrošināšanai. Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi galvenie uzdevumi makroekonomiskās stabilitātes uzturēšanai:

- konsekventi ievērot Māstrihtas fiskālo kritēriju izpildi Latvijā un nodrošināt pakāpenisku valdības budžeta deficīta samazināšanos;
- ieviest vidēja termiņa (3-5 gadi) budžeta plānošanu un stratēģisko plānošanu ministrijās un atbilstoši tai budžeta veidošanu balstīt uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu;
- veicināt saskaņotu darba samaksas un darba ražīguma pieaugumu, lai neradītu papildu ekonomikas nestabilitāti, vienlaikus ņemot vērā inflācijas sekas;
- nodrošināt sekmīgu Latvijas pievienošanos eirozonai.

Viens no galvenajiem ekonomikas attīstības riskiem Latvijā ir augstā inflācija un lielais tekošā konta deficīts, kura pamatā ir augstais iekšzemes pieprasījums.

¹ 2000. gada martā Lisabonā Eiropadome apstiprināja ES stratēģiskās attīstības dokumentu (Lisabonas stratēģiju), kurā kā galvenais mērķis tika noteikts desmit gadu laikā izveidot ES par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām un lielāku sociālo kohēziju. 2005. gada martā Eiropadome apstiprināja atjaunoto Lisabonas stratēģiju, paredzot nepieciešamību koncentrēt tās politiku uz izaugsmi un nodarbinātību. Tika nolemts, ka katrai dalībvalstij ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas 2005.-2008. gadam. Savukārt 2005. gada jūlijā Eiropadome apstiprināja Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai, kurās apvienotas Vispārējās ekonomikas politikas un Nodarbinātības vadlīnijas, un tās ir pamats nacionālo reformu programmu izstrādei.

² Ministru kabinets 2007. gada 9. oktobrī atbalstīja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Ziņojumu par progresu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam īstenošanā*, kurā ir izvērtēts progress Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanā.

Valdība ir izstrādājusi un sākusi realizēt *Inflācijas samazināšanas plānu*, kas ir vērsts uz iekšējā pieprasījuma ierobežošanu.

2006. gadā turpinājās jau iepriekšējos gados sekmīgi realizētā fiskālā konsolidācija, kas nodrošināja to, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2006. gadā bija 0,3% no IKP. *Inflācijas samazināšanas plāns* paredz, ka 2007. gadā un 2008. gadā ir jāsasniedz bezdeficīta budžets, bet 2009. gadā un 2010. gadā ir plānots veidot budžetu ar pārpalikumu. Tomēr līdz ar likumu „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam”” Saeima ir apstiprinājusi 2007. gadam valsts budžetu ar 0,4% pārpalikumu, un valdība plāno 2008., 2009. un 2010. gadā sasniegt vēl lielāku budžeta pārpalikumu nekā 2007. gadā (skatīt 4.1.1. nodaļu).

Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu par maksimāli pieļaujamo valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu 2008.-2010. gadam. Ir paredzēts arī palielināt sabiedriskā sektora efektivitāti, nepalielinot strādājošo skaitu tajā. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu attīstību un efektīvu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, ministrijas ievieš stratēģisko plānošanu, kā rezultātā budžeta veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā, un paredzams, ka tā līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā valdības kopējā parāda apjoma kritērija.

Latvijas valsts finanšu ilgtspējas novērtējums ir pozitīvs, un, atbilstoši ECOFIN novērtējumam, Latvija ierindota starp valstīm ar zemu valsts finanšu ilgtspējas risku.

Tiek īstenots *Latvijas Nacionālais eiro ieviešanas plāns*, kas paredz veikt virkni pasākumu saistībā ar normatīvo aktu pielāgošanu naudas un maksājumu sistēmu, finanšu sistēmas, valsts parāda vadības, budžeta uzskaites un statistikas, uzņēmējdarbības vides un patērētāju aizsardzības, nodokļu un sociālā nodrošinājuma normatīvās bāzes pielāgošanai un tehniskās darbības nodrošināšanai, kā arī sabiedrības informēšanai. Ministru kabinets 2007. gada 25. septembra sēdē apstiprināja atbilstoši pašreizējai situācijai valstī aktualizēto Latvijas nacionālo eiro ieviešanas plānu un tā pielikumu Nr. 1 „Pasākumu plāns vienotās Eiropas valūtas ieviešanai Latvijā”.

Ekonomika, kas balstās uz **zināšanām un inovācijām**, ir pamats Latvijas tautsaimniecības attīstībai un konkurētspējai. Programmas galvenie uzdevumi 2005.-2008. gadā ir šādi:

- paaugstināt valsts un sekmēt privātā sektora ieguldījumus zinātniskajā darbībā un attīstībā;
- nodrošināt zinātnes intelektuālā potenciāla atjaunošanos, pilnveidojot doktorantūras grantu sistēmu un modernizējot zinātnisko infrastruktūru;
- veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi ražošanā (t.sk. biznesa inkubatori, tehnoloģiskie parki);

- paaugstināt interneta pieejamību un ieviest elektronisko parakstu, kā arī nodrošināt plašākus publiskos pakalpojumus e-vidē.

Programmā noteikts mērķis, ka kopējiem izdevumiem pētniecībai un attīstībai 2010. gadā jābūt 1,5% apjomā no IKP. Lai sasniegtu šo mērķi, saskaņā ar *Zinātniskās darbības likumu* katru gadu valsts budžetā paredzēts finansējuma pieaugums zinātniskajai darbībai ne mazāk par 0,15% no IKP jeb caurmērā ik gadu par 10-15 milj. latu, vienlaikus pilnveidojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā tiek piešķirts valsts finansējums zinātniskajai darbībai. Paredzēta būtiska zinātniskās infrastruktūras modernizācija zinātniskajos institūtos un augstskolās un valsts zinātnisko institūtu reorganizācija.

Valsts finansējums pētniecībai un attīstībai 2006. gadā bija 29,8 milj. latu un 2007. gadā – 32,4 milj. latu.

Zinātniskās darbības intelektuālā potenciāla atjaunošanai tiek īstenota nacionālā programma „*Atbalsts doktorantūras programmu īstenošanai un pēcdoktorantūras pētījumiem*”. Lai sekmētu zinātniskās darbības intelektuālā potenciāla atjaunošanu un attīstību, ir paredzēts līdz 2013. gadam sasniegt ikgadējo sagatavoto jauno doktoru skaita pieaugumu līdz 500 zinātņu doktoru gadā (2006. gadā tika aizstāvētas 106 doktora disertācijas).

Latvija atbilstoši Programmā noteiktajam uzlabo pasākumu aktivitātes, kas saistās ar tehnoloģiju pārnesi, sadarbības stiprināšanu starp izglītības, pētniecības iestādēm un rūpniecības nozarēm (skatīt 6.5. nodaļu).

Komerccabiedrībām ir iespēja iesniegt projektus Izglītības un zinātnes ministrijā atbalsta saņemšanai projektu īstenošanai *EUREKA programmas* ietvaros. Tiek īstenota *Tirgus orientēto pētījumu programma*, kuras ietvaros tiek atbalstīti tādi pētniecības projekti, kuru mērķis ir veicināt zinātnes un ražošanas integrāciju.

Tehnoloģiju un zināšanu pārneses sekmēšanai tiek atbalstīta tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu darbība Latvijas augstskolās, kā arī nodrošināta *Inovāciju rosīšanas centra* darbība.

2007. gadā ir uzsākta *Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmas* īstenošana. Tās mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, atbalstīt inovācijas centrus un biznesa inkubatoru izveidi un darbību. Programmas ietvaros ir atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projektu.

Nākamajā finanšu perspektīvas periodā 2007.-2013. gadam tiek plānots īstenot jaunas programmas, kas vērstas uz sadarbības veicināšanu starp rūpniecības un pētniecības nozarēm, tādas kā atbalsts kompetenču centriem, tehnoloģiju pārneses veicināšana, atbalsts biznesa inkubatoriem, kā arī programmu realizācijas turpināšana inovāciju atbalstam privātajā sektorā.

Valdība ir izvirzījusi vairākus uzdevumus informācijas sabiedrības (skatīt 6.6. nodaļu) straujākai attīstībai. Pirmais, kas jānodrošina, – un daudz jau ir izdarīts – ir brīva konkurence informācijas un elektronisko sakaru pakalpojumu tirgū. Ir sasniegts

progress interneta lietotāju skaita pieauguma ziņā – 2005. gadā 31% mājsaimniecību bija interneta pieeja, savukārt 2006. gadā – 42%. Platjoslas piekļuve internetam 2005. gadā bija 14% mājsaimniecību, 2006. gadā – 23%. 2006. gadā 80% uzņēmumu ir pieejams internets. Mazāks progress ir valsts pakalpojumu pieejamībai un šo pakalpojumu izmantošanai no uzņēmumu puses.

Lai attīstītu un pilnveidotu elektroniskās valsts pārvaldes infrastruktūru un pakalpojumu klāstu un kvalitāti:

- tiek veidotas integrētās valsts informācijas sistēmas, kas ietver pakalpojumu elektronizāciju un iestāžu informācijas sistēmu integrāciju. Nākotnē plānots, ka valsts un pašvaldību reģistri tiks savienoti vienotā sistēmā;
- tiek veidots vienots valsts portāls, kas būs galvenais piekļuves kanāls publiskā sektora elektroniskajiem pakalpojumiem;
- tiek turpināta ar elektronisko parakstu saistīto normatīvo aktu izvērtēšana un attiecīgo normatīvo aktu izstrāde. Kopš 2006. gada 4. oktobra jebkuram Latvijas iedzīvotājam ir nodrošināta iespēja iegādāties akreditēta sertifikācijas pakalpojumu sniedzēja valsts a/s „Latvijas Pasts” nodrošinātos droša elektroniskā paraksta radīšanas līdzekļus;
- izveidota elektronisko iepirkumu sistēma, kuru uztur *Elektronisko iepirkumu valsts aģentūra*;
- tiek veidoti jauni publiskie interneta pieejas punkti un veicināta informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšana, piemēram, digitālās bibliotēkas projekts, paplašinot digitālā satura pieejamības iespējas iedzīvotājiem.

Ik gadu arvien labāki kļūst nosacījumi **investīcijas un darbu veicinošas vides** nodrošināšanai. Reformas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai dažādās aptaujās tiek novērtētas pozitīvi. Pasaules Bankas grupas veiktajā pētījumā *Uzņēmējdarbība 2008. gadā (Doing Business in 2008: How to reform)* starp 178 valstīm Latvijas uzņēmējdarbības vide ir ierindota 22. vietā, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 2 vietām augstāk, pateicoties paveiktajam nodokļu, licencēšanas un uzņēmumu likvidācijas jomās.

Pētījumā *Uzņēmējdarbības Globālais Monitorings*, ko ik gadu veic *Rīgas ekonomikas augstskola*, noskaidrots, ka Latvijas uzņēmējdarbībā strauji pieaug jauno uzņēmēju (vecumā no 18 līdz 34 gadiem) skaits, – no 8% 2005. gadā līdz 11% 2006. gadā. Latvijā no visiem agrinās stadijas uzņēmumiem 27% pārstāv jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem.

Programmā kā prioritārie virzieni investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošanā 2005.-2008. gadā ir izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- sekmēt uzņēmējdarbības kultūru, samazināt administratīvos šķēršļus un slogu, radīt MVU atbalstošu vidi;

- pastiprināt konkurences uzraudzību un nodrošināt efektīvu konkurenci sabiedriskajos pakalpojumos;
- uzlabot un attīstīt transporta infrastruktūru, palielināt savienojumu skaitu ar citiem Eiropas infrastruktūras tīkliem;
- paātrināt administratīvi teritoriālo reformu;
- atbalstot 2006. gada Eiropadomes Pavasara Padomes lēmumus, nodrošināt efektīvu, drošu un ilgstpējīgu enerģijas piegādi.

Latvija atbalsta ES iniciatīvas „*labāks regulējums*” (angļu valodā – *better regulation*) īstenošanas instrumentu ieviešanu gan Eiropas Kopienas līmenī, gan ES dalībvalstu nacionālajā līmenī.

Latvijā administratīvā sloga ietekmes novērtējumam ir izveidota normatīvo aktu anotāciju sistēma *Valsts kancelejas* pārraudzībā. Iniciatīvas „*labāks regulējums*” ietvaros 2007. gadā tiek īstenoti pilotprojekti administratīvā sloga noteikšanai tādās jomās kā nodokļu likumdošana, darba likumdošana, būvniecība, darījumi ar nekustamo īpašumu, degvielas tirgus u.c.

Kopš 1999. gada tiek izstrādāts ikgadējais *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns*. Pasākumu plānā ietvertās problēmas un to risinājumi tiek identificēti, cieši sadarbojoties ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām (skatīt 6.4. nodaļu).

2007. gada plānā ir iekļauti 27 pasākumi. Svarīgākie jautājumi, kas tiek risināti šī plāna ietvaros, ir valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes izvērtējums, darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas uzlabošana, darba vides prasību novērtēšanas kārtības vienkāršošana, efektīvāka darba strīdu risināšana, nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas efektivizēšana un reģistrācijas procedūru vienkāršošana, Valsts zemes dienesta infrastruktūras attīstīšana, plānošanas un būvniecības informācijas sistēmas izveide, būvju kadastrālās uzmērīšanas procesa attīstība, informācijas aprites uzlabošana u.c.

Jaunā *Maksātnespējas likuma* spēkā stāšanās plānota 2008. gada 1. janvārī, un tas nodrošinās tiesiskos nosacījumus parādnieku un kreditoru interešu sabalansēšanai, mainot maksātnespējas situācijās piemērojamo procedūras, principus un mērķus, paredzot labvēlīgākus tiesiskos nosacījumus parādnieku maksātnespējas atjaunošanai un saimnieciskās darbības turpināšanai.

Konkurences aizsardzības jomā (skatīt 6.8. nodaļu) līdz šim prioritāte ir bijusi vērsšanās pret smagākajiem *Konkurences likuma* pārkāpumiem – aizliegto vienošanos slēgšanu un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Likuma pārkāpuma nozīmības ziņā šī prioritāte joprojām saglabājas, tomēr aizvien aktuālāks kļūst uzņēmumu apvienošanās ietekmes uz konkurenci novērtējums, jo straujās ekonomiskās izaugsmes apstākļos vērojama intensīva uzņēmumu apvienošanās konkurētspējas nodrošināšanai kā iekšzemes tirgū, tā arī ārpus tā. Izstrādātas izmaiņas *Konkurences likumā*, kas ievieš būtiskas ietekmes ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu.

Lai uzlabotu MVU piekļuvi finansējumam (skatīt 6.7. nodaļu), vairāk uzmanības tiek pievērsts finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās. Tiek plānots finanšu atbalsts uzņēmējdarbībai un inovācijām no struktūrfondiem 480 milj. eiro apmērā 2007.-2013. gada finanšu perspektīvas periodā.

Latvija atbalsta 2006. gada Pavasara Eiropadomes sanāksmes lēmumu attiecībā uz **enerģētikas politiku**. Ir svarīgi uzlabot enerģijas piegādes drošību un dažādot enerģijas avotus, tādējādi mazinot ES dalībvalstu atkarību no viena enerģijas piegādātāja. Latvija pilnībā atbalsta ideju izstrādāt kopīgu ES enerģētikas politiku un izmantot saskaņotu pieeju attiecībām ar trešajām valstīm un krīzes menedžmenta sistēmas izveidi. Latvija ir īpaši ieinteresēta ES vienotajā enerģijas tirgū integrēt Baltijas valstu tirgu, kas pašlaik ir no tā izolēts. Pastāv sadarbības projekti starp kaimiņvalstīm, kas tiek izstrādāti vai kuru īstenošana notiek, lai mazinātu enerģētisko izolāciju no pārējām ES dalībvalstīm.

Valdība ir akceptējusi *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*, kuras paredz vairākus stratēģiskus pasākumus, lai mazinātu valsts enerģētisko atkarību, tai skaitā jaunas elektrostacijas būvniecību Latvijā un atjaunojamo energoresursu, īpaši biomasas izmantošanas palielināšanu enerģijas ražošanā (skatīt 6.3.2. nodaļu).

Par drošu dabas gāzes piegādi perspektīvā ļauj spriest tas, ka Latvijai ir potenciāls pazemes gāzes glabāšanai līdz 70 miljardu m³ apjomā, kas varētu būt izpētīts un izmantots gāzes uzglabāšanai nākotnē.

No 2007. gada 1. jūlija Latvijas elektroenerģijas tirgus ir atvērts visiem patērētājiem. Savukārt ir plānots iekšējo gāzes tirgu atvērt līdz 2010. gadam. Tādā veidā tiks radītas iespējas konkurencei enerģijas tirgū.

Nemot vērā ES realizēto politiku klimata pārmaiņu samazināšanas jomā, kā arī Latvijai aktuālo energoapgādes drošības jautājumu, ilgtspējīga energoresursu izmantošana ir viena no valsts prioritātēm. Tāpēc valdība atbalsta energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, koģenerācijas un atjaunojamo energoresursu izmantošanu, kā arī veicina vides tehnoloģiju attīstību. Latvija atbalsta 2007. gada Eiropadomes sanāksmes lēmumu attiecībā uz ES kopēja atjaunojamo energoresursu mērķa noteikšanu 20% apmērā no ES kopējā energoresursu patēriņa līdz 2020. gadam ar nosacījumu, ka ES dalībvalstīs tiek pilnībā iesaistītas šī mērķa sadalē pa dalībvalstīm. Tomēr Latvija saskata daudzus riskus no ekonomiskā, tehniskā, vides aizsardzības un resursu ilgtspējīgas attīstības aspekta.

Ir jāatzīmē, ka, ņemot vērā Eiropas Komisijas 2007. gada 13. jūlijā pieņemto Lēmumu Nr. K(2007)3409 attiecībā uz grozījumiem Latvijas siltumnīcefekta gāzu emisiju kvotu sadales plānā, kopējais samazinājums no Latvijai nepieciešamā un plānotā emisijas kvotu apjoma sasniedz 55%. Latvijas

valstij ir radušās pamatotas bažas par Latvijas tautsaimniecības attīstību un cenu pieaugumu saistībā ar nepieciešamā kvotu daudzuma pirkšanu, un šobrīd Latvija plāno celt prasību Eiropas Kopienas Pirmās instances tiesā pret Eiropas Komisiju par minētā lēmuma atcelšanu.

Lai arī ekonomiskās izaugsmes iespaidā **nodarbinātība** Latvijā pēdējos gados ir pieaugusi, tomēr darba tirgū ir izteiktas nodarbinātības un bezdarba reģionālās atšķirības, strādājošo kvalifikācijas neatbilstība darba tirgus prasībām, relatīvi augsts nedeklarētās nodarbinātības līmenis, paaugstināts bezdarba līmenis jauniešiem, personām pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, invalīdiem, iedzīvotājiem ar vājām latviešu valodas zināšanām u.c. sociālās atstumtības riska grupām.

Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi nodarbinātības veicināšanas galvenie uzdevumi:

- veicināt iekļaujošu darba tirgu;
- veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos;
- samazināt nedeklarēto nodarbinātību.

Dzīves cikla pieeja nodarbinātībai, aktīvo nodarbinātības pasākumu uzlabošana un dažādošana līdz ar darba tirgus institūciju, nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību ir pamatelementi, kas veido Programmas nodarbinātības politikas pasākumu kopumu. Latvijas mērķis ir 2008. gadā sasniegt nodarbinātības līmeni 65% apmērā, tai skaitā sieviešu – 61%, vecākiem cilvēkiem – 48% un 2010. gadā – atbilstoši 67%, 62% un 50% apmērā.

Kā jau minēts, pēdējo gadu laikā, pateicoties straujai ekonomikas attīstībai, aktīvo darba tirgus pasākumu pilnveidošanai un dažādošanai u.c. faktoriem, darba tirgus rādītāji Latvijā ievērojami uzlabojās. Jau 2006. gadā tika sasniegti visi Programmā plānotie svarīgākie nodarbinātības politikas mērķi 2008. gadam un daļēji 2010. gadam (nodarbinātības līmenis sievietēm un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā). Tomēr nodarbinātības līmenis, iedzīvotāju līdzdalības līmenis un citi darba tirgus rādītāji joprojām vēl atpaliek no vairākās ES dalībvalstīs sasniegtā līmeņa. Vienlaicīgi sakarā ar darbaspēka emigrāciju atsevišķās tautsaimniecības nozares sāk izjust darba roku trūkumu.

Lai pilnīgāk nodarbinātu esošos darbaspēka resursus, tiek paplašināti aktīvie nodarbinātības pasākumi. Kopumā valsts finansētos aktīvajos nodarbinātības pasākumos iesaistīto bezdarbnieku skaits pastāvīgi pieaug (2003. gadā – 54,6 tūkst., 2006. gadā – 166,4 tūkst.) galvenokārt uz pasākumu konkurētspējas paaugstināšanas rēķina.

2006. gadā ir paplašināti un uzsākti vairāki jauni pasākumi, kas saistīti ar jauniešu, pirmspensijas vecuma cilvēku un sieviešu pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, kā arī invalīdu un citu sociālās atstumtības riska grupu iedzīvotāju iekļaušanu darba tirgū.

Lai uzlabotu iedzīvotāju konkurētspēju darba tirgū, NVA papildus organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem no 2008. gada plāno piedāvāt apmācības ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem. Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumam savu darbinieku apmācībai varēs pieteikties uzņēmēji un nozaru asociācijas. Tāpat personām, kuras vēlas uzsākt mazo biznesu, būs pieejamas nepieciešamās apmācības, kā arī dotācijas un aizdevumi pirmajiem uzņēmējdarbības pasākumiem.

Atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās tiek sniegts gan nacionālā finansējuma ietvaros (*Reģionālais fonds*), gan izmantojot ES līdzekļus, veicinot šajās teritorijās saimniecisko darbību, radot jaunas un saglabājot esošās darba vietas.

Pieaugošā uzņēmēju aktivitāte un sasniegtie rezultātīvie rādītāji norāda uz uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu īpaši atbalstāmajās teritorijās. Tādēļ plānošanas periodam no 2007.-2013. gadam Eiropas Savienības struktūrfondu ietvaros tiek izstrādāta jauna atbalsta programma uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās.

Latvijā ir relatīvi augsts nedeklarētās nodarbinātības līmenis. Nelegālās nodarbinātības samazināšanai Ministru kabinets ir apstiprinājis *Pasākumu plānu 2005.-2009. gadam*. Darbs tiek veikts trīs galvenajos virzienos – *Valsts darba inspekcijas* administratīvās kapacitātes paaugstināšanai un kontroles pilnveidošanai, kontrolējošo institūciju sadarbības pilnveidošanai, sabiedrības informēšanas un tiesiskās kultūras veicināšanas pasākumu veikšanai.

Viens no efektīvākajiem līdzekļiem, lai stimulētu iedzīvotājus darboties formālā ekonomikā, ir paaugstināt neto algas personām ar zemiem ienākumiem. Tāpēc gan 2006. gadā, gan 2007. gadā valdība palielināja minimālo mēneša darba algu un ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošām personām. Ar 2008. gada 1. janvāri ir palielināta minimālā darba alga līdz 160 latiem.

Ieguldījumi cilvēkkapitālā – **izglītības un prasmju uzlabošanā** – ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku.

Programma 2005.-2008. gadam izglītības un prasmju uzlabošanā paredz šādus galvenos uzdevumus:

- nostiprināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām;
- paaugstināt izmaksu efektivitāti visās izglītības pakāpēs un veidos;
- uzlabot visu līmeņu izglītības pieejamību un samazināt to audzēkņu skaitu, kas nepabeidz mācības vai neiegūst profesionālo kvalifikāciju;
- paaugstināt mūžizglītības pieejamību un iedzīvotāju motivāciju šajā jomā;

- paaugstināt tehnoloģisko prasmju un dabaszinātņu zināšanu līmeni kopumā, pilnveidot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošināt profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā.

Lai nodrošinātu izglītības un prasmju uzlabošanu, tiek nostiprināta sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām, paaugstināta izmaksu efektivitāte visās izglītības pakāpēs un veidos, uzlabota visu līmeņu izglītības pieejamība, paaugstināts tehnoloģisko prasmju un dabaszinātņu zināšanu līmenis kopumā, pilnveidota mūžizglītības sistēma.

Programmā ir izvirzīts mērķis palielināt jauniešu izglītības līmeni, kas kvantitatīvi noteikts 2010. gadam: jauniešu skaita īpatsvars (20-24 gadu vecumā), kuriem ir vismaz vidējā izglītība, – 85%. Šis rādītājs atbilst ES noteiktam mērķa rādītājam 2010. gadam. Latvija jau pašreiz pārsniedz analoģo ES vidējo rādītāju par jauniešu īpatsvaru (20-24 gadu vecumā), kuriem ir vismaz vidējā izglītība. 2006. gadā to īpatsvars sasniedza 81% salīdzinājumā ar 77,7% ES 25 dalībvalstīs.

Tiek realizēti vairāki pasākumi, lai visi obligātās izglītības vecuma bērni būtu iekļauti izglītības sistēmā (pašreiz vidēji 95%). 2006./2007. mācību gadā ir īstenotas speciālas izlīdzinošās izglītības programmas, kas deva iespēju skolēniem, kuri pabeidza 9. klasi ar liecību, gada laikā iegūt apliecību par pamatzglītību. Samazinās to skolēnu skaits, kuri beidz 9. klasi ar liecību, t.i., neiegūst pamatzglītību.

Gan 2005./2006. akadēmiskajā gadā, gan 2006./2007. akadēmiskajā gadā ir palielināts valsts budžeta finansēto vietu skaits atbilstoši darba tirgus vajadzībām tādās izglītības tematiskajās grupās kā inženierzinātnes un tehnoloģija, dabas zinātnes un matemātika, veselība, veselības un sociālā aprūpe.

Tiek veidota mūžizglītības sistēma, kas nodrošinātu iedzīvotājiem iespēju pielāgoties mainīgā darba tirgus apstākļiem. 2007. gada 13. februārī Ministru kabineta sēdē tika apstiprinātas *Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam*. Mūžizglītības stratēģijas ieviešana tiek īstenota, piedāvājot visiem Latvijas iedzīvotājiem, kas vēlas vai kam ir obligāti noteikta izglītības iegūšana, izglītību, kura nodrošina iekļaušanos darba tirgū, aktīvu līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā un personības izaugsmi. Ir izstrādāts *Rīcības programmas Mūžizglītības politikas pamatnostādņu 2007.-2013. gadam ieviešanai 2007.-2010. gadam projekts*, kas atspoguļo pasākumu kopumu, to izpildes laika plānojumu un esošās un nepieciešamās izmaksas to īstenošanai.

Eiropas Savienības **struktūrfondu izmantošana** sekmē Lisabonas stratēģijā nosprausto mērķu sasniegšanu Latvijā. Aptuveni 60% no struktūrfondu 2004.-2006. gada plānošanas perioda finanšu resursiem ir novirzīti Lisabonas stratēģijas prioritāšu īstenošanai.

Līdzīgi 2007.-2013. gada struktūrfondu un Kohēzijas fonda plānošanas periodā Lisabonas stratēģijas prioritāšu īstenošanai ir plānots novirzīt aptuveni 61% no kopējā piešķirtā finansējuma.

Arī nākamā septiņu gadu darbam Latvijas prioritātes ir skaidras – konkurētspējas celšana un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstība. Valdība laika periodā no 2007.-2013. gadam ir identificējusi tādas galvenās prioritātes turpmākai valsts attīstībai kā izglītots un radošs cilvēks, uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība, zinātnes un pētniecības attīstība (*Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013. gadam*).

Lai nodrošinātu **Lisabonas stratēģijas realizācijas koordināciju un uzraudzību**, valdība ir izstrādājusi mehānismu izpildes monitoringam Latvijā un izveidojusi:

- *Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomi*, lai nodrošinātu Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu izpildi Latvijā. To vada Ministru kabineta apstiprināts Lisabonas stratēģijas ieviešanas un uzraudzības koordinators – ekonomikas ministrs. Padomes sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistītie ministri, Saeimas, pašvaldību, sociālo partneru pārstāvji. Padomes uzdevumi ir koordinēt *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas* izstrādi un iesaistīt programmas izstrādē valsts institūcijas, Saeimu, pašvaldības un sociālos partnerus, kā arī uzraudzīt programmas izpildes gaitu un informēt sabiedrību par tās noteikto uzdevumu izpildi. Jāatzīmē, ka *Lisabonas stratēģijas uzraudzības padome* tika paplašināta 2007. gadā, iekļaujot tajā Īpašu uzdevumu ministru Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās un Saeimas Eiropas lietu komisijas pārstāvi;
- *Lisabonas stratēģijas konsultatīvo darba grupu*, lai nodrošinātu *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas* izstrādi un ieviešanu starpinstitūciju līmenī. To vada Ekonomikas ministrijas valsts sekretārs. Darba grupas sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistīto ministriju augstākās ierēdniecības pārstāvji.

Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomes un *Lisabonas stratēģijas konsultatīvās darba grupas* sanāksmes notiek vismaz reizi ceturksnī.

Ar Lisabonas stratēģiju saistītie jautājumi ir apspriesti Saeimas komisijās, Tautsaimniecības padomē, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības sadarbības padomē, Latvijas Brīvo

arodbiedrību savienībā, semināros, konferencēs, u.c. ES Informācijas aģentūra organizē regulāras diskusijas par Lisabonas stratēģijas jautājumiem.

Jāatzīmē, ka Eiropas Komisijas novērtējums par nacionālās Lisabonas programmas īstenošanu Latvijā, kā arī rekomendācijas un ieteikumi Latvijai tika izskatīti gan Konsultatīvās darba grupas, gan Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomes sanāksmēs. Sanāksmju laikā tika diskutēti priekšlikumi Eiropas Komisijas rekomendāciju un ieteikumu izpildei.

2007. gada vasarā Ekonomikas ministrija pasūtīja pētījumu „*Latvijas nacionālās Lisabonas programmas īstenošanas progressa izvērtēšana*”, lai izvērtētu šīs programmas 2005.-2008. gadam īstenošanas gaitu, pasākumu ietekmi uz Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu Latvijā un izstrādātu rekomendācijas jauniem pasākumiem un turpmākai politikai. Šī pētījuma ietvaros tika organizētas apaļā galda diskusijas, pieaicinot ekspertus u.c.

Lai sasniegtu *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam* mērķus, svarīgs ir sociālais dialogs. Tāpēc Programma paredz vairākus pasākumus tā uzlabošanai kā valsts, tā reģionālā līmenī. ESF līdzfinansētās nacionālās programmas „*Atbalsts kapacitātes stiprināšanai par darba tirgus un dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu atbildīgajās institūcijās, informācijas izplatīšanai un izpratnes paaugstināšanai*” ietvaros tiks stiprinātas nodarbinātības partnerībā iesaistītās institūcijas, tai skaitā Latvijas Darba devēju konfederācija un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība. Programmas ietvaros tiek stiprināta arī Latvijas pašvaldību un Latvijas Pašvaldību savienības kapacitāte, lai nodrošinātu nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību pašvaldību līmenī.

2007. gada 12. decembrī Eiropas Komisija publicēja ikgadējo *Progressa ziņojumu*, kurā tika novērtēts progress Lisabonas stratēģijas īstenošanā ES un ES dalībvalstīs. Šajā ikgadējā progressa ziņojumā Eiropas Komisija nāca klajā ar rekomendācijām katrai ES dalībvalstij. Eiropas Komisijas vērtējuma kopsavilkums par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai ir atspoguļotas 6.1. ielikumā.

Konsekventi īstenota ekonomiskā politika, kas vērsta uz jaunas, uz zināšanām balstītas ekonomikas izveidošanu un nodarbinātības veicināšanu, dod Latvijai iespēju sasniegt Lisabonas stratēģijā izvirzītos mērķus.

6.1. ielikums

Eiropas Komisijas vērtējums par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai

Eiropas Komisija uzskata, ka galvenie Latvijas ekonomiskās politikas izaicinājumi ir šādi:

- nepieciešams pievērst lielāku uzmanību konkrēto pasākumu izstrādei, lai nodrošinātu makroekonomisko stabilitāti un samazinātu ekonomikas pārkaršanas riskus;
- noteikt prioritātes pētniecības un attīstības (R&D) stratēģijā, kā arī palielināt privāta sektora līdzdalību;
- palielināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot darbaspēka prasmes.

Eiropas Komisijas rekomendācijas Latvijai ir šādas:

- nodrošināt ierobežotāku fiskālo politiku, rūpīgāk izvēloties izdevumu prioritātes un nodrošinot algu attīstību, kas ir līdzvērtīga produktivitātes pieaugumam, samazinot ekonomikas pārkaršanas riskus un makroekonomikas nestabilitātes draudus;
- panākt lielāku progresu attiecībā uz pētniecības un inovāciju politiku, lai sasniegtu noteiktos ambiciozos mērķus. Tas īpaši attiecas uz sadarbības veicināšanu starp pētniecības, izglītības iestādēm un uzņēmējiem;
- attiecībā uz elastdrošības pieeju palielināt darbaspēka piedāvājumu un produktivitāti, uzlabojot mobilitāti reģionos, kā arī nodrošināt izglītības un apmācības sistēmas atbilstību darba tirgus prasībām, ieviešot mūžizglītības sistēmu un aktīvā darba tirgus politiku.

Papildus Latvijai ir jāpievērš lielāka uzmanība attiecībā uz uzlabojumu veikšanu regulējošajā vidē, it īpaši nosakot skaidru labāka regulējuma politiku, bērna aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanu.

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir pieejams ES strukturālo fondu finansiālais atbalsts, kas ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instruments.

Mērķus, kā Latvija paredzējusi izlietot struktūrfondu atbalstu, nosaka Attīstības plāns jeb Vienotais programmdokuments (*Single Programming Document, VPD*). Vienotais programmdokuments struktūrfondu Mērķa 1 programmai 2004.-2006. Latvijai tika apstiprināts ar Eiropas Komisijas 2004. gada 17. jūnija lēmumu C(2004) 2121.

Kopējie struktūrfondu ietvaros pieejamie līdzekļi, uz ko varēja pretendēt finansējuma saņēmēji, veidojās no ES struktūrfondu finansējuma un nacionālā finansējuma (Latvijas Republikas valsts un pašvaldību budžeta līdzfinansējuma) – attiecīgi 75% ES struktūrfondu finansējuma un 25% – LR valsts un pašvaldību budžeta līdzekļu. Lai pretendētu uz struktūrfondu atbalstu, finansējuma saņēmējam jānodrošina arī savs līdzfinansējums.

No 2004.-2006. gadam Latvijai struktūrfondu programmu ietvaros kopējais pieejamais finansējums bija 845 milj. EUR (ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR un Latvijas Republikas valsts budžeta finansējums – 220 milj. EUR).

ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR veidojas no tādiem fondiem kā:

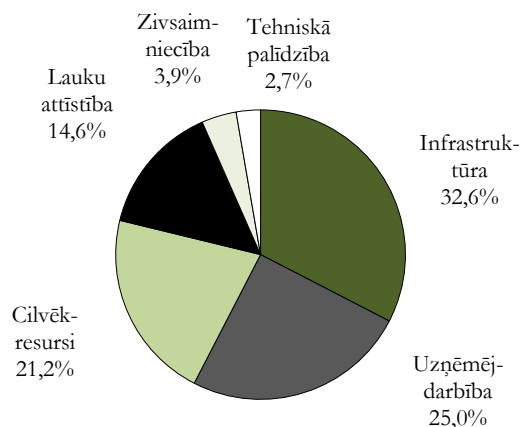
- Eiropas Reģionālās attīstības fonds (369 milj. EUR);
- Eiropas Sociālais fonds (139 milj. EUR);
- Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Vadības nodaļa (93 milj. EUR);
- Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments (24 milj. EUR).

Struktūrfondu atbalsta sadalījums pa nozarēm rāda, ka lielākā finansējuma daļa (32,6%) ir paredzēta infrastruktūras projektiem un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas projektiem (25%) (skatīt 6.1. attēlu).

Saskaņā ar Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās informatīvo ziņojumu¹ par Vienotā programmdokumenta aktivitāšu ieviešanas gaitu un finansējuma izlietojumu, Eiropas Savienības finanšu resursu apguve Latvijā notiek sekmīgi.

6.1. attēls

Struktūrfondu atbalsta sadalījums pa nozarēm 2004.-2006. gadam

Līdz 2006. gada 31. decembrim lielākajā daļā atbalsta programmu bija jāpabeidz ES Struktūrfondu

¹ Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās 2007. gada 13. novembra informatīvais ziņojums „Par Eiropas Savienības finanšu resursu (Struktūrfondu un Kohēzijas fonda) apguvi”

līdzekļu apguve – jāpabeidz noslēgt līgumus ar finansējuma gala saņēmējiem, lai nodrošinātu projektu īstenošanu un finansējuma izmaksu līdz 2008. gada beigām. Jau līdz 2007. gada 31. martam Struktūrfondu vadības komitejās saskaņoti projekti par visu pieejamo SF finansējumu 100% apmērā. Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) ietvaros projekti apstiprināti par 101,2%, Eiropas Sociālā fonda (ESF) ietvaros – par 98,4%, Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda virzības daļas (ELVGF) ietvaros – par 100,5% un Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta (ZVFI) ietvaros – par 99,55% no pieejamā finansējuma. Lai nodrošinātu pēc iespējas veiksmīgāku un pilnīgāku līdzekļu izlietojumu, katra atbildīgā ministrija savā kompetencē esošo aktivitāšu ieviešanai atbilstoši Ministru kabineta rīkojumiem paredz uzņemties virsrašanās (valsts budžeta līdzekļi, kas nepārsniedz 10% no kopējā pieejamā finansējuma apjoma). Līdz ar to ERAF un ELVGF ietvaros ir apstiprināti projekti jau minēto virsrašanās ietvaros.

Struktūrfondu finansējuma saņēmējiem jeb projektu īstenošanai līdz 2007. gada 3. ceturkšņa beigām izmaksāti 226,8 milj. latu jeb 51,6% no kopējā pieejamā Struktūrfondu finansējuma, līdz ar to salīdzinājumā ar rezultātiem iepriekšējā ziņojumā šis

rādītājs ir pieaudzis par 9 procentpunktiem. Vissekmīgāk līdzekļi izmaksāti ELVGF un ZVFI līdzfinansētos projektos, kur izmaksāti attiecīgi 81,7% un 85,7% no pieejamā Struktūrfondu finansējuma. Salīdzinājumā ar rādītājiem iepriekšējā ziņojumā ELVGF ietvaros vērojams progress par 4,58 procentpunktiem, bet ZVFI ietvaros – par 15 procentpunktiem.

Būtiski pieauguši maksājumi ERAF un ESF projektos. Abos fondos pieaugums ir par 10 procentpunktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, un līdz 2007. gada 3. ceturkšņa beigām ERAF projektu īstenošanai izmaksāti 109,5 milj. latu jeb 40,8%, bet ESF projektu īstenošanai – 49,9 milj. latu jeb 55,7% no attiecīgā fonda kopējā piešķiruma.

Līdz 2007. gada 30. septembrim Struktūrfondu finansējuma atmaksai no Eiropas Komisijas pieprasīti 42,2% no kopējā valstij piešķirtā finansējuma, kas ir par 13,7 procentpunktiem vairāk nekā uz 2007. gada 31. martu. Līdz ziņojuma sagatavošanas brīdim saņemti 28,39% no kopējā fondu piešķiruma. Starpība starp Eiropas Komisijā deklarētajiem ESF līdzekļiem un Komisijas veiktajām atmaksām ir 60,49 milj. latu (skatīt 6.1. tabulu).

6.1. tabula

Struktūrfondu apguves progress uz 2007. gada 30. septembri

	SF finansējums	SF vadības komitejās saskaņotie projekti		Izmaksāts SF finansējuma saņēmējiem		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
	milj. latu	milj. latu	% no finansējuma	milj. latu	% no finansējuma	milj. latu	% no finansējuma
ERAF	268,50	271,66	101,17	109,52	40,79	59,53	22,17
ESF	89,50	88,06	98,39	49,85	55,70	4,89	5,46
ELVGF	64,55	64,84	100,45	52,72	81,68	48,65	75,37
ZVFI	17,10	17,03	99,55	14,66	85,70	11,74	68,64
Kopā	439,65	441,58	100,44	226,75	51,58	124,81	28,39

Kopumā ERAF aktivitāšu īstenošana ir vērtējama kā apmierinoša. Ir pabeigta daļa projektu, kā arī noslēgušies visi atklātie projektu iesniegumu konkursi un lielākā daļa atbalsta programmu, kas nozīmē, ka līdz 2007. gada beigām tiek pabeigta liela daļa projektu.

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošie Attīstības plāna pasākumi un prioritātes ir raksturotas 6.2. ielikumā, 6.2. un 6.3. tabulā.

6.2. ielikums

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošie Attīstības plāna pasākumi un prioritātes

Ekonomikas ministrija kā viena no nozaru ministrijām ir atbildīga par tās pārziņā esošo pasākumu un aktivitāšu vadību. Ekonomikas ministrijas pārziņā ir šādi pasākumi un aktivitātes:

1. prioritātes „Līdzsvarotas attīstības veicināšana” 1. pasākuma „Vides un tūrisma infrastruktūras uzlabošana” aktivitātes:
 - siltumapgādes sistēmu attīstība;
 - siltumapgādes sistēmas uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā;
 - tūrisma produktu radīšana un tūrisma infrastruktūras uzlabošana, kā arī kultūras mantojuma saglabāšana un tā ekonomiskā potenciāla palielināšana;
2. prioritātes „Uzņēmējdarbības un inovāciju veicināšana” pasākumi:
 - atbalsts inovāciju attīstībai;
 - uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstība;
 - mazās un vidējās uzņēmējdarbības atbalsta pasākumu stiprināšana;
 - pieeja finansējumam maziem un vidējiem uzņēmumiem;

6.2. ielikuma turpinājums

3. prioritātes „Cilvēkresursu attīstība un nodarbinātības veicināšana” 1. pasākuma „Nodarbinātības veicināšana” aktivitātes:
- nodarbināto pārkvalifikācijas paaugstināšanas veicināšana;
 - apmācību un konsultāciju nodrošināšana uzņēmējdarbības uzsākšanai.

2006. gada laikā pabeigti gandrīz visu EM kompetencē esošu atklātu konkursu un atbalsta programmu ieviešana.

2006. gada 28. februārī noslēdzās atklāta konkursa „Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrismā” administratīvā vērtēšana, un 85 no 112 saņemtajiem projektiem tika nodoti Ekonomikas ministrijai, lai veiktu to tālāku izvērtēšanu atbilstoši kvalitatīvajiem un specifiskajiem vērtēšanas kritērijiem. 2006. gada augustā ERAF Vadības komitejā tika apstiprināti 10 projektu par kopējo atbalsta summu 7,62 milj. latu. Līdz 2007. gada 31. janvārim ir noslēgti līgumi ar atbalsta saņēmējiem par projektu īstenošanu ar Struktūrfondu līdzfinansējumu. 2007. gadā turpinājās projektu ieviešana, kā arī papildu finansējuma piešķiršana no valsts budžeta virsšaistību veidā projekta aktivitāšu īstenošanai un sadārdzinājuma segšanai.

Savukārt 2006. gada martā noslēdzās atklāta projektu konkursa „Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē” projektu iesniegumu administratīvās atbilstības vērtēšana, un 64 no 87 saņemtajiem projektu iesniegumiem tika nodoti Ekonomikas ministrijas izveidotajai projektu vērtēšanas komisijai izvērtēšanai atbilstoši kvalitatīvajiem un specifiskajiem vērtēšanas kritērijiem. 2006. gada 22. novembrī ERAF Vadības komitejā tika apstiprināti 29 projekti par kopējo atbalsta summu 8,76 milj. latu. Līdz 2007. gada 31. martam ir noslēgti līgumi ar atbalsta saņēmējiem par projektu īstenošanu ar Struktūrfondu līdzfinansējumu. 2007. gadā turpinājās projektu ieviešana, kā arī papildu finansējuma piešķiršana no valsts budžeta virsšaistību veidā projekta aktivitāšu īstenošanai un sadārdzinājuma segšanai.

Nacionālās programmas „Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā” ietvaros apstiprināti 6 projekti par kopējo atbalsta summu 3,51 milj. latu.

Visi publiskā sektora projekti tiks pabeigti līdz 2008. gada 31. augustam.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās Attīstības plāna 2. un 3. prioritātes pasākumi un aktivitātes ir vērstas uz atbalsta sniegšanu nelauksaimnieciskai uzņēmējdarbībai. Līdzekļi šo prioritāšu ietvaros tika piešķirti valsts atbalsta programmu veidā atbilstoši Komercedarbības atbalsta kontroles likuma normām.

Attiecībā uz ESF Ekonomikas ministrijas pārziņā esošo aktivitāšu ieviešanas progresu 2006. gada 1. ceturksnī tika pieņemts lēmums līdzās sākotnēji plānotajai grantu shēmai aktivitātē „Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai” ieviest arī ESF nacionālo programmu, tādējādi nodrošinot vismaz daļēju Ekonomikas ministrijas pārziņā esošās aktivitātes „Nodarbināto personu kvalifikācijas un pārkvalifikācijas veicināšana” līdzekļu apguvi. 2006. gada 1. jūlijā tika apstiprināta un uzsākta nacionālās programmas ieviešana.

Papildus tam 2006. gada 1. ceturksnī tika saskaņota ESF nacionālā programma otrai, iepriekš par problemātisku uzskatītajai Ekonomikas ministrijas aktivitātei „Apmācības un konsultācijas komercedarbības un pašnodarbinātības uzsācējiem”. Programma paredz komercedarbības uzsācējiem veicināt pieejamību apmācību un konsultāciju pakalpojumiem, kā arī finanšu resursiem, kas nepieciešami veiksmīgas komercedarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai. Programmas īstenošanu veic VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (Hipotēku banka). Programmas ietvaros atbalsts tiek sniegts cilvēkiem, kas vēlas uzsākt savu komercedarbību. 2006. gada nogalē tika uzsākta apmācību kursu organizēšana par komercedarbības uzsākšanu un attīstību. Pabeidzot apmācības, jāsaņem biznesa plāns komercedarbības uzsākšanai, kuru izvērtē Hipotēku bankas eksperti. Pozitīva lēmumu gadījumā programmas dalībnieks saņem finansējumu biznesa plāna ieviešanai (mentora pakalpojumu apmaksu, granti uzņēmuma darbības uzsākšanai, aizdevums līdz 18 tūkst. latu).

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra no 2004. gada 12. augusta veikusi projektu iesniegumu pieņemšanu ES struktūrfondu līdzfinansējuma saņemšanai šādās valsts atbalsta programmās un apakšprogrammās:

1. Atbalsts komercedarbības infrastruktūras modernizācijai:

- 1.1. infrastruktūras attīstībai nepieciešamo pieslēgumu izveide un rekonstrukcija (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
- 1.2. dalītās infrastruktūras izveide (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada augustā);
- 1.3. komercedarbības pilnveidošana atbilstoši starptautisko standartu prasībām (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada maijā);
2. atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
3. atbalsts konsultācijām un komercedarbību dalībai starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās:
 - 3.1. konsultāciju pakalpojumi (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
 - 3.2. komercedarbību dalība starptautiskajās izstādēs, gadatirgos un tirdzniecības misijās (iesniegumu pieņemšana beidzās 2007. gada decembrī).

Sākot ar 2004. gada 1. novembri, LIAA pieņēma uzņēmumu projektu pieteikumus ES struktūrfondu līdzfinansējuma saņemšanai valsts atbalsta programmā (VAP) „Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai”, bet pēc 2006. gada 27. marta projekti tika pieņemti pēc jaunajiem noteikumiem, kas paredz vienkāršoto projekta iesniegšanas procedūru.

Līdz 2006. gada 31. decembrim kopumā LIAA iesniegti 1 272 projekti, no kuriem lielākā daļa – 520 projektu atbalsta saņemšanai programmas „Atbalsts konsultācijām un komercedarbību dalībai starptautiskajās izstādēs” un 401 projekts programmas „Atbalsts komercedarbības infrastruktūras modernizācijai” ietvaros.

Kopumā Ekonomikas ministrijas administrētajās atbalsta programmās privātajam sektoram līgumi noslēgti par kopējo atbalsta summu 137,1 milj. latu. Atbalsts sniegts 1 074 projektu īstenošanai. Iesniedzēju aktivitāte, kā arī finansējuma sadalījums pa reģioniem vērtējams kā līdzvērtīgs. No visiem līdzekļiem 22% tiek novirzīti projektiem, kas tiek īstenoti Rīgā, 19% – Rīgas reģionā, 16% – Kurzemes un Zemgales reģionos, 15% – Vidzemes un 12% – Latgales reģionā īstenotiem projektiem.

Pilnveidojot valsts atbalsta programmu „Atbalsts komercedarbības infrastruktūras modernizācijai”, pirms atkārtotas šīs grantu shēmas atvēršanas 2006. gada 20. martā viens no uzdevumiem bija panākt lielāku uzņēmēju aktivitāti reģionos. Izvērtējot iesniedzēju aktivitāti, var secināt, ka uzdevums ir veiksmīgi izpildīts, jo pieprasītā atbalsta apjoma sadalījums pa reģioniem būtiski neatšķiras: Lielrīga – 38%, Kurzeme – 17%, Zemgale – 17%, Vidzeme – 16% un Latgale – 12% no kopējā pieprasītā atbalsta apjoma.

6.2. tabula

**Ekonomikas ministrijas administrēto atbalsta programmu ietvaros sniegtais atbalsta
un apstiprināto projektu iesniegumu skaits sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm**

Tautsaimniecības nozare	Kopējais sniegtais atbalsts		Projektu iesniegumu skaits	
	milj. latu	%	skaits	%
Lauksaimniecība	0,3	0,2	2	0,2
Tekstilapstrāde	5,4	3,9	27	2,5
Mežizstrāde/kokapstrāde	25,0	18,2	159	14,8
Ķīmiskā rūpniecība	13,7	10,0	60	5,6
Metālapstrāde	17,7	12,9	83	7,7
Elektronisko iekārtu ražošana	4,3	3,2	34	3,2
Ieguves rūpniecība, celtniecības materiālu ražošana, būvniecības pakalpojumi	26,6	19,4	137	12,8
Pakalpojumi	11,2	8,2	232	21,6
Pārtikas rūpniecība	6,7	4,9	34	3,2
Izdevējdarbība, poligrāfija	8,0	5,9	38	3,5
Transports	3,5	2,6	27	2,5
Enerģētika	1,2	0,9	4	0,4
Tirdzniecība	2,6	1,9	112	10,4
Izejvielu pārstrāde	2,8	2,0	7	0,7
Veselības aprūpe	1,9	1,4	9	0,8
Atpūta/Tūrisma un viesnīcu pakalpojumi	5,0	3,7	79	7,4
Citas nozares	1,1	0,8	30	2,8
Kopā	137,1	100	1 074	100

6.3. tabula

**Ekonomikas ministrijas administrēto atbalsta programmu ietvaros sniegtais atbalsta
un apstiprināto projektu iesniegumu skaits sadalījumā pa atbalsta programmām**

Valsts atbalsta programma	Kopējais sniegtais atbalsts		Projektu iesniegumu skaits	
	milj. latu	%	skaits	%
VAP 2.0 „Atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai”	3,7	2,7	40	3,7
VAP 1.2 „Komercedarības pilnveidošana atbilstoši standartu prasībām”	99,8	72,8	251	23,4
VAP 1.3 „Dalītās infrastruktūras izveide”	6,4	4,6	15	1,4
VAP 1.1 „Infrastruktūras attīstībai nepieciešamo pieslēgumu izveide un rekonstrukcija”	4,6	3,4	25	2,3
VAP 3.2 „Dalība starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās”	1,2	0,9	95	8,9
VAP 3.1 „Konsultāciju pakalpojumi”	2,7	2,0	286	26,6
VAP 4.0 „Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai”	2,7	2,0	177	16,5
„Aizdevumi (t.sk. mikrokredīti) komercdarības uzsākšanai”	6,7	4,9	84	7,8
„Aizdevumu garantiju sistēmas attīstība”	9,3	6,8	101	9,4
Kopā	137,1	100	1 074	100

Lai izlīdzinātu dalībvalstu starpā pastāvošās atšķirības, pēc iestāšanās ES Latvijai ir pieejami **Kohēzijas fonda** līdzekļi, kas aizvieto pirms iestāšanās pieejamos ISPA līdzekļus. Fonda ietvaros palīdzību var saņemt tās ES dalībvalstis, kuru IKP rādītājs uz vienu iedzīvotāju ir zemāks par 90% no vidējā ES rādītāja. Kohēzijas fonda pamatmērķi ir

sniegt atbalstu vides aizsardzības pasākumiem un transporta infrastruktūras uzlabošanai.

Tāpat kā struktūrfondu, arī Kohēzijas fonda līdzekļi tiek piešķirti tikai kā līdzfinansējums pasākumiem, ko finansiāli atbalsta dalībvalsts. ES līdzfinansējums no šī fonda tika noteikts 80-85% apjomā. Turklāt, ja finansējums tiek saņemts arī no

struktūrfondi, ES ieguldījums var sasniegt pat 90% no kopējām projektu izmaksām. Projektu kopējām izmaksām ir jābūt vismaz 7 milj. latu (10 milj. EUR).

Kohēzijas fonda līdzekļu izlietojumu nosaka Ietvara dokuments (*Reference Framework Document*), kas ir saskaņots ar Eiropas Komisiju 2003. gada decembrī. Atšķirībā no Vienotā programmdokumenta, kurā ir noteiktas tikai prioritārās atbalsta jomas, Ietvara dokumentā ir noteikti konkrēti projekti, kuriem tiks piešķirts finansējums. Salīdzinājumā ar ISPA Kohēzijas fondam ir plašāks ieguldījumu loks:

- transporta sektors – autoceļi, dzelzceļi, ostas, lidostas, sabiedriskais transports;

- vides sektors – sadzīves atkritumu apsaimniekošana (reģionālie poligoni), notekūdeņu attīrīšana, dzeramā ūdens apgāde.

Kopējais Latvijai pieejamais Kohēzijas fonda finansējums laika posmā no 2000.-2006. gadam sastāda 710 milj. EUR, no tā 310 milj. EUR – pašlaik īstenojamo projektu finansējums (bijušie ISPA projekti), 230 milj. EUR – 2004. gada Kohēzijas fonda projektu pieteikumi, 170 milj. EUR – 2005. un 2006. gadā iesniedzamo Kohēzijas fonda (KF) projektu pieteikumu finansējums.

6.4. tabula

Kohēzijas fonda apguves progress uz 2007. gada 30. septembri

	KF finan- sējums	Eiropas Komisijā apstiprinātie projekti		Izmaksāts KF finansējuma saņēmējiem		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
	milj. latu	milj. latu	% no pieejamā finansējuma	milj. latu	% no apstiprinātiem projektiem	milj. latu	% no apstiprinātiem projektiem
Vides ministrija		353,2	49,7	120,0	34,0	136,8	38,7
Satiksmes ministrija		353,9	49,8	169,5	47,9	205,2	58,0
Finanšu ministrija		3,7	0,5	1,0	27,2	1,4	38,1
Kopā	710,8	710,8	100	290,4	40,9	343,4	48,3

Līdz 2007. gada 30. septembrim no Eiropas Komisijas saņemti 343 milj. EUR (48,32% no Latvijai apstiprinātā KF finansējuma 2000.-2006. gadā), savukārt izpildītājiem noslēgto līgumu ietvaros izmaksāti 290,4 milj. EUR (40,86% no finansējuma) (skatīt 6.4. tabulu).

Vides nozarē ir apstiprināti 20 Kohēzijas fonda projekti, t.sk. 17 infrastruktūras projekti un 3 tehniskās palīdzības projekti ar kopējo Kohēzijas fonda finansējumu 217,6 milj. EUR apmērā (projektu kopējais finansējums 366,2 milj. EUR).

Transporta nozarē ir apstiprināti 14 Kohēzijas fonda projekti, t.sk. 11 infrastruktūras projekti un 3 tehniskās palīdzības projekti ar kopējo Kohēzijas fonda finansējumu 312,2 milj. EUR apmērā (projektu kopējais finansējums 563,6 milj. EUR).

Kohēzijas Fonda projektu īstenošana noris stabili. Ir pabeigta daļa projektu, bet atsevišķu projektu uzsākšana ir aizkavējusies par diviem gadiem. Vairākiem KF projektiem ieviešana saskaņā ar Eiropas Komisijas lēmumiem vai finanšu memorandiem ir paredzēta līdz 2008.-2009. gadam. Galvenās problēmas vides un transporta nozares projektu ieviešanā joprojām ir būtisks cenu pieaugums būvniecības sektorā, kas ir sadārdzinājis lielāko daļu projektu, kuri plānoti un uzsākti iepriekšējos gados. Būtiskais cenu pieaugums skaidrojams gan ar degvielas cenu, gan būvmateriālu cenu straujo kāpumu, kā arī darbaspēka izmaksu pieaugumu, ko noteicis kopējais pieprasījuma pieaugums būvniecības sektorā. Būtisku pieaugumu sekmē arī konkurences trūkums būvniecības nozarē.

2007.-2013. gada plānošanas periods.¹

Finansējumu no visiem augstākminētajiem finanšu avotiem bija pieejams laika posmā no 2004.-2006. gadam. Šis daudzgadu budžeta plānošanas periods, ko dēvē arī par finanšu perspektīvu un kas vecajām ES dalībvalstīm ilga no 2000.-2006. gadam, beidzās 2006. gadā, un gan plānus par ES izdevumiem, gan likumdošanu un citus dokumentus, kas nosaka ES finanšu līdzekļu izmantošanu, vairs nevar piemērot jaunā finansējuma sadalei un apguvei pēc 2006. gada beigām. Finanšu perspektīvas periods parasti ilgst 5 līdz 7 gadus, un patlaban notiek dokumentu gatavošana, lai nodrošinātu ES fondu līdzfinansējuma izlietošanu nākamajam periodam, kas ilgs no 2007.-2013. gadam.

Lai nodrošinātu struktūrfondu un Kohēzijas fonda kvalitatīvu apguvi, ir jāsagatavo visi nepieciešamie plānošanas dokumenti un normatīvie akti, kas nodrošinātu SF un KF apguves uzsākšanu. Latvijai līdzekļi bija pieejami, sākot ar 2007. gada 1. janvāri, tomēr plānošanas dokumentu izstrādes, saskaņošanas un apstiprināšanas laiks ievilkās, kas arī neļāva uzsākt savlaicīgu finanšu apguvi.

Lai uzsāktu SF un KF līdzekļu efektīvu apguvi, atbilstoši SF un KF vispārējās regulas projektam tiek piedāvāts programmēšanu īstenot 3 līmeņos (Eiropas Savienības (turpmāk – ES) līmeņa stratēģija jeb *Kopienas stratēģiskās vadlīnijas*, dalībvalstu stratēģija jeb Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments un dalībvalstu darbības programmas (turpmāk – DP)).

¹ Avots: Finanšu ministrija

Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments 2007.-2013. gadu periodam (turpmāk – NSID) ir Latvijas līmeņa galvenais SF un KF plānošanas dokuments, kas nodrošina kohēzijas politikas sasaisti ar nacionālajām prioritātēm un pamato šo prioritāšu izvēli, kā arī nosaka fondu apguves stratēģiju, vadības ietvaru, nodrošina koordināciju starp DP un citiem finanšu instrumentiem.

NSID ir sagatavots, ņemot vērā *Nacionālajā attīstības plānā*, par kura izstrādi atbild Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, kā arī Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā (skatīt 6.1. nodaļu) noteiktos mērķus un rīcības virzienus, kā arī ievērojot Saeimas apstiprinātajā ilgtermiņa konceptuālajā dokumentā „Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” noteikto.

SF un KF vispārējais vadības ietvars un plānošanas dokumenti tiek izstrādāti, savstarpēji tos saskaņojot ar ES fondu vadībā iesaistītajām institūcijām un konsultējoties ar partneriem (sociālajiem partneriem, reģionu pārstāvjiem, NVO) par visām pusēm pieņemamu redakciju. Par NSID ieviešanu atbildīgo institūciju noteikta Finanšu ministrija, kurai, sākot ar 2007. gadu, reizi ceturksnī jāsniedz informatīvs ziņojums Ministru kabinetam par NSID ieviešanu.

NSID uzsver, ka 2007.-2013. gadu perioda svarīgākais uzdevums, kas veicams ar SF un KF palīdzību, ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, kā arī tiešā veidā panākt izmaiņas, kas nodrošinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī. Līdz ar to SF un KF investīcijas 2007.-2013. gada periodā Latvijā visbūtiskāk ir novirzīt tiem pasākumiem, kas attīsta zināšanas kā galveno izaugsmes resursu un veido labvēlīgus dzīves apstākļus cilvēkam kā šī resursa turētājam.

Lai sasniegtu šo mērķi, SF un KF investīcijas tiek plānotas atbilstoši trim tematiskām asīm:

- cilvēku resursu attīstība un efektīva izmantošana;
- konkurētspējas palielināšana un virzība uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku;
- sabiedrisko pakalpojumu un infrastruktūras uzlabošana kā priekšnoteikums valsts un tās teritorijas līdzsvarotai attīstībai.

NSID, uz ko balstīta Latvijas valstij 2007.-2013. gada periodā pieejamo 4,53 miljardu eiro vērtu SF un KF Fondu finansējuma sadale, Ministru kabinetā apstiprināta 2007. gada 19. jūnijā. 20. septembrī to apstiprināja arī Eiropas Komisija, lai varētu uzsākt programmas, kā arī līdzekļu apguvi.

Kā horizontālā prioritāte noteikta teritorijas līdzsvarota attīstība, makroekonomiskā stabilitāte, vienādas iespējas, ilgtspējīga attīstība, informācijas sabiedrība.

Mērķu sasniegšanai SF un KF investīcijas plānots vadīt ar trīs darbības programmu palīdzību, kurās jau daudz detalizētāk nosaka finansējuma saņēmējus, atbalstāmās aktivitātes un nozares. Tas ir:

- Eiropas Sociālā fonda darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Kohēzijas fonda darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”.

Šīs programmas ir apstiprinātas gan Ministru kabinetā, gan Eiropas Komisijā, tādējādi ļaujot uzsākt pieejamo līdzekļu apguvi un atbalsta programmu izsludināšanu.

DP finansēšanas avoti ir Eiropas Reģionālās attīstības fonds – 53,86% no kopējā SF un KF piešķiruma, Eiropas Sociālais fonds – 12,15% no kopējā piešķiruma, kā arī Kohēzijas fonds – 33,99% no kopējā piešķiruma (skatīt 6.5. tabulu). Tam līdzās nodrošināms valsts budžeta, kā arī privātais līdzfinansējums.

6.5. tabula

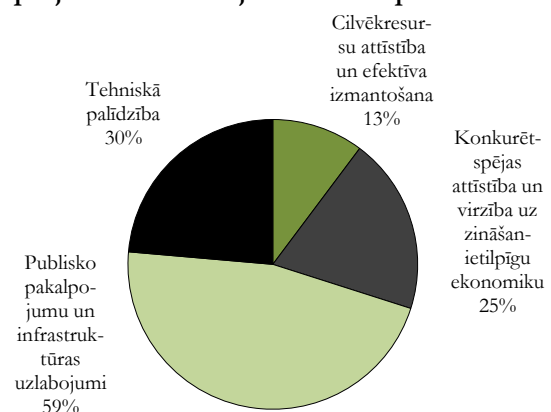
2007.-2013. finanšu perspektīvas gadā Latvijai pieejamais finansējums
(milj. EUR)

Fonds	Piešķirums	% no kopējā piešķiruma
ERAF	2 440	53,86
ESF	551	12,15
KF	1 540	33,99
Kopā	4 531	100,00

Kopumā Latvijas valstij no Struktūrfondu un Kohēzijas fondu finansējuma pieejami 4,53 miljardi EUR. Atbalsta sadalījums pa nozarēm rāda, ka lielākā finansējuma daļa (59%) ir paredzēta infrastruktūras projektiem un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas projektiem (25%) (skatīt 6.2. attēlu).

6.2. attēls

ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda piešķiruma sadalījums starp Valsts stratēģiskā ietvardokumenta 2007.-2013. gadu perioda projekta tematiskajām asīm un pasākumiem

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes apkopotas 6.3. ielikumā.

6.3. ielikums

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošās aktivitātes

Ekonomikas ministrija kā viena no nozaru ministrijām ir atbildīga par tās pārziņā esošo pasākumu un aktivitāšu vadību. Ekonomikas ministrijas pārziņā ir šādi pasākumi un aktivitātes:

1. Darbības programma “Cilvēkresursi un nodarbinātība”:

- atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām;
- mikroaizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem ieguldījuma fonda ietvaros;
- Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts komersantu individuāli organizētām apmācībām;
- augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste.

2. Darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”:

- kompetences centri;
 - tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti un centri;
 - jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde;
 - finansējuma pieejamība;
 - stratēģisko investoru piesaiste;
 - uzņēmējdarbības atbalsts un aprīkojuma uzlabojumi.
- #### 3. Darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”:
- tūrisms;
 - daudzdzīvokļu māju energoefektivitāte un pieejamība;
 - enerģētika.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās 2. darbības programmas aktivitātes ir vērstas uz atbalsta sniegšanu nelauksaimnieciskai uzņēmējdarbībai. Līdzekļi šo prioritāšu ietvaros tika piešķirti valsts atbalsta programmu veidā atbilstoši Komercedarbības atbalsta kontroles likuma normām.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošo atbalsta programmu ieviešanu nodrošina Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra.

6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika

Kopēja tirdzniecības politika tiek īstenota ES ietvaros, kur Eiropas Komisija kā divpusēji, tā daudzpusēji 27 ES dalībvalstu vārdā ved sarunas ar trešajām valstīm. Šajās sarunās Eiropas Komisija pauž vienotu ES nostāju, kas ar dalībvalstīm saskaņota ES

Padomes ārējās tirdzniecības politikas jautājumu komitejā jeb tā sauktajā 133. panta komitejā.

ES ārējās tirdzniecības politikā jauns pavērsiens ir aizsācies 2006. gada beigās, kad EK nāca klajā ar jaunu ārējās konkurētspējas stratēģiju „Globālā Eiropa: konkurence pasaule” (*“Global Europe: Competing in the World”*), par mērķi izvirzot tirdzniecības politikas ieguldījumu izaugsmes nodrošināšanā un jaunu darba vietu radīšanā Eiropā (skatīt 6.4. ielikumu).

6.4. ielikums

EK ārējās konkurētspējas stratēģijas īstenošana

Minētās stratēģijas ietvaros 2007. gada otrajā pusē aktīvs darbs risinājās visās trīs ES kopējās tirdzniecības politikas dimensijās – daudzpusējās attiecībās, divpusējās attiecībās un vietējos pasākumos, lai sasniegtu galvenos mērķus, kas vērsti uz vispārēju tirdzniecības liberalizāciju, ES konkurētspējas celšanu un tradicionāli demokrātisko vērtību stiprināšanu, jo īpaši attīstības valstu reģionālās sadarbības un attīstības kontekstā:

- daudzpusējās attiecībās ES saglabā savu prioritāti par tirdzniecības liberalizāciju daudzpusējā līmenī un joprojām ir galvenais virzītājspēks PTO daudzpusējās sarunās un jaunu valstu iestāšanās procesā;
- divpusējās attiecībās notikušas vairākas sarunu kārtas ar Dienvidkoreju, Indiju, ASEAN valstīm par jaunās paaudzes Brīvās tirdzniecības līgumiem, kas vērsti uz tirgus pieejamības palielināšanu un padziļinātu sadarbību tirdzniecības kontekstā. Progress vērojams arī jau agrāk uzsāktajās sarunās par BTL un Asociācijas līgumu noslēgšanu;
- iesākts dialogs ar Ķīnu par sadarbību tirdzniecības attiecību stiprināšanā, kas vērstas uz sabalansētu ES tirgus atvērību Ķīnas eksportam ar augsto tarifu un tarifu „piķu” atcelšanu attiecībā uz ES precēm;
- daudz paveikts, lai realizētu Tirgus pieejamības stratēģiju, kas paredz virkni pasākumu tirdzniecības šķēršļu identificēšanai, prioritizēšanai un novēršanai, tādējādi palīdzot ES eksportētājiem trešo valstu tirgos. Turpinās valsts iepirkuma un intelektuālā īpašuma tiesību iniciatīvu realizācija, lai veicinātu ES uzņēmumiem atbilstošu piekļuvi trešo valstu valsts iepirkumu pasūtījumiem un aizsargātu ES IPR intereses trešo valstu tirgos.

Tiek pabeigts darbs pie jaunās tirgus aizsardzības instrumentu reformas, kuras mērķis ir atbilstoši pārskatīt esošos ES aizsardzības pasākumus, lai pielāgotos ekonomikas globalizācijas pārmaiņām.

Paralēli īstenota ES tirdzniecības politika attīstības politikas kontekstā, ko raksturo ne tikai vienpusēji noteikts preferenciāls tirdzniecības režīms atsevišķām attīstības valstīm, bet arī vēlme sekmēt šo attīstības valstu reģionālo sadarbību turpmākās izaugsmes un reģionālās stabilitātes nodrošināšanai.

Daudzpusējās attiecības

Daudzpusējās tirdzniecības sistēmas stiprināšana joprojām ir un paliek ES tirdzniecības politikas

prioritāte. Turklāt efektīvākais veids, kā veicināt ekonomisko attīstību un labklājību, nodrošinot paredzamu tirdzniecības plūsmu globālajā telpā, ir

vienoti starptautiskie tirdzniecības noteikumi un tajos noteikto tiesību normu īstenošana.

2001. gadā Kataras galvaspilsētā Dohā uzsāktā **daudzpusējā tirdzniecības liberalizācijas raunda (DDA)** ietvaros turpinās lauksaimniecības un rūpniecības preču tirdzniecības nosacījumu modalitāšu tekstu sagatavošana, kas būs jau otrie šāda veida dokumenti pēc 2007. gada jūlijā izstrādātajiem sākotnējiem projektiem, par kuriem attīstības un attīstīto valstu viedokļi atšķiras būtiski.

Rezultatīvas DDA sarunas ir viena no Latvijas ārējās tirdzniecības prioritātēm. Latvija cer, ka daudzpusējā tirdzniecības liberalizācija ļaus iegūt lielāku pieejamību trešo valstu rūpniecības preču un pakalpojumu tirgiem, samazinoties tarifu un netarifu barjerām, kā arī nosakot caurspīdīgākas muitas un citas procedūras (izcelsmes noteikumi, importa licencēšanas procedūras, investīciju ierobežojumi, preču muitas vērtības noteikšana u.c.). Tāpat paredzams, ka lielāka tirgus pieejamība citu pasaules valstu tirgiem sekmēs citu ES dalībvalstu un gan tieši, gan netieši Latvijas eksporta tirgu paplašināšanos un valsts ekonomikas tālāku izaugsmi.

Globāla rūpniecības preču tirgus pieejamības palielināšana (skatīt 6.5. ielikumu) sekmētu Latvijas perspektīvo rūpniecības nozaru, ieskaitot mašīnbūvi un metālapstrādi, ķīmisko rūpniecību, kokrūpniecību un vieglo rūpniecību, eksporta attīstības iespējas pasaules attīstīto valstu, tajā skaitā ASV, Japānas, kā arī strauji augošo attīstības valstu, piemēram, Ķīnas, Indijas un Brazīlijas, tirgos. Tā īstenošanai nozīmīga ir ne tikai importa tarifu, bet arī dažādu netarifu barjeru (eksporta ierobežojumi, nepamatoti augsti standarti u.c.) samazināšana un atcelšana, kam starptautiskajā tirdzniecībā nereti ir daudz kropļojošāka ietekme nekā tarifem.

Nemot vērā pakalpojumu lielo īpatsvaru IKP, nozīmīgi ir panākt globālu pakalpojumu tirdzniecības barjeru atcelšanu, piemēram, attiecībā uz akciju kapitāla daļu ierobežojumiem, ārvalstu darbinieku skaita ierobežojumiem, ekonomiskās vajadzības pārbaudēm u.c. Tādā veidā tiktu radītas jaunas iespējas pārrobežas pakalpojumu tirdzniecības attīstībai, fizisku personu – pakalpojumu sniedzēju kustībai, kā arī jaunām investīcijām profesionālo, komercdarbības, transporta, finanšu, kā arī informācijas tehnoloģiju pakalpojumu sniegšanai.

Vienkāršojot un harmonizējot starptautiskās tirdzniecības noteikumus, kā arī samazinot dažādu maksājumu, piemēram, muitas maksu apmērus, tiktu sekmēta starptautiskās tirdzniecības operāciju ilguma un tirdzniecībā iesaistīto uzņēmumu izmaksu samazināšanās, kam ir nozīmīga loma globālās tirdzniecības attīstībā. Latvijai būtiskākais tirdzniecības veicināšanas sarunās ir panākt nosacījumus, kas sekmē tranzīta attīstību, tajā skaitā cauruļvadu transporta atzīšanu par transporta veidu, kā arī brīvu un nediskriminētu piekļuvi tranzīta ceļiem un transporta veidiem.

Tirgus pieejamības palielināšana daudzpusējās tirdzniecības sistēmas ietvaros tiek nodrošināta, **uzņemot jaunas dalībvalstis PTO** ar atbilstošām saistībām. Pašreiz iestāšanās procesā PTO atrodas 29 valstis, to starpā ir tādi Latvijai nozīmīgi tirdzniecības partneri kā Krievijas Federācija un Ukraina. Latvijai būtiska ir minēto valstu uzņemšana PTO, tādējādi tālākās savstarpējās tirdzniecības attiecības tiktu balstītas uz PTO līgumtiesisko bāzi. Lai gan katras kandidātvalsts iestāšanās sarunas lielā mērā ir atkarīgas gan no spējas sakārtot likumdošanu un tirdzniecības režīmu atbilstoši PTO normām, gan pašas kandidātvalsts prioritātēm.

Lai gan **Krievijas Federācija** pastāvīgi apstiprina vēlmi tuvākajā laikā iestāties PTO, tomēr ir virkne jautājumu, par kuriem tai ir jāpanāk vienošanās gan divpusēji ar atsevišķām PTO dalībvalstīm (Gruziju un Saūda Arābiju), gan daudzpusēji ar visām PTO dalībvalstīm par tādiem jautājumiem kā valsts tirdzniecības uzņēmumi, tirdzniecības tehniskās barjeras, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, lauksaimniecība, eksporta nodevas un muitas formalitātes. Daudzpusējā iestāšanās procesā neatrisinātie jautājumi un atsevišķi divpusējie tirdzniecības strīdi ar ES un Gruziju ir ievērojami palēninājuši Krievijas Federācijas iestāšanās procesu PTO, un ir pamats uzskatīt, ka iestāšanās sarunas būs sarežģīti pabeigt arī tuvāko gadu laikā.

ES divpusējās sarunas ar Krievijas Federāciju pabeidza 2004. gadā, tomēr daudzpusējo iestāšanās sarunu ietvaros Eiropas Komisija uztur spēkā jautājumus par Krievijas Federācijas eksporta nodevām kokmateriāliem un dzelzceļa kravu pārvadājumu tarifem, – pēdējais jautājums Latvijai un citām ES dalībvalstīm – Igaunijai, Lietuvai, Polijai, Somijai, Ungārijai, Zviedrijai cieši sadarbojoties, ir izvirzīts ES prioritāšu skaitā Krievijas Federācijas iestāšanās sarunās PTO.

Tuvu iestāšanās sarunu PTO noslēgšanai ir **Ukraina**, kura, neskatoties uz iekšpolitiskajām problēmām, ir spējusi sakārtot tirdzniecības režīmu atbilstoši PTO prasībām un cer 1993. gadā uzsāktos iestāšanos pabeigt līdz 2008. gada beigām. 2007. gada novembra vidū Ukraina pārvarēja pēdējo kavēkli tās uzņemšanai PTO, noslēdzot divpusējās sarunas ar Kirgizistānu. Savukārt Latvija divpusējās tirgus pieejamības sarunas ar Ukrainu pabeidza 2002. gadā, bet ES – 2003. gada pavasarī. Tomēr daudzpusējo iestāšanās sarunu ietvaros ES uzskata par neatrisinātiem jautājumus par Ukrainas saistībām attiecībā uz eksporta nodevām, kā arī energoresursu tranzītu.

Vistuvāk uzņemšanai PTO ir Kaboverde, kas pēc astoņus gadus ilgušām iestāšanās sarunām ir gatava kļūt par PTO dalībvalsti. ES divpusējās tirgus pieejamības sarunas ar Kaboverdi pabeidza 2007. gada oktobra beigās. Kaboverde cer kļūt par PTO dalībvalsti 2008. gadā.

6.5. ielikums

Rūpniecības preču tirgus pieejamība – viena no galvenajām PTO DDA sarunu jomām

Lai gan Vispārējās vienošanās par tirdzniecību un tarifiem (GATT) Kenedija (1964-1967), Tokijas (1973-1979) un Urugvajes (1986-1994) sarunu raundu ietvaros ir veikta ievērojama rūpniecības preču importa tarifu samazināšana, daudzās PTO dalībvalstīs ir saglabājušies augsti rūpniecības preču importa tarifi, tajā skaitā tarifu „piķi” (lielāki par 15-20% no importa vērtības), un tarifu eskalācija (jo augstāka ir preces pievienotā vērtība, jo lielāka ir tai piemērotā importa nodokļa likme), kā arī tiek ieviestas jaunas un bieži vien necaurspīdīgas netarifu barjeras (standarti, kvantitatīvie ierobežojumi, importa un eksporta aizliegumi u.c.), kas būtiski un nereti nepamatoti ierobežo starptautiskās tirdzniecības plūsmas. Ņemot vērā to, ka starptautiskā rūpniecības preču tirdzniecība veido aptuveni 90% no globālās preču tirdzniecības, šo preču tirdzniecības ierobežojumu samazināšana DDA ietvaros ir īpaši nozīmīga ilgtermiņa globālās attīstības mērķu sasniegšanai.

Lai nodrošinātu daudzpusēji efektīvu un paredzamu importa tarifu samazinājumu, PTO dalībvalstis DDA ir vienojušās par visaptverošas nelineāras tā sauktās Šveices formulas izmantošanu, kuras darbības princips ir šāds, – jo lielāka ir sākotnējā tarifa likme, jo lielāks ir tās samazinājums. Paredzams, ka šādi samazinājumi vienkopus ar netarifu barjeru ierobežošanu, ņemot vērā attīstības, un it īpaši vismazāk attīstīto PTO dalībvalstu attīstības intereses, ilgtermiņā sekmēs Latvijas rūpniecības izstrādājumu, tajā skaitā ķīmisko produktu, tekstilizstrādājumu, koksnes izstrādājumu, mašīnbūves un metālizstrādājumu u.c., piekļuvi ne vien attīstīto PTO dalībvalstu (ASV, Kanāda u.c.), bet arī dinamiski strauji augošiem attīstības valstu (Brazīlija, Argentīna, Indija u.c.) tirgiem. Lai sekmētu eksporta tirgu daudzveidību ārpus ES, Latvijai ir nozīmīgi panākt pēc iespējas lielāku trešo valstu rūpniecības preču importa tarifu samazinājumu un jo īpaši – caurspīdīgumu attiecībā uz PTO dalībvalstu netarifu barjeru ieviešanu, nodrošināt efektīvu nepamatotu netarifu barjeru atcelšanu. Visaptveroša rūpniecības preču tirdzniecības ierobežojumu samazināšana PTO ietvaros Latvijai ir būtiska arī tāpēc, ka starp PTO kandidātvalstīm ir tādi nozīmīgi tirdzniecības partneri kā Krievija, Ukraina un Baltkrievija, kam iestāšanās procesa ietvaros jāuzņemas noteiktas saistības, tajā skaitā samazināt rūpniecības preču tirdzniecības ierobežojumus.

Šobrīd DDA ietvaros notiekošajās rūpniecības preču tirgus pieejamības sarunās PTO dalībvalstīs izstrādā vienošanās teksta projektu. Par galvenajiem atrisināmajiem jautājumiem ir uzskatāms tā sauktais Šveices formulas tarifu samazinājuma līmenis attīstības valstīm un attīstītajām valstīm, kā arī tarifu samazināšanas atvieglojumi attīstības, un it īpaši vismazāk attīstītajām valstīm. Rūpniecības preču tirgus pieejamības sarunu tālākā virzība ir lielā mērā atkarīga no attīstīto un attīstības valstu spējas vienoties citos būtiskos jautājumos paralēli notiekošajās pakalpojumu tirgus pieejamības, kā arī lauksaimniecības sarunās, kuras agrārās attīstības valstīs izvirzījušas par galveno priekšnoteikumu veiksmīgam DDA iznākumam.

Divpusējās attiecības Eiropas Savienības kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

Latvijas tirdzniecības attiecības ar trešajām valstīm regulē Eiropas Savienības noslēgtie līgumi. 2007. gada 1. maijā ES iestājās Bulgārija un Rumānija, palielinot ES iekšējo tirgu līdz 490 milj. patērētāju. Preču un pakalpojumu tirgus palielināšanās paver jaunas iespējas Latvijas eksportētājiem.

ES ir noslēgusi virkni līgumu, kas paredz nosacījumus brīvajai tirdzniecībai ar trešajām valstīm, tādus kā:

- Eiropas Ekonomikas Zonas līgums ar Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju;
- Brīvās tirdzniecības līgumi ar Farēru salām, Šveici, Meksiku;
- Asociācijas līgumi ar Čīli, Vidusjūras valstīm¹ un dažām aizjūras valstīm un teritorijām;
- Muitas ūnijas ar Turciju un Andoru;
- Stabilizācijas un asociācijas līgumi ar Maķedoniju, Horvātiju, Serbiju, Melnkalni un Albāniju;
- Tirdzniecības, attīstības un sadarbības līgums ar Dienvidāfriku.

ES dalībvalstis papildus jau iepriekš uzsāktajām brīvās tirdzniecības līgumu (BTL) sarunām ar Vidusjūras reģiona valstīm, Persijas jūras līča sadarbības padomes valstīm² (turpmāk – *GCC*), asociācijas līguma sarunām ar Dienvidu kopējā tirgus valstīm³ (turpmāk – *Mercosur*) un ekonomiskās partnerības līgumu (turpmāk – *EPA*) sarunām ar Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstīm (turpmāk – *ACP*), ir vienojušās par jaunas paaudzes padziļinātu BTL sarunu uzsākšanu ar Korejas Republiku, Indijas Republiku un Dienvidaustrumāzijas asociācijas valstīm⁴ (turpmāk – *ASEAN*), kā arī par BTL ietverošu asociācijas līgumu sarunu uzsākšanu ar Centrālamerikas⁵ un Andu Kopienas⁶ valstīm.

Tāpat Eiropas Kopienas (turpmāk – Kopiena) dalībvalstīs ir vienojušās par padziļinātu BTL noslēgšanas sarunu uzsākšanu ar Ukrainu un Krievijas Federāciju (turpmāk – Krievija) pēc to iestāšanās PTO.

¹ Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Maroka, Palestīnas Pašpārvalde, Sīrija, Tunisija

² Bahreina, Kuveita, Omāna, Katara, Saūda Arābija, Apvienotie Arābu Emirāti

³ Argentīna, Brazīlija, Paragvaja, Urugvaja

⁴ Birma, Bruneja, Filipīnas, Indonēzija, Kambodža, Laosa, Malaizija, Singapūra, Taizeme un Vjetnama

⁵ Kostarika, Salvadora, Gvatemala, Hondurasa un Nikaragva, kā arī Panama pēc tās iesaistīšanās Centrālamerikas ekonomiskās integrācijas procesā

⁶ Bolīvija, Ekvadora, Kolumbija un Peru

6.6. ielikums

ES–Krievijas ekonomisko sadarbību regulē Partnerības un sadarbības līgums (*Partnership and Cooperation Agreements – PCA*), kura darbība ir beigusies 2007. gada 30. novembrī. Šobrīd notiek jauna ES–Krievijas ietvarlīguma izstrāde. 2007. gada 26. oktobrī Mafrā, Portugālē, notika ES un Krievijas vadītāju tikšanās, kuras laikā puses vienojās par PCA darbības termiņa pagarināšanu, ņemot vērā, ka jaunais līgums nav stājies spēkā.

Latvijai prioritārās BTL sarunas ar Krieviju ir pilnībā atkarīgas no Krievijas iestāšanās PTO procesa virzības. ES dalībvalstis, tai skaitā Latvija, atbalsta iespējami ātru Krievijas iestāšanos PTO, taču sarunu rezultāti ir svarīgāki par iestāšanās ātrumu. Ņemot vērā Kopienas nostāju, kas paredz BTL sarunu procesu ar Krieviju uzsākt tikai pēc Krievijas uzņemšanas PTO, sarunas par BTL noslēgšanu ar Krieviju vēl nav notikušas.

Šobrīd **ES–Ukrainas attiecības** nosaka Partnerības un sadarbības līgums (*Partnership and Cooperation Agreements – PCA*), kura darbības termiņš noslēgsies 2008. gadā un kuru nomainīs Padziļinātas sadarbības līgums (*Enhanced Agreement*). Sarunas par tā noslēgšanu tika uzsāktas 2007. gada 5. martā. Līdz šim EK ar Ukrainu ir bijušas vairākas neformālas sarunu kārtas, kurās sarunu partneri pārrunāja savstarpējās intereses, kā arī vienojās par plānotā padziļinātā BTL aprisēm Padziļinātā sadarbības līguma ietvaros. Formālās Kopienas sarunas par BTL noslēgšanu ar Ukrainu tiks uzsāktas uzreiz pēc Ukrainas iestāšanās PTO, visticamāk 2008. gada beigās.

Latvijai ir īpašas ekonomiskās intereses BTL noslēgšanā starp Kopienu un Ukrainu, ņemot vērā, ka šāds līgums ar Ukrainu pastāvēja pirms Latvijas iestāšanās ES un veicināja tranzīta un tirdzniecības attīstību. Latviju sevišķi interesē ievērojama birokrātisko prasību samazināšana un citu netarifu barjeru likvidēšana iekļūšanai Ukrainas tirgū.

ES ekonomiskā sadarbība ar ASV norit Transatlantiskās ekonomiskās iniciatīvas ietvaros. Lai padziļinātu transatlantiskās ekonomiskās attiecības, 2005. gada 20. jūnijā ES–ASV augstākā līmeņa sarunu laikā tika pieņemta ES un ASV iniciatīva ekonomiskās integrācijas un izaugsmes veicināšanai. Iniciatīva paredz veicināt sadarbību starp augsta līmeņa regulatoriem, veidot atvērtākus un konkurētspējīgākus finanšu tirgus, veicināt investīcijas ilgtermiņa attīstībai, sadarboties intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā, tajā skaitā trešajās valstīs, atbalstīt un veicināt inovācijas un tehnoloģisko attīstību, veicināt tirdzniecības drošību, neierobežojot tirdzniecības plūsmu, kā arī attiecinot bezvīzu režīmu uz visām ES dalībvalstīm, vest sarunas aviācijas jomā par jauna līguma noslēgšanu, stiprināt sadarbību pakalpojumu jomā, kā arī nodrošināt abpusēju pieeju valsts pasūtījumu tirgiem.

2007. gada 30. aprīlī ES–ASV samītā Vašingtonā tika pieņemts jauns dokuments „Transatlantiskās ekonomikas stiprināšana starp ES un ASV”. Dokuments paredz veicināt sadarbību tādās jomās kā intelektuālais īpašums, tirdzniecības drošība, finanšu tirgi, inovācijas un tehnoloģijas, kā arī investīcijas. Samīta laikā tika izveidota Transatlantiskā ekonomiskā padome, kas uzrauga un veicina ekonomiskās sadarbības realizāciju starp ES un ASV. Padomes uzdevums ir panākt ES un ASV regulējumu harmonizēšanu, kā arī veicināt abu pušu tirdzniecības un uzņēmēju dialoga attīstību.

Latvija turpinās atbalstīt iniciatīvas realizēšanu, pievēršot uzmanību ārējās tirdzniecības veicināšanai, investīciju jomai un uzņēmēju sadarbībai.

ES un Ķīnas ekonomiskais dialogs balstās uz 1985. gadā noslēgto ES–Ķīnas Tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumu, kura ietvaros ir izveidota Apvienotā tirdzniecības komiteja.

Lai atbalstītu Ķīnas ekonomiskās un tirdzniecības reformas un integrāciju pasaules tirdzniecības sistēmā, 2004. gadā tika uzsākta ES – Ķīnas sadarbības programma, kas ir visaptverošākā šāda veida PTO programma Ķīnā. Programma sastāv no 6 elementiem (muita un importa/eksporta regulatorās sistēmas, lauksaimniecība, tehniskās barjeras tirdzniecībai, pakalpojumi, likumdošanas aspekti un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, kā arī politikas attīstība, sadarbība un caurspīdīgums).

2007. gada 18. oktobrī Pekinā notika sarunu par jauna PCA noslēgšanu pirmā kārtā, kuru laikā puses pārrunāja ar tirdzniecību saistītos jautājumus. Sarunu laikā Ķīna norādīja, ka vēlas sarunas pabeigt līdz ES – Ķīnas samitam 2008. gadā.

2007. gadā ES uzsāka sarunas par BTL noslēgšanu ar **Dienvīdkoreju, ASEAN valstīm un Indiju**. Šobrīd vistālāk attīstījušās 2007. gada maijā uzsāktās BTL sarunas ar **Dienvīdkoreju**, kas ir apstiprinājušas, ka vēlas pabeigt sarunas līdz 2007. gada beigām. BTL sarunu process ar **Indiju** tika uzsākts 2007. gada 28.–29. jūnijā Briselē, kurā abas puses vienojās par visaptveroša BTL noslēgšanu. Plānots, ka BTL noslēgšana varētu notikt 2008. gadā.

Sarunas ar **Vidusjūras reģiona valstīm** par Brīvās tirdzniecības līgumu noslēgšanu tika uzsāktas 1995. gadā, lai līdz 2010. gadam izveidotu Kopienas un Vidusjūras reģiona valstu brīvās tirdzniecības zonu. Paredzēts, ka BTL būs asimetrisks – Vidusjūras reģiona valstīm būs jāuzņemas mazāks saistību līmenis.

Sarunas ar **GCC valstīm** par BTL noslēgšanu 2002. gadā tika atsāktas, aptverot arī pakalpojumu tirdzniecības un investīciju nosacījumus. Šī BTL mērķis ir PTO normām atbilstoša, uz attīstību vērsta asimetriska preču un pakalpojumu tirdzniecības atvēršana, ņemot vērā GCC valstu attīstības līmeni.

Šobrīd no **Rietumbalkānu valstīm** Stabilizācijas un asociācijas līgumus ar ES ir parakstījušas Albānija, Melnkalne, Horvātija, Maķedonija un Serbija. Sarunas ir pabeigtas par līguma noslēgšanu arī ar Bosniju–Hercegovinu, tomēr tas netiek parakstīts politiskās situācijas dēļ. Šo līgumu mērķis ir izveidot brīvās tirdzniecības zonu starp ES un Rietumbalkānu valstīm.

ES un **Andu Kopienas valstu** sarunu ietvaros par Asociācijas līguma slēgšanu 2007. gada 17.–21. septembrī Bogotā (Kolumbija) notika tirdzniecības sarunu pirmā kārtā, kurā puses ir vienojušas, ka ņemot vērā iesaistīto valstu attīstības līmeni, šim līgumam būs asimetrisks raksturs, tas ir, mazāk attīstītajām valstīm brīvās tirdzniecības zonas izveidē sākotnēji būs jāuzņemas mazāk saistību.

Sarunu par ES un **Centrālamerikas valstu** asociācijas līguma noslēgšanu pirmā kārtā notika 2007. gada 22.–26. oktobrī Kostarikā, kad līdztekus citām tradicionālajām asociācijas līgumu sarunu jomām tika pārrunāti BTL aspekti. Šo līgumu paredzēts veidot asimetrisku, vēršot uzmanību uz reģiona valstu attīstības vajadzībām.

Ekonomiskās attiecības ar trešajām valstīm: Latvijas ekonomiskās sadarbības līgumi

Lai aktivizētu divpusējo ekonomisko sadarbību pēc iestāšanās ES, Latvija ir noslēgusi divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar Krievijas Federāciju, Ķīnas Tautas Republiku, Baltkrievijas Republiku, Ukrainu, Kazahstānas Republiku,

Azerbaidžānas Republiku, Gruziju, Moldovas Republiku, Uzbekistānas Republiku. 2007. gada 13. septembrī tika noslēgts Latvijas Republikas valdības un Kirgizstānas Republikas valdības ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības līgums.

Šie līgumi ir svarīgākie divpusējo ekonomisko sadarbību regulējošie jumta līgumi, kas aptver sadarbību rūpniecībā, tūrismā, transporta jomā, farmācijā, lauksaimniecībā, finansiālo pakalpojumu jomā, komunikācijās, profesionālajā apmācībā, investīciju politikā, tehnoloģiju un inovāciju u.c. jomās, tādējādi veicinot ekonomiskās sadarbības attīstību.

Sobrīd norit darbs, lai tiktu noslēgta Vienošana par ekonomisko sadarbību ar **Krievijas Federācijas Vologdas apgabala** valdību un **Jaroslavlā apgabala** administrāciju.

Noslēgtie Latvijas un trešo valstu ekonomiskās sadarbības līgumi paredz Starpvaldību komisijas vai/un Apvienotās komitejas izveidošanu, kas nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un analīzes iespējas, kā uzlabot turpmāko sadarbību.

2007. gada 20. jūnijā Rīgā notika Latvijas-Krievijas starpvaldību komisijas darba grupas sēde, kuras laikā tika izskatīti jautājumi par Latvijas-Krievijas tirdzniecības un ekonomisko attiecību stāvokli, divpusējo sadarbības līgumu slēgšanas tiesiskās bāzes attīstību, autoceļu robežkontroles punktu stāvokli uz Latvijas-Krievijas robežas, sadarbību enerģētikas un finanšu jomā u.c. Sanāksmes laikā tika izveidota darba grupa par sadarbību transporta jomā. Lai sagatavotos šai sēdei, 2007. gada 6. jūlijā Maskavā notika Latvijas-Krievijas starpvaldību komisijas darba grupas par ekonomisko sadarbību sēde, kurā tika izskatīti jautājumi par ekonomisko sadarbību un sadarbību transporta jomā.

2007. gada 8.-10. oktobrī Rīgā notika Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības ekonomiskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības līguma ietvaros izveidotās starpvaldību komisijas 3. sēde, kuras laikā tika pārrunāta sadarbība

tādās jomās kā transports, uzņēmējdarbība, farmācijas nozare, sertifikācija būvniecības jomā, lauksaimniecība, tūrisms un zinātniski tehniskā sadarbība. Sēdes noslēgumā tika parakstīts nodomu protokols starp AS Grindeks, Baltkrievijā vadošo farmācijas uzņēmumu „Borisovas medicīnisko preparātu rūpnīca” un Baltkrievijas farmācijas un mikrobioloģisko produktu ražošanas koncernu „Belbiofarm” par sadarbību investīciju projekta „Gatavo zaļu formu ražotnes izveide” realizācijā, kā arī sadarbības līgums starp Latvijas Darba devēju konfederāciju un nekomerciālo organizāciju apvienību „Uzņēmēju un rūpnieku konfederācija”.

2007. gada 13.-14. novembrī Pekinā notika Latvijas – Ķīnas Apvienotās komitejas 6. sēde, kuras ietvaros Latvijas un Ķīnas institūciju pārstāvji pārrunāja abu valstu ekonomiskās sadarbības aktuālos jautājumus, tajā skaitā transporta, tranzīta un loģistikas jomā, rūpniecībā, inovāciju jomā un Eiropas Savienības un Ķīnas ekonomiskā dialoga ietvaros u.c.. Puses uzsvēra nepieciešamību aktivizēt sadarbību apstrādes rūpniecības nozarēs, izskatīt Latvijas un Ķīnas informācijas tehnoloģiju klasteru turpmākās sadarbības iespējas, paplašināt sadarbību starp abu valstu nozaru asociācijām, tai skaitā kokapstrādes, biotehnoloģiju, informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju jomā. Nozīmīgu sēdes darba kārtības daļu veidoja transporta, tranzīta un loģistikas jautājumi. Puses pārrunāja turpmākās sadarbības attīstības virzienus autotransporta, gaisa pārvadājumu, dzelzceļa un jūras transporta jomā. Tika panākta vienošanās izveidot ekspertu darba grupu sadarbībai dzelzceļa transporta jomā, kuras uzdevums būs pētīt konteineru pārvadājumu koridora Ķīna-Latvija-Rietumeiropa izveides iespējas.

6.7. ielikums

Baltijas Jūras valstu padomes Ekonomiskās sadarbības darba grupa

Baltijas Jūras valstu padome (turpmāk – BJVP) ir viens no Baltijas jūras reģiona valstu sadarbības forumiem, kas īsteno reģionālo sadarbību dažādās jomās. Viens no BJVP mērķiem ir reģiona konkurētspējas celšana un ilgtspējīga attīstība.

BJVP dalībvalstis ir Dānija, Igaunija, Īslande, Krievija, Latvija, Lietuva, Norvēģija, Polija, Somija, Vācija un Zviedrija.

BJVP ietvaros ir izveidotas virkne darba grupu – Ekonomiskās sadarbības darba grupa, Baltijas Jūras reģiona enerģētikas sadarbības darba grupa (BASREC), Muitas sadarbības un robežšķērsošanas darba grupa, Biznesa padomdevēju padome u.c.

Latvija no 2007. gada 1. jūlija līdz 2008. gada 30. jūnijam ir prezidējošā BJVP valsts.

BJVP Ekonomiskās sadarbības darba grupas (ESDG) darbu Latvijas prezidentūras laikā organizē Ekonomikas ministrija.

Latvijas prezidentūras laikā BJVP ESGD ir noteiktas šādas prioritātes:

- inovācijas,
- konkurētspēja un klasteru veidošana Baltijas jūras reģionā,
- tirdzniecības un investīciju šķēršļi.

2007. gada 13.-14. septembrī Rīgā notika pirmā BJVP ESGD sanāksme, kuras dienas kārtībā tika aplūkoti šādi jautājumi:

- BJVP ESGD prioritātes Latvijas prezidentūras laikā;
- inovācijas ekonomikas attīstībā;
- konkurētspēja un klasteru veidošana Baltijas jūras reģionā, izmantojot Ziemeļu ministru padomes pieredzi;
- tirdzniecības un investīciju šķēršļu apzināšana reģionā.

BJVP Latvijas prezidentūrai 2007. gada 13. jūnijā BJVP Ārlietu ministru sanāksmē Malmē tika dots mandāts BJVP reformai, balstoties uz dalībvalstu izvirzītām prioritātēm. Patlaban BJVP tiek apspriests jautājums par padomes reorganizāciju, lai nodrošinātu tās atbilstību pašreizējiem mērķiem un tā sniegtu reālu ieguldījumu Baltijas jūras valstu sadarbībā. Līdz ar to Latvijai savas prezidentūras laikā ir jāsagatavo konkrēti piedāvājumi BJVP reformai gan saturiski, gan strukturāli un finansiāli. BJVP ESGD sanāksmēs arī tiks apspriests jautājums, kā ESGD var piedalīties reformā attiecībā uz savas kompetences jautājumiem.

2008. gada pavasarī tiek plānotas Starpvaldību komisijas sēdes ar **Ukrainu, Moldovu, Gruziju, Kazahstānu** vairāku noslēgto ekonomiskās sadarbības līgumu jomā.

Lai radītu abpusēji vienādus uzņēmējdarbības nosacījumus gan pašmāju, gan ārvalstu uzņēmējiem, svarīgi ir nodrošināt **investīciju (finanšu līdzekļu vai īpašuma) aizsardzības tiesisko režīmu**. Tas ir būtiski, piemēram, starptautiskiem uzņēmumiem, kas darbojas visās Baltijas valstīs un vēlas uzsākt biznesu, piemēram, Krievijas Federācijā. Patlaban Latvijai ir noslēgti investīciju aizsardzības līgumi ar vairāk nekā 40 pasaules valstīm, taču to starpā nav, piemēram, tādas valstis kā Krievijas Federācija, Argentīna un Venecuēla. Ņemot vērā pozitīvās izmaiņas Latvijas un Krievijas Federācijas savstarpējās attiecībās, savstarpējo investīciju aizsardzības līgums varētu būt nākamais solis starpvalstu sadarbībai.

ES sektorālie līgumi

Tērauds

Tērauds ir īpaša stratēģiska prece, ņemot vērā tā daudzpusējās izmantošanas iespējas dažādās nozarēs, kā arī spēju to pārstrādāt. Tērauda nozarei ir nozīmīga loma starptautiskajā tirdzniecībā.

2007. gada pirmajā pusē tērauda ražošanas pasaulē sasniedza 761,8 milj. tonnu un salīdzinājumā ar 2006. gada pirmo pusi pieauga par 7,9%. Ražošanas apjomu kāpumu nodrošināja Āzijas valstis ar ražošanas pieaugumu 12,6%, it īpaši Ķīna, kur tērauda izlaide pieauga par 18,5% jeb 279 milj. tonnu.

ES tērauda ražošanas šajā laika posmā pieauga par 2,1% un sasniedza 124,9 milj. tonnu. Augsts tērauda cenu līmenis Eiropā nodrošināja importa apjomu kāpumu – 2007. gada pirmajā pusē par 48% salīdzinājumā ar līdzīgu periodu 2006. gadā. Savukārt nelabvēlīgs eiro un dolāra valūtas kurss ietekmēja ES tērauda eksporta kritumu par 6% 2007. gada pirmajā pusē.

ES un Latvija kā ES dalībvalsts attiecina dubultās kontroles sistēmas ar kvantitatīvajiem ierobežojumiem nosacījumus uz atsevišķu tērauda izstrādājumu importu no valstīm, kas nav PTO dalībvalstis (Krievija, Ukraina un Kazahstāna), ar kurām tiek slēgti attiecīgi līgumi par tērauda tirdzniecību. 2007. gada jūlijā ES parakstīja jaunu tērauda līgumu ar Ukrainu, kas nosaka kvantitatīvos ierobežojumus atsevišķu tērauda preču importam un būs spēkā līdz 2007. gada 31. decembrim, pēc tam tas automātiski tiks atjaunots. 2007. gada oktobrī ES un Krievija noslēdza līgumu par tērauda tirdzniecību 2007. gadam un 2008. gadam, paredzot šajos gados palielināt kvotu apjomus atsevišķām tērauda precēm, ņemot vērā arī Krievijas eksporta apjomus uz Bulgāriju un Rumāniju, kuras iestājās ES 2007. gada janvārī. Attiecībā uz Kazahstānu pašlaik tiek piemēroti autonomi pasākumi 2007. gadam, šobrīd notiek sarunas par jaunu līgumu 2008. gadam. Kamēr jaunais līgums par palielinātiem kvotu apjomiem 2008. gadam nestāsies spēkā,

autonomie pasākumi tiks noteikti tāpat kā iepriekšējā gadā. Pēc Krievijas, Ukrainas un Kazahstānas iestāšanās PTO ES tērauda līgumi ar šīm valstīm automātiski zaudēs spēku.

Līdz ar līgumu atjaunošanu uzņēmējiem ir garantijas par prognozējamu attīstību, kā arī tiek nodrošināta tradicionālo tirdzniecības plūsmu nepārtrauktība un izaugsme.

Iepriekšējās uzraudzības sistēma tiek piemērota atsevišķu tērauda izstrādājumu importam no visām trešajām valstīm.

Tekstils

Tekstila nozare ir sociāli jutīga ekonomikas nozare, kurai raksturīga intensīva darbaspēka izmantošana, tai ir liela nozīme gan reģionālajā attīstībā, gan starptautiskajā tirdzniecībā. Pēdējos gados īpaši ir pieaugusi atsevišķu trešo valstu, piemēram, Ķīnas, Indijas, Pakistānas loma tekstila tirdzniecībā. Eiropas Savienībā tirdzniecības politikas jautājumus saistībā ar šīs nozares attīstību skata Eiropas Ministru Padomes 133. panta Tekstila komitejas darba grupas.

Kopš 2005. gada 1. janvāra PTO dalībvalstu starpā netiek piemēroti kvantitatīvie ierobežojumi. ES un Latvija kā ES dalībvalsts piemēro dubultās kontroles sistēmu ar kvantitatīvajiem ierobežojumiem pret to valstu tekstilizstrādājumu importu, kas nav PTO dalībvalstis (Baltkrievija, Melnkalne, Ziemeļkoreja), savukārt dubultās kontroles uzraudzības sistēma bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem attiecas uz Uzbekistānas izcelsmes tekstilpreču importu.

Saskaņā ar ES un Ķīnas 2005. gada 10. jūnija vienošanos par tekstila tirdzniecību līdz 2008. gadam ir noteikti importa ierobežojumi Ķīnas izcelsmes 10 preču kategorijām. Lai nodrošinātu pakāpenisku pāreju uz bezkvotu režīmu pēc 2008. gada beigām, attiecībā uz Ķīnas izcelsmes importu no 2008. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 31. decembrim 8 tekstilpreču kategorijās tiks piemērota dubultās uzraudzības sistēma bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem. 2007. gada pirmajā pusē Ķīnas izcelsmes tekstilpreču – tekstilizstrādājumu un apģērbu imports sastādīja 15311 milj. EUR jeb 33,2% no kopējā ES importa un pieauga par 22% salīdzinājumā ar līdzīgu periodu pagājušajā gadā.

Tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Eiropas Kopienas Tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Eiropas Savienībā tāpat kā lielākajā daļā citu pasaules valstu, kas importē preces un pakalpojumus, darbojas tirdzniecības aizsardzības instrumentu (turpmāk tekstā – TAI) sistēma. ES izmanto šos instrumentus saskaņā ar PTO noteikumiem, kas ir izstrādāti kā daudzpusējās tirdzniecības sistēmas sastāvdaļa un kas nosaka to darbības principus. ES vienpusēji uz PTO noteikumu pamata ir noteikusi stingrākus kritērijus TAI piemērošanā, tādējādi izveidojot sistēmu, kas ir atklātāka un līdzsvarotāka par citu PTO dalībvalstu TAI sistēmu, pēc iespējas

izvairoties no nepamatotas un pārmērīgas uzņēmumu aizsardzības.

2007. gada 30. septembrī pret dažādām precēm Eiropas Kopienā bija spēkā 126 antidempinga un 11 pretsubsīdiju pasākumi, savukārt pārbaudes procedūras tiek veiktas 82 lietās.

Latvijā ir gan TAI procedūrās skarto preču ražotāji, gan patērētāji, taču visbūtiskākās Latvijas intereses ir saistītas ar TAI pakļauto preču importu un rūpniecisko lietošanu. Latvijai no importa un lietotāju interešu viedokļa 2007. gada otrajā pusē būtiskākās ir šādas tirdzniecības aizsardzības lietas:

- antidempinga pārbaude attiecībā uz Krievijas un Ukrainas izcelsmes amonija nitrāta importu;
- antidempinga pārbaude attiecībā uz Ukrainas izcelsmes silīcijmangāna importu;
- antidempinga pārbaude attiecībā uz integrēto elektronisko kompakto dienasgaismas lampu importu, kuru izcelsme ir Ķīnas Tautas Republikā;
- antidempinga pārbaude attiecībā uz Krievijas tērauda tauvu un trošu importu.

Trešo valstu piemērotie tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Tāpat kā ES piemēro tirdzniecības aizsardzības pasākumus, arī citas trešās valstis kādu no aizsardzības mehānismiem var piemērot gan pret visiem ES attiecīgā produkta eksportētājiem (piemēram, iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi), gan pret kādas ES dalībvalsts konkrētā produkta eksportētājiem (piemēram, antidempinga pasākumi). Ja kādas trešās valsts TAI piemērošanas gadījumā tiek skartas Latvijas uzņēmumu intereses attiecīgo valstu tirgos, Latvija risina radušos problēmu gan divpusējo attiecību, gan ES līmenī. ES no savas puses konsultē dalībvalstis, kā efektīvāk pārstāvēt savas intereses trešo valstu veiktajās tirdzniecības aizsardzības instrumentu pārbaudēs, kā arī uzrauga, vai pārbaudžu veikšanā tiek ievēroti divpusēji noslēgtie līgumi un PTO noteikumi. Būtiskākā lieta, kur Latvijas uzņēmums cieš zaudējumus trešās valsts tirgū, ir ASV spēkā esošie antidempinga pasākumi pret tērauda stieņu importu no Latvijas. 2007. gada 4. jūnijā pēc ES lūguma tika izveidots PTO Strīdu izskatīšanas institūcijas Panelis, kurš izskata ASV lietotās prakses antidempinga pārbaudžu veikšanā atbilstību PTO normām, kas, cita starpā, skar arī Latvijas uzņēmumu. ASV savos pieņemtajos lēmumos dempinga starpības noteikšanai ir izmantojusi „zeroing” metodi (reducēšana līdz nullei). Ja ASV šo metodi nebūtu izmantojusi pret Latvijas uzņēmumu, tad konstatētā dempinga starpība būtu niecīga vai tās vispār nebūtu. PTO Paneļa starpposma ziņojums šajā strīdu izšķiršanas procesā ir gaidāms 2008. gada maijā.

6.2.3. ES iekšējais tirgus

2004. gada 1. maijā Latvija kļuva par dalībnieci vienā no pasaules lielākajiem iekšējiem tirgiem, kas šobrīd ietver 30 valstu (ieskaitot Eiropas Ekonomikas zonas valstis – Norvēģiju, Islandi un Līhtenšteinu) ar vairāk nekā 480 milj. patērētāju. Eiropas Savienības politikas mērķis ir vienotā iekšējā tirgus attīstība, kurā ir nodrošināta brīva ražošanas faktoru kustība (4 brīvības – preču, pakalpojumu, personu un kapitāla), lai veicinātu Eiropas Savienības ekonomikas ilgtspējīgu un stabilu attīstību un Eiropas Savienības iedzīvotāju labklājību.

Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 28.-30. un 43.-55. pantos noteikto principu ieviešanu saistībā ar brīvu preču un pakalpojumu apriti un tiesībām veikt uzņēmējdarbību Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt Eiropas Savienības iekšējā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu procedūras paziņošanas ietvaros (direktīvas 98/34/EK un 98/48/EK), kura nosaka Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai un pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm un Eiropas Ekonomikas zonas valstīm izvērtēšanai tehnisko noteikumu projektus, lai preventīvi izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kas varētu radīt šķēršļus brīvai preču aprītei, kā arī brīvai informācijas sabiedrības pakalpojumu aprītei, Latvija 2007. gadā līdz 16. novembrim Eiropas Komisijai ir iesniegusi 7 tehnisko noteikumu projektus. Kopumā kopš 2004. gada 1. maija līdz 2007. gada 1. maijam Latvija informēja Eiropas Komisiju par 49 tehnisko noteikumu projektiem, par kuriem Eiropas Komisijas iebildumi saņemti 10 gadījumos. Vairumā gadījumu Eiropas Komisijas iebildumi ir bijuši saistīti ar to, ka normatīvo aktu projektos netiek ietverts savstarpējās atzišanas princips, kas nosaka, ka Latvijā atzīst produktus, kas ražoti vai likumīgi laisti aprītē kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm vai Turcijā vai likumīgi ražoti kādā no Eiropas Brīvas tirdzniecības asociācijas valstīm, kas ir Eiropas ekonomikas zonas līguma līgumslēdzēja puse.

Savstarpējās atzišanas princips faktiski ir vienīgais tiesiskais instruments neharmonizētajā nacionālo tehnisko noteikumu un standartu piemērošanas jomā.

Eiropas Komisija, atzīstot problēmas, kādas pastāv savstarpējās atzišanas principa piemērošanas jomā, 2007. gada februārī nāca klajā ar *Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai*, ar ko tiks noteiktas procedūras valstu tehnisko noteikumu piemērošanai citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem ražojumiem. Regulas mērķis ir uzlabot veidu, kā savstarpējās atzišanas princips darbojas praksē, kā arī sniegt valsts institūcijām nepieciešamos instrumentus principa korektai ieviešanai ikdienas praksē, bet biznesa pārstāvjiem izmantot priekšrocības, ko sniedz

savstarpējās atzišanas princips. Regula neaptvers Īslandes, Norvēģijas, Lihtenšteinas, Turcijas preces.

Sākot no 2005. gada otrās puses, Latvija ir būtiski uzlabojusi **iekšējā tirgus direktīvu** ieviešanas statistiku. Uz 2007. gada jūliju Latvijas normatīvajos aktos bija pārņemti 99,2% iekšējā tirgus direktīvu, kas ir otrais labākais rādītājs saistībā ar Eiropas Savienības direktīvām un kas pilnībā nodrošina to, ka tiek sasniegts Lisabonas mērķis pārņemt vismaz 98,5% direktīvu jeb pieļaut direktīvu transponēšanas deficītu 1,5% apmērā.

Lai veicinātu uzņēmējdarbību un inovācijas, viena no Latvijas prioritātēm Eiropas Savienībā ir **brīvas pakalpojumu** aprites veicināšana. Starp Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvām Latvijai būtiskākā ir 2006. gada 27. decembrī pieņemtā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Direktīvas mērķis ir radīt nepieciešamo tiesisko regulējumu, lai veicinātu uzņēmējdarbības tiesību un brīvas pakalpojumu aprites īstenošanu Eiropas Savienības iekšējā tirgū. Direktīva dalībvalstīm jāievieš 3 gadu laikā. Direktīva dos pozitīvu ieguldījumu pārrobežu pakalpojumu sniegšanas kontekstā, kā arī uzņēmējdarbības vides uzlabošanā, jo īpaši administratīvo šķēršļu mazināšanā. Direktīva paredz tādus pasākumus administratīvo šķēršļu novēršanai kā kontaktpunktu („vienas pieturas punktu”) izveidi, iespējas administratīvās procedūras veikt elektroniski, vienotas prasības licenču izsniegšanai, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai informāciju par pastāvošajiem pakalpojumu sniegšanas ierobežojumiem u.c., kas izvērtēs

ierobežojumu pamatotību un norādīs uz nepieciešamajiem uzlabojumiem.

2007. gadā aktīvi tika veikta informatīva kampaņa par **SOLVIT** koordinācijas tīklu, kas darbojas kā alternatīvs mehānisms Eiropas ekonomiskās zonas iekšējā tirgus problēmu risināšanai. SOLVIT idejas pamatā ir rast ātru un reālu risinājumu iekšējā tirgus problēmām, kas ir radušās valsts iestāžu darbības rezultātā, nepareizi piemērojot ES tiesību normas. SOLVIT koordinācijas centros risina kā iedzīvotāju, tā arī uzņēmēju problēmas, un SOLVIT pakalpojumi ir bezmaksas.

No 2007. gada sākuma Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs izskatīšanai saņēmis 18 lietas, no kurām 2 lietas Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs saņēmis no citu dalībvalstu SOLVIT koordinācijas centriem, bet nosūtījis risināšanai 10 lietas, kā arī izskatījis 8 sūdzības, kurās netika konstatēti ES tiesību normu pārkāpumi.

Tā kā SOLVIT tīkla panāktais risinājums atšķirībā no tiesas sprieduma nav saistošs valsts iestādei, kas pārkāpj ES normatīvos aktus, būtisks rādītājs ir sekmīgi atrisināto lietu īpatsvars, un 2007. gadā šādu lietu īpatsvars bija 80 procentu.

Līdz šim iedzīvotāji visbiežāk ir sūdzējušies par atšķirīgu prasību izvirzīšanu profesionālās kvalifikācijas atzīšanā, par vīzu nepieciešamību, par sociālo nodrošinājumu (piemēram, Latvijas iedzīvotāja pieprasa bezdarbnieka pabalstu Beļģijā, Vācijas iedzīvotāja vēlas turpināt saņemt invaliditātes pensiju no Latvijas), kā arī Eiropas Savienības pilsoņu ģimenes locekļu tiesībām uzturēties un strādāt dalībvalstīs. Savukārt no uzņēmumiem saņemts tikai viena sūdzība – robežkontroles jomā.

6.3. Nozaru attīstības politikas

6.3.1. Rūpniecības politika

Viens no galvenajiem tautsaimniecības attīstības mērķiem Latvijā ir izveidot efektīvu un konkurētspējīgu rūpniecību, kas nodrošinātu augstus un stabilus izaugsmes tempus. Rūpniecībai ir vitāli svarīga loma ārējās tirdzniecības bilances uzlabošanā. Rūpniecības politika Latvijā tiek veidota, ņemot vērā Eiropas Savienības politikas attīstības virzienus, vienlaicīgi sadarbībā ar rūpniecības uzņēmumus pārstāvošām organizācijām identificējot un risinot vietējiem rūpniecības uzņēmumiem aktuālos jautājumus. Rūpniecības politika ir cieši saistīta ar inovāciju, uzņēmējdarbības, izglītības un citām politikas jomām.

2007. gada 28. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Komerccdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam*. Programma ietver pasākumus inovāciju, komercdarbības, mazo un vidējo uzņēmumu un rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai. Programma

ir izstrādāta, lai panāktu Latvijas ekonomiskās politikas lielāku koordināciju šajā stratēģiski svarīgajā politikas virzienā, kas līdz šim tika ietverta Nacionālās inovāciju programmas 2003.-2006. gadam, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmas 2004.-2006. gadam un Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādņu ietvaros. Programmas īstenošanas laika periods ļauj to sekmīgi koordinēt ar Latvijas *Nacionālajā attīstības plānā* ietvertajiem pasākumiem un ES Finanšu perspektīvas 2007.-2013. gadam piedāvātajām strukturālo fondu izmantošanas iespējām.

Viens no pasaules praksē plaši lietotiem un Latvijas valdības stratēģiskajos dokumentos ietvertajiem veidiem, kā veicināt rūpniecības nozaru attīstību, ir **atbalsts uzņēmumu klasteru attīstībai**.

2007. gadā Ekonomikas ministrija sadarbībā ar nozaru asociācijām veica izpēti par klasteru attīstības perspektīvām deviņās rūpniecības nozarēs. Tika noslēgti deviņi līdzdarbības līgumi par klasteru stratēģiju izstrādi. Atbilstoši līguma nosacījumiem asociācijas piesaistīja ekspertus, kuru uzdevums bija

veikt situācijas analīzi, identificēt jomas, kurās pastāv priekšnosacījumi konkurētspējīgu klasteru attīstībai, veikt uzņēmumu, pētniecības un izglītības institūciju apzināšanu attiecīgajās un saistītajās nozarēs, veikt skaidrojošu un motivējošu darbu ar klasteri potenciāli iesaistītiem uzņēmumiem un organizācijām. Darba rezultātā tika izstrādātas potenciālo vai esošo klasteru sākotnējās stratēģijas, kuras ietver kopīgi definētu vīziju un izvirzītos mērķus, galvenos uzdevumus šo mērķu sasniegšanai un galvenās klastera dalībnieku sadarbības jomas.

2007. gada decembrī izstrādātie ziņojumi par klasteru attīstības perspektīvām un klasteru stratēģijām tika prezentēti un apspriesti semināros ar attiecīgo

nozaru pārstāvju līdzdalību. Izpēte par klasteru attīstības potenciālu un klasteru stratēģiju izstrāde tika veikta tādās nozarēs kā:

- informācijas tehnoloģijas;
- elektronika un elektrotehnika;
- mašīnbūve un metālapstrāde;
- biodegvielu nozare;
- tekstila nozare;
- meža nozare un kokrūpniecība;
- ķīmija un farmācija;
- mēbeļu ražošana;
- pārtikas rūpniecība.

6.8. ielikums

Klasteru attīstības potenciāls

Analīze rāda, ka nozarēs ir atšķirīgs klasteru attīstības potenciāls, jo atšķirīga ir līdzšinējā sadarbības pieredze un situācija tirgū, kā arī attīstības problēmas.

Informācijas tehnoloģiju, kā arī meža un saistīto nozaru klasteru ietvaros sadarbība tiek organizēta jau vairāku gadu garumā, un stratēģijas galvenā uzmanība tiek pievērsta vidēja termiņa rīcības plānu izstrādei sadarbības attīstīšanai un kopīgu projektu realizācijai. Citās nozarēs ir identificētas vairākas perspektīvas jomas klasteru attīstībai, tomēr ir nepieciešams ieguldīt papildu darbu sadarbības mehānisma izveidē un uzticības veidošanai potenciālo klastera dalībnieku vidū. Ķīmijas un farmācijas nozares gala ziņojums kā perspektīvu jomu klastera attīstībai izvirza farmācijas un biotehnoloģiju uzņēmumu un pētniecības sadarbības attīstību. Tekstila un saistīto nozaru gala ziņojumā par perspektīviem virzieniem klastera attīstībai atzīta linu un to produktu, kā arī intelīgentā apģērba ražošanas attīstība, tādējādi veicinot orientāciju uz augstas pievienotās vērtības ražošanu. Biodegvielu un saistīto nozaru gala ziņojums uzsver nepieciešamību sākotnēji izveidot stabilu sadarbības tīklu starp biodegvielu nozarē iesaistītajiem uzņēmumiem un institūcijām, pētniekiem Latvijā un ārzemēs, kā arī izplatītājiem, patērētājiem un izejvielu audzētājiem. Klastera ietvaros varētu tikt veikti kopīgi pētniecības projekti sākotnēji augu eļļas degvielas, biodīzeļa un bioetanola jomās, tālākā perspektīvā pievēršoties pārejas biodegvielas veidiem – no pirmās uz otrās paaudzes biodegvielu, kā arī atsevišķu otrās paaudzes biodegvielu veidiem, piemēram, attīrītai biogāzei. Mašīnbūves un metālapstrādes nozares gala ziņojums identificē iespējas ar laiku attīstīt vairākus specializētus klasterus tādās jomās kā kuģubūve, sliežu transporta ražošana, automobiļu ražošana u.c.

2008. gadā ir plānots uzsākt ES Struktūrfondu līdzfinansētu *Klasteru attīstības valsts atbalsta programmu*, kura konkursa kārtībā piedāvās līdzfinansējumu klastera koordinācijas nodrošināšanai un stratēģiju īstenošanai.

2007. gadā turpinās Ziemeļvalstu un Baltijas jūras valstu aizsāktā sadarbība inovāciju un rūpniecības politikas jomā. 2006. gada septembrī tika oficiāli uzsākts starpvalstu sadarbības projekts BSR InnoNet (Baltijas jūras valstu inovāciju tīkls). *BSR InnoNet* jeb Baltijas jūras reģiona inovāciju tīkls tiek finansēts no Eiropas Savienības Sestās ietvarprogrammas un orientējas uz sadarbību klasteru politikas veidošanas jomā, kontaktu, klasteru pieredzes apmaiņas un sadarbības veicināšanu, kā arī klasteru analīzi reģionā. Projekta koordinējošā institūcija ir Ziemeļu Inovāciju centrs, Latviju projektā pārstāv Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra un Ekonomikas ministrija, dažādās projekta aktivitātēs iesaistot arī pārstāvjus no citām valsts institūcijās un privātā sektora.

Viens no projekta uzdevumiem ir izstrādāt un uzsākt vienu vai vairākas starpvalstu inovāciju un klasteru veicināšanas programmas. Projekta ietvaros ir izveidotas divas darba grupas, kuru uzdevums ir 2008. gada pirmajā pusē izstrādāt un prezentēt šādu iespējamo programmu aprakstus atbilstoši identificētajām iespējamo starpvalstu programmu darbības jomām. Viena no paredzamajām starpvalstu

programmām ir orientēta uz sadarbības attīstīšanu reģiona valstu klasteru starpā. Šī sadarbība var būt gan horizontāla, kas ietver sadarbības un kontaktu veidošanu līdzīgu klasteru starpā, gan arī starpsektoru sadarbība, kur tiek iesaistīti klasteri dažādos pievienotās vērtības ķēdes līmeņos, vai arī klasteri no atšķirīgām jomām, kas potenciāli var viens otru papildināt un veicināt sinerģijas veidošanos. 2008. gadā plānots uzsākt pilotprogrammu, kur tiktu iesaistīti 3-4 klasteru starpvalstu sadarbības modeļi. Izvērtējot pilotprogrammas rezultātus, paredzēts 2009. gadā uzsākt pilna apmēra programmas realizāciju, kuras mērķis ir veidot sadarbību Baltijas jūras reģiona klasteru starpā. Otra nozīmīga joma, kurā tiek izstrādāta starpvalstu programma, saistās ar kapacitātes paaugstināšanas jautājumiem. Plānots izveidot starpvalstu programmu, kuras ietvaros tiktu nodrošināta klasteru attīstībā iesaistīto personu un institūciju pieredzes apmaiņa un apmācības. Mērķa auditorija šādai programmai ir klasteru koordinatori un personāls, kā arī valsts aģentūras un institūcijas, kas realizē klasteru veicināšanas politiku.

Klasteru attīstība ir izvirzīta kā prioritāte Eiropas Savienības līmenī. 2008. gada janvārī Stokholmā notiks ministru līmeņa Eiropas klasteru konference, kuras ietvaros plānots pieņemt Eiropas klasteru memorandu. Dokuments ir paredzēts kā deklarācija, kas uzsver klasteru nozīmi inovāciju attīstībā Eiropā un aicina ES

dalībvalstis nacionālā un reģionālā līmenī, kā arī ES institūcijas ES līmenī sekmēt klasteru attīstību un sniedz rekomendācijas klasteru atbalsta iniciatīvu īstenošanā.

Sekmīgai rūpniecības politikas attīstībai ir svarīgas arī **likumdošanas prasības rūpnieciskajā ražošanā** lietojamo iekārtu tehniskās uzraudzības jomā, kā arī iekārtu projektēšanas, ražošanas, uzstādīšanas atbilstības novērtēšanas un tirgus uzraudzības jomā. Būtiskas ir arī normatīvo aktu prasības ar iekārtu lietošanu saistītajās nozarēs, piemēram, tādās kā individuālo aizsardzības līdzekļu, iekārtu elektromagnētiskās saderības un zemsprieguma iekārtu projektēšanas, ražošanas, atbilstības novērtēšanas un tirgus uzraudzības jomā. Minēto normatīvo aktu piemērošana ir būtisks faktors gan uzņēmējdarbības vides pilnveidošanā, gan rūpniecībā strādājošo darba drošības nodrošināšanā, zināmā mērā veicinot vietējo rūpniecības uzņēmumu konkurētspēju Eiropas Savienībā.

Likuma „Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību” mērķis ir panākt drošu, cilvēka dzīvībai, veselībai un īpašumam, kā arī videi nekaitīgu bīstamo iekārtu lietošanu un uzturēšanu, noteikt tiesisko un organizatorisko pamatu bīstamo iekārtu montāžai, remontam, tehniskajai apkopei, modernizācijai un pārbaudēm, kā arī noteikt valsts uzraudzības un kontroles institūciju funkcijas bīstamo iekārtu tehniskās uzraudzības jomā. Likuma prasības attiecināmas uz bīstamajām iekārtām, to valdītājiem, apkalpojošo personālu un personām, kuras lieto bīstamās iekārtas ražošanas procesos vai veic šo iekārtu montāžu, remontu, tehnisko apkopi, modernizāciju un pārbaudes, un arī valsts institūcijām, kas veic uzraudzību un kontroli šajā jomā. Atbilstoši likuma mērķim prasības, kas jāievēro, organizējot un veicot darbus ar katru no bīstamo iekārtu veidiem, šobrīd ir noteiktas 19 no likuma „Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību” izrietošajos Ministru kabineta noteikumos.

Ņemot vērā uzņēmēju priekšlikumus, pēdējā gada laikā veikti būtiski normatīvo aktu pilnveidojumi bīstamo iekārtu reģistrācijas kārtībā, paredzot atvieglotu reģistrācijas kārtību un samazinot bīstamās iekārtas reģistrācijai nepieciešamo laiku, kā arī atvieglējot bīstamās iekārtas lietošanas atļaujas saņemšanu. Ministru kabineta noteikumos par spiedieniekārtu un to kompleksu tehnisko uzraudzību precizētas prasības spiedieniekārtu kompleksa valdītājam spiedieniekārtu kompleksa lietošanas laikā un apkalpojošā personāla pienākumi. Precizētas prasības spiedieniekārtu kompleksu aprikojumam. Novērsta normu dublēšanās, kā arī precizētas valsts uzraudzības un kontroles funkcijas, novēršot normu interpretācijas iespējas. Ministru kabineta noteikumos par kravas celtņu tehnisko uzraudzību pārrīnāta kravas celtņu reģistrācijas un lietošanas atļaujas saņemšana, precizētas un vienkāršotas noteikumu prasības.

Pieaugot uzņēmēju informētībai un attīstoties ražošanai, pieaug arī rūpnieciskās ražošanas procesos lietojamo bīstamo iekārtu skaits. Pēdējo gadu laikā visvairāk reģistrētas tādas bīstamas iekārtas kā spiedieniekārtas, kravas celtņi un lifti.

Šobrīd nacionālajā likumdošanā – Ministru kabineta noteikumos ir pārņemtas visu **Eiropas Savienības „jaunās pieejas” direktīvu prasības** rūpniecībā ekspluatējamo un ražojamo iekārtu un ierīču jomā.

Normatīvo aktu prasību pilnveidošana atbilstoši Eiropas Savienības likumdošanas prasībām, ievērojot rūpnieciskās produkcijas ražotāju nacionālās vajadzības, notiek nepārtraukti, valsts institūcijām cieši sadarbojoties ar nozares uzņēmēju un ekspertu asociācijām, ņemot vērā nevalstisko organizāciju ieteikumus, priekšlikumus, kas pirmkārt izriet no praktiskām rūpnieciskās produkcijas ražotāju vajadzībām. Nacionālajā likumdošanā pārņemtās Eiropas Savienības likumdošanas prasības ir atbalsts vietējiem rūpniecības uzņēmējiem, veicinot ražošanas procesu tālāku attīstību vienādas konkurences apstākļos ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu rūpnieciskās produkcijas ražotājiem un līdz ar to rodot arvien jaunas iespējas produkcijas eksportam uz citām Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas Zonas, kā arī citām valstīm.

Ekonomikas ministrija, piesaistot nozarē strādājošos ekspertus un uzņēmēju asociāciju pārstāvjus, ir izstrādājusi Ministru kabineta noteikumu projektus „Mašīnu drošības noteikumi” un „Grozījumi Ministru kabineta 2000. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 157 „Noteikumi par liftu un to drošības sastāvdaļu projektēšanas, ražošanas un liftu uzstādīšanas atbilstības novērtēšanu”, kuros iestrādātas Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2006/42/EK par mašīnām, un ar kuru groza Direktīvu 95/16/EK (lifti) prasības. Atbilstoši direktīvas nosacījumiem prasības nacionālajā likumdošanā ir jāpārņem līdz 2008. gada 29. jūnijam, un jaunās prasības būs spēkā ar 2009. gada 29. decembri.

Būtiskās drošības un nekaitīguma prasības mašīnām un drošības sastāvdaļām, kā arī šo prasību ievērošanas uzraudzības mehānismu pašreiz nosaka Ministru kabineta 2000. gada 30. maija noteikumi Nr. 186 „Noteikumi par mašīnu drošību”. Ministru kabineta noteikumu projektā „Mašīnu drošības noteikumi” galvenokārt precizēta produkcijas joma, uz ko būs attiecināmas noteikumu prasības, papildināta un līdz ar to precizēta terminoloģija, detalizēti noteikts riska novērtējuma princips arī attiecībā uz darba vietas iekārtošanu, pilnveidotas konstruktīvās prasības mašīnām, to aizsargierīcēm un papildu ierīcēm, paaugstinot mašīnu drošības prasības mašīnu ekspluatācijas laikā. Noteikumu projektā detalizētas prasības dokumentācijai, kāda informācija ražotājam jānorāda mašīnas pavaddokumentos. Atbilstoši direktīvā noteiktajam noteikumu projekts ir papildināts ar prasībām tādām noteiktas grupas mašīnām kā kosmētiskā un farmācijā lietojamās mašīnas, kā arī ir

ietverti papildinājumi rokas pārnēsājamām un rokas vadāmām mašīnām un kustīgām mašīnām.

6.3.2. Enerģētikas politika

Enerģētikas politikas galvenie virzieni ir vērsti uz valsts energoapgādes drošības paaugstināšanu, veicinot primāro energoresursu piegāžu dažādošanu un radot apstākļus elektroenerģijas ģenerēšanas pašnodrošinājuma pieaugumam, kā arī novēršot reģiona elektroenerģijas tirgus izolāciju. Būtiska nozīme ir arī konkurences apstākļu radīšanai, atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošanas veicināšanai un apkārtējās vides aizsardzībai.

2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*. Pamatnostādnes ietver valdības politiku, attīstības mērķus un prioritātes enerģētikas jomā gan vidējā termiņā, gan arī ilgtermiņā.

Elektroapgāde vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „Latvenergo”, kas

nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi patērētājiem. No 2005. gada 1. septembra elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Augstsprieguma tīkls”. Kopš 2007. gada 1. jūlija elektroenerģijas sadales sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo Sadales tīkls”. Abu akciju sabiedrību vienīgais īpašnieks ir AS „Latvenergo”. Vēl Latvijā darbojas vairāk nekā simts mazo elektrostaciju un 15 licencētu elektroenerģijas sadales un tirdzniecības uzņēmumu.

Latvijai kā ES dalībvalstij ir jānodrošina, ka valstī tiek ievērotas ES tiesību aktos enerģētikas nozarē noteiktās vienotās prasības (skatīt 6.9. ielikumu). Elektroapgādes jomā tas nozīmē, ka elektroenerģijas tirgus Latvijā darbojas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija direktīvas 2003/54/EK par vienotiem noteikumiem elektroenerģijas iekšējam tirgum nosacījumiem. Atbilstoši šai direktīvai no 2007. gada 1. jūlija jebkurš elektroenerģijas lietotājs ir tiesīgs izvēlēties elektroenerģijas piegādātāju.

6.9. ielikums

Normatīvo aktu saskaņošana ar ES direktīvām

Likumdošanas aktu saskaņošanā ar ES likumdošanu galvenie virzieni ir naftas un naftas produktu rezerves, piegādes drošība un energoefektivitāte, kā arī tirgus principu ieviešanas turpināšana enerģētikā:

- **piegādes drošība un naftas produktu rezervju izveidošana.** 2006. gada 27. jūnijā tika pieņemta Valsts naftas produktu rezervju koncepcija, kā arī Ministru kabinets akceptēja noteikumus Nr. 541 „Naftas produktu rezerves izveidošanas un uzglabāšanas kārtība”, kas reglamentē komersantu veidojamo naftas produktu rezervju kārtību;
- **elektroenerģijas sektors.** Tiesisko regulējumu efektīvi funkcionējošam elektroenerģijas tirgum, kurā visiem elektroenerģijas lietotājiem droši, kvalitatīvi un par pamatotām cenām tiek piegādāta elektroenerģija un nodrošinātas tiesības brīvi izvēlēties elektroenerģijas tirgotāju, kā arī tiek veicināta elektroenerģijas ražošana, izmantojot atjaunojamus energoresursus, veido Elektroenerģijas tirgus likums un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi. 2007. gada 26. jūnijā Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 452 „Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi”, kas nosaka elektroenerģijas piegādes kārtību saistītajiem lietotājiem un lietotājiem, kas ir tirgus dalībnieki, elektroenerģijas tirgotāja, sistēmas operatora un lietotāja tiesības un pienākumus, tirgotāja maiņas kārtību, kārtību, kādā sedzamas elektroenerģijas obligātā iepirkuma izmaksas. 2007. gada 6. novembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 738 „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 322 „Noteikumi par pārvades operatora ikgadējo novērtējuma ziņojumu””. Šie grozījumi paplašina un precizē prasības novērtējuma ziņojuma saturam, nosakot, ka novērtējuma ziņojumā jābūt elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora skaidram un nepārprotamam slēdzienam, kas objektīvi raksturo sistēmas stāvokli. 2007. gada 24. jūlijā tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 503 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus”, kas nosaka prasības, kādas jāizpilda, lai iegūtu tiesības pārdot no atjaunojamajiem energoresursiem saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros;
- **gāzes sektors.** 2005. gada 26. maijā Sacimā pieņemts likums „Grozījumi Enerģētikas likumā”, ar kuru noteikti dabas gāzes tirgus darbības principi. Likuma mērķis ir radīt apstākļus konkurencei dabas gāzes tirgū Latvijā, kā arī saskaņot regulējošos normatīvos aktus ar Eiropas Savienības likumdošanas prasībām. Likuma pārejas noteikumi paredz, ka likuma normu, kas regulē dabas gāzes tirgus darbības principus, spēkā stāšanās laiku un kārtību, nosaka ar īpašu likumu. Atsevišķu Enerģētikas likuma pantu spēkā stāšanās kārtības likums nosaka, ka šis Enerģētikas likuma normas stāties spēkā ar 2010. gada 1. janvāri.

Ministru kabinets 2004. gada 23. jūlijā akceptēja Ekonomikas ministrijas sagatavoto politikas dokumenta projektu „Pamatnostādnes Latvijas elektroenerģijas tirgus priekšnosacījumu izveidei”, kurā definēti pamatprincipi Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanas modelim, tirgus atvēršanai nepieciešamie priekšnosacījumi, tirgus dalībnieki, to pamatfunkcijas, pienākumi un tiesības, nozares perspektīvās struktūras un regulēšanas principi, kā arī formulētas problēmas, kas pašlaik kavē Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanu un elektroenerģijas lietotāju izvēles tiesību īstenošanu. Pamatnostādņu projekts sagatavots, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/54/EK par vienotiem

noteikumiem elektrības iekšējam tirgum. Lai radītu tiesisko vidi efektīvi funkcionējošam, konkurētspējīgam elektrības tirgum, pamatojoties uz pamatnostādņēm, 2005. gada 5. maijā Sacima pieņēma Elektroenerģijas tirgus likumu.

Pašreiz Latvijas **dabas gāzes tirgū** darbojas viens komersants – AS „Latvijas Gāze”, kas saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izdotajām licencēm veic dabas gāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību. Sašķidrinātās naftas gāzes apgādē konkurē apmēram 70 uzņēmumu.

2005. gada 26. maijā pieņemtie grozījumi *Enerģētikas likumā* paredz pamatnosacījumus dabas

gāzes tirgus atvēršanai un ir izstrādāti, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/55/EK par vienotiem noteikumiem dabas gāzes iekšējam tirgum. Likums ietver jautājumus, kas skar sistēmu darbību, tirgus dalībnieku pienākumus un tiesības, kā arī konkurences iespējas dabas gāzes tirgū. Saeima ar speciālu likumu ir noteikusi, ka šie grozījumi stāties spēkā 2010. gada 1. janvārī.

Dalībvalstis, izvēloties regulētu pieejas kārtību, veic nepieciešamos pasākumus, lai piešķirtu dabas gāzes uzņēmumiem un kvalificētiem lietotājiem iekšpus vai ārpus teritorijas, kas aptver savstarpēji saistītu sistēmu, tiesības piekļūt sistēmai, par pamatu ņemot publicētos tarifus un citus noteikumus un pienākumus, kas jāievēro, izmantojot sistēmu.

Lai aktualizētu regulējumu **siltumapgādē**, 2006. gada 30. novembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 971 „Siltumenerģijas piegādes un lietošanas noteikumi”, kuros noteikta kārtība, kādā energopgādes komersants piegādā un siltumenerģijas lietotājs lieto siltumenerģiju, un kārtība, kādā piegādātājs ir tiesīgs pārtraukt siltumenerģijas piegādi lietotājam, kurš nav samaksājis par saņemto siltumenerģiju vai nav izpildījis citas saistības pret piegādātāju.

Investīcijas enerģētikas sektorā

Valsts atbalsts enerģētikā tiek sniegts tikai projektiem, kuri saistīti ar siltumapgādes sistēmu sakārtošanu. 2007. gada budžetā Ekonomikas ministrijai paredzētās enerģētikas politikas apropriācijas ietvaros bija paredzētas mērķdotācijas pašvaldību budžetiem 5 milj. latu apmērā, lai atbalstītu siltumenerģijas ražošanas, pārvades un sadales efektivitātes paaugstināšanu, kā arī veicinātu sabiedrisko ēku energoefektivitāti. Šis finansējums tika piešķirts 42 pašvaldību projektiem *Pašvaldību energoefektivitātes programmas* projektu konkursa kārtībā.

ES struktūrfondu izmantošanas ietvaros (skatīt 6.2.1. nodaļu) ir paredzēta atbalsta sniegšana publiskajam un nevalstiskajam sektoram. Viena no Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās Vienotā programmdokumenta (turpmāk – VPD) 1. prioritātes pirmā pasākuma „Vides infrastruktūras uzlabošana un tūrisma veicināšana” aktivitātēm ir vērsta uz atbalsta sniegšanu publiskā sektora institūcijām siltumapgādes sistēmu modernizācijai atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšanai gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē. Kopumā ES struktūrfondu ietvaros 2004.-2006. gadam minētajiem projektiem ir novirzīti 11,6 milj. latu. Nākamajā struktūrfondu apgušanas periodā no 2007.-2013. gadam enerģētikas sektorā no Kohēzijas fonda ir plānots novirzīt aptuveni 132,4 milj. EUR. Šī summa tiks sadalīta pasākumiem centralizēto siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai, kā arī biomasu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstībai.

VPD 1.1.4.2. apakšaktivitātes atklātā projektu iesniegumu konkursa „Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un

energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē” ietvaros tika iesniegti un izvērtēti 87 projektu iesniegumi. Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansējums tika piešķirts 29 projektu iesniegumiem. Projektos ir paredzēta siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē. Savukārt VPD 1.1.4.1. apakšaktivitātes nacionālās programmas „Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā” ietvaros ir apstiprināti un tiek ieviesti 6 projektu iesniegumi.

Atbalstot centralizēto siltumapgādes sistēmu rekonstrukciju, kā arī siltummezglu un citu siltumu regulējošo ierīču izbūvi un siltuma zudumu samazināšanu ēkās, 2007. gadā tika izdots ekonomikas ministra 2007. gada 23. aprīļa rīkojums Nr. 192 „Par pašvaldību energoefektivitātes programmu”, ar kuras starpniecību atklāta pašvaldību projektu konkursa ietvaros tika nodrošināta likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam” Ekonomikas ministrijas programmā 29.00.00 „Enerģētikas politika” pašvaldībām mērķdotāciju veidā piešķirtās apropriācijas 5 milj. latu apmērā apguve.

6.3.3. Būvniecības politika

Valsts politikas mērķis būvniecībā ir radīt nosacījumus, lai tautsaimniecības vajadzībām tiktu celtas videi draudzīgas, veselībai nekaitīgas, mūsdienīgas būves, ietaupot enerģiju un resursus.

Plānojot būvniecības attīstību, Ministru kabinets ir akceptējis šādus politikas dokumentus:

- 1996. gada 5. novembrī – *Koncepciju valsts stratēģijai būvniecībā*,
- 1999. gada 28. septembrī – *Bijušo PSRS būvniecības tehnisko normatīvu pārstrādes termiņu un finansēšanas stratēģijas koncepciju*,
- 2002. gada 30. augustā – *Būvniecības nacionālā programma*.

Jāatzīmē, ka šobrīd šie politikas dokumenti daļēji zaudējuši aktualitāti, jo, Latvijai kļūstot par Eiropas Savienības dalībvalsti, ievērojami mainījies gan ekonomiskā situācija, gan normatīvā vide.

Būvniecības nacionālā programma ir kompleksa mērķprogramma nozares attīstībai laikposmā no 2002.-2012. gadam, un tās galvenais mērķis ir panākt konkurētspējīgas būvniecības attīstību, nodrošinot ar ES likumdošanu saskaņotu Latvijas būvniecības tehnisko un organizatorisko normatīvo bāzi, veicinot kvalitatīvu un energoefektīvu būvniecību, panākot būvniecības speciālistu konkurētspējas paaugstināšanu un sekmējot Latvijas būvzinātnes attīstību. Pasākumu plāns šīs programmas īstenošanai katru gadu tiek aktualizēts atbilstoši situācijai nozarē.

Aktualizējot *Būvniecības nacionālās programmas īstenošanas pasākumu plānu 2007.-2012. gadam*, tajā

iekļauta arī jauna politikas dokumenta – Būvniecības pamatnostādņu izstrāde, normatīvo aktu izstrādes *Būvniecības informatīvās sistēmas ieviešanai*, grozījumi virknē normatīvo aktu, tos harmonizējot ar ES likumdošanu, *Eiropas kodeksa standartu Nacionālo pielikumu* izstrāde, pasākumi būvuzņēmējdarbības vides sakārtošanai, godīgas konkurences sekmēšanai būvniecības iepirkumos, vietējo būvuzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanai, būvniecības speciālistu kvalifikācijas celšanai, nelegālās nodarbinātības samazināšanai nozarē, kā arī *Daudzdzīvokļu dzīvojamu māju renovācijas veicināšanas programmas*, *Sociālo mājojumu attīstības koncepcijas* izstrāde u.c. mājojumu būvniecībai un atjaunošanai svarīgi pasākumi.

Būvniecības nozare pēdējos gados strauji attīstās, piesaistot investīcijas, nodrošinot pārējās tautsaimniecības nozares ar to darbībai nepieciešamajām ēkām un būvēm, veidojot lielu daļu no iekšzemes kopprodukta.

Finansējuma pieejamība (investīcijas un kredītpolitika) ir veicinājusi pieprasījuma kāpumu, un būvniecības apjoms pieaug.

Mainoties situācijai nozarē, radusies nepieciešamība palielināt administratīvo kapacitāti ar būvniecības politikas izstrādi un īstenošanu saistītajās institūcijās un pilnveidot būvniecības kontroles sistēmu. 2007. gada sākumā ir notikusi funkciju pārdale ministriju starpā – Mājokļu politikas departamenta un Mājokļu aģentūras iekļaušana Ekonomikas ministrijas struktūrā.

Pēc būvniecībā iesaistīto institūciju īstenoto funkciju, kompetences un darbības sfēras izvērtējuma, optimizējot institucionālo struktūru, lai novērstu funkciju pārklāšanos un reizē atbrīvotu ministriju no tai neraksturīgu funkciju veikšanas, veikta atsevišķu aģentūru un inspekciju reorganizācija. No 2008. gada 1. janvāra darbību ir uzsākusi uz v/a „Mājokļu aģentūra” bāzes izveidotā Būvniecības, enerģētikas un mājokļu aģentūra, bet Valsts būvinspekcijas kompetencē būs arī reorganizētās Valsts energoinspekcijas un atsevišķas Valsts darba inspekcijas funkcijas.

Ar ekonomikas ministra 2007. gada 13. augusta rīkojumu izveidota darba grupa būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu grozījumu sagatavošanai. Grupas sastāvā iekļauti kā valsts iestāžu, tā nevalstisko profesionālo organizāciju pārstāvji. Tiek meklēti risinājumi tādiem aktuāliem jautājumiem kā nelegālās nodarbinātības samazināšana, būvju kvalitātes un ekspluatācijas uzlabošana, profesionālās atbildības apdrošināšana u.c.

Valsts ar likumdošanas palīdzību būvniecībā reglamentē tikai tās prasības, kuru neievērošana varētu ietekmēt cilvēku dzīvību, veselību, vidi vai visas sabiedrības intereses. 2007. gadā, turpinot normatīvās bāzes pilnveidošanu, izdoti 4 jauni un sagatavoti grozījumi 7 spēkā esošajos normatīvajos aktos. Īpaša vērība veltīta ugunsdrošības jautājumiem, būvju konstrukciju drošumam, administratīvo šķēršļu novēršanai un korupcijas iespējamības mazināšanai

būvniecības procesā. Vides ilgtspējībai svarīga ir *ES Ēku energoefektivitātes direktīvu* prasību ieviešana, kā arī *Eiropas kodeksa standartu* ieviešana būvju projektēšanā.

Grozījumi *Būvniecības likumā* uzliek pienākumu pašvaldībām vismaz reizi mēnesī publicēt savā mājaslapā internetā, bet, ja tādas nav, vietējā laikrakstā informāciju par saņemtajiem būvniecības iesniegumiem – uzskaites kartēm un saistībā ar tām pieņemtajiem būvvaldes lēmumiem. Tādējādi likuma līmenī tiek nodrošināts būvniecības procesa caurspīdīgums.

Lai saskaņotu sabiedrības un būvniecības ieceres ierosinātāja intereses, nodrošinot pašvaldības lēmumu atklātumu saistībā ar teritorijas attīstību, kā arī iespēju sabiedrībai piedalīties lēmumu pieņemšanā, izdoti Ministru kabineta 2007. gada 22. maija noteikumi Nr. 331 „Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība”.

Lai optimizētu būvniecības procesu, saīsinot būvniecības laiku un mazinot administratīvos šķēršļus, ar Ministru kabineta 2007. gada 26. jūnija noteikumiem Nr. 420 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīļa noteikumos Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi”” ir noteikta jauna būvniecības procesa forma – apvienotā projektēšana un būvdarbi, vienkāršota procedūra esošu ēku pieslēgumiem esošiem tīkliem, precizēta katra būvniecības procesā iesaistītā atbildības robeža.

Būvniecības procesa caurspīdīguma nodrošināšanai, administratīvo šķēršļu mazināšanai, kā arī būvniecības pārzināšanas un kontroles funkciju pilnveidošanai ar grozījumiem *Būvniecības likuma* 4. pantā un Ministru kabineta 2006. gada 5. decembra noteikumiem Nr. 983 „Būvniecības informācijas sistēmas noteikumi” (BIS) radīts pamats vienotas sistēmas izveidei, kurā tiks iekļauta informācija par katru būvi no ieceres brīža līdz tās pieņemšanai ekspluatācijā, t.sk. par pašvaldību pieņemtajiem lēmumiem būvniecības jomā. Ir izstrādāts pilotprojekts, un notiek sagatavošanās darbi konkursam par BIS ieviešanu. Plānots sistēmu pilnībā ieviest līdz 2010. gadam, nodrošinot būvniecības informācijas uzkrāšanu, kā arī elektronisku informācijas apmaiņu starp pārvaldes un kontroles institūcijām un būvniecības dalībniekiem. BIS pirmsākums ir divas jau ieviestās datu bāzes – *Būvkomersantu reģistrs* un *Sertificēto speciālistu reģistrs*, kas dod iespēju operatīvi pārliecināties kā par firmu, tā arī par speciālistu darbības likumību.

Saskaņā ar *Būvniecības likuma* 10. pantu un Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumiem Nr. 453 „Būvkomersantu reģistrācijas noteikumi” notiek komersantu reģistrācija *Būvkomersantu reģistrā*. Līdz minimumam samazināts iesniedzamo dokumentu skaits, iesnieguma izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai paredzētais laiks, kā arī noteikta dokumentu pieņemšana katru dienu Klientu apkalpošanas centrā, un uzņēmēju ērtībai apliecības tiek izsniegtas visas darba dienas garumā.

Uz 2007. gada 1. novembri *Būvkomersantu reģistrā* ir iekļauta informācija par 5711 būvkomersantu, firmā nodarbināto personālu un personām, kurām ir

pastāvīgas prakses tiesības saskaņā ar *Būvniecības likuma* 8. pantu, firmas darbību raksturojoši dati, ziņas par pārkāpumiem būvniecībā un ziņas par reģistra noteikumu pārkāpumiem. No reģistra svītroti 490 būvkomersantu.

Speciālistu atbilstības novērtēšanu dažādās būvniecības jomās veic LATAK akreditētie 8 nevalstisko profesionālo organizāciju būvniecības speciālistu sertificēšanas centri un *Latvijas Arhitektu savienība*, piešķirot būvprakses vai arhitektu prakses sertifikātu attiecīgajā jomā.

Ekonomikas ministrijas uzturētajā sertificēto speciālistu kopējā reģistrā iekļautas ziņas par 10080 prakses sertifikātu, no tiem par 9158 būvprakses sertifikātiem dažādās būvniecības jomās un 922 arhitekta prakses sertifikātiem.

Aktuāls ir jautājums, kā samazināt izmaksas, nepasliktinot būvdarbu kvalitāti un ievērojot ilgtspējīgas attīstības principus¹.

Ministru kabinets 2007. gada 6. martā atbalstīja ziņojumu „Par patēriņa cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem”, pasākumos patēriņa cenu pieauguma ierobežošanai paredzot, ka Ekonomikas ministrijai jāapkopo informācija par esošajiem un perspektīvajiem valsts un pašvaldību lielajiem (virs 3,5 milj. latu) būvniecības pasūtījumiem. No iestādēm saņemtie dati liecināja, ka valsts un pašvaldību 2008. gadā plānotais būvniecības pieprasījums (1541 milj. latu), ņemot vērā, ka 2006. gadā, pēc Centrālā statistikas pārvaldes datiem, būvniecības kopējais apjoms Latvijā bija 1132 milj. latu, varētu pārsniegt tirgus iespējas. Analizējot pašreizējo situāciju būvniecībā un ekonomikā kopumā, Ekonomikas ministrija secināja, ka valstij regulāri jāseko līdzi plānotajiem būvniecības iepirkumiem un jāveic monitorings par būvniecības iepirkumu norisi. Šis uzdevums turpmāk būs izveidots valsts aģentūras „Būvniecības, enerģētikas un mājokļu valsts aģentūra” kompetencē. Pieprasījuma un piedāvājuma analīze ļaus vieglāk prognozēt iespējamās cenu izmaiņas būvniecības tirgū un palīdzēs sabalansēti plānot valsts iepirkumus.

Būvniecības vispārējo pārraudzību un koordināciju valstī veic Ekonomikas ministrija, bet atsevišķu jomu pārraudzība ietilpst citu ministriju kompetencē. Satiksmes ministrijas kompetencē ir autoceļu būvniecība (AS „Latvijas Autoceļu direkcija”), dzelzceļi, ostas un telekomunikācijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas kompetencē – teritoriju plānošana. Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Iekšlietu ministrija, Vides ministrija, Veselības ministrija un Zemkopības ministrija nosaka atsevišķas prasības būvēm vai to būvniecībai, Kultūras ministrijas padotībā esošā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija nosaka prasības kultūras pieminekļu rekonstrukcijai un restaurācijai.

Būvniecības tiešo pārraudzību savā administratīvajā teritorijā veic 553 pašvaldības (7 lielo pilsētu, 53 pilsētu, 35 novadu un 432 pagastu pašvaldības),

kuras šim nolūkam izveidojušas savas būvvaldes vai deleģējušas pārraudzības pilnvaras citām. Latvijā darbojas 147 pilsētu, rajonu, novadu, pagastu vai apvienotās būvvaldes un 99 būvinspektori.

Salīdzinoši augsts joprojām ir būvniecības pārkāpumu skaits. Valsts būvinspekcijas apkopotie dati liecina, ka par normatīvo aktu prasību pārkāpumiem pie administratīvās atbildības saukti 63 būvētāji, pieprasītais soda naudas apjoms sastāda 8690 latu, 37 gadījumos būvniecība apturēta, anulēta 3 būvatļaujas.

Pārbaudēs konstatētas atsevišķu būvobjektu nedrošuma pazīmes, kam pamatā ir nekvalitatīvs būvprojekts vai nepietiekoša esošās būves tehniskā stāvokļa izvērtēšana.

Lai mazinātu pārkāpumus un ieviestu Administratīvo pārkāpumu likuma piemērošanu būvniecībā, jāaktivizē informatīvais darbs ar pašvaldību būvvaldēm.

Ekonomikas ministrijas mājas lapā ir nodrošināta aktuāla informācija par jaunumiem būvniecībā un informatīvajiem pasākumiem, kā arī pieejā būvniecības jomas politikas un normatīvajiem dokumentiem, būvniecības procesa kārtībai, ražotāja pienākumiem un noteiktajai būvizstrādājumu atbilstības apliecināšanas procedūrai, informācijai par valsts iepirkumiem būvniecībā, par būvniecības, arī vides pieejamības kontroles tiesību piešķiršanas un atjaunošanas kārtību, par būvkomersantu reģistrācijas kārtību, kā arī saņemamas nepieciešamās pieteikumu veidlapas.

Lai īstenotu būvniecības mērķtiecīgu attīstību, galvenās darbības prioritātes ir:

- jauna politikas plānošanas dokumenta – *Būvniecības pamatnostādņu un Būvniecības programmas 2009.-2014. gadam* izstrāde;
- būvniecības informācijas sistēmas ieviešana;
- būvniecības kontroles sistēmas pilnveidošana.

Par neatliekami risināmiem uzdevumiem uzskatāmi arī:

- būvizstrādājumu atbilstības novērtēšanas sistēmas un tirgus uzraudzības pilnveidošana;
- ar būvniecību saistīto zinātņu nozaru attīstības veicināšana;
- vietējo būvmateriālu ražošanas attīstīšana;
- izglītības sistēmas pilnveidošana augsti kvalificētu būvniecības speciālistu sagatavošanai.

Uzdevumu īstenošanā nozīmīgu ieguldījumu dod nozares nevalstiskās profesionālās organizācijas, sniedzot ierosinājumus un aktīvi iesaistoties svarīgu lēmumu sagatavošanā, politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektu izstrādes procesos. Aktīvi sociālie partneri būvniecības politikas veidošanā un tās īstenošanā ir Latvijas Arhitektu savienība, Latvijas Būvinženieru savienība, Latvijas Būvnieku asociācija, Būvniecības attīstības stratēģiskā partnerība, Latvijas Būvinspektoru un būvuzraugu asociācija, Latvijas Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas inženieru savienība, Latvijas Būvmateriālu ražotāju asociācija,

¹ Strauji palielinoties resursu un būvizstrādājumu cenām, būvniecības izmaksas 2007. gadā salīdzinājumā ar 2006. gadu cēlās vidēji par 20,9 procentiem.

Latvijas Logu un durvju ražotāju asociācija, Latvijas Būvmateriālu tirgotāju asociācija, Latvijas Celtnieku arodbiedrība, Tehnisko ekspertu asociācija, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Ceļinieku asociācija, Latvijas Melioratoru biedrība, Latvijas Jūrnieru savienība, Latvijas Dzelzceļnieku biedrība, Latvijas Ģeotehniķu savienība, Latvijas Elektriķu brālība, Latvijas Elektroenerģētiķu un Energobūvnieku asociācija, Latvijas Inženierkonsultantu asociācija, kā arī Invalīdu un viņu draugu biedrība „Apeironi”.

6.3.4. Tūrisma politika

Latvijas tūrisma valsts politikas galvenie mērķi ir uzlabot tūrisma nozares konkurētspēju un, veicinot ilgtspējīgu tūrisma izaugsmi, radīt jaunas darba vietas, sekmēt reģionu līdzsvarotu attīstību, saglabāt kultūrvēsturisko un dabas mantojumu, veicināt sabiedrības sociālo integrāciju.

Tūrisma attīstības valsts politikas noteikšanai un īstenošanai Latvijā ir radīta politikas plānošanas dokumentu (skatīt 6.10. ielikumu) un tūrisma normatīvo aktu (skatīt 6.11. ielikumu) sistēma, kas regulāri tiek pilnveidota.

Ar Ministru kabineta 2004. gada 11. augusta rīkojumu Nr. 559 apstiprinātās Latvijas tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes (turpmāk – Pamatnostādnes) nosaka tūrisma attīstības politikas pamatprincipus, izvirza tūrisma attīstības mērķus un galvenos rīcības virzienus šo mērķu sasniegšanai.

Pamatnostādnēs izvirzīto mērķu sasniegšanas nodrošināšanai ir izstrādāta Latvijas tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam (turpmāk – Programma), kas apstiprināta ar Ministru kabineta 2006. gada 5. jūlija rīkojumu Nr. 505.

Konkrēti tūrisma attīstību veicinoši pasākumi piešķirtā valsts budžeta ietvaros tiek noteikti ikgadējā rīcības plānā. Latvijas Tūrisma attīstības rīcības plāns 2007. gadam ir apstiprināts ar Ministru kabineta 2007. gada 31. augusta rīkojumu Nr. 552.

6.10. ielikums

Latvijas tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes

Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka tūrisma attīstības politikas pamatprincipus un Latvijas tūrisma attīstības politikas mērķi 2004.-2008. gadam – tūrisma īpatsvara pieaugumu Latvijas iekšzemes kopproduktā.

Tā sasniegšanai ir noteikti šādi rīcības virzieni:

- Latvijas kā atšķirīga, droša un atpazīstama tūristu galamērķa pozicionēšana;
- ienākošā un vietējā tūrisma attīstība;
- sadarbības veicināšana.

Latvijas tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam

Programma ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kuras mērķis ir nodrošināt tūrisma nozares pievienotās vērtības ikgadējo pieaugumu 10-15% apmērā un tūrisma nozares īpatsvara IKP pieaugumu par 20% (faktiskajās cenās).

Latvijas Tūrisma attīstības rīcības plāns 2007. gadam ir izstrādāts, pamatojoties uz Pamatnostādnēm un Programmu, un ietver konkrētus pasākumus tūrisma attīstības veicināšanai, nosaka atbildīgās institūcijas, paredzamo finansējumu, izpildes termiņus un novērtēšanas rādītājus.

Programmā un Plānā ir ietverti horizontāli tūrisma attīstības pasākumi, kuru īstenošanu veic Ekonomikas ministrija, Tūrisma attīstības valsts aģentūra (turpmāk

– Aģentūra), citas ministrijas un valsts institūcijas sadarbībā ar pašvaldībām, privāto sektoru un sabiedriskajām organizācijām.

6.11. ielikums

Izmaiņas normatīvajos aktos

Pamatojoties uz 2006. gada 16. februārī Saeimā pieņemtajā likumā „Grozījumi Tūrisma likumā” doto deleģējumu, Ministru kabinets ir pieņēmis divus Ekonomikas ministrijas izstrādātos Ministru kabineta noteikumus:

- Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikums Nr. 67 „Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un realizācijas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem”;
- Ministru kabineta 2007. gada 3. aprīļa noteikums Nr. 226 „Noteikumi par ārzemnieka deklarācijas aizpildīšanas, glabāšanas un nodošanas kārtību”, kas saistīti ar Latvijas pievienošanos Konvencijai, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu. Ir izstrādāts MK noteikumu projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumos Nr. 1017 „Noteikumi par tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāzi”. Šo noteikumu ieviešanas ietvaros 2007. gadā ir izveidots tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāzes saslēgums ar Integrēto valsts informācijas sistēmu, tādējādi nodrošinot pamatu vienotai informācijas sistēmai par tūrisma pakalpojumu sniedzējiem Latvijā.

2007. gada 20. decembrī Saeima pieņēma Ekonomikas ministrijas izstrādātos un Ministru kabinetā atbalstītos grozījumus likumā „Administratīvo pārkāpumu kodekss”, kas nosaka administratīvo atbildību komersantam, saimnieciskās darbības veicējam un tūristu grupas vadītājam par ārzemnieka deklarācijas veidlapā sniegto ziņu pārbaudes, veidlapas uzglabāšanas un nodošanas noteikumu pārkāpšanu. Likums nosaka Valsts policijas kompetenci izskatīt šī administratīvā pārkāpuma lietas.

2007. gadā valsts budžeta programmai „Tūrisma politikas ieviešana” tika piešķirti 1,3 milj. latu, kas izlietoti

atbilstoši Pamatnostādnēs noteiktajām prioritātēm – Latvijas kā tūristu galamērķa pozīciju stiprināšanai,

tūrisma infrastruktūras uzlabošanai, jaunu tūrisma produktu attīstības veicināšanai un sadarbības paplašināšanai.

2007. gadā kopumā turpinājās strauja tūrisma nozares izaugsme (skatīt 6.12. ielikumu).

6.12. ielikums

Latvijas tūrisma attīstības rādītāji

2006. gadā Latvijā tūrisma nozares īpatsvars IKP bija 2% (iepriekšējie rezultāti), salīdzinot ar 1,8% 2005. gadā. Laika periodā no 2000.-2003. gadam bija vērojams stabils ienākošā tūrisma pieaugums – vidēji 9,5% gadā. Tūristu plūsma uz Latviju krasi palielinājās pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā: 2004.-2006. gadā vidējais pieaugums bija 23,4% gadā.

2007. gada deviņos mēnešos ārvalstu ceļotāju robežšķērsojumu skaits sasniedza 4,1 milj., kas ir par 12% vairāk nekā 2006. gada attiecīgajā laika posmā. Ārvalstu ceļotāju izdevumi 2007. gada deviņos mēnešos sasniedza 259,3 milj. latu, kas ir par 25% vairāk nekā 2006. gada attiecīgajā laika posmā.

Tūrisma nozares pieaugumu 2007. gadā veicinājuši galvenokārt šādi faktori:

- Latvijas kā jauna tūristu galamērķa nostiprināšanās pēc iestāšanās Eiropas Savienībā;
- īstenotie Latvijas tūrisma mārketinga pasākumi augsti prioritārajās, prioritārajās un perspektīvajās valstīs;
- tiešo avioreisu skaita pieaugums;
- zemo izmaksu aviolīniju pakalpojumu skaita un apjoma paplašināšanās;
- tūristu klases viesnīcu skaita pieaugums.

Neskatoties uz šīm pozitīvajām tendencēm, tūrisma maksājumu bilances rādītāji joprojām ir negatīvi – Latvijas iedzīvotāju izdevumi ārvalstīs 2007. gada deviņos mēnešos par 99,9 milj. latu pārsniedz ārvalstu ceļotāju izdevumus Latvijā.

Neskatoties uz publiskā un privātā sektora aktivitātēm nozares attīstības veicināšanai, tūrisma pakalpojumu piedāvājums atpaliek no arvien pieaugošā pieprasījuma, tāpēc ir vērojama sniegto pakalpojumu kvalitātes samazināšanās. Savukārt augstā inflācija valstī ir ietekmējusi tūrisma pakalpojumu cenu celšanos, un līdz ar to ir pasliktinājusies sniegto pakalpojumu vērtības atbilstība cenai, kas līdz šim bija viens no lielākajiem Latvijas pievilcības faktoriem ārvalstu tūristu skatījumā.

Latvijas tūrisma pakalpojumu kvalitātes līmeņa celšanai ir uzsākta Latvijas tūrisma pakalpojumu kvalitātes sistēmas izstrāde, kas tiks turpināta arī nākamajā gadā.

Rūpējoties par drošu tūrismu Latvijā, ir ieviests „Tūristu karstais tūrisms – 22033000”. Tā ir iespēja tūristiem, kuri ir nonākuši dažādās problēmsituācijās un kuriem ir nepieciešama palīdzība, gūt informatīvu atbalstu 24 stundas diennaktī.

Lai uzlabotu tūrisma nozarē strādājošo informētību par aktualitātēm nozarē, papildus līdzšinējam tūrisma

informācijas dienām Aģentūra ir uzsākusi jauna periodiska bezmaksas preses izdevuma „Tūrisms” izdošanu.

Nemot vērā tūrisma lielo lomu ES ekonomikā, Eiropas Komisija 2006. gada martā pieņēma **Atjaunināto ES tūrisma politiku**, kuras galvenais mērķis ir uzlabot Eiropas tūrisma nozares konkurētspēju un radīt vairāk darba vietu un tās uzlabot, veicinot tūrisma noturīgu izaugsmi Eiropā un pasaulē. 2007. gada 19. oktobrī Eiropas Komisija pieņēma paziņojumu „*Noturīgas un konkurētspējīgas Eiropas tūrisma nozares programma*” (turpmāk – Paziņojums) (skatīt 6.13. ielikumu). Paziņojums izstrādāts, balstoties uz Komisijas izveidotās Ilgtspējīga tūrisma grupas 2007. gada februārī publicēto ziņojumu „*Pasākumi noturīgam Eiropas tūrismam*” un tā vēlākās sabiedriskās apspriešanas rezultātiem. Šis paziņojums ir vēl viens ieguldījums, lai īstenotu atjaunināto ES Lisabonas stratēģiju izaugsmei un nodarbinātībai un atjaunināto Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju.

6.13. ielikums

Eiropas Komisijas paziņojums „Noturīgas un konkurētspējīgas Eiropas tūrisma nozares programma”

Paziņojumā ir definēti šādi Eiropas tūrisma politikas mērķi:

- ekonomiskā labklājība;
- sociālā vienlīdzība un kohēzija;
- vides un kultūras aizsardzība.

Ar šo paziņojumu oficiāli tiek sākota un atbalstīta vidēja termiņa un ilgtermiņa programma, kurā visām ieinteresētajām pusēm jāveic pasākumi, lai stiprinātu Eiropas kā vispievilcīgākā tūristu galamērķa ilgtspējību un veicinātu konkurētspēju. Eiropas Komisija aicina visas ES dalībvalstis ievērot šādus noteikumus:

- izmantot kopīgu un integrētu pieeju;
- plānot ilgtermiņā;
- izstrādāt atbilstošu attīstības ātrumu un ritmu;
- iesaistīt visas ieinteresētās puses;
- izmantot labākās pieejamās zināšanas;
- mazināt un pārvaldīt riskus;
- atspoguļot ietekmi izmaksās;
- vajadzības gadījumā noteikt un ievērot ierobežojumus;
- veikt nepārtrauktu pārraudzību.

6.14. ielikums

Tūrisma attīstības valsts aģentūras aktivitātes 2007. gadā

Turpinot kvalitatīvas tūrisma infrastruktūras un vienotas tūrisma informācijas sistēmas attīstību, Aģentūra ir iesaistījusies INTERREG projekta „Jauna tūrisma galamērķa radīšana, apvienojot Latgales un Rytu Aukštāitija pierobežas reģionu piedāvājumu” ieviešanā, tādējādi sekmējot tūrisma attīstību un tūristu skaita pieplūdumu reģionā un veicinot šī reģiona kā kopēja tūristu galamērķa – Baltijas ezeru zeme – atpazīstamību.

Latvijas tūrisma tēla atpazīstamības veicināšanai un Latvijas kā tūristu galamērķa popularizēšanai starptautiskajā tūrisma tirgū Aģentūra ir:

- veikusi ikgadējās mārketinga aktivitātes, piedaloties starptautiskajos tūrisma gadatirgos, izdodot vairāku veidu tūrisma informatīvos materiālus dažādās valodās, noorganizējot darba seminārus un ārvalstu plašsaziņas līdzekļu pārstāvju un tūrisma operatoru vizītes uz Latviju, īpaši strādājot ar Latvijas prioritārajiem tūrisma mērķa tirgiem (Igauniju, Krieviju, Lielbritāniju, Lietuvu, Somiju, Vāciju, Zviedriju), kā arī īstenojot atsevišķas mārketinga aktivitātes perspektīvajos tālajos tūrisma tirgos – ASV un Japānā;
- februārī noorganizējusi starptautisku darba semināru tūrisma profesionāļiem „Buy Latvia, Buy the Baltics”, kura ietvaros ārvalstu dalībnieki varēja tikties un veidot sadarbību ar Latvijas tūrisma nozares pārstāvjiem, kā arī iepazīties ar plašu tūrisma produktu piedāvājumu ne tikai prezentācijās, bet arī klātienē, dodoties dažādās ekskursijās pa visu Latviju. Ņemot vērā lielo interesi (vairāk nekā 200 ārvalstu un 100 Latvijas tūrisma nozares pārstāvju), šāds pasākums tiks rīkots arī nākamajā gadā;
- izvērsusi plašu reklāmas kampaņu „You Won't Believe It Until You See It” („Neredzēsi – neticēsi”), kuras mērķis bija potenciālajos Eiropas ceļotājos radīt interesi par Latviju pirms tūrisma sezonas sākšanās. Šīs kampaņas ietvaros tika translēti reklāmas klipi par Latviju vairākos starptautisko televīziju kanālos, izvietoti reklāmas karogi Latvijas prioritāro mērķa tirgu valstu lielākajos interneta portālos, kā arī uzstādīti plakāti Londonas metro stacijās.

Attīstot pagājušajā gadā sekmīgi īstenoto „Latvijas ceļojumu maratonu” un veicinot Baltijas valstu sadarbību vienotu tūrisma produktu izveidē un popularizēšanā, Aģentūra ir iniciējusi un sadarbibā ar Lietuvas un Igaunijas nacionālajām tūrisma organizācijām organizējusi „Baltijas ceļojumu maratonu”. Šis projekts tika rīkots, lai sekmētu gan vietējā tūrisma attīstību, gan radītu iespēju Baltijas valstu iedzīvotājiem iepazīties ar tūrisma iespējām visā reģionā. Ikvienam maratona dalībniekam bija iespēja vasarā apmeklēt 36 tūrisma objektus visās trīs Baltijas valstīs, saņemot zīmoga atzīmi maratona dalībnieka apliecībā un tādējādi pretendējot uz balvām.

Ekonomikas ministrija un Aģentūra ir piedalījusies Eiropas Komisijas demonstrācijas projektā „Eiropas izcilākie tūristu galamērķi”, kura ietvaros tika nodrošināta plaša publicitāte labākajam Latvijas tūristu galamērķim – Kuldīgai. Projekta mērķis ir pievērst uzmanību Eiropas tūristu galamērķu daudzveidībai, atšķirīgajām un kopīgajām vērtībām, kā arī atbalstīt galamērķus, kuros ekonomisko izaugsmi nodrošina ilgtspējīga tūrisma attīstība. 2007. gada konkursa tēma ir topošie lauku tūrisma galamērķi – lauku teritorijas, kuru attīstība notiek saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem un kuras var būt paraugs tūrisma attīstības plānošanā un realizēšanā. Ir sagatavots un Eiropas Komisijā apstiprināts projekta pieteikums nākamajam gadam, līdz ar to arī 2008. gadā tiks organizēts konkurss par labāko Latvijas tūristu galamērķi. Konkursa tēma – tūrisms un vietējais nemateriālais mantojums.

Lai nodrošinātu tālāku Latvijas tūrisma nozares starptautisko integrāciju, valsts interešu pārstāvniecību un labākās prakses pārņemšanu, tiek attīstīta starptautiskā sadarbība, piemēram, dalība ANO Pasaules Tūrisma organizācijā, Eiropas Ceļojumu komisijā, Eiropas Komisijas Tūrisma padomdevējas komitejas un Ilgtspējīga tūrisma grupas darbā. Šobrīd Latvija ir prezidējošā valsts Baltijas jūras valstu padomē (2007. gada jūlijs – 2008. gada jūnijs), kuras viena no prioritātēm ir ilgtspējīga tūrisma tīkla attīstības veicināšana Baltijas jūras reģionā. Baltijas jūras reģiona līmenī, piedaloties Baltic 21 Tūrisma uzdevumu vienības darbā un INTERREG III B projektā „AGORA – Ilgtspējīga tūrisma attīstības tīkls Baltijas jūras reģionā”, Ekonomikas ministrija ir veikusi pētījumu „Tūrisms visiem”, š.g. jūnijā rīkoja semināru „Ilgtspējīga attīstība – iespēja konkurētspējīgas tūrisma nozares izaugsmei”, oktobrī organizēja apmācību semināru „Dabas tūrisma produktu piedāvājumu izstrāde un veiksmīgs to mārketing” un izstrādā nacionālās Tūrisma dienaskārtības 21. gadsimtam (Agenda 21) projektu. 2007. gada 23.-30. septembrī Latvijā norisinājās Eiropas Tūrisma informācijas sniedzēju savienības (European Union of Tourist Officers) ikgadējais konvents un starptautiska zinātniskā konference par tūristu galamērķa pārvaldību „Ilgtspējīga tūristu galamērķu attīstība”, kurā piedalījās 160 dalībnieku no 26 valstīm.

Pēc Ekonomikas ministrijas pasūtījuma šobrīd tiek veikti pētījumi par „EuroVelo” maršrutu tīkla Latvijas posmu attīstību, krīzes pārvaldības tūrisma nozarē starptautiskās prakses izvērtējumu un priekšlikumiem tās ieviešanai Latvijā, kā arī pētījums par ārvalstu ceļotāju uzvedību. Šāds pētījums ir nepieciešams, jo pašreizējie statistikas dati nedod pilnīgu ieskatu par ārvalstu tūristu vēlmēm un vajadzībām, ceļošanas motivāciju, tūrisma produktu izmantošanu, kvalitātes novērtēšanu, kā arī tūrisma informācijas ieguvu. Turpinās Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošās vārdnīcas precizēšana, kuru plānots izdot gada beigās.

No Latvijas tūrisma attīstības perspektīvas viedokļa vissvarīgākais darbs 2007. gadā Ekonomikas ministrijai un Aģentūrai ir saistīts ar nepieciešamo normatīvo aktu projektu izstrādi **Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļu** (42,3 milj. EUR) saņemšanai un apguvei 2007.-2013. gadā 3. Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 4. prioritātes „Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana” 4.2. pasākumam „Tūrisms”. Pasākuma mērķis ir veicināt Latvijas kā tūristu galamērķa nostiprināšanos un konkurētspējas palielināšanos, radot labvēlīgus apstākļus kompleksai nacionālās nozīmes tūrisma produktu attīstībai. Pasākuma ietvaros ir plānotas divas aktivitātes: 4.2.1. „Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība” un 4.2.2. „Tūrisma informācijas sistēmas attīstība” (skatīt 6.15. ielikumu).

6.15. ielikums

Eiropas reģionālās attīstības fonda līdzekļu izmantošana**Pasākums „Tūrisms”****4.2.1. aktivitāte „Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība”:****4.2.1.1. apakšaktivitāte „Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai”:**

- mērķis – veicināt nacionālās nozīmes kultūras tūrisma produktu attīstību, nodrošinot starptautiski atzītu Latvijas kultūrvēsturisko vērtību tūrisma infrastruktūras uzlabošanu;
- ERAF finansējuma apjoms – 15 milj. EUR;
- ieviešanas veids – ierobežota projektu iesniegumu atlase;
- potenciālās investīciju vietas – valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi atbilstoši Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas sarakstam;
- finansējuma saņēmēji – valsts un pašvaldību institūcijas;

4.2.1.2. apakšaktivitāte „Nacionālās nozīmes velotūrisma produkta attīstība”:

- mērķis – starptautiskā „EuroVelo” maršrutu tīkla Latvijas posmu EV10, EV11 un nacionālā velomaršruta NV1 infrastruktūras izveidošana;
- ERAF finansējuma apjoms – 7 milj. EUR;
- ieviešanas veids – ierobežota projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmējs – Tūrisma attīstības valsts aģentūra;

4.2.1.3. apakšaktivitāte „Nacionālās nozīmes kultūras, aktīvā, veselības un rekreatīvā tūrisma produkta attīstība”:

- mērķis – atbalsts jaunu kultūras, aktīvā, veselības un rekreatīvā tūrisma produktu attīstībai vai esošo būtiskai uzlabošanai;
- ERAF finansējuma apjoms – 17,6 milj. EUR;
- ieviešanas veids – atklāta projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmēji – juridiskas personas, kas apsaimnieko vai kuru īpašumā ir nekustamais īpašums, kurā tiks veiktas projekta investīcijas;

4.2.2. aktivitāte „Tūrisma informācijas sistēmas attīstība”:

- mērķis – izveidot kompleksu tūrisma informācijas nesēju sistēmu, kas ceļotājiem nodrošinātu ērtu tūrisma objektu atrašanu un informācijas iegūšanu;
- ERAF finansējuma apjoms – 2,7 milj. EUR;
- ieviešanas veids – ierobežota projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmējs – Tūrisma attīstības valsts aģentūra.

6.4. Uzņēmējdarbības vide

Latvijā tiek konsekventi uzlabota uzņēmējdarbības vide, pilnveidojot tiesisko ietvaru, saskaņojot to ar Eiropas Savienības prasībām un uzraugot administratīvo procedūru ietekmi uz uzņēmējdarbību. Ir panāktas ievērojamas reformas un uzlabojumi uzņēmumu reģistrēšanā, nodokļu politikā, muitas likumdošanā, procedūrās un robežšķērsošanā, būvniecībā un nekustamā īpašuma attīstībā u.c. jomās.

Reformas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai dažādās aptaujās tiek novērtētas pozitīvi – Pasaules Bankas grupas veiktajā pētījumā ***Uzņēmējdarbība 2008. gadā*** (*Doing Business in 2008* (www.doingbusiness.org)) starp 178 valstīm Latvijas uzņēmējdarbības vide ir ierindota 22.vietā – par 2 vietām augstāk salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (*Doing Business in 2007*: Latvija 24.vietā starp 175 valstīm¹). Latvijai izdevies iegūt augstāku vietu, pateicoties paveiktajam nodokļu, ārējās tirdzniecības un līgumu izpildes jautājumos. Augsta – 3.vieta Latvijai ir sadaļā „līgumu izpildes panākšana” un „vienkāršota uzņēmējdarbības uzsākšana”.

Uzņēmējdarbības vide vērtēta 10 aspektos, un Latvija tajos novērtēta šādi:

- 3.vieta – līgumu darbība (2007. gadā – 11.vieta);
- 13.vieta – kredīta pieejamība (2007. gadā – 13.vieta);
- 19.vieta – ārējā tirdzniecība (2007. gadā – 28.vieta);
- 20.vieta – nodokļu maksāšana (2007. gadā – 52.vieta);
- 30.vieta – uzņēmējdarbības uzsākšana (2007. gadā – 25.vieta);
- 51.vieta – investoru tiesību aizsargāšana (2007. gadā – 46.vieta);
- 64.vieta – uzņēmējdarbības izbeigšana (2007. gadā – 62.vieta);
- 82.vieta – licenču iegūšana (2007. gadā – 65.vieta);
- 85.vieta – īpašuma reģistrācija (2007. gadā – 82.vieta);
- 96.vieta – darbinieku pieņemšana darbā un atlaišana no darba (2007. gadā – 123.vieta).

¹ Lietuva šogad ieņem 26.vietu, kas ir par 10 vietām zemāk nekā pagājušajā gadā, savukārt Igaunija ieņem 17.vietu, saglabājot nemainīgas pozīcijas kopš pagājušā gada.

Kopš 1999.gada tiek izstrādāts ikgadējais ***Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns***. Šajā starpministriju politikas plānošanas

dokumentā ir ietverti uzņēmējdarbības vides politikas rīcības virzieni, uzdevumi, veicamie pasākumi, atbildīgās institūcijas, rādītāji uzdevumu izpildes novērtēšanai un izpildes termiņi. *Pasākumu plānā* ietvertās problēmas un to risinājumi tiek identificēti, cieši sadarbojoties ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām – Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomi, Tautsaimniecības padomi, Ārvalstu investoru padomi Latvijā, kā arī izvērtējot uzņēmējdarbības vides pētījumos identificētās problēmas. *Pasākumu plāns* ietver tiesību aktu izmaiņas, procedūru pārskatīšanu un vienkāršošanu, koordinācijas uzlabošanu starp dažādām institūcijām, informācijas sagatavošanu un publicēšanu, kā arī valsts iestāžu darbinieku apmācību.

Pasākumu plāna rīcības virzieni un veicamie uzdevumi ietver tādas jomas kā, piemēram, nodokļu politika un administrēšana, uzņēmējdarbības tiesiskās vides pilnveidošana, procedūru skaita un nepieciešamā laika samazināšana, informācijas pieejamības uzlabošana.

2007. gada *Pasākumu plānā* ietverti 27 pasākumi. *Pasākumu plāna* mērķi ir vērsti uz uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšanu, nodokļu politikas un administrēšanas uzlabošanu, būvniecības nozares problēmu risināšanu, informācijas pieejamību un komersantu un valsts pārvaldes iestāžu sadarbības veicināšanu, administratīvo barjeru samazināšanu uzņēmējiem, ekonomiskās aktivitātes un jaunu uzņēmumu veidošanas veicināšanu.

Būtiskākie no *Pasākumu plāna* pasākumiem ir:

- darba tirgus vidējā un ilgtermiņa prognozēšanas uzlabošana;
- efektīva darba strīdu risināšana;
- nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas efektīvizēšana un reģistrācijas procedūru vienkāršošana;
- vienveidīgu normatīvo aktu piemērošana pašvaldībās plānošanas un būvniecības jomā;
- statistisko datu iegūšanas procesa pilnveidošana, u.c.

2007. gada augustā tika sagatavots informatīvais ziņojums par *Pasākumu plāna* izpildes gaitu.

Pasākumu plāna ietvaros ir pieņemti Ministru kabineta 2007. gada 2. oktobra noteikumi Nr. 660 „Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība”, pieņemti grozījumi likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”, paredzot, ka UR tiks izveidots maksātnespējas reģistrs, sagatavots likumprojekts „Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likums”, sagatavots koncepcijas projekts par nekustamo īpašumu tiesību nostiprināšanas procedūru vienkāršošanu, īstenoti praktisko apmācību pasākumi „Uzsāc savu biznesu! Īsteno sapni!” – reģionālie semināri Jelgavā, Ventspilī, Valmierā, Liepājā, Rēzeknē un noslēguma konference Rīgā, sagatavots un izplatīts informatīvais materiāls „Ceļvedis uzņēmējiem. Dienesti un inspekcijas Latvijā”.

Reizi gadā tiek rīkotas **Ārvalstu investoru padomes Latvijā (ĀIPL)** tikšanās ar augstākajām valdības amatpersonām. Augstā līmeņa apspriedēs piedalās Ministru prezidents, ekonomikas ministrs, ārlietu ministrs, finanšu ministrs un citas valdības amatpersonas, kas tiek ar lielāko starptautisko investoru uzņēmumu vadītājiem un citām augstākajām amatpersonām, kuras pārstāv visdažādākās nozares un valstis. Kopš Augstā līmeņa otrās apspriedes ĀIPL ieteikumi tiek iekļauti *Pasākumu plānā*. 2007. gada 31. maijā un 1. jūnijā notika vienpadsmitā Latvijas valdības un Ārvalstu investoru padomes Latvijā augsta līmeņa tikšanās. Svarīgākie jautājumi, kas tajā tika pārrunāti:

- nodokļu politikas un nodokļu administrācijas iespējamie uzlabojumi;
- transporta infrastruktūras jautājumi;
- valsts un privātās partnerības jautājumi;
- Latvijas ekonomikas un uzņēmējdarbības vides attīstība.

2007. gadā Ekonomikas ministrija veica kārtējo, nu jau ceturto, **uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu izvērtējuma aptauju**. Pētījums sastāv no trim galvenajiem elementiem – uzņēmēju aptaujas, valsts un pašvaldību institūciju ietekmes uz uzņēmējdarbības vidi pašnovērtējuma un politikas rekomendāciju ziņojuma. SIA AKSEDO intervēja 720 uzņēmumu vadītāju Latvijas pilsētās un reģionos. Rīgā tika intervēti aptuveni 50% respondentu, Pierīgā – 10%, Vidzemē – 10%, Kurzemē – 8%, Zemgalē – 13%, Latgalē – 10%, no kuriem Daugavpilī, Liepājā, Jelgavā, Ventspilī, Jūrmalā un Rēzeknē tika intervēti aptuveni 18% respondentu, citos rajonu centros – aptuveni 9% respondentu, citās pilsētās – aptuveni 16% respondentu, nelielos ciematos, ciemos un laukos – aptuveni 9% respondentu. Uzņēmumi tika atlasīti tā, lai tie atbilstu uzņēmumu darbības nozaru, uzņēmumu juridiskās formas, uzņēmumu vecuma, īpašumtiesību un uzņēmumu lieluma kritērijiem.

Aptaujā tika aptvertas tādas sfēras kā uzņēmējdarbības uzsākšana, licencēšana, vides prasības, ārējā tirdzniecība, darba noteikumu ievērošana, inspekciju darbības, nodokļu administrācija, valsts atbalsts uzņēmējdarbībai un elektroniskajiem pakalpojumiem. Aptauja ietvēra jautājumus par administratīvajām izmaksām un pavadīto laiku, pildot uzraudzības institūciju prasības, uzņēmējiem veicot ikdienas uzņēmējdarbību gan uzsākšanas, gan vietas izvēles, gan darbības fāzēs.

2007. gada aptaujas rezultāti ir pieejami Ekonomikas ministrijas mājas lapā.

Aptauja ļauj salīdzināt uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, identificēt sfēras, kurās nepieciešamas jaunas reformu programmas, un izmērīt dažādu uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu efektivitāti. Aptauja palīdz gan attīstīt mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta pasākumus, gan izzināt uzņēmēju viedokli par valsts un pašvaldību iestāžu darbu.

Aptaujas neatkarīgai uzraudzībai un uzņēmēju prioritāšu noteikšanai ir izveidots **privātā sektora ekspertu un uzņēmēju apvienību pārstāvju panelis**. Ekspertu paneli pārstāvētas nevalstisko organizāciju (Tautsaimniecības padomes, Mazo un vidējo uzņēmēju un amatniecības padomes, Ārvalstu investoru padomes Latvijā, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Nodokļu maksātāju tiesību interešu pārstāvniecības fonda, Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības uzņēmumu asociācijas, Latvijas Biznesa konsultantu asociācijas, Loģistikas un muitas brokeru asociācijas, Latvijas Nekustamo īpašumu darījumu asociācijas) pārstāvji, kā arī neatkarīgie eksperti. Oktobrī tika organizētas diskusijas ar ekspertiem un uzņēmēju pārstāvjiem, lai apspriestu pētījuma tehniskos datus par būvniecības, darba tiesisko attiecību, elektroniskās pārvaldes, nodokļu un muitas un citiem jautājumiem, kā arī diskutētu par veicamajiem pasākumiem

konstatēto problēmu novēršanai un uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai.

2007. gada 14. decembrī notika konference, kurā ar atbildīgo institūciju amatpersonām, ieinteresētajiem uzņēmējiem tika apspriesti pētījuma rezultāti un rekomendācijas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai.

2007. gadā Ekonomikas ministrija un Latvijas investīciju un attīstības aģentūra ir uzsākušas pilotprojektus, lai izmēritu **administratīvo slogu uzņēmējiem**. Šajā gadā pilotprojekti notiek nodokļu, būvniecības, nekustamā īpašuma, degvielas aprites, darba likumdošanas, licenču un atļauju saņemšanas jomās, kā arī administratīvā sloga noskaidrošanai pašnodarbinātajām personām. Pilotprojektos tiek izmantota vairākās ES dalībvalstīs lietotā standarta izmaksu modeļa metodika. Pilotprojektu rezultāti ļaus vērtēt lietotās metodikas atbilstību Latvijas situācijai, lai arī turpmākajos gados varētu veikt mērījumus citās jomās, kā arī atkārtotos mērījumus veikto izmaiņu efektivitātes novērtēšanai.

6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas

Komercedarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmā 2007.-2013. gadam (apstiprināta ar Ministru kabineta 2007. gada 28. jūnija rīkojumu Nr. 406) viens no mērķiem ir veicināt nacionālās inovācijas sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos, izveidojot inovatīvajai darbībai labvēlīgu regulējošo, finanšu un informatīvo vidi. Šajā nolūkā tiek īstenoti dažādi pasākumi, kurus var iedalīt 3 blokos:

- informēšana un iedrošināšana;
- inovatīvas uzņēmējdarbības uzsākšanas veicināšana;
- esošo uzņēmēju atbalsts.

Šo pasākumu realizācijas gaitā tiek veidota inovatīvai darbībai labvēlīga vide, uzlabota zinātnes, izglītības un privātā sektora sadarbība, atbalstīta zināšanu un tehnoloģiju pārnese, izstrādāti jauni produkti un tehnoloģijas, kā arī veicināta cilvēkresursu efektīva izmantošana.

Informēšanas un iedrošināšanas pasākumi.

Reģionālās inovācijas dienas ir viens no instrumentiem, kas veicina sabiedrības izpratni par inovācijām, kā arī veido inovatīvai darbībai labvēlīgu vidi. 2007. gadā Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra rīkoja informatīvus seminārus inovācijas popularizēšanai Latvijas reģionos. Semināru mērķis bija skaidrot inovācijas jēdzienu un nozīmi uzņēmējdarbības attīstīšanā, rosināt uzņēmējus un vietējās pašvaldības meklēt sadarbības veidus uzņēmējdarbības veicināšanai un attīstīšanai, kā arī skaidrot inovatīvas uzņēmējdarbības veidošanas nepieciešamību un iespējas. Semināros tika sniegta informācija par LIAA administrētajām valsts atbalsta programmām 2007.-2013. gadam. „Inovācijas dienas reģionos” notika

Jēkabpilī, Madonā, Valkā, Ludzā, Tukumā, Krāslavā, Saldū un Siguldā. Šādi informatīvi pasākumi paredzēti arī 2008. gadā.

Ar Ekonomikas ministrijas atbalstu tika organizēts starptautisks inovācijai un inovatīvai darbībai veltīts regulārs forums „Baltic Dynamics 2007”. Tas bija plašāk apmeklētais no līdz šim rīkotajiem pasākumiem, kura galvenie mērķi bija:

- 1) veicināt sabiedrības izpratni par inovācijas kā ekonomikas dzinējspēka lomu tautsaimniecībā, kā arī sekmēt inovācijas politikas efektīvu veidošanu un ieviešanu valsts un reģionālā līmenī, apzināt virzošos spēkus, kas tajā varētu piedalīties, kā arī sekmēt zinātnes un privātā sektora ciešāku sadarbību, inovatīva uzņēmējdarbības gara „modināšanu” uzņēmējos un to padotajos, lai rosinātu uz zināšanām balstītas uzņēmējdarbības attīstību;
- 2) sekmēt Baltijas valstu savstarpējo sadarbību inovācijas un tehnoloģiskās attīstības jomās visdažādākajos līmeņos, trīs Baltijas valstu integrāciju ES zinātnes, tehnoloģiju un biznesa telpās.

Informējot par uz zināšanām balstītas ekonomikas nozīmi tautsaimniecībā un nostiprinot sabiedrības izpratni par ar inovāciju saistītiem jautājumiem, īpaša uzmanība tiek pievērsta jauniešu motivēšanai īstenot savas idejas uzņēmējdarbībā. „Ideju kauss” ir inovatīvo biznesa ideju konkurss, kura dalībniekiem ir iespēja iegūt ekspertu padomus un kontaktus sava biznesa uzsākšanai, kā arī piesaistīt pamatkapitālu uzņēmējdarbības uzsākšanai. Tas ir Latvijā jauns inovatīvu uzņēmumu veidošanas veicināšanas pasākums, ko atbalsta valsts un privātais sektors. Pasākuma

dalībniekiem ir iespēja biznesa idejas ar speciālistu palīdzību izvērst biznesa plānā, un labākie tiek apbalvoti. Konkursa „Ideju kauss 2007 – ārpus teorijas robežām” finālam tika iesniegti 56 biznesa plāni, no kuriem 10 labākie tika apbalvoti. Gan pirmo trīs vietu ieguvēji, gan arī vairāki citi konkursa ideju autori ir uzsākuši savu ideju īstenošanu, kas liecina arī par to, ka konsultācijas un apmācības ir sekmējušas jaunu, dzīvotspējīgu uzņēmumu izveidošanos Latvijā.

Latvijas augstākās izglītības iestāžu studentiem LIAA rīkotajā bezmaksas uzņēmējdarbības un inovācijas mācību kursā „Uzņēmējs 5 dienās” ir iespēja noklausīties speciālistu lekcijas un piedalīties praktiskās nodarbībās, lai no idejas nonāktu līdz biznesa plānam. 2007. gadā intensīvie kursi tika veidoti sadarbībā ar Latvijas Universitāti, Latvijas Biznesa koledžu, Latvijas Lauksaimniecības universitāti, Rēzeknes Augstskolu un Ventspils Augstskolu. Katrā no minētajām augstākās izglītības iestādēm tika īstenoti apmācības kursi, uz

kuriem varēja pieteikties Latvijas augstākās izglītības iestāžu studenti, kas plāno vai ir domājuši veidot karjeru savā uzņēmumā. Apmācību kursu mērķis ir sniegt inovatīvu biznesa ideju autoriem nepieciešamās zināšanas un prasmes, kā arī motivēt viņus pilnveidot idejas līdz veiksmīgiem mārketinga un biznesa plāniem, kuri tiktu īstenoti dzīvotspējīgos uzņēmumos Latvijā.

Inovatīvas uzņēmējdarbības uzsākšanas veicināšanas pasākumi. Lai veicinātu uz zināšanām balstītas uzņēmējdarbības attīstību, ir svarīgi šajā procesā arī vairojot zināšanu komercializāciju un pastiprināt uzņēmēju sadarbību ar zinātniekiem. LIAA ir atbalstījusi Inovācijas rosināšanas centra (IRC) darbību, lai Latvijas uzņēmēji varētu iesaistīties inovatīvu tehnoloģiju pārnēsē no Latvijas uz Eiropu vai no Eiropas valstīm uz Latviju. IRC Latvija ir viens no 71 inovāciju rosināšanas centra Eiropā, kuri darbojas pēc vienotas programmas.

6.16. ielikums

Vienots Eiropas Savienības uzņēmējdarbības atbalsta tīkls

2006. gada decembrī Eiropas Komisija Konkurētspējas un inovācijas programmas ietvaros (Competitiveness and Innovation framework programm – CIP) izsludināja atklātu konkursu par tiesībām izveidot vienotu Eiropas Savienības uzņēmējdarbības atbalsta tīklu katrā ES dalībvalstī.

2007. gada aprīlī LIAA sadarbībā ar LTC, izveidojot vienotu konsorciju uz EIC un IRC bāzes, sagatavoja un iesniedza EK izsludinātajam konkursam vienotu pieteikumu šāda vienota tīkla izveidei, sākot ar 2008. gadu.

Vienotā uzņēmējdarbības atbalsta tīkla mērķis ir aptvert pēc iespējas plašāku uzņēmējdarbības un inovācijas pakalpojumu loku, kuri iekļauti:

- Latvijas uzņēmumu konkurētspējas celšanu ārējos tirgos;
- starptautiskās sadarbības veicināšanu;
- informatīvo atbalstu un konsultācijas Latvijas uzņēmējiem par ES programmām, ES likumdošanu, kā arī ES politiku skaidrošanu;
- tehnoloģiju pārnēses un absorbcijas veicināšanas pasākumu realizāciju;
- Latvijas MVU līdzdalības veicināšanu Eiropas Kopienas Septītās Ietvarprogrammas projektos, u.c. pakalpojumus.

Projekta vadošais partneris, tīkla koordinēšanas pasākumu organizators, kā arī ar uzņēmējdarbības veicināšanu saistīto pakalpojumu sniedzējs ir LIAA, savukārt LTC darbojas kā otrs konsorcija partneris, kas nodrošina ar inovācijām saistīto pakalpojumu loku.

Svarīgs zinātnes komercializācijas un tehnoloģiju pārnēses instruments ir tehnoloģiju pārnēses kontaktpunkti, kuru galvenais mērķis ir sekmēt zinātnieku un uzņēmēju sadarbību un nodrošināt efektīvu valsts pētniecības institūciju pētniecības rezultātu ieviešanu ražošanā. Šādu kontaktpunktu izveide un atbalstīšana ir ļoti svarīgs priekšnoteikums zinātnes komercializācijai. 2007. gadā Ekonomikas ministrija turpināja atbalstīt 6 tehnoloģiju kontaktpunktu darbību 5 augstskolās. Kontaktpunktu darbības nodrošināšanai 2007. gadā tika piešķirti 202 000 latu.

LIAA Zināšanu un inovācijas sistēmas departaments ZINIS ir iesaistījies Eiropas Komisijas 6. Ietvarprogrammas projektā jaunas apmācību sistēmas veidošanai tehnoloģiju pārnēses vadītājiem „CERTIFIED TRANSNATIONAL TT-MANAGER” – Building up a framework to qualify TT-Managers on a trans-national level and with mutual recognition (CERT-TTT-M). Šī projekta mērķis ir vienotas starptautiski atzītas apmācību programmas izstrāde tehnoloģiju pārnēses vadītājiem,

lai stiprinātu to spējas, izpratni un starptautisko sadarbību, tādējādi veicinot Eiropas zinātnes telpas attīstību un zinātnes komercializāciju.

ES Struktūrfondu 2007.-2013. gada plānošanas periodam izstrādāta *Tehnoloģiju pārnēses programma*, kuras mērķis ir veicināt pētniecības rezultātu komercializāciju gan Latvijā, gan ārvalstīs, kā arī sistemātiski apzināt esošo pētniecības kompetenci augstskolās un zinātniskajos institūtos un tādā veidā mērķtiecīgi veicināt nepieciešamās pētniecības kompetences attīstību. Šīs programmas ietvaros paredzēts izveidot 8 jaunus tehnoloģiju pārnēses kontaktpunktus.

2007. gadā Ekonomikas ministrija uzsāka īstenot *Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmu*, kuras mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, atbalstīt inovācijas centrus un biznesa inkubatoru izveidi un darbību, kā arī inovācijas centru un biznesa inkubatoru pakalpojumu nodrošināšanu jauniem uzņēmumiem, sekmējot jaunu inovatīvu uzņēmumu veidošanos un attīstību. Programmas ietvaros ir atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projekti. Centru un inkubatoru darbībai

2007. gadā piešķirti 1 628 212 lati un 2008. gadā – 1 641 594 lati.

2007.-2013. gada ES Struktūrfondu plānošanas periodam izstrādāta *Biznesa inkubatoru programma*, kuras mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu uzņēmumu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar uzņēmējdarbībai nepieciešamo vidi, tai skaitā infrastruktūru un konsultatīvajiem pakalpojumiem. Programmas ietvaros tiks atbalstīta biznesa inkubatoru izveidošana un biznesa inkubatoru pārvaldīšana un pakalpojumu sniegšana.

Lai veicinātu aktivitāti un potenciālo projektu kvalitāti šīs programmas ietvaros, LIAA rīkoja apmācību seminārus inkubatoru vadītājiem, kuros ir apmācīti 80 pašvaldību, reģionālo aģentūru un uzņēmēju pārstāvju, kā arī 24 biznesa inkubatoru vadītāji.

Esošo uzņēmēju atbalsta pasākumi. 2008. gadā plānots uzsākt ES Struktūrfondu līdzfinansētās *Kompetences centru programmas īstenošanu*, kuras mērķis ir uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšana, veicinot pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības projektu īstenošanā.

Lai atbalstītu Latvijas uzņēmēju sadarbības veidošanu ar vadošajām pētniecības institūcijām, tika izsludināts konkurss kompetences centru stratēģijas izstrādes atbalstam. Pēc konkursa komisijas izvērtējuma tika apstiprināti 12 projekti dažādās nozarēs, piemēram, biodegvielas un bioenerģijas, elektronikas un elektrotehnikas, farmācijas un biotehnoloģijas u.c. nozarēs. Tāpat kompetences paaugstināšanai un partnerības iniciēšanai īstenoti apmācību un partnerības rosināšanas pasākumi kompetences centru dalībniekiem: sniegtas prezentācijas ar kompetences centriem saistītajām nozaru asociācijām, uzņēmēju un pētnieku grupām,

kopumā prezentācijās piedalījušies aptuveni 200 dalībnieku.

Lai veicinātu ne tikai jaunu uzņēmumu veidošanos, bet arī esošo uzņēmumu modernizāciju un to konkurētspējas celšanu, 2007. gadā LIAA īstenoja pilotprogrammu „Ražošanas efektivitātes palielināšana MVU”. Programmas būtība ir individualizētu un daļēji apmaksātu ekspertu inženiertehnisko un inovāciju vadības pakalpojumu sniegšana lēni augošiem stabiliem mazajiem un vidējiem inovatīviem uzņēmumiem, lai noskaidrotu konkrētā uzņēmuma konkurētspēju, izstrādātu un īstenotu straujas izaugsmes stratēģiju, kuras pamatā palielināta uzņēmuma eksporta kapacitāte. Šādas programmas īstenošana paredzēta arī 2008. gadā.

2008. gadā paredzēts uzsākt *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes programmas* īstenošanu, kas sniegs atbalstu jaunu vai nozīmīgi uzlabotu produktu, pakalpojumu, to ietvaros jaunu tehnoloģisko procesu izstrādi, nodrošinot atbalstu arī veiksmīgi izstrādāto jauno produktu, pakalpojumu ieviešanu ražošanā. Tāpat inovatīva uzņēmējdarbība tiks veicināta ar valsts atbalsta programmas *augstas kvalifikācijas darbinieku piesaistei* palīdzību, kuras mērķis ir celt uzņēmumu konkurētspēju un veicināt pētnieciskās aktivitātes uzņēmumos, piesaistot augsti kvalificētus darbiniekus – inženierus, zinātniekus vai citus kvalificētus speciālistus konkrētu tehnoloģisku problēmu risināšanai vai jaunu produktu attīstīšanai uzņēmumos. Arī šīs programmas ieviešanu paredzēts uzsākt 2008. gadā. Papildus, lai stimulētu vietējos uzņēmumus ieguldīt zināšanu un tehnoloģiju intensīvajos projektos, kā arī piesaistītu ārvalstu investīcijas jomās ar augsto pievienoto vērtību, tādējādi veicinot jaunāko tehnoloģiju pārnesi no ārvalstīm, ir izstrādāta valsts atbalsta programma *Atbalsts uzņēmējdarbībai ar augstu pievienotu vērtību*.

6.6. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī indivīdu prasmju un zināšanu līmenis. Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju attīstības rezultātā informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē.

Informācijas sabiedrības izveide ir noteikta kā viena no prioritātēm Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (skatīt 6.1. nodaļu).

Galvenie plānotie pasākumi IKT veicināšanā un informācijas sabiedrības veidošanā ir šādi:

- sekmēt plašu IKT pielietojumu valsts un pašvaldību dienestos, MVU un māsasaimniecībās (skatīt 6.17. ielikumu);
- nodrošināt tīklu un informācijas drošību, kā arī saskaņotību un savstarpējo izmantojamību, lai izveidotu informācijas telpu bez robežām;
- veicināt platjoslas tīkla izvietošanu, tostarp reģionos ar sliktu piekļuvi pakalpojumiem, lai attīstītu zināšanu ekonomiku.

Pēc Ekonomikas ministrijas novērtējuma, 2006. gadā IKT¹ nozares īpatsvars IKP sasniedza 6,5%. Pēc CSP datiem, 2006. gadā IKT sektorā Latvijā darbojās 2910 uzņēmumu, kas nodarbināja 23 750 strādājošo, uzņēmumu apgrozījums sasniedza 2,2 miljardus latu, personāla izmaksas – 129 milj. latu. IKT ražošanas pievienotā vērtība sasniedza 29 milj. latu, IKT pakalpojumu sniegšana – 603 milj. latu. IKT ārējās tirdzniecības balance bija negatīva – -246,9 milj.

latu, jo imports būtiski pārsniedza eksportu, kas bija attiecīgi 337,6 milj. latu un 90,6 milj. latu.

Atbilstoši „European Information Technology Observatory 2007” datiem 2006. gadā Latvijas izdevumi IKT sasniedza 9,89% no IKP, tajā skaitā izdevumi informācijas un telekomunikāciju tehnoloģijām – 2,34% no IKP, izdevumi telekomunikācijām – 7,55% no IKP. Salīdzinājumam – Igaunijā izdevumi IKT sasniedza 9,66% no IKP, Lietuvā – 6,72% no IKP.

6.17. ielikums

Datoru un interneta lietošana Latvijā

Atbilstoši CSP apsekojuma „Datoru un interneta lietošana mājāsaimniecībās” datiem, 2007. gadā no visām mājāsaimniecībām datori bija 49% mājāsaimniecību (mājāsaimniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem) un interneta pieslēgums – 51% mājāsaimniecību. Regulāri (pēdējos 3 mēnešos) datoru lietoja 58% iedzīvotāju (iedzīvotāji vecumā no 16-74 gadiem) un internetu – 56% iedzīvotāju. Platjoslas interneta pieslēgums bija 32% no visām mājāsaimniecībām. Lai piekļūtu internetam, mājāsaimniecībās visvairāk tika izmantoti galda datori – 38% un mobilie telefoni ar interneta iespējām – 30 procentu.

2007. gada janvārī datori bija 93% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem, interneta pieslēgums – 84% šādu uzņēmumu, sava mājas lapa internetā – 38% šādu uzņēmumu. Saziņai ar valsts un pašvaldību institūcijām internetu izmantoja 44% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem. No visiem uzņēmumu darbiniekiem datoru regulāri lietoja 28%, bet internetam pieslēgtu datoru – 24% darbinieku.

2006./2007. mācību gada sākumā uz 100 pilna laika studentiem augstskolās un koledžās bija 11,6 datori, profesionālās izglītības iestādēs uz 100 audzēkņiem – 8,8, bet vispārīzglītojošās skolās – 7,3 datori. No mācību iestāžu kopskaita interneta pieslēgums bija visās augstskolās un koledžās, 86% profesionālās izglītības iestāžu, 97% vispārīzglītojošo skolu.

Līdz ar iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas Eiropas Savienības iniciatīvas (skatīt 6.18. ielikumu), kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

6.18. ielikums

Eiropas Savienības iniciatīvas informācijas sabiedrības veidošanā

Lai atbalstītu digitālās ekonomikas attīstību, 2005. gada 1. jūnijā Eiropas Komisija uzsāka jaunu iniciatīvu, kas ir stratēģija turpmākajiem 5 gadiem – „i2010: Eiropas informācijas sabiedrība 2010”. Tās mērķis ir veicināt izaugsmi un darba vietu veidošanos ar informācijas sabiedrību un medijiem saistītajās nozarēs. Iniciatīva ietver 3 prioritātes:

- izveidot ES atvērta un konkurētspējīgu vienotu tirgu informācijas sabiedrības un mediju pakalpojumiem;
- palielināt ES investīcijas informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju pētniecībā par 80%;
- panākt visas Eiropas sabiedrības pārtapšanu par informācijas sabiedrību.

2006. gada 25. aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar iniciatīvai „i2010” atbilstošo rīcības plānu „i2010. E-pārvaldības rīcības plāns: paātrināt e-pārvaldību Eiropā par labu visiem”, kas koncentrēts uz tādiem svarīgiem e-pārvaldības mērķiem laikposmam līdz 2010. gadam kā visu ES iedzīvotāju iekļaušana informācijas izmantošanā, plaša informatīvo pakalpojumu klāsta pieejamības nodrošināšana, elektroniskās valsts iepirkumu sistēmas izveidošana, sasniedzot 50% darījumu slēgšanu elektroniski un informācijas pieejamības nodrošināšana saistībā ar visiem valsts iepirkumiem u.c.

2007. gada 6. jūnijā Eiropas Komisija ir pieņēmusi paziņojumu saistībā ar vispārējo politiku cīņai ar kibernetizāciju, paredzot specifiskus pasākumus, lai uzlabotu koordināciju starp likumus piemērojošām institūcijām un starp likumus piemērojošām institūcijām un privātā sektora operatoriem, kam ir svarīga loma cīņā pret kibernetizāciju internetā. Paziņojums paredz arī virkni pasākumu nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī.

2007. gada 8. novembrī Eiropas Komisija pieņēma paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas i2010 iniciatīvu „Iesaisties informācijas sabiedrībā”.

¹ IKT sektors ir noteikts atbilstoši OECD definīcijai, kura paredz šādu ekonomisko darbības veidu (NACE) iekļaušanu: IKT ražošana (biroja tehnikas ražošana; datoru un citu informācijas apstrādes iekārtu ražošana; izolēto vadu un kabeļu ražošana; elektronu un elektronstaru lampu un citu elektronisko komponentu ražošana; televīzijas un radio raidītāju un aparatūras ražošana telefona un telegrāfa sakariem; televīzijas un radiouztvērēju, skaņas vai video kasetes vai reproducēšanas aparatūras un līdzīgu preču ražošana; instrumentu un aparātu ražošana mērīšanai, pārbaudei, izmēģināšanai, navigācijai un citiem mērķiem; rūpnieciskā procesa kontroles un vadības iekārtu projektēšana un montāža) un IKT pakalpojumu sniegšana, tajā skaitā vairumtirdzniecība (sadzīves elektroiekārtu, aparatūras un elektropreču vairumtirdzniecība; datoru, perifērisko iekārtu un programmatūras vairumtirdzniecība un citu biroja mašīnu un iekārtu vairumtirdzniecība; citu elektrisko un

elektronisko iekārtu un detaļu vairumtirdzniecība, pārējo rūpniecībā, tirdzniecībā un navigācijā izmantojamo mašīnu un piederumu vairumtirdzniecība), telekomunikācijas (telekomunikācijas) un pakalpojumi (datoru un biroja tehnikas iznomāšana; konsultēšana ar datoraparāturu saistītos jautājumos; standartprogrammatūras izstrādāšana un izplatīšana, programmēšana pēc pasūtījuma, konsultēšana programmatūras jautājumos; datu apstrāde; datu bāzu un interneta portālu uzturēšana un ekspluatācija; datoru un biroja tehnikas remonts un ekspluatācija; citas ar datoriem saistītas darbības).

Deklarācijā par Ivara Godmaņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību ir akcentēti šādi uzdevumi:

- valsts pārvaldes politikas jomā: labāka regulējuma politikas īstenošana, ieviešot elektroniskos pakalpojumus un elektronisko dokumentu apriti un uzlabojot valsts informācijas sistēmu savstarpējo savietojamību un informācijas apmaiņu;
- reģionālās politikas jomā: teritorijas plānošanas informācijas sistēmas izveidošana, nodrošinot visu teritorijas plānojumu un apbūves noteikumu pieejamību internetā;
- sabiedrības līdzdalības jomā: pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektu izstrādes stadijā, sniedzot informāciju internetā;
- izglītības jomā: izglītības informācijas sistēmas pilnveidošana; vispārējās izglītības iestāžu dabaszinātņu kabinetu modernizācija; augstākās izglītības un zinātniskās darbības sasaistes sekmēšana u.c.;
- komunikāciju jomā: SIA „Lattelekom” privatizācijas noteikumu pieņemšana; VAS „Latvijas Pasts” zaudējumu segšana un universālā pasta pakalpojuma ieviešana; Pasta bankas izveidošana; projekta „Platjoslu sakaru infrastruktūras attīstība lauku apvidos” realizācija, nodrošinot elektroniskos sakarus visā valsts teritorijā; valsts pārvaldes sektorā uzkrātās informācijas atkalizmantošanas nodrošināšana; prioritāro valsts informācijas sistēmu un tās integrējošo servisu atbalstīšana; datu un datortīklu aizsardzības nodrošināšana, izstrādājot vienotas datortīklu aizsardzības politikas principus un pieejas; Iedzīvotāju reģistra sakārtošana un pilnveidošana;
- vispārpieejamu informācijas pakalpojumu jomā: Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas projekta īstenošana; Latvijas Nacionālās bibliotēkas strukturālās attīstības nodrošināšana, tajā skaitā īstenojot Nacionālās digitālās bibliotēkas projektu; Latvijas kultūras mantojuma un atmiņas institūciju digitālā krājuma izveide; savietota arhīvu, muzeju un bibliotēku elektroniskās informācijas portāla izveide līdz 2010. gadam; kultūrizglītības informācijas sistēmas izveide; Latvijas Kultūras kartes attīstīšana; nacionālā pasūtījuma sistēmas sabiedriskajām raidorganizācijām pilnveidošana;
- uzņēmējdarbības vides uzlabošanas jomā: e-pārvaldes darbības nodrošināšana;
- inovāciju un zinātnes jomā: medicīnas zinātnes, inovatīvu tehnoloģiju (e-veselības) un risinājumu atbalstīšanas un ieviešanas nodrošināšana veselības aprūpē; Latvijas Nacionālās digitālās enciklopēdijas projekta izstrāde;
- drošības jomā: elektroniskās drošības un aizsardzības sistēmu informācijas sistēmu izstrādāšana aizsardzībai no kibernetizētiem;
- kultūras jomā: Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma reģistra izveidošana; Vienotās valsts arhīvu informācijas sistēmas izveidošana; savietota arhīvu, kino, muzeju un bibliotēku elektroniskā kataloga izveide līdz 2010. gadam;
- vides jomā: vienotas vides monitoringa un informācijas sistēmas veidošana, kas savietojama ar ES un starptautiskajām informācijas sistēmām.

2006. gada 18. jūlijā Ministru kabinets apstiprināja *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006.-2013. gadam*, kurās noteikti rīcības virzieni informācijas sabiedrības izveidei Latvijā.

Īstermiņa prioritārie uzdevumi ir:

- attīstīt IKT pieejas infrastruktūras teritoriālo segumu;
- padarīt IKT finansiāli pieejamākas mājāsaimniecībām un MVU;
- sniegt IKT lietošanas pamatprasmes privātpersonām un rosināt tās lietot IKT;
- veidot elektroniskos valsts pārvaldes pakalpojumus un izmantot IKT, lai optimizētu pārvaldes funkcijas; nodrošināt publiskās informācijas pieejamību pašvaldībām un komersantiem pakalpojumu veidošanai un attīstīt valsts pārvaldes pakalpojumu sniegšanas centrus;
- ieviest e-parakstu un attīstīt tā lietošanas infrastruktūru;
- atbalstīt tiešsaistes pakalpojumu radīšanu, kā arī inovatīvu, zināšanu ietilpīgu un videi draudzīgu produktu radīšanu.

Ilgtermiņa rīcības virzieni informācijas sabiedrības attīstībai ir:

- paplašināt piekļuves infrastruktūru un veicināt IKT pieejamību;
- attīstīt lietotāju zināšanas un prasmes;
- attīstīt pakalpojumus un saturu;
- attīstīt IKT lietošanu komercsabiedrībās un inovācijās;
- attīstīt IKT zinātni un pētniecību;
- veicināt eksportspējīgu IKT produkcijas un pakalpojumu radīšanu.

Attīstības programmas īstenošanai tiks izmantots Eiropas Savienības struktūrfondu finansējums, kā arī valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi.

E-komercija¹

2006. gadā 13% no visiem uzņēmumiem ar 10 un vairāk darbiniekiem bija veikuši pirkumus internetā, bet tikai 3% uzņēmumu bija pārdevuši preces vai

¹ Latvijas datu avots: CSP; ES datu avots: *Eurostat*

pakalpojumus internetā. Internetā pirktu preču un pakalpojumu apgrozījums Latvijā 2006. gadā sastādīja 2,2% no kopējiem pirkumiem, savukārt internetā pārdoto preču apgrozījums sastādīja 1,4% no kopējā neto apgrozījuma. Kā liecina *Eurostat*, tad ES uzņēmumu kopējais e-komercijas apgrozījums 2006. gadā veidoja 11 procentus.

2007. gada 1. ceturksnī 15% no visiem iedzīvotājiem jeb 25% no interneta lietotājiem, vismaz reizi bija iepirkušies un pasūtījuši preces vai pakalpojumus internetā savām vajadzībām. Internetā galvenokārt iepērkas tā lietotāji vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem (32%).

2007. gada 28. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam*. Programmas galvenie apakšmērķi ir:

- nodrošināt labvēlīgus nosacījumus komercdarbības attīstībai;

- veicināt nacionālās inovāciju sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos;
- panākt būtisku konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu rūpniecībā, sekmējot augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apjomu pieaugumu.

Programmas ietvaros tiks izstrādāti arī e-komercijas attiecību veicināšanas pasākumi: rīkotas e-komercijas informācijas dienas, semināri, kā arī tiks organizēts konkurss „Labākais e-komercijas komersants” u.tml. aktivitātes, kas veicinās veselīgas konkurences un tirdzniecības kvalitātes uzlabošanas e-komercijas komersantu vidū ar katru gadu.

6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi

Latvijā mazie un vidējie uzņēmumi tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir

nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radīšanā un nodarbinātībā (skatīt 6.19. ielikumu).

6.19. ielikums

Mazo un vidējo uzņēmumu skaits Latvijā

2006. gadā Latvijā bija 61 294 ekonomiski aktīvi komersanti un komercsabiedrības (bez zemnieku, zvejnieku saimniecībām un pašnodarbinātām personām, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem vairāk nekā 99,4% atbilda MVU kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo uzņēmumu sadalījums pēc to lieluma ir līdzīgs tam, kāds tas ir ES valstīs: mikrouzņēmumi – 77,7%, mazie uzņēmumi – 17,9%, vidējie uzņēmumi – 3,8%, lielie uzņēmumi – 0,6%. MVU kopumā nodarbināti 69,9% no privātā sektorā strādājošajiem valstī, kas rada 63,2% no IKP.

Ekonomisko aktivitāti būtiski raksturo tāds rādītājs kā ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 6 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 27 – 2006. gadā.

Tāču tikpat nozīmīgi ir akcentēt individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaitu – 2006. gadā 43 832 (19 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaitu – 2006. gadā – 14 404 (6 uz 1000 iedzīvotājiem). Ņemot vērā to, ka ES dalībvalstu vidū nepastāv vienota metodoloģiskā prakse tāda ekonomisko aktivitāti raksturojošā rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (*enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālie darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Tādējādi piemērojot analoģisku praksi, Latvijā 2006. gadā bija 52 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir tuvu ES vidējam līmenim.

Pēdējo gadu statistika liecina par pozitīvām tendencēm jaundibināto uzņēmumu skaita pieauguma ziņā. Saskaņā ar Lursoft un Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra statistiku 2006. gadā reģistrēti 13 404 komersanti un komercsabiedrības, kas ir lielākais jaunreģistrēto komercdarbības subjektu skaits pēdējo 12 gadu laikā, turklāt tas ir par 23% vairāk nekā 2005. gadā (10 927). Arī 2007. gada 4 mēnešos valstī turpinās jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugums. Šajā periodā ir reģistrētas 5146 jaunas komercsabiedrības un komersanti, kas ir augstākais rādītājs pēdējo 13 gadu laikā un par 18% vairāk salīdzinājumā ar pagājušā gada to pašu periodu (4370). Tas varētu liecināt par uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas nodrošināšanai veikto pasākumu efektivitāti.

Tāču būtiski ir ņemt vērā, ka jebkuros brīvā tirgus apstākļos pie noteiktiem objektīviem pozitīviem apstākļiem konstants dabiskais pieaugums ir neizbēgams. Arī Latvijā, līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā būtiski pieaugot vietējo uzņēmumu iespējām, jau ir nodrošināti labvēlīgi nosacījumi vienmērīgam jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugumam. Tomēr ilgtermiņīgās attīstības nodrošināšanai nepietiek vien ar jaundibinātu uzņēmumu dibināšanas veicināšanu. Lai nodrošinātu konkurētspējas celšanos, šiem jaundibinātajiem uzņēmumiem ir jābūt dzīvotspējīgiem. Statistika liecina, ka kopējais uzņēmumu skaits pieaug aptuveni par pusi no jaundibināto uzņēmumu skaita pieauguma, tādējādi netieši norādot uz to dzīvotspējas problēmām.

Latvijā atbalstu MVU regulē kopš 2003. gada 1. janvāra spēkā esošais *Komercdarbības atbalsta kontroles likums*.

6.20. ielikums

MVU definīcija

Komerccarbības atbalsta kontroles likumā noteiktā MVU definīcija (saskaņā ar Eiropas Komisijas regulu Nr. 70/2001 un grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Komisijas regulu 364/2004, kā arī saskaņā ar Eiropas Komisijas 2003. gada 6. maija rekomendāciju Nr. 361):

vidējie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 50 – 249;
- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro;

mazie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro;

mikrouzņēmumi:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

Lai gan iepriekšējos gados īstenota aktīva un sekmīga politika komerccarbības vides uzlabošanā un veiktas aktivitātes mazā un vidējā biznesa atbalstam, Ekonomikas ministrijas 2007. gadā veiktais pētījums „Administratīvo procedūru ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā” liecina, ka MVU sektora attīstību Latvijā joprojām kavē vairākas būtiskas problēmas:

- inflāciju kā visizplatītāko biznesa kavēkli uzņēmējdarbības veikšanai min 81,3% uzņēmēju. Pieaug inflācijas kā uzņēmējdarbību kavējoša faktora izplatība: 2001. gadā inflācija problēmas sagādāja 39,4% uzņēmēju, 2003. gadā – 48,1%, 2005. gadā – 72,3 procentiem;
- nodokļu likmes ir otrs izplatītākais biznesa kavēklis, kas uzņēmējdarbību kavē 71,1% uzņēmēju;
- likumu un noteikumu biežās izmaiņas rada problēmas 58,9% uzņēmēju;
- nodokļu likumi un noteikumi/ nodokļu administrēšana uzņēmējdarbības veikšanu apgrūtina 50,3% uzņēmēju.

Ministru kabinets 2004. gada 27. janvārī apstiprināja **Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības politikas pamatnostādnes**, kurās ir formulēti valdības rīcības pamatprincipi, ilgtermiņa mērķi un apakšmērķi, kā arī galvenie rīcības virzieni MVU attīstības politikas jomā. *Pamatnostādņu* mērķis ir nodrošināt uzņēmējdarbības veikšanai labvēlīgas vides sekmēšanu, stimulēt uzņēmēju iniciatīvu un mazināt vispārējo risku, novērst uzņēmējdarbības šķēršļus, sekmēt finanšu sistēmas un kapitāla tirgus stabilitāti un efektivitāti, lai veicinātu uzņēmumu konkurētspēju tirgū.

Pamatnostādnes paredz realizēt politiku, kas balstīta uz attīstīto valstu labākās prakses paraugiem, un tā tiks realizēta saskaņā ar *Mazo uzņēmumu Eiropas hartā* noteiktajiem darbības virzieniem, vienlaicīgi ņemot vērā arī Latvijai specifiskās MVU attīstības problēmas.

Ņemot vērā to, ka 2006. gads bija pēdējais *Latvijas MVU attīstības programmas 2004.-2006. gadam*, kā arī *Nacionālās inovāciju programmas 2003-2006* darbības realizācijas gads, kā arī saskaņā ar Eiropas Komisijas praksi uzņēmējdarbības, inovāciju un rūpniecības attīstības politikas plānošanu skatīt vienkopus Ministru kabinets 2007. gada 28. jūnijā apstiprināja Ekonomikas ministrijas izstrādāto **Uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas un inovāciju programmu 2007.-2013. gadam**.

Programma aptver uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas, inovatīvās darbības un rūpniecības attīstības uzdevumus un rīcības politiku, aprakstot konkurētspējas sekmēšanas, kā arī inovāciju un rūpniecības attīstības vīziju nākamajiem 7 gadiem. Programmas galvenie mērķi ir:

- nodrošināt labvēlīgus nosacījumus komerccarbības attīstībai;
- veicināt Nacionālās inovāciju sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos;
- panākt būtisku konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu rūpniecībā, sekmējot augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apjomu pieaugumu.

Programmā definēti konkrēti veicamie pasākumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai, finanšu pieejamības sekmēšanai, jaunu uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstībai un to konkurētspējas veicināšanai, sabiedrības izpratnes sekmēšanai saistībā ar inovāciju lomu konkurētspējas veicināšanā, rūpniecības, izglītības un zinātnes sektoru sadarbības sekmēšanai, zināšanu pārnesei un komercializācijai, kā arī rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai un produktivitātes paaugstināšanai.

Programmas izpildes pasākumu plānā atspoguļotie pasākumi 2007. gadā tiek finansēti Ekonomikas ministrijas un citu iesaistīto ministriju budžeta ietvaros. Savukārt laika periodam no 2008.-2013. gadam pasākumu plānā ir ietvertas ES Struktūrfondu līdzfinansētās programmas, Ekonomikas ministrijas un iesaistīto ministriju budžeta ietvaros plānotās aktivitātes, kā arī papildus

nepieciešamais budžets. Pasākumu plānā netiek iekļauti pasākumi, kas ietverti citu programmu īstenošanas pasākumu plānos. Programmas ieviešanas vadību, koordināciju, pārraudzību un izvērtēšanu veiks Ekonomikas ministrija.

Svarīga vieta **MVU atbalsta sistēmā** ir Latvijas Hipotēku un zemes bankai (Hipotēku banka). Ar Hipotēku bankas starpniecību kopš 2000. gada tiek īstenota *Latvijas MVU attīstības kredīšanas programma*. Programmas līdzšinējā realizācija ir būtiski veicinājusi kapitāla pieejamību MVU, kā arī komercbanku aktīvāku iesaistīšanos MVU kredīšanā. Programmas pirmā posma ietvaros Hipotēku banka piešķirusi aptuveni 1000 aizdevumu par kopējo summu 33,9 milj. latu, savukārt programmas otrā posma ietvaros piešķirts 1000 aizdevumu 53,9 milj. latu apmērā.

2006. gada oktobrī Ministru kabinets akceptēja koncepciju „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” attīstību 2007.–2013. gadam”, paredzot pakāpenisku Hipotēku bankas pārveidi par pilna spektra attīstības banku. Koncepcija nosaka, ka arī turpmāk viena no Hipotēku bankas darbības prioritātēm ir MVU izveide un attīstība.

Būtiska loma atbalsta instrumentu realizācijā ir Hipotēku bankas struktūrvienībai – Atbalsta programmu pārvaldei ALTUM. Šī pārvalde īsteno valsts un ES finansētas atbalsta programmas, sniedzot paaugstināta riska aizdevumus dzīvotspējīgiem un perspektīviem MVU un uzņēmējdarbības uzsācēju projektiem, kurus komercbankas nefinansē nepietiekama ņīlas nodrošinājuma un citu projekta risku dēļ.

Komercdarbības uzsācēju kredīšanas programmas ietvaros tiek sniegti aizdevumi investīciju projektu īstenošanai uzņēmējdarbības uzsācējiem, tas ir, uzņēmumiem, kas dibināti mazāk nekā 5 gadus

pirms aizdevuma saņemšanas. Programmas kopējais budžets ir 20,56 milj. latu, un to finansē ERAF, valsts un Hipotēku banka. Atbilstoši programmas nosacījumiem MVU var pretendēt uz aizdevumu līdz 700 tūkst. latu ar aizdevuma termiņu no 3 līdz 10 gadiem. Ir atvieglotas prasības attiecībā uz aizdevuma nodrošinājumu – aizdevums var pārsniegt nodrošinājumu līdz pat divām reizēm. Programmas ietvaros jau ir piešķirti aptuveni 20 milj. latu gandrīz 200 uzsācēju investīciju projektu finansēšanai. Aizdevumu izsniegšana turpināsies līdz programmas darbības beigām – 2008. gada augustam.

MVU kredīšanas programma sniedz aizdevumus investīciju projektu īstenošanai strauji augošiem uzņēmumiem. Atšķirībā no uzsācēju aizdevumiem šīs programmas ietvaros iespējams saņemt aizdevumu līdz pat 2 milj. latu. Programma tiek finansēta no valsts galvotā aizdevuma, un tās ietvaros līdz šim piešķirti 106 aizdevumi par aptuveni 11 milj. latu.

Komercdarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programma paredzēta cilvēkiem, kas vēlas uzsākt uzņēmējdarbību, bet kuriem trūkst nepieciešamo zināšanu un sākotnējā finansējuma. Programmas kopējais budžets ir 8,38 milj. latu, un to veido ESF, valsts un Hipotēku bankas finansējums (skatīt 6.21. ielikumu).

Līdz ar ALTUM īstenojamajām programmām, pildot attīstības bankas funkcijas, Hipotēku banka papildus savu resursu ietvaros turpina jaunu atbalsta instrumentu izstrādi un ieviešanu. Ar 2007. gada oktobri uzņēmējiem tiek piedāvāti *Mežzanīne aizdevumi*. Mežzanīne aizdevums nav klasificējams kā standartizēts, parasts aizdevuma veids: no juridiskā viedokļa *Mežzanīne* ir aizdevums, bet no ekonomiskā viedokļa tas tiek uzskatīts par ieguldījumu uzņēmuma kapitālā.

6.21. ielikums

Komercdarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programma

Programma tika uzsākta 2006. gada beigās, Hipotēku bankai konkursa rezultātā izvēloties pa vienam apmācību sniedzējam katrā no pieciem Latvijas plānošanas reģioniem. Apmācību process tika uzsākts 2007. gada janvārī un turpināsies līdz 2008. gada janvārim. Paredzams, ka šajā laikā kopumā tiks apmācīti līdz 1000 interesentu. Apmācības tiek organizētas grupās līdz 20 cilvēkiem, katrā plānošanas reģionā pa 5 grupām. Programmas dalībniekiem apgūstot apmācību kursu aptuveni 2 mēnešu garumā, pēc to beigšanas ir jā sagatavo biznesa plāns uzņēmējdarbības uzsākšanai. Biznesa plānu izskata Hipotēku bankas eksperti, un pozitīva lēmuma gadījumā programmas dalībnieks saņem finansējumu projekta ieviešanai (mikroaizdevums, granti uzņēmuma darbības uzsākšanai un iztikas nodrošināšanai uzņēmuma darbības sākuma posmā, mentora pakalpojumu apmaksā).

Lai arī visos Latvijas reģionos ļoti aktīvi tiek izmantotas programmas apmācību iespējas, līdz šim nosacīti zemāka aktivitāte bija vērojama programmas finanšu instrumentu izmantošanā (līdz 2007. gada decembrim saņemti aptuveni 70 pieteikumu finansiālā atbalsta saņemšanai, lai gan kopumā programmas ietvaros paredzēts finansēt līdz 300 uzsācēju projektu).

Lai nodrošinātu programmas līdzekļu apguvi plānotajā apjomā, ar 2008. gada janvāri uz 3 mēnešiem paplašināts programmas atbalsta saņēmēju pretendentu loks. Līdz ar esošajiem programmas apmācību beidzējiem uz finansiālo atbalstu varēs pretendēt arī citi topoši uzņēmēji, kuriem ir atbilstoša augstākā vai profesionālā izglītība vai atbilstoša kvalifikācija (pabeigti citi līdzīgi apmācību kursi) vai darba pieredze izvēlētajā biznesa jomā. Papildus gan esošajiem, gan arī jaunajiem programmas klientiem tiek palielināts finansiālā atbalsta apjoms: aizdevumu apjoms līdz 50 tūkst. latu, kā arī iztikas nodrošināšanas granta apjoms līdz 3,7 tūkst. latu.

Jaunais finansēšanas produkts ir piemērots uzņēmumiem, kuru īpašnieki nevēlas piesaistīt jaunus investorus (riskā kapitāla fondus u.c.), bet pašu kapitāls ir par mazu, lai īstētu uzņēmuma attīstības plānus ar

komercbanku finansējuma palīdzību. Mežzanīne aizdevums klientiem ir piemērojams situācijās, kad uzņēmējs plāno paplašināt darbību vai ieviest jaunu produktu/tehnoloģiju, uzsākt darbību jaunā nozarē vai

paplašināt ražošanu, iegādājoties citu uzņēmumu, bet trūkst ķīlas un/vai ir pārāk mazs pašu kapitāls, lai piesaistītu papildu resursus nepieciešamajā apjomā no komercbankas.

Latvijas Garantiju aģentūra (LGA) ir valsts atbalstīta institūcija, kuras mērķis ir atbalstīt Latvijā reģistrētu mazo un vidējo uzņēmējdarbību (komercsabiedrību) saimnieciskās darbības attīstību, izsniedzot:

- aizdevumu garantijas Latvijas mazām un vidējām komercsabiedrībām, atrisinot nepietiekošā nodrošinājuma problēmu aizdevumu saņemšanai komercbankā;
- finanšu līzingu garantijas Latvijas mazām un vidējām komercsabiedrībām industriālā līzingu darījumos;
- un darbojoties kā fondu fondam riska kapitāla nozarē, piedaloties ar savu finansējumu jaunu riska kapitāla fondu izveidē un darbībā.

2006. gada laikā Latvijas Garantiju aģentūra piedalījās 57 informatīvos semināros (kopā 1700 dalībnieku), lai informētu gan uzņēmējus, gan kredītojošās struktūras par garantiju produktiem un to saņemšanas kārtību. 2006. gada laikā Latvijas Garantiju aģentūra uzņēmumiem izsniedza 31 garantiju par kopējo summu 2 306 954 latu, kas ir ļāvis uzņēmējiem piesaistīt investīcijas kredītresursu veidā 5 970 271 latu apjomā. Uz 2007. gada novembri Latvijas Garantiju aģentūra uzņēmumiem ir izsniegusi 138 garantijas kopumā par summu 11 253 818 latiem. Kopš 2006. gada decembra Latvijas Garantiju aģentūra sāka piedāvāt jaunus garantiju produktus – apgrozāmā kapitāla garantijas un finanšu līzingu garantijas.

2005. gadā Eiropas Komisijā (EK) tika apstiprināta Ekonomikas ministrijas izstrādātā Valsts atbalsta programma (VAP) riska kapitāla attīstībai. Valsts atbalsta programmas „Atbalsts mazo un vidējo komercsabiedrību riska kapitālam” ietvaros LGA 2005. gadā izsludināja riska kapitāla fondu vadības sabiedrību izvēles konkursu. Tika saņemti 8 pieteikumi riska kapitāla fondu vadības sabiedrību izveidei, kas vairākas reizes pārsniedz veidojamo fondu skaitu (trīs fondi), izvēlēti 3 konkursa uzvarētāji un ar tiem noslēgti līgumi un izveidoti 3 valsts līdzfinansēti riska kapitāla fondi – SIA Zaļās gaismas investīcijas, AS Eko Investors un SIA TechVentures Fondu Vadības Kompānija. Līdz 2006. gada beigām fondi ir piesaistījuši nepieciešamos privātos investorus, to skaitā ir Latvijas institucionālie investori – AS „Atklātais pensiju fonds SEB Unipensija” un AS „Pirmais Slēgtais Pensiju Fonds”, un kopējais investīciju projektiem pieejamais kapitāla apjoms ir 21,8 milj. latu. Sākot ar 2007. gadu, fondi sāk aktīvas investīcijas, uz 2007. gada novembri veicot jau 15 investīcijas kopumā par 2 201 319 latiem.

2000. gada 19.-20. jūnijā ES dalībvalstis Eiropas Padomē Feirā apstiprināja **Mazo uzņēmumu Eiropas hartu**. Tā ir viens no svarīgākajiem ES politiskajiem dokumentiem Lisabonas mērķa sasniegšanā un atzīst mazo uzņēmumu lielo lomu konkurētspējas, inovāciju un nodarbinātības jomu attīstībā, norādot, ka tie ir sociālās un vietējās integrācijas Eiropā virzītājspēks un tautsaimniecības izaugsmes pamats. Latvija pievienojās Hartai 2002. gada 23. aprīlī, līdz ar citām ES kandidātvalstīm parakstot Mariboras Deklarāciju Slovēnijā, tādējādi apņemoties strādāt saskaņā ar Hartas 10 darbības virzieniem (skatīt 6.22. ielikumu).

6.22. ielikums

Eiropas Mazo uzņēmumu harta

Desmit Hartas rīcības virzieni:

- izglītība un uzņēmējdarbības apmācības;
- lētāka un ātrāka uzņēmumu dibināšana;
- efektīvāka likumdošana un normatīvie akti;
- apmācības pieejamība;
- interneta pieejamības uzlabošana;
- Kopējā tirgus nodrošinātā guvuma vairošana;
- nodokļu un finanšu jautājumi;
- mazo uzņēmumu tehnoloģiskās kapacitātes stiprināšana;
- veiksmīgi e-uzņēmējdarbības paraugi un augstākā līmeņa atbalsts mazajiem uzņēmumiem;
- spēcīgākas, efektīvākas mazo uzņēmumu interešu pārstāvniecības attīstīšana Eiropas Savienības ietvaros un nacionālajā līmenī.

2005. gada aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar likumdošanas iniciatīvu, ar kuru tiku iedibināta **Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)**. Programma oficiāli tika pieņemta Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas Ministru Padomē 2006. gada 12. oktobrī. Tā iecerēta kā

nākamās ES finanšu perspektīvas ietvaros (2007.-2013. gads) organizēts turpinājums *Daudzgadējai uzņēmumu un uzņēmējdarbības programmai, īpaši attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) (2001.-2006.)*. Programmas kopējais budžets sastāda 3 620 milj. eiro.

6.23. ielikums**Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)**

Programmas ietvaros tiek izdalītas 3 atsevišķas apakšprogrammas jeb pilāri:

- Uzņēmējdarbības un inovāciju programma;
- Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju politikas atbalsta programma;
- Intelīgentās enerģijas – Eiropas programma.

Pirmā pilāra ietvaros tiks attīstīti šādi finanšu instrumenti:

- izaugsmes un inovāciju mehānisms (GIF) – faktiski riska kapitāla attīstība, izdalot GIF 1 (MVU izveide, dibināšana) un GIF 2 (investīcijas MVU paplašināšanai);
- MVU garantiju mehānisms;
- kapacitātes palielināšanas mehānisms – domāts institūciju, kas iegulda inovatīvos MVU, kapacitātes uzlabošanai.

Otrais pilārs tiek dibināts, lai atbalstītu informācijas un komunikāciju politiku un panāktu vairāk investīciju šajā sektorā.

Atbalstu paredzēts nodrošināt:

- attīstot vienotu Eiropas informācijas telpu un nostiprinot iekšējā tirgus informācijas produktus un pakalpojumus;
- stimulējot inovācijas, to ieviešanu un ieguldījumus informācijas un komunikāciju tehnoloģijās;
- attīstot ietverošu informācijas sabiedrību un sabiedrību interesējošus efektīvus pakalpojumus, kā arī uzlabojot dzīves kvalitāti.

Trešā pilāra ietvaros tiks turpināta un paplašināta Intelīgentās enerģijas – Eiropas programma 2003.-2006. gadam, kas savulaik izveidota, apvienojot 4 programmas:

- SAVE programma, kuras ietvaros tika izstrādāti normatīvi un standarti ēku siltināšanas efektivitātes paaugstināšanai;
- ALTENER programmas ietvaros tika realizēti projekti efektīvākai atjaunojamo energoresursu izmantošanai siltumapgādē un elektroenerģijas ražošanā;
- STEER programmā tika realizēti projekti, kas saistīti ar energoefektivitātes paaugstināšanu transportā, atjaunojamo energoresursu, t.sk. biodegvielas izmantošanas veicināšanu transportā;
- COOPENER programma paredzēja enerģētikas politikas un tirgus nosacījumu izstrādāšanu.

6.8. Konkurences politika

Par konkurences politikas veidošanu un realizāciju valstī ir atbildīga Konkurences padome (turpmāk – KP).

KP darbības virsmērķis ir veicināt tādu apstākļu nodrošināšanu, kuros tirgus strādā patērētāju interesēs un pastāv spēcīga konkurence starp godīgi strādājošiem uzņēmumiem.

KP darbs norisinās saskaņā ar Konkurences likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kā arī KP darbības stratēģiju 2007.-2009. gadam. KP deleģēto funkciju un uzdevumu izpildei stratēģijā ir noteikti šādi darbības virzieni:

- konkurences aizsardzība;
- konkurences veicināšana;
- Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē un realizēšanā, kā arī starptautiskajās organizācijās un tīklos.

Konkurences aizsardzība

Konkurences aizsardzības stratēģiskais virziens ietver darbības, kas vērstas pret tādiem Konkurences likuma pārkāpumiem kā aizliegtas vienošanās, dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, negodīga konkurence. Konkurences likums paredz arī uzņēmumu apvienošanās kontroli.

Aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana ir smagākie konkurences tiesību pārkāpumi, jo, veicot šīs aizliegtās darbības, komersanti var nodarīt būtiskāko kaitējumu uzņēmējdarbības videi, ekonomiskajai situācijai un sabiedrībai kopumā. 2007. gada otrajā pusē KP divu izskatāmo

lietu ietvaros ir konstatējusi vienošanās aizlieguma pārkāpumu. Abos gadījumos komersanti, izstrādājot piedāvājumus iepirkuma konkursos, veikuši saskaņotu rīcību, kas ir konkurences tiesību pārkāpums. Tā, piemēram, tika konstatēts pārkāpums par aizliegtu vienošanos SIA „Preco” organizētajā konkursā metālapstrādes iekārtu piegādei, kā arī uzlikts naudas sods SIA „Machinery Latvia” un SIA „Komponents L” (skat. 6.24. ielikumu).

Saistībā ar **uzņēmumu apvienošanās regulējumu** Konkurences likums nosaka, ka tirgus dalībniekiem pirms apvienošanās ir jāiesniedz KP par to ziņojums, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks kā 25 milj. latu vai apvienošanās iesaistīto tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40%. Par uzņēmumu apvienošanās uzskatāma viena tirgus dalībnieka pievienošanās citam, divu vai vairāku tirgus dalībnieku apvienošanās, lai kļūtu par vienu tirgus dalībnieku, cita tirgus dalībnieka aktīvu iegūšana, tiešas vai netiešas izšķirošas ietekmes iegūšana pār citu tirgus dalībnieku. Ja ziņojums par apvienošanās nav iesniegts likumā noteiktajos gadījumos vai tirgus dalībnieki nepilda konkurences uzraudzības iestādes noteiktos saistošos apvienošanās noteikumus, KP var pieņemt lēmumu par naudas soda uzlikšanu tirgus dalībniekam līdz 1000 latiem par katru dienu, skaitot no dienas, kad ziņojumu vajadzēja iesniegt.

6.24. ielikums

KP konstatē aizliegtas vienošanās pārkāpumu

KP 2007. gada 3. oktobrī pieņēma lēmumu par aizliegtas vienošanās pārkāpuma konstatēšanu un naudas soda uzlikšanu SIA „Machinery Latvia” un SIA „Komponents L”.

Konkurences likums nosaka, ka vienošanās par piedalīšanos vai nepiedalīšanos konkursos vai izsolēs vai par šīs darbības noteikumiem ir horizontālā kartēļa vienošanās. Šī tiesību norma tika pārkāpta, diviem uzņēmumiem saskaņojot rīcību SIA „Preco” organizētajā konkursā metālapstrādes iekārtu piegādei. Iepirkuma konkurss tika organizēts projekta „SIA „Preco” metāla izstrādājumu ražotnes izveidošana atbilstoši darba drošības prasībām” ietvaros, kas tika iesniegts Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrā, lai projekta realizācijai piesaistītu Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļus.

Konkursā tika iesniegti četri pretendenti – SIA „Machinery Latvia”, SIA „Komponents L”, SIA „A.I.K. komunikācijas” un SIA „IRT” piedāvājumi. Konkursa norises dokumentācija liecina, ka par visizdevīgāko piedāvājumu ar tiesībām veikt līguma izpildi tika atzīts SIA „Machinery Latvia” iesniegtais (viszemākā cena 699 tūkst. latu (EUR 995 000)).

KP lietas izpētes gaitā konstatēja, ka SIA „Machinery Latvia” rīcībā bija pilnīga vai daļēja informācija par konkurentu SIA „Komponents L” un SIA „A.I.K. komunikācijas” finanšu piedāvājumiem. Trīs no konkursa piedāvājumiem pilnībā vai daļēji sagatavoja SIA „Machinery Latvia”. Līdz ar to informācija par konkurentiem ļāva SIA „Machinery Latvia” sagatavot savu piedāvājumu tā, lai tas būtu saimnieciski visizdevīgākais.

Lietā iegūtie fakti liecina, ka SIA „Machinery Latvia” un SIA „Komponents L” bija saskaņojušas savu piedalīšanos konkursā, vienojoties, ka tajā uzvarēs SIA „Machinery Latvia”. Tika iegūti pierādījumi par SIA „Machinery Latvia” un SIA „Komponents L” tiešu kontaktu esamību e-sarakstes formā, kas apliecināja aizliegtas vienošanās pastāvēšanu starp abiem pretendentiem šī iepirkuma konkursa ietvaros. Pierādījumi, kas apliecinātu piedāvājuma saturu un cenu saskaņošanu starp SIA „A.I.K. komunikācijas” un SIA „Machinery Latvia”, netika iegūti.

Secināms, ka SIA „Machinery Latvia” ir bijusi aktīva loma konkrētajā pārkāpumā, ko apstiprina arī fakts, ka SIA „Machinery Latvia” ir guvusi labumu, uzvarot konkursā. Līdz ar vienošanos konkurence konkursā nepastāvēja, jo tika aizstāta ar savstarpēji saskaņotu rīcību. Tādējādi atzīstams, ka šīs vienošanās mērķis bija konkurences deformēšana un tika nodarīts kaitējums valstij, jo konkursa tika organizēts ar mērķi piesaistīt Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļus ievērojamā apjomā.

Tā kā konkurss ir noslēdzies un negatīvās sekas ir iestājušās, nebija iespēju noteikt tiesisko pienākumu, ar kuru varētu atjaunot pirms pārkāpuma esošo stāvokli. Atbilstoši Konkurences likumam pārkāpumā iesaistītajām pusēm tika uzlikts naudas sods – SIA „Machinery Latvia” 28 tūkst. latu un SIA „Komponents L” 776 latu apmērā, kas atbilst 1,5% no katras komercabiedrības neto apgrozījuma iepriekšējā finanšu gadā pirms pārkāpuma konstatācijas.

Pēdējā laikā pieaudzis KP izskatāmo uzņēmumu apvienošanās lietu skaits. Tas ir saistīts ar ekonomiskās aktivitātes pieaugumu vairākās tautsaimniecības nozarēs, jo straujās ekonomiskās izaugsmes apstākļos ne visi uzņēmumi spēj saglabāt savas pozīcijas tirgū. Tirgus dalībnieku apvienošanās rezultātā tiek paaugstināta un nostiprināta uzņēmumu konkurētspēja, un tas nodrošina zemākas cenas, labāku preču vai pakalpojuma kvalitāti, kā arī lielāku preču un pakalpojumu izvēli. Tā kā tirgus dalībnieku apvienošanās ietekmes izvērtēšana uz konkurenci konkrētajā tirgū nedrīkst kavēt apvienošanās dalībnieku turpmāko darbību un KP izskatāmo lietu sarakstā uzņēmumu apvienošanās lietu īpatsvars aizvien palielinās, KP darbā prioritāra kļūst tirgus dalībnieku apvienošanās kontrole. Par uzņēmumu apvienošanās intensitāti liecina KP pieņemto lēmumu skaits šajās lietās: 2004. gadā – 9 lēmumi; 2005. gadā – 18 lēmumi; 2006. gadā – 28 lēmumi; 2007. gada 10 mēnešos – 62 lēmumi.

2007. gadā pārsvarā apvienošanās ir notikusi degvielas mazumtirdzniecības, zāļu mazumtirdzniecības un celtniecības materiālu nozarē. Izvērtējot tirgus dalībnieku apvienošanās ietekmi uz konkurenci konkrētajā tirgū, KP ir tiesīga atļaut apvienoties, aizliegt apvienoties, kā arī atļaut atvienoties, nosakot saistošus noteikumus. 2007. gadā lielākajā daļā gadījumu KP ir atļāvuši veikt tirgus dalībnieku apvienošanās, tomēr ir pieņemts viens lēmums par aizliegumu apvienoties un 3 lēmumi par atļauju apvienoties, nosakot saistošus noteikumus. Viens

lēmums ir pieņemts arī par pārkāpuma konstatēšanu, jo tirgus dalībnieki pirms apvienošanās nebija iesnieguši ziņojumu KP, kā to nosaka Konkurences likums.

Piemērs, kad KP ir atļāvuši tirgus dalībnieku apvienošanās, nosakot saistošus noteikumus, ir SIA „Latvijas Mobilais Telefons” un SIA „ZetCOM” apvienošanās lieta (skatīt 6.25. ielikumu).

Aizvien aktuālāka un nozīmīgāka kļūst tiesu prakses loma konkurences tiesību jomā. Izdevumā „Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006” pirmo reizi ir iekļauta nodaļa „Nolēmumi lietās par Konkurences padomes lēmumiem”. Tirgus dalībnieki izmanto tiesības pārsūdzēt KP pieņemtos lēmumus tiesā. 2007. gada desmit mēnešos aktīvas bijušas 63 tiesvedības lietas, 9 lietās tiesvedības process ir pabeigts. Pabeigtajās tiesvedības lietās 8 gadījumos ar tiesas spriedumu ir atstāts spēkā KP lēmums. Šajā gadā joprojām aktuālas ir 54 tiesvedības lietas par KP pieņemtajiem lēmumiem laika periodā no 2002.-2007. gadam: 45 no tām ir ierosinātas pirmajā instancē, 8 – apelācijas instancē un 1 – kasācijas instancē. Tiesības atbilstoši Administratīvā procesa likumam pārsūdzēt Administratīvās rajona tiesas un apelācijas tiesas spriedumus izmanto kā tirgus dalībnieki, tā arī KP. No aktuālajām apelācijas un kasācijas lietām 4 lietas ierosinātas, pamatojoties uz KP pārsūdzību.

6.25. ielikums

KP atļauj apvienošanos SIA „Latvijas Mobilais Telefons”, iegūstot izšķirošo ietekmi pār SIA „ZetCOM”

KP iesniegtajā ziņojumā par apvienošanos norādīts, ka abi apvienošanās dalībnieki darbojas mobilo sakaru pakalpojumu tirgū. Mobilo sakaru pakalpojumi var tikt sniegti vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā. Mobilo sakaru vairumtirdzniecības pakalpojumi ir tādi, kurus mobilo elektronisko sakaru komersanti sniedz tirgus dalībniekiem, kas paši sniedz pakalpojumus gala patērētājiem. Mobilo sakaru mazumtirdzniecības pakalpojumi ir tādi pakalpojumi, kurus mobilo elektronisko sakaru komersanti sniedz gala patērētājiem.

Mobilo sakaru vairumtirdzniecības pakalpojumus sniedz tikai SIA „LMT”, savukārt mazumtirdzniecības pakalpojumus sniedz gan SIA „LMT”, gan SIA „ZetCOM”. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju SIA „LMT” sniedz SIA „ZetCOM” mobilo sakaru vairumtirdzniecības pakalpojumus. SIA „ZetCOM” ir t.s. papildvērtības moblais operators, kas izmanto savas SIM kartes, piešķirot lietotājiem mobilo telefonu numurus, kam nav savas mobilo sakaru infrastruktūras, un tā izmanto SIA „LMT” īpašumā esošo elektronisko sakaru tīklu.

Lai gan SIA „ZetCOM” darbojas, izmantojot SIA „LMT” mobilo sakaru infrastruktūru, SIA „ZetCOM” un SIA „LMT” ir uzskatāmi par konkurentiem mazumtirdzniecības līmenī. SIA „LMT” un SIA „ZetCOM” piedāvā tirgū aizvietojamus pakalpojumus. SIA „ZetCOM” piedāvā pakalpojumus ar priekšapmaksas kartēm „Amigo” un „Hallo!”, SIA „LMT” piedāvā pakalpojumus gan ar pēcapmaksu, gan ar priekšapmaksu – „OKarte”. Konkrētais tirgus, kurā notiek un kuru skar šī apvienošana, ir mobilo sakaru mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgus Latvijā.

Lietas izpētes gaitā secināts, ka apvienošanās rezultātā SIA „LMT” neizveidosies dominējošais stāvoklis, taču palielināsies tā tirgus vara, jo konkrētā tirgus apstākļi Latvijā ir tādi, ka arī mazs tirgus dalībnieks ar nelielu tirgus daļu spēj ietekmēt konkurences apstākļus un radīt konkurences spiedienu. Tādējādi SIA „ZetCOM” pievienošana būtiski palielinās SIA „LMT” tirgus varu. Apvienošanās ļauj SIA „LMT” iegūt konkurences priekšrocības klientu bāzes veidā, nevis konkurēšanas ceļā, kam būtu vajadzīgas aktīvas cenu samazināšanas u.c. kampaņas, bet pārņemot konkurentu.

Vienlaikus jāņem vērā, ka apvienošanās rada zināmas priekšrocības patērētājiem: iegūstot lielāku priekšapmaksas karšu apjomu, SIA „LMT” spēs panākt labākus priekšapmaksas karšu izplatīšanas nosacījumus mazumtirdzniecībā, samazināt izmaksas gan SIM karšu iegādei, gan funkcijām, kuras SIA „LMT” un SIA „ZetCOM” veic paralēli, piemēram, klientu apkalpošanas servisam pa telefonu. Apvienošanās SIA „ZetCOM” klientiem ļautu kļūt par SIA „LMT” pēcapmaksas pakalpojumu lietotājiem, nemainot numuru.

Izvērtējot visus apstākļus, KP nolēma atļaut SIA „LMT” un SIA „ZetCOM” apvienoties, nosakot apvienošanās dalībniekiem saistošus noteikumus. Vienīgi izpildot noteiktos tiesiskos pienākumus un nosacījumus, apvienošanās ir uzskatāma par tādu, kuras rezultātā SIA „LMT” nespēs ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci mobilo sakaru mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgū Latvijā. Apvienošanās dalībniekiem jānodrošina, ka:

- informācija par darījumu tiek publiskota, izsūtīt visiem SIA „ZetCOM” „Amigo” un „Hallo!” priekšapmaksas karšu lietotājiem šāda satura izziņas: „*Informējam, ka Amigo (vai attiecīgi Hallo) priekšapmaksas karšu operators ZetCOM ir apvienojies ar LMT; kā arī interneta mājas lapās www.lmt.lv, www.okarte.lv, www.amigo.lv, www.hallo.lv ieviejojot informāciju par to, ka minētais darījums ir noticis;*”
- vismaz līdz 2009. gada 1. janvārim SIA „ZetCOM” pastāvēs kā atsevišķa juridiskā persona;
- zīmols „Amigo” pastāvēs vismaz līdz 2009. gada 1. janvārim;
- vismaz līdz 2009. gada 1. janvārim SIA „ZetCOM” priekšapmaksas karšu lietotājiem, ja tie izsaka vēlēšanos kļūt par SIA „LMT” klientiem, netiek piemēroti labvēlīgāki nosacījumi, t.sk. nosacījumi attiecībā uz numura saglabāšanu, nekā tie ir noteikti gadījumos, kad par SIA „LMT” klientu kļūst cita operatora klienti;
- vismaz līdz 2009. gada 1. janvārim apvienošanās dalībnieki ne paši, ne caur trešajām personām neveiks mārketinga pasākumus, kas īpaši vērsti uz SIA „ZetCOM” klientu piesaistīšanu SIA „LMT” pakalpojumu saņemšanai.

Konkurences veicināšana

Šajā darbības virzienā ietilpst tirgus sektoru uzraudzība un konkurences kultūras veidošana sabiedrībā. KP uzdevums ir mērķtiecīgi strādāt, lai tiktu savākta un analizēta visaptveroša informācija par konkurences situāciju dažādos tirgos, veicināt konkurenci tirgos, kuros nav konkurences vai tā ir nepietiekama, uzlabot sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību.

KP 2007. gada otrajā pusē ir pabeigusi vieglo taksometru pakalpojumu un stāvvietu tirgus uzraudzību pie stratēģiski svarīgiem objektiem (lidosta, viesnīcas u.c.) Rīgā un nosūtījusi atzinumu gan Satiksmes ministrijai, gan lidostai „Rīga”, kā arī pabeigusi skaidu plākšņu tirgus un fiksētās un mobilās balss telefonijas tirgus uzraudzību (skatīt 6.26. ielikumu).

Viens no KP konkurences veicināšanas uzdevumiem ir sekmēt sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību, kā arī dialoga veidošana ar dažādām mērķauditorijām,

tādējādi veicot informējošo un izglītojošo funkciju. Diskutējot par konkurences lomu un nozīmību, KP var veiksmīgāk atrisināt konfliktsituācijas to sākuma stadijā, kā arī laikus tās novērst.

Būtiska nozīme ir diskusijām saistībā ar likumprojektu „Grozījumi Konkurences likumā”. KP aktīvi iesaistās grozījumu būtības un nepieciešamības skaidrojumu sniegšanā kā Saeimas deputātiem, tā arī advokātu birojiem un nevalstiskajām organizācijām, sniedzot informāciju masu medijos. Likumprojekts „Grozījumi Konkurences likumā” 2007. gada 20. septembrī pieņemts Saeimā 1. lasījumā, un dialogs par šiem jautājumiem turpinās.

Lai veicinātu uzņēmēju izpratni par konkurences politiku, 2007. gada septembrī KP organizēja semināru būvniecības un būvmateriālu tirdzniecības jomas pārstāvjiem par konkurences tiesībām, to attīstību un piemērošanu, godīgas konkurences pamatprincipiem, kā arī raksturojot ar piemēriem un konkrētu situāciju skaidrojumu.

6.26. ielikums**Konkurences situācija fiksētās un mobilās balss telefonijas tirgū**

Fiksētās un mobilās balss telefonijas pakalpojumu tirgū konkurences situācija ir atšķirīga, bet pēdējos gados ir vērojama pozitīva tendence, jo konkurences attīstība ļauj gūt labumu patērētājiem.

Vērtējot savstarpējo aizvietojamību fiksētajā elektronisko sakaru tīklā un mobilajā elektronisko sakaru tīklā pēc cenas, funkcionalitātes un citiem faktoriem, KP ir secinājusi, ka pakalpojumi nav savstarpēji aizvietojami.

Fiksētajā elektronisko sakaru tīklā balss telefonijas pakalpojumus Latvijā sniedz 40 komersantu. Tirgus dalībnieka SIA „Lattelecom” tirgus daļa norāda uz dominējošo stāvokli balss telefonijas publiskā fiksētā elektronisko sakaru tīklā pakalpojumu tirgū. Lai šo situāciju mainītu, ir nepieciešams cits līdzvērtīgs operators, bet pastāv daudz šķēršļu, kas kavē jaunu tirgus dalībnieku veiksmīgu konkurenci attiecīgajā tirgū.

Konkurence balss telefonijas fiksētajā elektronisko sakaru tīklā pakalpojumu tirgū ir vērtējama kā zema, būtiska nozīme līdzsvara nodrošināšanai starp tirgus dalībniekiem ir regulēšanai. Galvenie tirgus riski ir saistīti ar iespējamo dominējošo stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

Pēdējo gadu laikā vērojama strauja balss telefonijas pakalpojumu mobilajā elektronisko sakaru tīklā tirgus attīstība, kā arī ir pieaugusi galalietotājiem piedāvāto pakalpojumu izvēle, tāpēc nepārtraukti ir samazinājušies sarunu tarifi. Tirgū pašlaik pastāv vairāki lielie mobilā tīkla operatori – SIA „Tele2” un SIA „Latvijas Mobilais Telefons”, kam ir ievērojamas tirgus daļas, bet katrs atsevišķi konkrētajā tirgū neatrodas dominējošā stāvoklī.

Kopumā vērtējot balss telefonijas mobilā elektronisko sakaru tīkla sektoru, secināms, ka konkurence tirgū ir efektīva, kuras rezultātā patērētājiem tiek piedāvāti jauni pakalpojumi, kā arī samazināti tarifi.

KP ir izvērtējusi normatīvo aktu projektus un politikas dokumentus konkurences aizsardzības un attīstības aspektā. Skatot vairākus MK noteikumu projektus un likumu grozījumu projektus, tajā skaitā likumprojektu „Grozījumi Enerģētikas likumā”, secināts, ka atsevišķas normas nav pietiekami precīzi formulētas vai ietver nosacījumus, kas var izraisīt tādu tirgus dalībnieku uzvedību, kura varētu tikt traktēta kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Konkurences padome sagatavoja priekšlikumus likumprojekta precizēšanai.

Izskatot MK noteikumu projektu „Grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 3. jūlija noteikumos Nr.297 „Noteikumi par regulējamiem sabiedrisko pakalpojumu veidiem””, KP ierosināja enerģētikas nozarē regulēt arī sašķidrinātās gāzes jomu, konkrēti – sašķidrinātās naftas gāzes tirdzniecību no pazemes vai virszemes grupu iekārtām iedzīvotājiem mājāsaimniecības vajadzībām. Ierosinājums tika izteikts pēc esošās situācijas izvērtēšanas, proti, KP ir ierosinātas vairākas lietas par Konkurences likumā noteiktā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu šajā tirgū.

KP, izskatot likumprojektu „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā”, analizēja pakalpojumu saņēmēju tiesības izvēlēties pakalpojumu sniedzēju, kā arī iespēju neierobežot komersantu skaitu, kas tiesīgi sniegt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu, lai tādējādi nesamazinātos konkurence un netiktu ierobežota sniegtā pakalpojuma brīva aprīte. Līdz ar to KP ierosināja izdarīt grozījumus Atkritumu apsaimniekošanas likumā un citos atkritumu apsaimniekošanu regulējošajos normatīvajos aktos, lai atkritumu apsaimniekošanas tirgus vismaz daļēji tiktu atvērts brīvai konkurencei attiecībā uz komersantiem, attiecīgo pakalpojumu saņēmējiem, kā arī vienlaikus norāda uz nepieciešamību izvērtēt iespēju maksimāli

samazināt barjeras brīvai konkurencei tajā atkritumu apsaimniekošanas tirgus segmentā, kurā pakalpojumu saņēmēji ir mājāsaimniecības.

Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē, izpildē un starptautiskajās organizācijās un tīklos

KP, piedaloties dažādās darba grupās, sadarbojas ar Eiropas Komisiju un citu Eiropas valstu konkurences iestādēm dažādu tiesību aktu izstrādē un savstarpējā informācijas apmaiņā.

KP turpina piedalīties Eiropas konkurences tīkla darba grupās, piemēram, Farmācijas darba grupā un Banku un maksājumu apakšgrupā, kuru galvenie uzdevumi ir savstarpēja informācijas apmaiņa un diskusijas par konkurenci regulējošo normatīvo aktu piemērošanu katrā no minētajām nozarēm, darba grupā par sadarbību ar patērētājiem, kopējā konkurences institūciju un nacionālo regulatoru ekspertu sanāksmē saistībā ar rekomendāciju par konkrētiem tirgiem elektronisko sakaru jomā. KP piedalās diskusijās par jautājumiem, kas ietverti Zaļajā grāmatā *Par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par Eiropas Kopienas konkurences noteikumu pārkāpšanu*, atbalstot nepieciešamību veicināt zaudējumu atlīdzības prasības par konkurences noteikumu pārkāpumiem kā nozīmīgu faktoru pārkāpumu nelabvēlīgo seku citiem tirgus dalībniekiem novēršanā un preventīvu pasākumu pret iespējamajiem pārkāpumiem nākotnē.

KP pārstāvji piedalās Eiropas konkurences institūciju darba grupā par sodu noteikšanas jautājumiem, kuras mērķis ir apkopot konkurences iestāžu sodu noteikšanas noteikumus un to piemērošanas praksi, apzināt to kopīgās un atšķirīgās iezīmes, kā arī problēmas, ko var radīt sodu sistēmas atšķirības.

6.27. ielikums**EK konkurences komisāres vizīte Latvijā**

2007. gada oktobrī Latvijā darba vizītē ieradās Eiropas Komisijas konkurences komisāre Nēlija Krūsa (Neelie Kroes), lai iepazītos ar konkurences jautājumiem un aktualitātēm Latvijā un diskutētu par pastāvošo konkurences politiku Eiropā. Vizītes ietvaros Nēlija Krūsa tikās ne tikai ar KP pārstāvjiem, bet arī ar Valsts prezidentu Valdi Zatleru, valdības un biznesa sektora pārstāvjiem. Komisāre vairākkārt uzsvēra enerģētikas tirgus liberalizācijas nepieciešamību un aicināja atvērt tirgu brīvai konkurencei, kas pozitīvi ietekmētu patērētāju labklājību.

Pārrunājot jautājumus, kas saistīti ar starptautiskās lidostas „Rīga” nodevu sistēmu, komisāre norādīja, ka KP lēmums pilnībā atbilst EK un EKT līdz šim pieņemtajiem lēmumiem. KP lēmumā tika norādīts, ka lidostas piemērotās atlaides ir netaisnīgas, tās nav pamatotas ar iegūto apjoma efektu un negatīvi ietekmē konkurenci starp aviosabiedrībām. KP atzina, ka lidostas atlaižu sistēma satur Eiropas Kopienas Dabīgās līguma 82. panta (c) punktā minētā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu un uzlika tiesisko pienākumu pārtraukt noteikto atlaižu piemērošanu.

Tiekoties ar Latvijas biznesa sektora pārstāvjiem, tika runāts par tirgus koncentrāciju un uzņēmumu apvienošanās jautājumiem. Komisāre Latvijas vadošajiem uzņēmumu pārstāvjiem ieteica stādīt augstākus mērķus un izmantot iespējas, ko sniedz 500 miljonu ES iedzīvotāju lielais iekšējais tirgus, nevis palielināt tirgus koncentrāciju nacionālajos tirgos.

Vienmēr nozīmīga ir pieredzes apmaiņa ar konkurenci uzraugošo institūciju pārstāvjiem no kaimiņvalstīm, jo bieži situācija tirgū ir līdzīga un atsevišķos gadījumos pat ir vieni un tie paši tirgus dalībnieki. 2007. gadā Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Polijas konkurences iestāžu pārstāvji ikgadējā Baltijas reģionālajā konferencē apsprieda jautājumus par konkurences situāciju enerģijas, gāzes,

centrālās apkures un ūdens piegādes tirgos – par valsts un vietējo regulējošo iestāžu lomu tajos, konkurences tiesību pārkāpumiem profesionālo apvienību aktivitātēs, par brīvajām profesijām un konkurenci. Konferencēs laikā darba grupās tika izskatīti praktiski piemēri, notika diskusijas un tika analizēta situācija tādās jomās kā pārtikas un ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecība, mediji un autortiesības.

6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana

Saskaņā ar likumu „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” Latvijā ir izveidota divu līmeņu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēma, atdalītas valsts līmenī regulējamās nozares no pašvaldību līmenī regulējamām nozarēm.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Komisija) regulē sabiedrisko pakalpojumu nozares valsts līmenī, savukārt pašvaldību regulatori regulē pakalpojumu sniedzējus attiecīgo pašvaldību teritorijās un uzrauga sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu pārstrādi), ūdensapgādes, kanalizācijas un siltumapgādes (izņemot koģenerāciju) nozares. Jānorāda, ka Komisija neuzrauga pašvaldību regulatorus un nav tiesīga ietekmēt to darbību.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir daudznozaru regulators, kas veic regulēšanas funkcijas enerģētikas, elektronisko sakaru, pasta un dzelzceļa transporta nozarēs. Komisijas uzdevums ir nodrošināt visiem lietotājiem iespēju saņemt nepārtrauktus un drošus pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām, bet komersantiem, kas sniedz sabiedriskos pakalpojumus, – iespēju attīstīties ar ekonomiskajai situācijai atbilstošu rentabilitāti. Svarīga Komisijas darba sastāvdaļa ir konkurences veicināšana regulējamajās nozarēs. Komisija ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un nav pakļauta valdības un citu valsts institūciju lēmumiem. Komisijas padomes locekļus amatā ieceļ Saeima, Komisijas pieņemtos lēmumus par prettiesiskiem var atzīt un atcelt tikai tiesa. Komisijas darbība tiek finansēta no komersantu

maksātas nodevas no regulējamo pakalpojumu apgrozījuma.

Komisijas funkcijās ietilpst regulējamo nozaru un tajās darbošos komersantu regulēšana, aizstāvēt lietotāju intereses un veicinot sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību, nosakot tarifu aprēķināšanas metodiku un apstiprinot tarifus saskaņā ar katras nozares likumiem, izsniedzot licences un reģistrējot vispārējās atļaujas, sekmējot konkurenci regulējamās nozarēs, veicot strīdu iepriekšēju ārpustiesas izskatīšanu, uzraugot sniegto pakalpojumu atbilstību licences nosacījumiem un noteiktām kvalitātes prasībām.

Saskaņā ar Ministru Kabineta 2007. gada 2. maija lēmumu Konceptijas par efektīva un Latvijas situācijai vislabāk atbilstoša sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas modeļa izveidi, kas paredz vienotas sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēmas izveidi, īstenošanas uzsākšana ir atlikta līdz 2009. gada 1. jūnijam. Šobrīd Komisija veic pārrunas ar atsevišķiem pašvaldību regulatoriem saistībā ar līgumu slēgšanu par sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2007. gada 10. jūlija lēmumu ir izveidota darba grupa vienota universālā pakalpojuma finansēšanas modeļa izstrādei regulējamās nozarēs. Darba grupu vada Komisijas pārstāvis. Darba grupa, izvērtējot nozaru pakalpojumu nozīmību, vispārējo pieejamību un Eiropas Savienības un normatīvo aktu prasības, ir izvēlējusies pirmās trīs nozares kuras iekļaušanai universālā pakalpojuma

modelī, un tās ir elektroniskie sakari, pasts un elektroenerģijas apgāde.

Universālā pakalpojuma modelis paredzēs atbalstu mazaizsargātiem lietotājiem elektronisko sakaru un elektroenerģijas apgādes pakalpojumu saņemšanai vērst uz trūcīgām māsaimniecībām, atbalstu invalīdiem elektronisko sakaru pakalpojumu saņemšanai – uz I grupas un dzirdes invalīdiem, kā arī invalīdiem ar kustību traucējumiem. Pasta nozarē sakarā ar jauna Pasta likuma izstrādi aktuāls ir jautājums par universālā pakalpojuma grozā iekļaujamajiem pasta pakalpojumiem.

Regulējamo nozaru situācija un politikas virzieni

Enerģētika

Enerģētikā valsts regulējamās nozares ir elektroenerģijas apgāde un gāzes apgāde. Elektroenerģijas apgādē dominējošā loma ir AS „Latvenergo”, kas saražo vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas, nodrošina elektroenerģijas importu, piegādi lietotājiem, kas nav izvēlējušies citu piegādātāju. No 2005. gada 1. septembra visas elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” pilnībā piederoša AS „Augstsprieguma tīkls”. 2007. gada 1. jūlijā darbību uzsāka sadales sistēmas operators AS „Sadales tīkls”, kas pilnībā pārņēma sadales sistēmas operatora funkcijas no AS „Latvenergo”.

Elektroenerģiju vēl ražo aptuveni 150 mazo hidroelektrostaciju ar kopējo jaudu 25 MW, 14 vēja elektrostacijas ar kopējo jaudu 25,2MW, 39 koģenerācijas stacijas ar kopējo jaudu 137 MW un 12 citi licencēti komersanti veic elektroenerģijas sadali vai tirdzniecību.

Latvijas elektroenerģijas tirgus ir pilnībā atvērts konkurencei no 2007. gada 1. jūlija, un vairāki elektroenerģijas lietotāji jau izmantojuši iespēju mainīt elektroenerģijas piegādātāju.

Dabas gāzes apgādi Latvijā nodrošina vertikāli integrēts komersants AS „Latvijas Gāze”. Saskaņā ar 2007. gada 23. oktobra grozījumiem Ministru kabineta noteikumos Nr. 297 „Noteikumi par regulējamajiem sabiedrisko pakalpojumu veidiem” no 2007. gada 1. novembra sašķidrinātās gāzes apgādē tiek regulēta tikai sašķidrinātās naftas gāzes sadale no virszemes un pazemes tvertnēm pa cauruļvadiem līdz ievadam daudzdzīvokļu ēkā. Līdz ar to kā sabiedriskais pakalpojums vairs netiek regulēta sašķidrinātās gāzes iepildīšana un realizācija balonos. Sašķidrinātās gāzes sadalei Latvijā licencēti 11 komersanti.

Elektroniskie sakari un pasts

Elektronisko sakaru jomā lielākie tirgus dalībnieki ir fiksētā tīkla operators SIA „Lattelecom” un mobilo sakaru operatori SIA „LMT” un SIA „Tele2”. Elektronisko sakaru jomā 2007. gada 8. novembrī bija reģistrēti 496 komersanti.

Latvijas mobilo sakaru operatori ir laikus izpildījuši prasības, ko nosaka Eiropas Savienības Regula par starptautiskās viesabonēšanas pakalpojumiem, kas stājās spēkā 2007. gada jūnijā.

2007. gada novembrī tika saņemts Eiropas Komisijas (turpmāk EK) atzinums par Komisijas paziņojumu par 18. elektronisko sakaru tirgus (apraides signālu pārraides pakalpojumi apraides satura nogādāšanai galalietotājiem) analīzi. EK atzinumā nebija piezīmju par iesniegto paziņojumu. Līdz ar to Komisija ir pilnībā pabeigusi tirgus analīzi visos elektronisko sakaru tirgos.

Pasta jomā vispārējos pasta pakalpojumus sniedz VAS „Latvijas Pasts”, eksprespasta nozarē aktīvi darbojas aptuveni 40 pakalpojumu sniedzēju.

Dzelzceļš

Dzelzceļa nozarē VAS „Latvijas Dzelzceļš” nodrošina publiskās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu, kā arī veic kravu pārvadājumus un starptautiskos pasažieru pārvadājumus. Iekšzemes pasažieru pārvadājumus veic AS „Pasažieru vilciens” un SIA „Gulbenes-Alūksnes bānītis”. Kravu pārvadājumu jomā darbojas arī vairāki no VAS „Latvijas Dzelzceļš” neatkarīgi operatori.

Noslēgusies VAS „Latvijas dzelzceļš” reorganizācija, kuras laikā izveidotas trīs meitas kompānijas, kas uzsāka darbību 2007. gada 3. jūlijā, – SIA LDz Cargo, SIA LDz Infrastruktūra un SIA LDz ritošā sastāva serviss.

2007. gada 14. jūnijā Saeima pieņēma Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumu. Likums nosaka sabiedriskā transporta darbības un organizēšanas nosacījumus, paredz sabiedriskā transporta nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma avotus un nosaka finansēšanas principus, kā arī reglamentē pasažiera un pārvadātāja pamata tiesības un pienākumus. No 2008. gada 1. janvāra Komisijas kompetencē saglabāsies sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzēju licencēšana un pakalpojumu kvalitātes kontrole, savukārt maksu par pakalpojumu nosaka, organizējot sabiedriskā transporta pakalpojuma pasūtījumu.

6.10. Eksporta veicināšanas politika

Lai nodrošinātu straujāku eksporta pieaugumu, svarīgākais ir eksportspējīgo nozaru konkurētspējas paaugstināšana. Līdz ar to ārējā ekonomiskā politika ir veidojama sabalansēti ar pārējām tautsaimniecības

politikas jomām, tādām kā uzņēmējdarbības vides pilnveidošana, inovācijas, izglītība, nodarbinātība.

Ekonomikas ministrija izstrādā un īsteno Latvijas ārējo ekonomisko politiku¹, kuras mērķis ir labvēlīgu eksporta un importa proporciju stimulēšana un Latvijas uzņēmumu konkurētspējas veicināšana

ārvalstu tirgos. Mērķis tiek sasniegts, īstenojot trīs politikas virzienus – eksporta un investīciju veicināšanu, valsts atbalsta instrumentu un līgumtiesisko nodrošinājumu.

6.28. ielikums

Latvijas eksporta veicināšanas programma 2005.-2009. gadam

Programma nosaka eksporta veicināšanas mērķus, galvenos uzdevumus un sasniedzamos rezultātus. Programmas īstenošanu pārrauga Eksporta veicināšanas padome ekonomikas ministra vadībā, tās sastāvā ietilpst valsts institūciju, nozaru asociāciju pārstāvji un sociālie partneri.

Programma tiek īstenota ikgadēju rīcības plānu ietvaros, kas aptver vairāku valsts institūciju saskaņotu darbu. 2007. gada rīcības plāns paredz virkni pasākumu tādos galvenajos rīcības virzienos kā

- eksporta veicināšanas institucionālās bāzes attīstība;
- Latvijas uzņēmumu starptautiskās konkurētspējas veicināšana un eksportspējas attīstīšana;
- atbalsts eksporta mārketingā un jaunu tirgu apgūšanā;
- finanšu instrumenti eksporta veicināšanai.

Eksporta un investīciju veicināšana tiek īstenota, realizējot tiešos eksporta veicināšanas pasākumus.

Viens no efektīvākajiem eksporta veicināšanas instrumentiem ir **Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības**. Pārstāvniecības sekmē eksporta un investīciju projektu plūsmu uz Latviju, sniedz atbalstu Latvijas uzņēmumiem biznesa kontaktu veidošanā un uzturēšanā, nodrošina ar informāciju par attiecīgo ārvalstu tirgus prasībām, realizē eksporta veicināšanas un investīciju piesaistes mārketinga pasākumus ārvalstīs, identificē potenciālos investorus un darījumu partnerus, dibina kontaktus, lai izraisītu interesi par Latviju. Šobrīd ir atvērtas un aktīvi darbojas 10 pārstāvniecības Vācijā, Lielbritānijā, Zviedrijā, Francijā, Krievijā, Kazahstānā, Nīderlandē, Dānijā, Norvēģijā un

ASV. 2008. gadā darbu uzsāks pārstāvniecības Japānā un Polijā. Saskaņā ar Programmu ik gadu plānots atvērt divas jaunas pārstāvniecības ārvalstīs. Ekonomikas ministrija 2007. gada novembrī ir iesniegusi Ministru kabinetā *Informatīvo ziņojumu par Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla attīstību* un uzsākusi rīcības plāna sagatavošanu.

2007. gada decembrī Rīgā notika Ekonomikas ministrijas un LIAA divreiz gadā organizētais forums, kura ietvaros Latvijas uzņēmēji tika iepazīstināti ar LIAA un pārstāvniecību sniegtajiem eksporta atbalsta pakalpojumiem. Tāpat notika uzņēmumu divpusejās tikšanās ar pārstāvniecību vadītājiem, lai pārrunātu uzņēmumu intereses un eksporta iespējas.

6.29. ielikums

Konkurss „Eksporta gada balva”

Latvijas Eksporta veicināšanas programmas ietvaros iedibinātais konkurss „Eksporta gada balva” Latvijas komercsabiedrībām par sasniegumiem eksportā 2007. gadā tika organizēts jau trešo reizi.

Šīs balvas mērķis ir sekmēt Latvijas komercsabiedrību konkurētspēju ārvalstu tirgos, kā arī produktu un pakalpojumu eksporta apjoma un kvalitātes pieaugumu, izvērtējot komercsabiedrību rezultātus iepriekšējā gada laikā un atzinīgi novērtējot sekmīgākos eksporta produktus un pakalpojumus.

Balva tiek pasniegta atklāta konkursa rezultātā trīs kategorijās – produkts/pakalpojums ar straujāko eksporta apjoma pieaugumu, jaunais eksporta produkts/pakalpojums, kā arī inovatīvākais produkta/pakalpojuma eksporta risinājums.

Dalībai konkursā 2007. gadā tika iesniegti 47 pieteikumi no 33 komercsabiedrībām, pārstāvējot galvenās eksporta nozares – kokapstrādi un mēbeļu ražošanu, metālapstrādi un mašīnbūvi, būvniecību, elektronikas un elektrotehnikas izstrādi, vieglo rūpniecību, pārtikas pārstrādi un konditoreju, kā arī ķīmisko un farmaceitisko ražošanu.

Konkursa pirmo vietu ieguvēji: 1. kategorijā „Produkts/pakalpojums ar straujāko eksporta apjoma pieaugumu”: a/s „Lemis Baltic” (blīvuma mēritājs DC-400); 2. kategorijā „Jaunais eksporta produkts/pakalpojums”: SIA „Tilts visiņ” (telekomunikāciju un multimediju platforma); 3. kategorijā „Inovatīvākais produkta/pakalpojuma eksporta risinājums”: SIA „Elmi” („Sky Line” sērijas laboratorijas iekārtas).

Žūrijas komisija nolēma piešķirt Ekonomikas ministrijas speciālbilvu 1. kategorijā „Produkts/pakalpojums ar straujāko eksporta apjoma pieaugumu” SIA „V.L.T.” (putnu olu iepakojums) un 3. kategorijā „Inovatīvākais produkta/pakalpojuma eksporta risinājums” a/s „Preiļu siers” (sausās siera suliņas) mārketinga materiālu izstrādei.

Latvijas uzņēmumu eksporta spēju palielināšanai un Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanai ir sniegti dažādi **eksporta atbalsta pakalpojumi**, tai skaitā nodrošināta eksporta veicināšanas institucionālās bāzes kapacitātes un darbības pilnveidošana, izplatīta informācija ārvalstīs par Latvijas nozaru, produktu grupu un atsevišķu uzņēmumu potenciālu, sniegtas konsultācijas uzņēmējiem ar eksportu saistītos jautājumos, realizētas pilotprogrammas uzņēmējiem par eksporta uzsākšanu,

veikta tirgus izpēte prioritārās nozarēs mērķa valstīs, īstenotas sadarbības partneru atrašanas programmas.

¹ 2007. gadā Ekonomikas ministrija ir iesniegusi Ministru kabinetā informatīvos ziņojumus: „Par Ekonomikas ministrijas plānotajiem pasākumiem un finansējumu konkurētspējīgas produkcijas un pakalpojumu eksporta veicināšanai, lai mazinātu tekošā konta deficītu”, „Par rīcības plānu Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanai”. Tajos sniegts situācijas izvērtējums un priekšlikumi turpmākai rīcībai saskaņotu konkurētspējas veicināšanas un tiešo eksporta veicināšanas pasākumu īstenošanai.

Būtisku eksporta atbalsta pakalpojumu uzņēmējiem nodrošina LIAA Klientu apkalpošanas nodaļa, sniedzot konsultācijas par jautājumiem saistībā ar ārējo tirdzniecību, eksporta uzsākšanu, biznesa partneru atlasīšanu, LIAA piedāvātajām ārējā mārketinga aktivitātēm, valsts atbalsta programmām u.c. uzņēmējus interesējošiem jautājumiem. 2007. gada 9. mēnešos Latvijā ir organizēti 21 seminārs uzņēmējiem par ārējās tirdzniecības jautājumiem. Īpaši jāatzīmē eksporta prasmju semināru cikls uzņēmējiem, kuri vēlas uzsākt eksportu un pilnveidot savas zināšanas.

Nozīmīgs eksporta veicināšanas instruments ir **ārējais mārketingš**. Ekonomikas ministrija sadarbībā ar LIAA un citām institūcijām realizē virkni ārējā mārketinga pasākumu. Viens no tiem ir arī valsts amatpersonu vizītes ārvalstīs, kuru ietvaros tiek organizēti Latvijas uzņēmēju delegāciju līdzdalība. Vizīšu ietvaros notiek biznesa semināri, kontaktbiržas, kompāniju apmeklējumi atbilstoši uzņēmumu interesēm. 2007. gadā ir notikušas vairākas vizītes uz Krievijas Federāciju (Krievijas Federācija, Krievijas Republika), ekonomikas ministra vizīte uz Diseldorfu, kā arī valsts prezidentes vizīte uz Maroku un Kipru, Zviedriju, Brazīliju. Šajās vizītēs kopumā ir piedalījušies vairāk nekā 120 uzņēmumu pārstāvji.

2007. gada 9. mēnešos ir atbalstīta uzņēmumu dalība 10 nozīmīgās starptautiskās izstādēs, nodrošinot uzņēmumu mārketingu pirms izstādēm, uzaicinot uz stendiem ārvalstu kompānijas un strādājot stendos kopā ar Latvijas uzņēmumiem (starptautiskais inženiermācību gadatirgus „Hannover Messe” Vācijā, industriālā izstāde „Alikantint-2007” Somijā, mēbeļu izstāde „M.O.W.” Vācijā u.c.). Kopumā šajās izstādēs piedalījušies vairāk nekā 60 uzņēmumu.

Valsts atbalsta instrumentu virzienā ir plānotas ES 2007.-2013. gada Struktūrfondu darbības apakšprogrammas „Ārējo tirgu atvēršana” un „Finanšu instrumenti”, kuru ietvaros paredzēts sniegt atbalstu mazām un vidējām komercsabiedrībām noteiktām eksporta veicināšanas aktivitātēm un nodrošināt eksporta kredītu garantijas, tādējādi palielinot pieeju eksporta tirgiem ar augstāku riska pakāpi.

Eksporta kredītu garantēšanas sistēma ir valsts atbalstīta finanšu instrumentu kopa eksporta veicināšanai, kas paredzēta Latvijas eksportētāju atbalstam. Latvijas eksporta tirgos pastāv politiskie un komerciālie riski eksportētāja darījumos ar pircējiem ārvalstīs, un šos riskus iespējams samazināt, izmantojot valsts atbalstītas eksporta kredītu garantijas. Ir pieņemts Ekonomikas ministrijas izstrādātais Eksporta

kredītu garantēšanas likums (Latvijas Vēstnesis, Nr. 107, 2006. gada 7. jūlijs) un tam pakārtotie Ministru kabineta noteikumi par garantiju izsniegšanu (noteikumi Nr. 39, 2007. gada 9. janvāris).

Eksporta kredītu garantijas Latvijas eksportētājiem sniegs iespēju saņemt garantētu kredītu produkta ražošanai un eksporta operāciju veikšanai, kas savukārt ļaus eksportētājam brīvos apgrozāmos līdzekļus investēt inovācijās un attīstībā. Garantijas ņēmējam tiks garantēts finansējums, tādējādi daudzākā samazināts komerciālais un politiskais risks. Neskatoties uz pieņemto normatīvo bāzi, komercsabiedrību lielo interesi un nozaru asociāciju atbalstu, eksporta kredītu garantēšanas sistēmas darbības uzsākšanai Latvijā valsts budžeta finansējums līdz šim nav piešķirts. Eksporta kredītu garantijām paredzēts piesaistīt daļu struktūrfondu finansējuma plānošanas periodā 2007.-2013. gadam no programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” (prioritāte „Finanšu pieejamība”, aktivitāte „Ieguldījuma fonds”), kura kopējā summa ir 108,07 milj. latu. Salīdzināšanai jānorāda, ka Igaunija Eksporta garantēšanas institūciju (Kredex) izveidoja 2001. gadā, un tās sākotnējais finansējums bija 300 milj. Igaunijas kronu (13,5 milj. latu). Pakāpeniski finansējums tika palielināts komercsabiedrību lielās intereses dēļ, un faktiskais atbalsts, ko šobrīd valsts sniedz eksportētājiem, ir 1 miljards Igaunijas kronu (44,9 miljoni latu).

Pamatojoties uz līdzšinējo pieredzi valsts atbalsta programmu (VAP) apguvē un sociālo partneru ieteikumiem nākamajam plānošanas periodam, kas ilgs līdz 2013. gadam, ir izstrādāta **VAP „Ārējo tirgu atvēršana”**, kuras ietvaros uzņēmējiem plānots sniegt daudz plašāku atbalstu uz eksportu vēršot pasākumiem. Programmā pieejamais finansējums ir 7,1 milj. latu. Programmas ietvaros plānots atbalstīt dalību starptautiskajās izstādēs, dalību tirdzniecības misijās un kontaktbiržās, semināru un konferenču organizēšanu, tiešās vizītes pie tirdzniecības partneriem, tirgus pētījumu izstrādi, stratēģisko partneru atrašanu.

Ārējās ekonomiskās politikas līgumtiesiskā nodrošinājuma virziena mērķis ir maksimālas un paredzamas tirgus pieejamības nodrošināšana Latvijas eksportētājam precēm un pakalpojumiem. Virziena mērķis tiek sasniegts ar PTO daudzpusējo līgumu, ES padziļināto divpusējo un reģionālās integrācijas līgumu un Latvijas divpusējo ekonomiskās sadarbības līgumu ar trešajām valstīm palīdzību. ES īsteno kopēju tirdzniecības politiku (skatīt 6.2.2. nodaļu). EK ES dalībvalstu vidū ved sarunas ar trešajām valstīm.

6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības sistēma Latvijā pēdējo gadu laikā pakāpeniski nostiprinās un attīstās. Pastāvīgi tiek sagatavoti un pieņemti normatīvie akti, kas regulē patērētāju un ražotāju, pārdevēju, pakalpojumu sniedzēju un citu iesaistīto personu

attiecības, tiesības un pienākumus, kā arī normatīvie akti, kas nosaka precēm un pakalpojumiem izvirzītās prasības, marķēšanas kārtību. Vienlaicīgi liela uzmanība tiek pievērsta institucionālās kapacitātes stiprināšanai,

atbilstošas tirgus uzraudzības un patērētāju tiesību ieviešanas uzraudzības nodrošināšanai.

2007. gadā izstrādāti nozīmīgi patērētāju tiesību aizsardzības politikas dokumenti, kā arī pilnveidota normatīvi tiesiskā bāze patērētāju ekonomisko interešu aizsardzības jomā.

Lai sekmētu *Patērētāju tiesību aizsardzības politikas pamatnostādnes* (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2004. gada 14. oktobra rīkojumu Nr. 754) formulēto patērētāju tiesību aizsardzības politikas mērķu sasniegšanu, ir sagatavots *Patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības programmas projekts 2008.-2010. gadam*. Tajā paredzēts turpināt uzsāktos darbus, attīstīt esošo sistēmu patērētāju tiesību aizsardzībai, kā arī noteikt prioritātes šajā jomā, ņemot vērā *Patērētāju tiesību aizsardzības programmas 2005.-2007. gadam* (apstiprināta ar Ministru kabineta 2005. gada 27. aprīļa rīkojumu Nr. 274) darbības laikā sasniegto. Programmas īstenošana pēc tās apstiprināšanas MK ļaus uzlabot normatīvo aktu ieviešanu, kuri nodrošina efektīvu patērētāju tiesību aizsardzību un tirgus uzraudzību, kā arī iesaistīt sabiedrību patērētāju tiesību aizsardzības jautājumu risināšanā. *Patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības programmas projektā 2008.-2010. gadam* ir formulēti šādi galvenie rīcības virzieni:

- patērētāju tiesību aizsardzības normatīvās bāzes pilnveidošana;
- labvēlīgas uzņēmējdarbības vides radīšana, veicot adekvātu un efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu uzraudzību;
- patērētāju un uzņēmēju informēšana par patērētāju tiesību aizsardzības jautājumiem, kā arī patērētāju izglītības veicināšana;
- iekšzemes un pārrobežu ārpustiesas strīdu risināšanas procedūru pilnveidošana;
- patērētāju tiesību aizsardzības biedrību darbības veicināšana.

2007. gadā ir sagatavoti un pieņemti vairāki normatīvie akti, lai pārņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīvu 2005/29/EK, kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (Negodīgas komercprakses direktīva). Tās ieviešanai 2007. gada 22. novembrī Saeimā tika pieņemts *Negodīgas komercprakses aizlieguma likums*, kā arī līdz 2007. gada beigām tiks pieņemti likumprojekti „Grozījumi Reklāmas likumā”, „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” un „Grozījumi Krimināllikumā”.

Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma mērķis ir nodrošināt patērētāju tiesību un ekonomisko interešu aizsardzību, aizliedzot komercprakses īstenošanai izmantot negodīgu komercpraksi attiecībā pret patērētājiem. *Negodīgas komercprakses aizlieguma likums* definē negodīgu komercpraksi, kā arī reglamentē

uzraudzības iestāžu (*Patērētāju tiesību aizsardzības centru* un *Veselības inspekcijas*) kompetenci. Likums nosaka, ka komercprakse ir negodīga, ja tā neatbilst komercprakses īstenošanai profesionālās rūpības kritērijiem un negatīvi ietekmē vai var negatīvi ietekmēt tāda vidusmēra patērētāja vai tādas vidusmēra patērētāju grupas ekonomisko rīcību, kam šī komercprakse adresēta vai ko tā skar, vai ja komercprakse ir maldinoša vai agresīva. Likums stāties spēkā 2008. gada 1. janvārī.

Ekonomikas ministrija turpina darbu ES Ministru padomes Patērētāju aizsardzības un informēšanas darba grupā pie *patēriņa kredītīgumu direktīvas projekta*. Direktīvas projekta mērķis ir harmonizēt noteiktus dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu atsevišķus aspektus attiecībā uz patēriņa kredītu, ieviešot skaidrākas, stingrākas un pašreizējai situācijai finanšu pakalpojumu tirgū atbilstošākas prasības attiecībā uz patērētājam sniedzamo informāciju pirms kredītēšanas līguma noslēgšanas, kā arī patērētāja kredītēšanas līgumā norādāmo informāciju.

Ir uzsākts darbs pie Eiropas Komisijā 2007. gada 7. jūnijā apstiprinātā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projekta par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem līgumos, saskaņā ar kuriem pārējie tiesības uz laiku izmantot īpašumu, ilgtermiņa brīvdienu pakalpojumiem, tālākpārdošanu un apmaiņu. Direktīvas projekta mērķis ir ieviest mūsdienīgas, vienkāršotas un saskaņotas prasības attiecībā uz ilgtermiņa īres līgumiem, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, kā arī to apmaiņu un tālākpārdošanas starpniecību, aizstājot pastāvošo Direktīvu 94/47/EK.

2007. gada 11. martā stājās spēkā Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 942 „Noteikumi par būtiskajām prasībām šķiltavām un to uzraudzības kārtību”, kuru mērķis ir, pamatojoties uz Eiropas Komisijas 2006. gada 11. maija lēmumā 2006/498/EK, ar ko dalībvalstīm pieprasa veikt pasākumus, kas atļautu tirgot tikai bērniem drošas šķiltavas un aizliegtu tirgot jaunrades šķiltavas, noteikt būtiskās prasības šķiltavām un to uzraudzības kārtību, kā arī noteikt *Patērētāju tiesību aizsardzības centru* par atbildīgo iestādi, kas veiks šķiltavu tirgus uzraudzību. 2007. gada 14. augustā tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi Nr. 547 „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumos Nr. 942 „Noteikumi par būtiskajām prasībām šķiltavām un to uzraudzības kārtību””, kas precizēja noteikumus atbilstoši Eiropas Komisijas 2007. gada 12. aprīļa lēmumam 2007/231/EK, kas nosaka pārejas periodu līdz 2008. gada 11. martam, kurā Eiropas Savienības dalībvalstīs būs iespējams realizēt lēmuma prasībām neatbilstošo šķiltavu krājumus.

Preču drošuma jomā Ekonomikas ministrija 2007. gadā arī uzsākusi viedokļa koordinēšanu saistībā ar Eiropas Komisijas uzsāktu iniciatīvu samazinātas degšanas cigarešu ieviešanai Eiropas Savienībā. Komisija ir sagatavojusi lēmuma projektu, kas, pamatojoties uz direktīvas 2001/95/EK 4. pantu, paredz noteikt pamatprasības samazinātas degšanas, tā sauktajām RIP cigaretēm un uzdot Eiropas

standartizācijas iestādēm izstrādāt standartu šo prasību īstenošanai.

Patērētāju līgumtiesību jomā Latvija ir paudusi viedokli par Eiropas Komisijas īstenoto patērētāju *acquis* pārskatīšanu, kuras ietvaros tiek pārskatītas astoņas patērētāju *acquis* direktīvas, lai vienkāršotu un papildinātu esošos reglamentējošos noteikumus patērētāju tiesību aizsardzības jomā. Minēto astoņu patērētāju direktīvu prasības ir pārņemtas Latvijas normatīvajos aktos. Atsevišķos gadījumos Latvija, pārņemot direktīvas, ir izmantojusi iespēju noteikt stingrāku regulējumu nekā Kopienas direktīvās, piemēram, attiecībā uz atteikuma tiesību izmantošanas termiņu. Apkopojot iesaistīto pušu viedokļus par *Zaļajā grāmatā* ietvertajiem patērētāju *acquis* problēmjautājumiem, Eiropas Komisija ir lēmusi par *Ietvara direktīvas par patērētāju līgumtiesībām* izstrādes nepieciešamību, lai pilnībā harmonizētu atsevišķus patērētāju *acquis* vispārējos aspektus un koncentrētos uz tiem jautājumiem, kas rada barjeras pārrobežu tirdzniecībai un attur patērētājus iegādāties preces vai pakalpojumus ārvalstīs. Ar minēto tiesību aktu paredzēts harmonizēt tādas jēdzienus kā „patērētājs”, „saimnieciskās darbības veicējs”, „piegāde”, kā arī atteikuma tiesību regulējumu u.c.

Patērētāju tiesību uzraudzība

Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošais *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs* (turpmāk –PTAC) ir

galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu ieviešanas uzraudzības jomā. PTAC izskata patērētāju iesniegumus un sūdzības par iegādāto preču vai izmantoto pakalpojumu neatbilstību līguma noteikumiem, sniedz praktisku palīdzību patērētājiem konflikta situāciju risināšanas gadījumos, aizstāv tiesā patērētāju tiesības, pārstāv patērētāju intereses normatīvo aktu izstrādes procesā, sniedz konsultācijas patērētāju tiesību aizsardzības likumdošanas un preču atbilstības jautājumos, kā arī sadarbojas ar starptautiskajām un citu valstu nacionālajām patērētāju tiesību aizsardzības institūcijām. Informāciju par patērētāju tiesībām var iegūt PTAC mājas lapā www.ptac.gov.lv, kā arī patērētāju interešu aizstāvības nevalstisko organizāciju mājas lapā www.pateretaja-celvedis.lv. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 631 „Kārtība, kādā piesakāms un izskatāms patērētāja prasījums par līguma noteikumiem neatbilstošu preci vai pakalpojumu” PTAC izveidoja un ievietoja mājas lapā ekspertīžu veicēju datu bāzi, kurā ir reģistrēti 11 ekspertīžu veicēji, taču būtu vēlams lielāka daudzveidība dažādu preču un pakalpojumu ekspertīžu veikšanai.

PTAC 2007. gada 10 mēnešos sniedza 24604 konsultācijas: 22 232 – patērētājiem, 2372 – juridiskām personām, kā arī izskatīja 1764 patērētāju sūdzības un iesniegumus (turpmāk – sūdzības) (skatīt 6.30. ielikumu).

6.30. ielikums

PTAC iesniegtās sūdzības un iesniegumi 2007. gada 10 mēnešos

2007. gada 10 mēnešos izskatīto sūdzību skaitā 758 sūdzības ir atrisinātas par labu patērētājiem, no tām 611 sūdzības par iegādātām līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem Ls 258141,05 apmērā. Pretenzijas 434 sūdzībās izrādījās nepamatotas, 146 sūdzības ir nosūtītas izskatīšanai citām institūcijām saskaņā ar to piekritību. Sūdzībās patērētāji izteikuši pretenzijas par:

- līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu – 198 gadījumos,
- nepilnīgas informācijas sniegšanu – 76 gadījumos,
- nepareizi noteiktu samaksu par pirkumu un svaru vai mēru – 15 gadījumos,
- prasījumu izskatīšanas pārkāpumiem – 257 gadījumos,
- līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem – 705 gadījumos,
- līguma noteikumiem neatbilstošām precēm – 634 gadījumos,
- citiem jautājumiem – 147 gadījumos.

642 sūdzību skaitā par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm visvairāk iebildumu ir par elektroprecēm (138), mobilajiem telefoniem (136) un apaviem (95).

Lielākā daļa sūdzību (726) ir par līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem, visvairāk – par būvniecības (121), tūrisma (110), īres un komunāliem (60), mēbeļu individuālo pasūtījumu (54), elektronisko sakaru (35) pakalpojumiem. Par aviācijas pakalpojumiem iesniegtas 47 sūdzības, to skaitā 25 sūdzībās aviācijas pasažieri lūguši PTAC palīdzību kompensācijas un atbalsta saņemšanā no aviokompānijām, ko nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 11. februāra Regula Nr. 261/2004, *ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojumu atcelšanu vai ilgū kavēšanos un ar ko atceļ Regulu Nr. 295/91* (turpmāk Regula Nr. 261/2004). PTAC, kas Latvijā ir atbildīgs par gaisa transporta pasažieru tiesību ieviešanas uzraudzību, ir sniedzis aviācijas pasažieriem palīdzību, izskaidrojot viņu tiesības, un nepieciešamības gadījumos pieņēmis lēmumus, uzliekot par pienākumu aviokompānijām izpildīt pasažieru likumīgās prasības.

Lai nodrošinātu efektīvu patērētāju sūdzību izskatīšanu un tiesisku regulējumu aviācijas pasažieru tiesību aizsardzībā, ir izstrādāti grozījumi likuma *Par aviāciju* 88. pantam, Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 632 *Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums* un priekšlikumi jauniem Ministru kabineta noteikumiem, kuri noteiktu kārtību, kādā tiek nodrošināta sadarbība starp iestādēm, izskatot lietas, kas izriet no Regulas Nr. 261/2004 pārkāpumiem. Izstrādāti arī priekšlikumi grozījumiem *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*.

Pēdējo gadu laikā joprojām ir tendence pieaugt sūdzību skaitam, un to var izskaidrot ar patērētāju lielāku informētību par savām tiesībām, piemēram,

2005. gada 10 mēnešos PTAC iesniegtas 810 sūdzību, 2006. gada un 2007. gada 10 mēnešos attiecīgi 1002 un 1764 sūdzības.

2007. gadā tika izsludināts konkurss un noslēgts līdzdarbības līgums starp PTAC un *Patērētāju interešu aizstāvības asociāciju* par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā.

Reklāmas uzraudzība

2007. gada 10 mēnešos PTAC ir izvērtējis 6817 reklāmas, tai skaitā 72 – pēc personu iesniegumiem. 346 gadījumos uzsākta lietu izpēte. 2007. gada

10 mēnešos 107 gadījumos ir piemērots administratīvais sods.

2007. gadā par 71% ir palielinājies izskatīto lietu skaits, jo ir pieaudzis reklāmas uzraudzībā iesaistīto darbinieku skaits, turklāt ir augusi arī darbinieku kvalifikācija, jo darbā ir iesaistīti diplomēti juristi. Lielākais pārkāpumu skaits ir konstatēts speciālā piedāvājuma reklāmās. Pieaudzis arī maldinošo reklāmu skaits.

Visbiežāk skatītās lietu kategorijas ir maldinošas un diskriminējošas reklāmas (skatīt 6.31. ielikumu).

6.31. ielikums

Maldinošas un diskriminējošas reklāmas

PTAC ir veicis izpēti 32 lietās par maldinošu reklāmu, 11 gadījumos piemērots administratīvais naudas sods, trīs gadījumos PTAC ir uzlicis par pienākumu veikt reklāmas atsaukumu.

Reklāmas atsaukums tika piemērots tām reklāmām, kurās attiecīgajām precēm tika piedēvētas tām neesošas īpašības – neticams efekts. Piemēram, preses izdevumos tika izplatīta informācija ar saukli „Es parūpēšos, lai līdz gada beigām piepildītos 5 Jūsu kvēlākās ar naudu saistītās vēlēšanās”. PTAC konstatēja, ka reklāmā tiek sniegti nepareizi paziņojumi (apgalvojumi), sabiedrībai kopumā un personai atsevišķi maldinošs priekšstats par iespējām iegūt finanšu līdzekļus vai citas mantiskas vērtības, par to samaksājot Ls 0,44 par divu pastmarku iegādi. Tā kā lietas izskatīšanas laikā reklāmas devējs neiesniedza pierādījumus, kas apliecinātu reklāmā norādītās personas īpašās spējas, reklāma tika atzīta par maldinošu.

Par vienu no raksturīgākajiem maldinošu reklāmu veidiem uzskatāmas uztura bagātinātāju reklāmas. PTAC, izskatot lietas par uztura bagātinātāju reklāmām, ir pieņēmis lēmumu par divu reklāmu izplatīšanas aizliegumu, kā arī administratīvi sodījis reklāmas devēju. Galvenā problēma šajā jomā – uztura bagātinātājiem tiek piedēvētas ārstnieciskas īpašības, kas ir aizliegts, kā arī pārsteidzošs un neticams efekts, piemēram, krūšu palielināšana par vairākiem izmēriem, notievēšana miegā.

Tāpat arī PTAC par maldinošu atzina aviokompānijas izplatīto aviobiļešu reklāmu, kurā netika norādīta maksa par transakciju, kas jāmaksā papildus biļetes cenai, ja biļešu rezervāciju veic internetā. Līdz ar to PTAC par šo pārkāpumu piemēroja administratīvo sodu.

Konstatēti arī diskriminējošas reklāmas aizlieguma pārkāpumi. PTAC piemēroja administratīvo sodu par reklāmu, kurā izmantota fotogrāfija, kurā attēlots tumšādainis cilvēks ar strādnieka aizsargķiveri, kas uzlikta virs galvā esošā turbānveidīgi sasieta lakata. Uz fotogrāfijas uz dzeltena fona ar melniem burtiem atveidots uzraksts „*Mans gribet remontēt Tav's māja!*”; zem fotogrāfijas vārdiski attēlota informācija „Pērnavas ielā 27/29 Viss remontam un būvniecībai. Izņemot importa darbaspēku”. Izvērtējot kopumā reklāmas saturā atsevišķās sastāvdaļas kopsakarā ar reklāmas objektu (reklāmā piedāvātās būvniecības preces un pakalpojumi), PTAC konstatēja, ka reklāmā pausta diskriminācija pret cilvēku viņa rases, ādas krāsas, nacionālās vai sociālās izcelsmes dēļ.

Līgumu uzraudzība

Līdz 2007. gada 1. novembrim PTAC ir izdevis 48 administratīvos aktus par netaisnīgiem un nevienlīdzīgiem līguma noteikumiem, pieprasot pārtraukt pildīt netaisnīgos līguma noteikumus ar konkrēto patērētāju noslēgtajā līgumā, kā arī ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, pieprasot grozīt arī patērētājam piedāvātos līguma projektus.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājušies konstatētie netaisnīgo līguma noteikumu pārkāpumi, kas izskaidrojams ar PTAC aktivitāti šajā jomā, kā arī patērētāju zināšanu līmeņa uzlabošanos, uzņemoties līgumsaistības. Liela daļa no administratīvajiem aktiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem izdoti saistībā ar nekustamā īpašuma pirkuma un apsaimniekošanas, patērētāju kredīvēšanas, elektronisko sakaru pakalpojumu, dažādu preču iegādes un pakalpojumu sniegšanas, kā arī dažādu finanšu pakalpojumu sniegšanas līgumiem.

Visbiežāk sastopamie netaisnīgie noteikumi līgumos ar patērētājiem ir šādi:

- paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā vai šķīrējtiesā pēc prasītāja izvēles;
- paredz patērētājam līgumsaistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumā neproporcionāli lielu līgumsodu;
- ierobežo patērētāja likumīgās tiesības;
- paredz pakalpojuma sniedzēja tiesības vienpusēji grozīt līguma noteikumus;
- paredz pakalpojuma sniedzēja vai pārdevēja tiesības vienpusēji paturēt patērētāja iemaksāto priekšapmaksu, šādu iespēju neparedzot arī patērētājam.

2007. gadā uzsākta patērētāju kolektīvo interešu lēmumu ieviešana PTAC mājas lapas (www.ptac.gov.lv) sadaļā „PTAC lēmumi”.

6.32. ielikums

PTAC aktivitātes līgumu uzraudzībā 2007. gadā

2007. gadā PTAC veica komplekso tūrisma pakalpojumu grozīto līgumu projektu un pakalpojumu programmu pārbaudes, kā arī izvērtēja, vai tie atbilst Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikumu Nr. 67 „*Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem*” prasībām. Ņemot vērā minētos pasākumus, veiktas izmaiņas patērētājiem piedāvātajos līgumu projektos un pakalpojumu programmās, kā arī veiktas drošības garantijas iemaksas. Vienlaikus, ņemot vērā, ka komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzēju pienākums saskaņā ar jaunajiem noteikumiem bija PTAC iesniegt pārskatus par pārdotajiem tūrisma pakalpojumiem, norādot arī iemaksātās drošības garantijas devēju, PTAC veica pasākumus, lai pakalpojuma sniedzēji tiktu informēti par nepieciešamajiem pārskatiem, kā arī veica papildu pārbaudes, ja pārskati tomēr netika iesniegti. Pēc PTAC veiktajām aktivitātēm iesniegti 44 pārskati.

PTAC laikā no 2007. gada 1. aprīļa līdz 2007. gada 1. oktobrim realizēja garantijas noteikumu uzraudzības projektu. Projekta ietvaros PTAC darbinieki pārbaudīja, vai garantijas devēja izsniegtajās garantijās ietvertā informācija atbilst *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 16. panta noteikumiem, to, vai vārds „garantija” tiek lietots pamatoti, kā arī to, vai patērētājam tiek nodrošināta pilnīga informācija par patērētāja tiesībām. Projekta mērķis bija noskaidrot tirgū esošo situāciju, piedāvājot garantiju noteikumus, informēt uzņēmējus par pareizu garantijas noteikumu noformēšanu, kā arī novērst pielautos normatīvo aktu pārkāpumus. PTAC darbinieki, veicot garantiju vērtēšanu, saskārās ar dažādu uzņēmumu darbinieku nezināšanu par to, kas ir garantija un kādi noteikumi tajā ir jāietver, kas bieži var novest pie nepareizas informācijas sniegšanas patērētājiem par to likumīgajām tiesībām. Lielākā daļa uzņēmēju paši labprātīgi veica izmaiņas garantijas noteikumos (tajā skaitā, arī lielāko elektropreču ražotāju pārstāvēniecības). Līdz ar to labprātīgi tika novērsti pārkāpumi 18 garantiju noteikumos. Sakarā ar pārkāpumiem garantiju noteikumos izdoti 6 saistoši lēmumi, savukārt 1 gadījumā uzņēmējs uzaicināts konsultācijas sniegšanai PTAC, pēc kuras apņēmās veikt labojumus.

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs laikā no 2007. gada 1. maija līdz 2007. gada 1. oktobrim realizēja interneta mājas lapu pārbaudes projektu. Projekta ietvaros PTAC pārbaudīja, vai interneta veikalu mājas lapās ietverta visa normatīvajos aktos noteiktā informācija, ietverti normatīvajiem aktiem atbilstoši līguma un garantiju noteikumi, kā arī to, vai sniegta pilnīga un patiesa informācija par interneta mājas lapās piedāvātajām elektroprečēm. Projekta mērķis bija noskaidrot tirgū esošo situāciju, noskaidrojot, vai interneta mājas lapās iekļauta visa distances līgumu un informācijas sabiedrības pakalpojumu reglamentējošajos normatīvajos aktos iekļautā informācija, vai mājas lapās ietverta pilnīga un patiesa informācija par noteiktām preču kategorijām (elektroprečēm), kā arī to, vai mājas lapās nav iekļauti netaisnīgi līguma noteikumi un jēdziens „garantija” nav lietots nepamatoti, tāpat informēt uzņēmējus par pareizu mājas lapu noformēšanu, kā arī novērst normatīvo aktu pārkāpumus. Pavisam tika pārbaudītas 18 interneta veikalu mājas lapas. Labprātīgi izmaiņas veica 10 komersantu, trīs gadījumos neatbilstības novērstas daļēji, četros gadījumos tika izdots lēmums, bet četros gadījumos tiek gatavoti lēmumi.

2007. gada laikā PTAC turpinās veikt patērētāju tiesību uzraudzību attiecībā uz netaisnīgiem līguma noteikumiem, patērētājiem slēdzot līgumu ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju. Īpaša uzmanība tiek pievērsta KASKO apdrošināšanas līgumiem, par kuru atbilstību normatīvo aktu prasībām tiek veikts pētījums, kā arī elektronisko sakaru pakalpojumu līgumiem.

PTAC patlaban izvērtē arī kredītmācību līgumus, kuru patērētājiem piedāvā komersanti, kas neatbilst kredītmācības statusam.

PTAC 2007. gadā ir veicis patērētāju kolektīvo interešu aizsardzību ne tikai attiecībā uz līgumu noteikumiem, bet arī ir izdevies vairākus lēmumus, kas saistīti ar konstatētajiem patērētāju tiesību pārkāpumiem attiecībā uz patērētāja izvēles brīvības pārkāpumiem. Piemēram, 2007. gada 18. jūnijā pieņemts lēmums par aviobiļešu rezervācijas sistēmas izmaiņām interneta mājas lapā. PTAC atzina, ka patērētājiem piedāvātā biļešu rezervācijas sistēma daļā, kas liek patērētājiem deaktivizēt automātiski aktivizēto opciju par lidojuma datuma/laika maiņas garantiju, liedz tiem pilnībā brīvi realizēt savu izvēli un gribu, aizskarot ar PTAL (3. panta 1. punkts, 4. panta trešā daļa) aizsargātās patērētāju tiesības, un uzdeva veikt attiecīgas izmaiņas sabiedrības aviobiļešu rezervācijas sistēmā interneta mājas lapā, turpmāk patērētājiem piedāvājot iespēju izvēlēties lidojuma datuma/laika maiņas garantijas iegādi, pašiem aktivizējot attiecīgo opciju.

Pārrobežu patērētāju aizsardzība

Pēdējā laika periodā strauji audzis iedzīvotāju skaits, kas dodas ārpus Latvijas, un palielināties tūristu skaits, kas apmeklē Rīgu, līdz ar to arvien aktuālāka kļūst pārrobežu patērētāju aizsardzība.

Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (ECC Latvija) ir izveidots kā atsevišķs PTAC departaments, kuru līdzfinansē Eiropas Komisija.

6.33. ielikums

PTAC aktivitātes pārrobežu patērētāju aizsardzībā 2007. gadā

2007. gada 10 mēnešos patērētāji kontaktējās ar ECC Latvija 480 reižu (400 konsultācijas un 80 sūdzību). 49% no saņemtajām sūdzībām bija saistībā ar aviācijas pakalpojumiem, 20% – ar tūrisma, 10% – par apģērbiem un apaviem, 6% – par sadzīves tehniku, 5% – par e-komerciju, 1% – par aksesuāriem, kā arī par citiem jautājumiem. 16% sniegto konsultāciju bija saistībā ar aviācijas pakalpojumiem, 18% – par sadzīves tehniku, 9% – par apģērbiem un apaviem, 11% – par e-komerciju, 7% – par tūrisma pakalpojumiem, 2% – par aksesuāriem, 37% konsultāciju – par ES normatīvajiem aktiem un citiem pakalpojumiem.

37 vietās Latvijā, kuras apmeklē ārvalstu tūristi, tajā skaitā starptautiskajā lidostā „Rīga”, tūrisma informācijas centros, hotelos u.c., ir pieejamas minikartītes ar ECC Latvija kontakttinformāciju un informāciju, kādos gadījumos patērētājs var griezties pēc palīdzības ECC Latvija.

Pateicoties veiksmīgi uzsāktajai sadarbībai ar Tūrisma attīstības valsts aģentūru, 2007. gadā no 18.-21. janvārim Helsinkos, Somijā starptautiskajā izstādē Matka 2007 tika izplatīts ECC Latvija sagatavotais buklets „Shopping in Latvia” angļu valodā ar informāciju ārvalstu tūristiem par Latviju. Lai aktīvi informētu patērētājus, turpinājās sadarbība ar Eiropas Savienības Informēšanas aģentūru, kas palīdzēja izplatīt ECC Latvija sagatavotos bukletus „Kas ir Eiropas Patērētāju informēšanas centrs?”, „Kā drošāk iepirkties interneta veikalos Eiropas Savienībā?”, „Komplekss tūrisma pakalpojums un patērētāja tiesības Eiropas Savienībā”.

Lai sniegtu plašāku informāciju par patērētāju tiesībām ES, ECC Latvija turpina regulāri papildināt informāciju mājas lapā www.ecclatvia.lv, lai patērētāji saņemtu aizvien vairāk kvalitatīvas informācijas par pārrobežu pirkumiem un informāciju par to, kā rīkoties gadījumos, ja iegādāta nekvalitatīva prece vai pakalpojums.

Tirgus uzraudzība

2007. gadā tirgus uzraudzībā PTAC noteica tādas prioritāros virzienus kā rotaļlietas un bērnu preces (gultiņas, staiguliši, bērnu pārtinamie galdi), bērniem drošas šķiltavas, individuālie aizsardzības līdzekļi, elektropreces un riteņtransporta līdzekļi.

6.34. ielikums

PTAC aktivitātes tirgus uzraudzībā 2007. gadā

2007. gada 9 mēnešos PTAC:

- veica 2446 pārbaudes tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas uzņēmumos (1549 – Rīgā un tās apkaimē; 326 – Daugavpilī, 270 – Liepājā; 301 – Ventspilī);
- sniedza 387 konsultācijas uzņēmumiem;
- pieņēma 26 lēmumus par preču un pakalpojumu drošumu;
- pieņēma 5 lēmumus par preču un pakalpojumu atbilstību normatīvo aktu prasībām.

2007. gada 9 mēnešos ir veiktas pārbaudes un realizēti projekti šādās preču grupās:

- individuālie aizsardzības līdzekļi (projekta īstenošana, ņemot vērā sezonalitāti, tika sadalīta divos posmos – pavasarī, kad sākās velosipēdu un skrituļslidu izmantošanas laiks, tika uzsāktas pārbaudes velosipēdu un skrituļslidotāju ķiverēm un aizsargiem, savukārt rudenī tika pastiprināti pārbaudīti atstarotāji).

Vasaras sākumā tika pārbaudītas 30 tirdzniecības vietas, kas nodarbojas ar ķiveru, aizsargu tirdzniecību, un 14 tirdzniecības vietās tika veiktas atkārtotās pārbaudes. Pārbaudēs tika konstatētas šādas būtiskās neatbilstības: 24,6% ķiveru un 14,6% aizsargu nav CE marķējuma vai tas ir neatbilstošs (uzlīmes veidā, viegli noņemams), 46,3% ķiverēm un 16,6% aizsargiem nebija pievienota lietošanas instrukcija valsts valodā. Rudens sākumā tika pārbaudītas 11 atstarotāju tirdzniecības vietas. Projekta ietvaros 14 atstarotāju modeļi tika izņemti ekspertīzei un nosūtīti atstarošanas spējas noteikšanai. Ekspertīzes rezultāti liecina, ka gandrīz pusei – 6 izņemtajiem paraugiem tika konstatēta nepietiekama atstarošanas spēja.

Galvenās problēmas, kas atklājās, kontrolējot minētos individuālos aizsardzības līdzekļus:

- daļa uzņēmēju nav informēti, ka ir atbildīgi par individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšanu atbilstīgi Ministru kabineta 2003. gada 11. februāra noteikumu Nr. 74 „Prasības individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, to atbilstības novērtēšanas kārtība un tirgus uzraudzības” prasībām, līdz ar to precēm nav veikta atbilstības novērtēšanas procedūra (nav atbilstības novērtēšanas deklarācijas, tipa pārbaudes sertifikātu CE marķējuma);
- trūkst vai nepilnīgi sagatavotas lietošanas instrukcijas valsts valodā;
- trūkst informācijas par individuālo aizsardzības līdzekļu ražotāju.
- riteņu transportlīdzekļi (riteņu transportlīdzekļu projekta ietvaros īpaša uzmanība tika pievērsta kvadracikliem un minimotocikliem).

Projekta ietvaros tika pārbaudītas 5 tirdzniecības vietas. Biežāk sastopamās neatbilstības – trūkst CE marķējuma vai tas ir neatbilstošs (uzlīmes veidā, viegli noņemams), trūkst atbilstības deklarāciju un lietošanas instrukciju valsts valodā.

Būtiskākais secinājums pēc projekta realizācijas ir tāds, ka importētāji, izplatītāji nepārlicinās par preces drošumu un atbilstību normatīvo aktu būtiskām prasībām pirms preces ievietošanas Latvijas tirgū, vairumā gadījumu nepieciešamā dokumentācija tiek pieprasīta ražotājiem tikai pēc tam, kad PTAC ir veicis pārbaudes.

PTAC ir uzsācis elektropreču, rotaļlietu, kā arī būvmateriālu uzraudzības projektu īstenošanu, lai pārbaudītu šo preču atbilstību normatīvo aktu prasībām, kā arī drošuma prasību izpildi, veicot ekspertīzes testēšanas laboratorijās.

Mattel rotaļlietu atsaukums

PTAC 2007. gada 15. augustā saņēma informāciju par tirgū nonākušām ASV rotaļlietu ražotāja „Mattel” bīstamajām rotaļlietām. PTAC nekavējoties uzsāka sadarbību ar importētāju, lai rotaļlietu atsaukšanas process no tirgus noritētu efektīvi un normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā.

Kā liecināja importētāja SIA „Rimonne Rīga” sniegtā informācija, patērētāju rīcībā Latvijā atradās 139 par bīstamām atzītas rotaļlietas, no kurām 60 ir „Polly Pocket” spēļu komplekti, kas satur magnētus, 77 Bārbijas „Doggy Day Care” komplekti un 10 „Sarge” mašīnas, kas ir animācijas filmas „Vāģi” tēls. Kā liecina uzņēmuma dati, pašlaik pie patērētājiem nevajadzētu atrasties nevienai no produktu sērijas „Fisher Price” par bīstamu atzītai rotaļlietai.

PTAC, kontrolējot un uzraugot tirgū piedāvājamo preču un pakalpojumu atbilstību normatīvo aktu un drošuma prasībām, galveno uzmanību plāno veltīt aktīvai sadarbībai ar uzņēmējiem, mudinot tos veikt labprātīgus pasākumus:

- novēršot piedāvājamo preču un sniegto pakalpojumu neatbilstību gan normatīvo aktu, gan drošuma prasībām,
- izņemot no realizācijas preces, ja šāda darbība ir nepieciešama, lai izvairītos no riskiem, kas pastāv patērētājam, lietojot attiecīgo preci,
- brīdinot patērētājus par riskiem, ko var nodarīt attiecīgā prece,

- atsaucot preces no patērētājiem,
- sniedzot tirgus uzraudzības iestādēm patiesu un pilnīgu informāciju par preci vai pakalpojumu, kā arī saglabājot nepieciešamo dokumentāciju preču izcelšanās izsekošanai.

PTAC uzsācis sagatavošanās aktivitātes projekta LV/2006/IB/EC/01 Twinning projekts „Tirgus uzraudzības stiprināšana” realizēšanai, kura ietvaros plānoti šādi rezultāti:

- informācijas sabiedrības pakalpojumu procedūru izstrāde un ieviešana;

- izstrādātas procedūras un plānošana noteiktu preču uzraudzībai;
- izstrādātas vadlīnijas preču un pakalpojumu nelaimes gadījumu statistikas apkopošanai;
- personāla profesionālā apmācība;
- izstrādātas vadlīnijas noteiktas likumdošanas ieviešanai;
- paplašināts kvalitātes vadības ietvars, iekļaujot tirgus uzraudzības jomu.
- mērīšanas līdzekļu tirgus uzraudzību;
- lietošanā nodoto mērīšanas līdzekļu valsts metroloģisko uzraudzību Latvijas teritorijā reglamentētajās jomās atbilstoši likuma „Par mērījumu vienotību” 7. pantam;
- fasēto preču metroloģisko kontroli to ražošanas un realizēšanas vietās;
- esošo resursu robežās nodrošina verificēto mērīšanas līdzekļu datu bāzes izveidošanu un uzturēšanu saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 5. decembra noteikumu Nr. 981 „Noteikumi par mērīšanas līdzekļu atkārtoto verificēšanu, verificēšanas sertifikātiem un verificēšanas atzīmēm” prasībām.

Valsts metroloģiskā uzraudzība

Patērētāju aizsardzības centrs veic šādus kontroles un uzraudzības pasākumus, lai nodrošinātu likumā „Par mērījumu vienotību” un ar to saistītajos Ministru kabineta noteikumos noteikto funkciju izpildi:

6.35. ielikums

PTAC aktivitātes valsts metroloģiskajā uzraudzībā 2007. gadā

2007. gada 9 mēnešos PTAC veikti šādi uzraudzības pasākumi:

- lai konstatētu mērīšanas līdzekļu atbilstību normatīvajām prasībām, 473 uzņēmumos **valsts metroloģiskajai uzraudzībai tika pakļauti 18,8 tūkst. mērīšanas līdzekļu**, t.sk.:
 - 365 tirdzniecības uzņēmumos – 4429 mērīšanas līdzekļi;
 - 82 ražošanas uzņēmumos – 13380 mērīšanas līdzekļu;
 - 18 veselības aprūpes uzņēmumos – 899 mērīšanas līdzekļi;
 - 8 valsts pārvaldes iestādēs – 94 mērīšanas līdzekļi.

No pārbaudītajiem mērīšanas līdzekļiem par normatīvajām prasībām neatbilstošiem atzīti 2,6 tūkst. jeb 13,8% no kopējā skaita, tai skaitā mērīšanas līdzekļi bez nepieciešamajiem atbilstības novērtēšanas apliecinājumiem, neatbilstoši marķēti, kā arī lietoti, pārkāpjot likumdošanas prasības noteiktos atkārtotās verificēšanas termiņus. Metroloģiskās uzraudzības rezultātā doti saistoši norādījumi pārkāpumu novēršanai un par metroloģisko prasību neievērošanu 24 fiziskajām un juridiskajām personām sastādīti administratīvie protokoli un pieņemti lēmumi saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 99. un 166.¹⁵ pantiem;

- realizēts **neautomātisko svaru tirgus izpētes projekts** ar mērķi noskaidrot vairumtirdzniecības vietās realizējamo neautomātisko svaru atbilstību normatīvajiem aktiem par metroloģiskajām prasībām, kā arī novērst konstatētos pārkāpumus, lai samazinātu risku ievietot tirgū un nodot lietošanā reglamentētajā jomā normatīvajām prasībām neatbilstošus mērīšanas līdzekļus. Projekta ietvaros PTAC darbinieki pārbaudīja 10 vairumtirdzniecības uzņēmumu (tajā skaitā 1 uzņēmums ir arī svaru izgatavotājs), izvērtējot, vai vairumtirgotāji patērētājiem piedāvā svarus un tiem pievienotās ierīces (tajā skaitā kases sistēmas – tirdzniecības punktu POS sistēmas, turpmāk – POS sistēmas) atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 7. marta noteikumiem Nr. 180 „Neautomātisko svaru atbilstības novērtēšanas noteikumi” prasībām, kā arī to, vai neautomātiskie svāri nodrošināti ar nepieciešamajiem atbilstības apliecinājumiem un tiem uzlikts CE atbilstības marķējums;
- veikta **fasēto preču kontrole 46 ražošanas uzņēmumos**, tajos pārbaudītas 226 preču partijas (veikts statistiskās kontroles tests). Konstatētas neatbilstības – 29 preču partijas vai 12,8% no kopējā pārbaudīto partiju skaita neatbilda normatīvajām prasībām attiecībā uz satura faktisko daudzumu. Kopā pārskata periodā par fasēto preču satura daudzuma neatbilstību normatīvajām prasībām 10 juridiskajām un fiziskajām personām sastādīti administratīvie protokoli un pieņemti lēmumi saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 99. pantu.

PTAC pastāvīgi sadarbojas ar citu valstu atbildīgajām institūcijām metroloģiskās uzraudzības jomā un piedalās Eiropas reglamentētās metroloģijas organizācijas WELMEC darba grupās WG2

„Neautomātisko svaru direktīvas 90/384/EEC ieviešana”, WG5 „Metroloģiskā uzraudzība” un WG6 „Fasētās preces”.

6.12. Kvalitātes struktūrpolicies

6.12.1. Kvalitātes struktūrpolicies

Kvalitātes nodrošināšanas jomā galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību ievērošanu atbilstības novērtēšanas reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši Eiropas Savienības prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un

tautsaimniecības vajadzības. Tādējādi tiek nodrošināta tirgū ievietoto produktu un sniegto pakalpojumu atbilstība, mērījumu vienotība, aizsargāta cilvēku veselība un dzīvība, vide un patērētāji, sekmēts uzņēmēju konkurētspējas pieaugums un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu samazināšanās.

Latvijā nacionālo kvalitātes nodrošināšanas sistēmu reglamentē likums „Par atbilstības novērtēšanu”, Standartizācijas likums un likums „Par mērījumu vienotību”, kā arī no minētajiem likumiem izrietošie saistošie Ministru kabineta noteikumi.

Galvenie politikas virzieni:

- atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, inspicēšanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu patērētājus un apkārtējo vidi no nekvalitatīviem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un uzticamību Latvijas uzņēmēju ražotajai produkcijai un sniegtajiem pakalpojumiem;
- informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana, lai informētu Latvijas iedzīvotājus par jaunākajām nacionālajām un Eiropas Savienības normatīvo aktu prasībām;
- nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalība starptautiskajās organizācijās, nodrošinot to starptautisko atzišanu un nacionālās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas atbilstību starptautiskām prasībām;
- nacionālās etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību un aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktiem mērījumiem;
- Latvijas nacionālo standartu izstrādāšana un starptautisko standartu adaptācija, standartu un citu ar tiem saistīto dokumentu fondu uzturēšana un informācijas izplatīšana, lai noteiktu vispārīgus un daudzkārt piemērojamus principus esošo vai iespējamo jautājumu risināšanai un tādējādi radītu nosacījumus konsekvencei un sakārtotībai noteiktā jomā;
- kvalitātes vadības, vides un citu brīvprātīgo kvalitātes sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgākas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un Latvijas uzņēmumu konkurētspēju starptautiskos tirgos.

Lai veicinātu Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2007. gadā realizēti šādi pasākumi:

- 2007. gada desmit mēnešos sertificēto uzņēmumu skaits, kuriem ieviestas kvalitātes vadības sistēmas, sasniedzis 676 uzņēmumus, kas ir par 17 uzņēmumu vairāk nekā 2007. gada piecos mēnešos;
- nodrošināta reglamentētajā sfērā akreditēto atbilstības novērtēšanas institūciju paziņošana Eiropas Komisijai un citām Eiropas Savienības dalībvalstīm elektroniskā formā, izmantojot „Nando-input” datu bāzi, tādējādi iespējams operatīvāk paziņot informāciju par atbilstības novērtēšanas institūcijām, kas savu kompetenci

pierādījušas atbilstoši *Jaunās pieejas* direktīvu prasībām. Nodrošināta Latvijas atbilstības novērtēšanas institūciju publicēšana laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”;

- izstrādāts noteikumu projekts par pārkraušanas un uzglabāšanas procesā pieļaujamām zuduma normām, lai noteiktu vienotas prasības kārtībai, kādā, aprēķinot muitas maksājumus, ņems vērā faktiski radušos zudumus un piemēros muitas kontrolei pakļauto preču pārkraušanas, pārvietošanas un uzglabāšanas procesā radušās pieļaujamās zuduma normas;
- organizētas Latvijas nacionālās akreditācijas padomes, Latvijas nacionālās standartizācijas padomes un Latvijas nacionālās metroloģijas padomes sēdes;
- nodrošināta Latvijas viedokļa izstrāde un pārstāvēšana Eiropas Savienības institūcijās par Eiropas Komisijas projektu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par prasībām akreditācijai un tirgus uzraudzībai, kas attiecas uz produktu tirdzniecību un priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par ražojumu tirdzniecības vienotu sistēmu, ar ko tiks pilnveidotas līdzšinējās akreditācijas un tirgus uzraudzības sistēmas, kā arī *Jaunā pieeja*;
- nodrošināta dalība starptautisko organizāciju darba grupās un konferencēs, lai veidotu vienotu atbilstības novērtēšanas politiku visā Eiropas Savienībā, ievērojot Latvijas intereses.

Lai pilnveidotu likumdošanas bāzi, informatīvo un konsultatīvo bāzi, kā arī atbilstības novērtēšanas sistēmas infrastruktūru, 2008. gadā plānots:

- pilnveidot Latvijas nacionālo metroloģijas sistēmu mērīšanas līdzekļu atbilstības novērtēšanas jomā;
- pilnveidot Latvijas nacionālo atbilstības novērtēšanas sistēmu, veicot grozījumus likumā „Par atbilstības novērtēšanu”;
- pilnveidot Latvijas nacionālo standartizācijas sistēmu, veicot grozījumus Standartizācijas likumā;
- regulāri informēt sabiedrību par aktualitātēm kvalitātes nodrošināšanas jomā, lai veicinātu sabiedrības izpratni par kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem;
- organizēt ikgadējo Nacionālās akreditācijas konferenci sadarbībā ar valsts aģentūru „Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs”, lai veicinātu uzticību akreditētām atbilstības novērtēšanas institūcijām;
- organizēt ikgadējo starptautisko kvalitātes konferenci un Latvijas Kvalitātes balvu 2008 sadarbībā ar Latvijas Kvalitātes asociāciju, lai popularizētu kvalitātes nodrošināšanu kā vienu no uzņēmējdarbības konkurētspējas palielināšanas veidiem.

6.12.2. Standartizācija, metroloģija, akreditācija

Standartizācija. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas standarts” (LVS) ir dibināta 1999. gadā kā nacionālā standartizācijas organizācija, lai pārzinātu un koordinētu Latvijas komersantu, institūciju un organizāciju darbību standartizācijā, un darbojas atbilstoši *Standartizācijas likumā* noteiktajam. LVS nodrošina Latvijas tautsaimniecību ar standartizācijas informāciju, lai palielinātu Latvijas uzņēmējdarbības un rūpniecības konkurētspēju, integrētu Latviju un tās uzņēmējdarbību starptautiskajā ekonomikā, un sadarbojas ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām.

Kopš 2004. gada LVS ir *Eiropas Standartizācijas komitejas* (CEN) un *Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas* (CENELEC) pilntiesīgs biedrs, kā arī *Starptautiskās Standartizācijas organizācijas* (ISO) korespondētājloceklis un *Starptautiskās Elektrotehniskās komisijas* (IEC) asociētais loceklis.

LVS galvenās funkcijas ir veidot Latvijas standartu fondu, sadarboties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām un izdot Latvijas standartus.

Prioritārie LVS darbības virzieni 2007. gadā ir standartu lietotāju un to līdzekļu iesaistīšana standartizācijas procesos, standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas ieviešana (e-veikals), reglamentētās sfēras standartu tulkošana latviešu valodā, *Obligāto eksemplāru likuma* prasību ieviešana, gatavošanās dalībai ISO pilna biedra statusā, CEN un CENELEC standartizācijas tehnisko komiteju sanāksmju organizēšana Latvijā.

Lai veicinātu standartu lietotāju un to finanšu līdzekļu iesaistīšanu standartizācijas procesos, ir izstrādāts plāns sadarbībai ar nozaru asociācijām. Šī plāna ietvaros LVS ir organizējis tikšanās ar nozaru asociāciju vadību, kurās tika apspriesti iespējamie sadarbības virzieni.

2007. gadā pēc Zemkopības ministrijas un SIA „Sertifikācijas un testēšanas centrs” pārstāvju iniciatīvas dibināta jauna standartizācijas tehniskā komiteja LVS/STK/50 „Traktori, pašgājējmašīnas un to piekabes”.

Līdz 2007. gada 1. oktobrim LVS statusā reģistrēti 26 697 standartizācijas dokumenti, tajā skaitā 25373 Latvijas standarta statusā adaptētie Eiropas standartizācijas organizāciju standarti. LVS koordinētās 44 standartizācijas tehniskās komitejas (LVS/STK) un 3 darba grupas 2007. gada deviņos mēnešos ir adaptējušas 1150 Eiropas Savienības standartu un 55 starptautiskos standartus, iztulkojušas latviešu valodā 85 obligāti piemērojamos standartus.

LVS *Informācijas fonds* ir sniedzis standartizācijas informācijas pakalpojumus 5835 juridiskām un fiziskām personām. Visaktīvāk standartus lieto dažādu būvniecības nozaru uzņēmumi (39% no pārdotajiem standartiem), kvalitātes pārvaldības

sistēmu ieviesēji un pakalpojumu sniedzēji (12% no pārdotajiem standartiem). LVS ieviestā automatiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma sniedz klientiem bezmaksas pakalpojumu „Ikmēneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem” klientu interesējošās jomās. 2007. gada deviņos mēnešos šo pakalpojumu izmantoja 460 pastāvīgo klientu (2006. gadā – 372 klienti), kuriem tika nosūtīti 3686 regulārie ziņojumi.

LVS aktīvi ievieš standartu elektroniskās pārdošanas sistēmu. Pašreiz notiek sistēmas aprobācija, un elektronisko standartu pārdošanu paredzēts sākt šā gada decembrī.

Presē regulāri ir popularizēta standartizācijas darbība. Žurnāla „Kvalitāte” pastāvīgajā rubrikā „Standartizācija” ievietoti 5 raksti par aktuālām standartizācijas problēmām Latvijā.

Pildot *Obligāto eksemplāru likumu* un paplašinot standartu pieejamību, LVS ir izveidojis ierobežotas pieejamības tiešsaistes piekļuvi standartiem *Latvijas Nacionālajā bibliotēkā*. Tagad divās bibliotēkas lasītavās var lasīt visus standartus, kas reģistrēti Latvijas standarta statusā pēc 2006. gada 20. jūnija.

Plašāku informāciju par LVS darbību, standartiem un standartizācijas tehniskajām komitejām interesenti var atrast interneta vietnē <http://www.lvs.lv>.

Metroloģija. Valsts aģentūra „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” (turpmāk – LNMA) ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša aģentūra un darbojas saskaņā ar likumu “Par mērījumu vienotību” un Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr.624 „Valsts aģentūras „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” nolikums”. LNMA ir nacionālā metroloģijas institūcija.

LNMA mērķis ir nodrošināt un attīstīt mērījumu ticamības un izsekojamības nodrošināšanu valstī. Tās galvenie uzdevumi ir:

- nodrošināt fizikālo lielumu mērvienību etalonu bāzi un mērvienību reproducēšanu;
- apstiprināt mērīšanas līdzekļu tipus un reģistrēt tos valsts mērīšanas līdzekļu reģistrā;
- sniegt kalibrēšanas pakalpojumus;
- piedalīties ar reglamentēto metroloģiju saistītu normatīvo aktu izstrādē;
- sadarboties ar citu valstu metroloģijas organizācijām un iesaistīties starptautisko metroloģijas organizāciju darbā;
- organizēt starplaboratoriju salīdzināšanu un piedalīties tajā;
- organizēt apmācību metroloģijas jomā.

LNMA turpinās nacionālā laika etalona izveidošanu – no augusta nacionālais laika etalons ir iekļauts BIPM (*Starptautiskais Svaru un mēru birojs*) oficiālajā pasaules laika etalonu nepārtrauktās salīdzināšanas datu bāzē (Circular T), līdz ar to ir apstiprināta tā izsekojamība līdz *Koordinētam universālam laikam* (UTC) un definēta etalona nenoteiktība. Ņemot vērā sasniegto, tagad ir

iespējams veikt laika etalona korekcijas, kas ļaus samazināt etalona nenoteiktību par apmēram 30 procentiem.

LNMA turpina dalību virknē starplaboratoriju salīdzināšanas projektu gan starp Latvijas laboratorijām (projekts SP1-2007 „Neautomātisko svaru kalibrēšana”), gan starptautiskos projektos, piemēram, radiācijas salīdzinošo mērījumu projektos (319/RU/04, 318/RU/04), kuru rezultāti ir apstiprināti un tiks nosūtīti BIPM.

2006. gadā 5 darbības mēnešu laikā kalibrēti 513 mērīšanas līdzekļi, 2007. gada 9 mēnešos – 1210 mērīšanas līdzekļu.

LNMA ir kļuvus par biedru jaunizveidotajā Eiropas metroloģijas organizācijā EURAMET un piedalījies šīs organizācijas 1. Ģenerālajā asamblejā. LNMA pārstāvēta arī Metra konvencijas 23. Svaru un mēru ģenerālajā konferencē. LNMA mērījumu daļu pārstāvji piedalījušies EUROMET un EURAMET tehnisko komiteju darbā.

Plašāku informāciju par LNMA darbību, Latvijas nacionālajiem etaloniem un tipa apstiprināšanu var iegūt interneta vietnē <http://www.lnmc.gov.lv>.

Akreditācija. Valsts aģentūra „Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs” (turpmāk – LATAK) ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas nodrošina nacionālās akreditācijas sistēmas darbību. LATAK ir nacionālā akreditācijas institūcija.

Saskaņā ar likumu „Par atbilstības novērtēšanu” LATAK galvenās funkcijas ir:

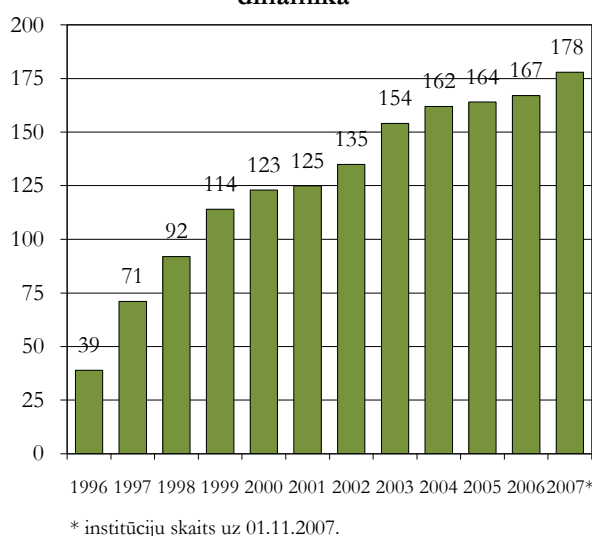
- novērtēt, akreditēt un uzraudzīt testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas un sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas atbilstoši normatīvajos aktos, Latvijas nacionālajos, Eiropas Savienības vai starptautiskajos standartos noteiktajām prasībām;
- organizēt un koordinēt starplaboratoriju salīdzinošo testēšanu saskaņā ar Latvijas, Eiropas Savienības un starptautiskajām prasībām;
- pārstāvēt Latviju starptautiskajās akreditācijas organizācijās;
- uzturēt un aktualizēt akreditēto institūciju informatīvo bāzi.

2007. gadā akreditēto institūciju skaits, salīdzinot ar 2006. gadu, ir palielinājies, un pašlaik sistēmā tiek uzturētas 178 institūcijas. 2007. gadā veikta vienas institūcijas novērtēšana saistībā ar atbilstību labas laboratorijas prakses (LLP) prasībām, ievērojot Ministru kabineta 2002. gada 3. septembra noteikumus Nr. 398 „Prasības laboratoriju darba kvalitātei un laboratoriju inspicēšanai”, kā arī 5 medicīnas laboratorijām piešķirta akreditācija atbilstoši standarta

LVS EN ISO 15189: 2007 „Medicīniskās laboratorijas. Īpašās prasības attiecībā uz kvalitāti un kompetenci” prasībām. Veikta institūciju novērtēšana un piešķirta akreditācija EMAS (Vides pārvaldības un audita sistēma) verificētāju jomā, iepakojamo materiālu inspicēšanas jomā, lauku tūrismam izmantojamo māju sertificēšanas, tūrisma informācijas sniedzēju sertificēšanas jomā, kā arī laboratorijām – 6 jaunās jomās. Veikta kvalitātes sistēmu sertificēšanas institūcijas pārvērtēšana atbilstoši jaunā standarta LVS EN ISO/IEC 17021: 2007 „Atbilstības novērtēšana. Prasības institūcijām, kas nodrošina pārvaldības sistēmu auditu un sertifikāciju” prasībām.

6.3. attēls

Nacionālās akreditācijas sistēmas attīstības dinamika

LATAK veic akreditācijas pakalpojumus arī Ukrainā, kur akreditēta 1 atbilstības novērtēšanas institūcija.

LATAK piedalās Eiropas Akreditācijas kooperācijā (EA) Daudzpusējās atzišanas līguma (MLA) ietvaros 6 akreditācijas jomās.

2007. gadā LATAK piedalījies vairākās komitejās – Daudzpusējā atzišanas līguma (EA MAC) komitejas sēdē, EA inspicēšanas – sertificēšanas komitejā (EA IC/CC), EA laboratoriju komitejā (EA LC), EA laboratoriju komitejas medicīnas laboratoriju darba grupā, EUROMET-EUROCHEM tehniskajā komitejā, Eiropas Komisijas organizētajā forumā par siltumnīcefekta gāzu emisijas verificēšanu un Eiropas Komisijas organizētajā Akreditācijas institūciju forumā (FAB).

Plašāku informāciju par LATAK, akreditācijas procedūram un akreditētām atbilstības novērtēšanas institūcijām skatīt interneta vietnē <http://www.latak.gov.lv>.

6.13. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniegts, 2005. gada 1. septembrī

stājās spēkā Saeimas pieņemtais *Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums* (turpmāk – *Privatizācijas pabeigšanas likums*), kas nosaka, kā pabeidzams privatizācijas process, zemes reformas un nodrošināma privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšana (skatīt 6.36. ielikumu).

6.36. ielikums

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Privatizācijas pabeigšanas likums nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka atteikt nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā var īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanu privatizācijai Ministru kabinets vai pašvaldība varēja pieņemt līdz 2007. gada 30. decembrim;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts akciju sabiedrība „Latvenergo”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas pasts”, valsts akciju sabiedrība „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts akciju sabiedrība „Latvijas dzelzceļš”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas gaisa satiksme” un valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”;
- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpirkšanas pieprasījums (2006. gada 31. augusts), kā arī līdz kuriem Valsts zemes dienestā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris);
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2006. gada 28. aprīlis, līdz kuram varēja iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, Ministru kabinets ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami privatizācijas ierosinājumu un zemes izpirkšanas reģistri.

Privatizācijas pabeigšanas likuma normu piemērošanas ietvaros radās atsevišķu normu interpretācijas un realizācijas problēmas. Lai neapdraudētu privatizācijas un zemes reformas pabeigšanu, 2007. gada 1. augustā stājās spēkā grozījumi *Privatizācijas pabeigšanas likumā*. Grozījumu būtība ir šāda:

- tika pagarināts privatizācijas ierosinājumu, kas iesniegti par laika periodu no 2006. gada 1. jūlija līdz 31. augustam, izskatīšanas termiņš, kas ir noteikts 18 mēneši no privatizācijas ierosinājumu reģistrēšanas brīža, tas ir, līdz 2007. gada 29. februārim;
- ņemot vērā lielo iesniegto privatizācijas ierosinājumu skaitu, Rīgas pašvaldībai noteica speciālos termiņus privatizācijas ierosinājumu izskatīšanai, un tas ir 2008. gada 30. decembris;
- noteikti gadījumi, kuros Ministru kabinets vai pašvaldība, atsakot nodot privatizācijai nekustamu īpašumu, ir tiesīga neievērot *Privatizācijas pabeigšanas likumā* noteikto ierobežojumu – trīs gadu aizliegumu atsavināt attiecīgu nekustamu īpašumu. Ierobežojums neattiecas uz gadījumiem, ja nekustamais īpašums ir nepieciešams: – valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai un tas tiks ieguldīts lēmumā, ar kuru atteikts nodot privatizācijai, minētajā kapitālsabiedrībā; – valsts pārvaldes funkciju veikšanai un tāpēc tiks mainīts pret citai personai piederošu nekustamo īpašumu saskaņā ar Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likumu; – valsts pārvaldes funkciju veikšanai un tāpēc tiks nodots bez atlīdzības attiecīgi valsts vai pašvaldības īpašumā;
- mainīts pirkuma līgumos piemērojamais atliktais maksājums (nomaksa), maksa par atlikto maksājumu ir noteikta seši procenti gadā no vēl nesamaksātās privatizācijas sertifikātu un latu daļas, samaksu veicot latos;
- izslēgts ierobežojums valstij un pašvaldībām slēgt neapbūvēta zemesgabala nomas līgumus ar apbūves tiesībām. Vienlaicīgi ir noteikts, ka šādas zemesgabalu nomnieks varēs prasīt atsavināt, ja uz šā zemesgabala ir uzceltas un nodotas ekspluatācijā visas nomas līgumā paredzētās ēkas (būves) un īpašuma tiesības uz tām ir nostiprinātas zemesgrāmatā;
- precizēts personu loks, kuras tiesīgas iesniegt zemes izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījumu par lietošanā piešķirtu zemi, un attiecīgi šīm personām ir pagarināts termiņš (līdz 2007. gada 30. novembrim), līdz kuram pieprasījums ir jāiesniedz, kā arī noteikts personu loks, kuras iekļaut zemes izpirkšanas reģistrā bez izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījuma;
- noteikta kārtība, kā tiek pieņemti lēmumi par tiesībām izpirkt (pirkt) lietošanā esošu zemi, un zemes izpirkšanas (pirkšanas) līgumu slēgšanas kārtība;
- precizēti termiņi un nosacījumi, kad personai izbeidzas lietošanas tiesības uz lietošanā esošo zemi, kā arī tiesiskās sekas;
- noteikti nosacījumi, kāda zeme ir izmantojama kā līdzvērtīga zeme, piešķirot to kā kompensāciju bijušajiem zemes īpašniekiem un to mantiniekiem, kā arī noteikta kārtība kā līdzvērtīga zeme tiek piešķirta;
- precizēti nosacījumi, pie kuriem persona zaudē iespēju ieskaitīt kredītiestādes kontā tai piešķirtos privatizācijas sertifikātus, kā arī noteikta no tā izrietošo strīdu izskatīšanas kārtība;

6.36. ielikuma turpinājums

- precizēta kārtība un nosacījumi, kad ar Ministru kabineta lēmumu personas iegūs tiesības īpašuma kompensācijas sertifikātu vietā par maksāšanas līdzekli izmantot privatizācijas sertifikātus;
- noteikts, ka strīdus, kas saistīti ar valsts vai pašvaldības īpašuma objektu, apbūvētu vai neapbūvētu zemesgabalu privatizāciju, privatizācijas sertifikātu piešķiršanu un izmantošanu un zemes reformas jautājumiem pilsētās un lauku apvidos, tiesa izskata ne vēlāk kā deviņu mēnešu laikā no pieteikuma pieņemšanas dienas.

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo valsts akciju sabiedrība „Privatizācijas aģentūra” (turpmāk – Privatizācijas aģentūra).

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, tai skaitā kapitāla daļu, un neapbūvēta zemesgabala nodošanu privatizācijai pieņem Ministru kabinets, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā *Privatizācijas pabeigšanas likums*, līdz 2007. gada 1. oktobrim Privatizācijas aģentūras *Privatizācijas ierosinājumu reģistrā* reģistrēti 618 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4191 zemesgabalu privatizācijas ierosinājums. Pēc 2006. gada 31. augusta Privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts un pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekritības pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

Par valstij piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likumu Ministru kabinets līdz 2007. gada 1. oktobrim ir pieņēmis lēmumus par 186 īpašumu nodošanu privatizācijai un atteikumus nodot privatizācijai – par 71 īpašumu.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2007. gada 1. oktobrim likumā noteiktajā kārtībā kopumā apstiprināti 2273 valsts īpašuma objektu (izņemot zemi) privatizācijas noteikumi. Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidoti 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,14 milj. akciju. Šajā laikā gūti ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu un kapitāla daļu atsavināšanu) privatizācijas 1,649 miljardu latu apmērā, tai skaitā 385,688 miljoni latos un par privatizācijas sertifikātiem 1,263 miljardi latu nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) saistības par vairāk nekā 185,7 milj. latu. Noteikto investīciju apjoms bija 137,3 milj. latu, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 259,7 milj. latu.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2007. gada 1. oktobrim ir privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi) 4380 valsts zemesgabalu ar 6604,77 ha kopējo platību. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda 148,42 milj. latu, no kuriem 51,81 milj. latu naudā, bet 96,61 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ieņēmumi no šo zemesgabalu privatizācijas uz 2007. gada 1. oktobri – 147,89 milj. latu, no kuriem 58,3 milj. latu un 89,59 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Pašvaldību īpašuma objektu un zemesgabalu privatizācija

Lēmumu par pašvaldībai piederošu nekustamu īpašumu pieņem pašvaldības – pilsētas (novada, pagasta) dome (padome). Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

Par pašvaldībai piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Pašvaldības īpašuma privatizāciju pašvaldībā nodrošina attiecīgās pašvaldības (pagasta, pilsētas, rajona, novada) īpašuma privatizācijas komisija.

Pašvaldības apstiprināto privatizācijas projektu, noteikumu un paziņojumu atbilstību likuma „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” un *Privatizācijas pabeigšanas likuma* noteikumiem nodrošina Ekonomikas ministrija.

No 1994. gada 17. februāra līdz 2007. gada 1. oktobrim Ekonomikas ministrija ir izskatījusi un pieņēmusi zināšanai 3120 privatizācijas projektu ar kopējo nosacīto cenu 118,1 milj. latu (t.sk., maksājumi sertifikātos 56,2 milj. latu nominālvērtībā).

No 1997. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 1. oktobrim Ekonomikas ministrijā ir izskatīti un akceptēti pašvaldību 1609 apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas noteikumi (no 2005. gada 1. septembra – atsevišķi apbūvētu zemesgabalu privatizācijas paziņojumi) ar kopēju zemesgabalu vērtību 21,6 milj. latu (12,6 milj. latu jāapmaksā īpašuma kompensācijas sertifikātos).

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 5. panta septīto daļu pašvaldības pēc 2006. gada 31. augusta reizi ceturksnī iesniedz Ekonomikas ministrijai ziņas par saņemtajiem pašvaldības īpašuma objektu un apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas ierosinājumiem, lēmumiem par šo objektu un zemesgabalu nodošanu privatizācijai, pārdošanas cenu

un samaksai izmantojamo privatizācijas sertifikātu daudzumu.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

Dzīvojamo māju privatizācija Latvijā tika uzsākta 1995. gadā. Centrālā dzīvojamo māju privatizācijas komisija (no 2004. gada 1. janvāra valsts aģentūra „Mājokļu aģentūra”) un attiecīgo pašvaldību dzīvokļu privatizācijas komisijas likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” noteiktajā kārtībā līdz 2007. gada 30. septembrim ir sagatavojušas un nodevušas privatizācijai 29 045 valsts un pašvaldību dzīvojamās mājas ar 499 563 dzīvokļiem – 99,58% no kopējā dzīvokļu skaita (501 645). Līdz dzīvojamās mājas privatizācijai ar lēmumu īpašumā nodoti 194 434 dzīvokļi.

Latvijā līdz 2007. gada 1. oktobrim privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi vai tikai nodoti īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai) 429 785 valsts un pašvaldību dzīvokļi – 85,68% no kopējā dzīvokļu skaita. Dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā pašlaik nodotas 9 162 dzīvojamās mājas, t.sk., 5 621 pašvaldību dzīvojamā māja un 3 541 valsts dzīvojamā māja, kurās privatizēts vairāk nekā 50% dzīvokļu īpašumu.

Privatizēto dzīvokļu īpašnieki var paši izlemt par sev pieņemamāko pārvaldīšanas un apsaimniekošanas veidu: dibināt dzīvokļu īpašnieku kooperatīvo sabiedrību vai biedrību vai slēgt pilnvarojuma līgumu. Šī procesa rezultātā Latvijā ir nodibinātas 397 kooperatīvās sabiedrības vai biedrības, no kurām 290 atrodas septiņās lielākajās pilsētās un 107 – Latvijas rajonos. Visvairāk biedrību ir nodibinātas Rīgā (192), Liepājā (69), Ventspilī (21) un Valmieras rajonā (34). Ar pilnvarojuma līgumiem pārvaldīšanā nodotas 2 778 dzīvojamās mājas.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatmērķis ir pārkārtot no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības.

Valsts zemes reforma ietver brīvās, valstij piekritošās zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, īpašuma tiesību atjaunošanu un pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšanu, kā arī valstij un pašvaldībai piederošās zemes privatizāciju (atsavināšanu). Pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu. Atbilstoši Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datiem, uz 2007. gada 1. oktobri valstī kopā reģistrētas 970 488 zemes vienības, no kurām 692 203 zemes vienības jeb 71,3% ir ierakstītas zemesgrāmatā.

Pilsētās ir beigusies zemes piešķiršana lietošanā dzīvojamās ēkas īpašniekiem vai augļu dārza lietotājiem, kuriem zeme piešķirta augļu dārza ierīkošanai ar apbūves tiesībām, un pilsētas zemes komisijas ir izskatījušas atzinumus par tiesībām iegūt zemi īpašumā par maksu, bet turpinās atbilstoši pieņemtajiem atzinumiem pirkuma līgumu slēgšana saskaņā ar Ministru kabineta 1997. gada 6. maija noteikumiem Nr. 171 „Noteikumi par kompensācijas

aprēķināšanu bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem un maksas noteikšanu par īpašumā nodoto zemi pilsētās”. Valsts akciju sabiedrība „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (turpmāk – Hipotēku banka) līdz 2007. gada 1. oktobrim noslēgusi 70 193 līgumus, tai skaitā 2007. gada 2. un 3. ceturksnī – 768 līgumus. Savukārt saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likuma 32. panta septīto daļu Hipotēku banka līdz 2007. gada 1. oktobrim ir saņēmusi 75 priekšapmaksas par pilsētās lietošanā pērkamo zemi.

Ir beigusies brīvās, valstij piekritošās (nepieprasītās) lauku zemes pieprasīšana pastāvīgā lietošanā, tas ir, līdz 2006. gada 1. jūnijam, un zemes izpirkšanas pieprasījumu iesniegšana Valsts zemes dienestā par pastāvīgā lietošanā piešķirtu lauku apvidus zemju izpirkšanu, tas ir, līdz 2007. gada 30. novembrim. Pēc izpirkšanas pieprasījuma iesniegšanas Valsts zemes dienests pārbaudīja zemes pieprasītāja tiesības iegūt zemi īpašumā. Ja zemes pieprasītājam bija tiesības zemi izpirkt (pirkt), Valsts zemes dienests to iekļāva Lauku zemes izpirkšanas reģistrā. Šajā reģistrā iekļautajiem zemes izpirkšanas pieprasītājiem līdz 2008. gada 1. septembrim jāiesniedz Valsts zemes dienesta attiecīgajai reģionālajai nodaļai Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēts zemes robežu plāns vai Ministru kabineta noteiktajā kārtībā apliecinājums par zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas.

Kopumā Valsts zemes dienests ir saņēmis 60 858 pieprasījumus par 95 007 zemes vienībām ar kopējo platību vairāk nekā 375 700 hektāru.

Saskaņā ar grozījumiem Privatizācijas pabeigšanas likumā, kas stājās spēkā 2007. gada 1. augustā, laika periodā no 2007. gada 1. augusta līdz 30. novembrim vairākām personu kategorijām bija dota papildus iespēja pieteikties pastāvīgā lietošanā piešķirtās lauku apvidus zemes izpirkšanai. Noteiktā laika periodā Valsts zemes dienestā saņemti 7 120 zemes izpirkšanas pieprasījumu par 8 680 zemes vienību izpirkšanu vairāk nekā 27 100 ha platībā.

Liela zemes pastāvīgo lietotāju un bijušo zemes īpašnieku aktivitāte šajā papildu pieteikšanās periodā, piesakoties zemes izpirkšanai, netika gaidīta, jo absolūtais vairākums zemes pastāvīgo lietotāju, kas bija ieinteresēti izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi, izmantoja iespēju pieteikties iepriekšējā pieprasījumu iesniegšanas periodā, tas ir, līdz 2006. gada 31. augustam.

Pieteikšanās lauku zemes izpirkšanai attiecās uz lauku apvidus zemes pastāvīgajiem lietotājiem – fiziskajām un juridiskajām personām, kurām zemes reformas laikā zemi pastāvīgā lietošanā ar attiecīgu lēmumu piešķīrusi pašvaldība vai zemes komisija. Pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi bija iespējams izpirkt jau no 1993. gada, un lielākā daļa zemes pastāvīgo lietotāju to jau ir izdarījuši. Kopš zemes reformas sākuma laukos jau ir izpirktas aptuveni 250 000 zemes vienību 1 288 500 ha platībā.

Valsts zemes dienesta rīcībā esošo arhīva dokumentu izvērtēšanas un Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datu sakārtošanas rezultātā šobrīd Lauku zemes izpirkšanas reģistrā, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētu zemes robežu plānu, iekļautas 15 700 zemes vienību vairāk nekā 77 100 ha platībā. Atbilstoši Privatizācijas pabeigšanas likumā noteiktajam šīs pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes vienības Lauku zemes izpirkšanas reģistrā tiek iekļautas automātiski, tā kā, pasūtot zemes kadastrālo uzmērīšanu, zemes pastāvīgais lietotājs ir izrādījis interesi par zemes turpmāku apsaimniekošanu. Pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētu zemes robežu plānu, Lauku zemes izpirkšanas reģistrā iekļauto zemes vienību skaits vēl var palielināties.

Pavisam izpirkšanai pieprasītas un, pamatojoties uz zemes robežu plānu, Lauku zemes izpirkšanas reģistrā ierakstītas ziņas par 107 500 zemes vienību 440 000 ha platībā, kas sastāda 6,8% no Latvijas kopplatības.

Turpinās lauku apvidus zemes nodošana īpašumā par maksu, kā arī līguma slēgšana ar Hipotēku banku. Kopskaitā Hipotēku banka noslēgusi 218 377 līgumus, tai skaitā 2007. gada 2. un 3. ceturksnī – 5759 līgumus, par zemes pārdošanu 1,6 milj. hektāru kopplatībā, tai skaitā 2007. gada 2. un 3. ceturksnī – 26 318 hektāru kopplatībā. Savukārt saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likuma 32. panta septīto daļu Hipotēku banka līdz 2007. gada 1. oktobrim ir saņēmusi 155 priekšapmaksas par lauku apvidos lietošanā izpērkamo (pērkamo) zemi.

Likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 16. pants nosaka, ka līdz 2008. gada 28. decembrim bijušie zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības

uz zemi vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti, ir tiesības iesniegt Centrālajai zemes komisijai pieprasījumu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi. Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētas 2 083 zemes reformas pabeigšanai paredzētas zemes vienības 2 934 hektāru platībā.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldību īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu „Par privatizācijas sertifikātiem”. Līdz 2007. gada 1. oktobrim 2,45 milj. iedzīvotāju ir piešķirti 103,9 milj. privatizācijas sertifikātu par Latvijā nodzīvoto laiku, tai skaitā 794,5 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,3 tūkst. politiski represēto personu. 117 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirti 7,99 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, tajā skaitā 691,7 tūkst. par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4 894 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 963,5 tūkst. – par namīpašumiem, 813,2 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atņemto mantu un 83,8 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

2007. gada trīs ceturkšņos 65 bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem ir piešķirti 1,5 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Saskaņā ar grozījumiem *Privatizācijas izmantošanas pabeigšanas likumā* no 2007. gada 1. augusta līdz 30. novembrim 55,9 tūkst. personām ir tiesības ieskaītēt kontā 1,29 milj. privatizācijas sertifikātu.

6.6. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana

(līdz 2007. gada 1. oktobrim)

Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits (milj.)	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits (tūkst.)
Dzīvojamās mājas	428 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	37,6	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,2	109,6
Kapitāla daļas (akcijas)	nav precīzu datu	44,4	954,0
tajā skaitā:			
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,1	820,0
Zeme	289 tūkst. zemes gabalu	15,9	5375,6
Kopā:		105,1	7029,0
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		93,9%	87,8%

Atbilstīgi likumam „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” līdz 2007. gada 1. oktobrim pieņemti 11 075 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušo zemes īpašumu lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8 413 personām par kopējo summu 17,45 milj. latu, dzēšot 0,6 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

26,2 tūkst. politiski represēto personu, dzēšot privatizācijas sertifikātus, līdz 2007. gada 1. oktobrim izmaksāta kompensācija naudā 4,63 milj. latu apjomā.

Līdz 2007. gada 1. oktobrim valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizācijā izmantoti 105 milj.

privatizācijas sertifikātu jeb 93,8% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita (skatīt 6.6. tabulu).

397 tūkst. fizisko personu kontos 2007. gada 1. oktobrī bija 2,4 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,2% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, tajā skaitā 0,2 milj. kompensācijas sertifikātu.

2007. gada 1. oktobrī juridisko personu kontos bija 2,4 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,1% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, tai skaitā 0,03 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2007. gada oktobrī varēja izmantot 16 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus. Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2007. gada trīs ceturkšņos svārstījās no 0,07 milj. privatizācijas sertifikātu augustā līdz 0,2 milj. privatizācijas sertifikātu jūlijā.

6.14. Valsts un privātā partnerība

Visbiežāk valsts un privātās partnerību (turpmāk – VPP) saprot kā ilgtermiņa līguma attiecības starp publisku un privātu personu, lai nodrošinātu publiskās personas funkcijas izpildi būvējot, rekonstrējot un uzturot sabiedriski nozīmīgu infrastruktūras objektu vai sniedzot publisku pakalpojumu, kur privātais partneris, piesaistot privātā sektora resursus, uzņemas VPP līgumā noteikto saistību izpildi saistītos riskus vai daļu no šiem riskiem.

Lai gan visā pasaulē VPP ir jau kļuvusi par risinājumu sekmīgai sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai, infrastruktūras attīstīšanai un uzturēšanai, vēl joprojām

Eiropas Kopienas tiesībās nav dota speciāla VPP definīcija, bet ir tikai sniegts vispārējs VPP skaidrojums. Eiropas Komisija VPP klasificē¹ kā:

- līgumisko VPP (DBFO veida līgumi un koncesijas), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota uz ilgtermiņa līguma pamata;
- institucionālo VPP (kopuzņēmumi), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota ar kopuzņēmuma palīdzību.

6.37. ielikums

Biežāk izmantotie VPP modeļi ir:

- apvienotais projektēšanas, būvniecības, finansēšanas un apsaimniekošanas līgums jeb DBFO veida līgums – privātais partneris projektē, būvē, finansē un apsaimnieko objektu vai sniedz pakalpojumu, par to saņemot publiskā sektora ikgadējo maksājumu visā līguma darbības laikā. DBFO veida projektiem var būt dažādas modifikācijas, piemēram, ja publiskais sektors ir jau izstrādājis tehnisko projektu un privātais partneris tiek piesaistīts tikai objekta būvniecībai, finansēšanai un apsaimniekošanai, tie ir BFO veida projekti (no angļu valodas „Build-Finance-Operate”). Savukārt, ja privātais partneris renovē kādu esošu publiskā sektora objektu, piemēram, skolu vai bērnudārzu, finansē renovāciju un pēc tam apsaimnieko šo objektu, bet publiskais sektors veic ikgadējos jeb ikmēneša maksājumus, tie ir RFO veida projekti (no angļu valodas „Renovate-Finance-Operate”).
- koncesija – privātais partneris projektē, būvē, finansē un apsaimnieko objektu vai sniedz pakalpojumu, bet savus ieguldījumus par konkrēto pakalpojumu jeb objekta nodrošināšanu galvenokārt atpeln ar lietotājmaksu no gala patērētāja (iedzīvotājiem, kuri izmanto pakalpojumu vai objektu).

Lai VPP darbotos veiksmīgi, ieinteresētībai ir jābūt abpusējai – ar VPP projekta īstenošanu jāiegūst ne vien publiskajam partnerim, bet arī privātajam, kuram jābūt gatavam uzņemties projekta īstenošanu. No uzņēmēja viedokļa, iesaistīšanās šādā veida projektos nozīmē plašākas uzņēmējdarbības iespējas un prognozējamu ilgtermiņa naudas plūsmu.

VPP īstenošanā ir svarīgi apskatīt trīs būtiskākos aspektus:

- VPP efektivitāte jeb augstākās ieguldījumam atbilstošās vērtības² (IAV) realizēšana projektā. Tas nozīmē – izvēlēties saimnieciski izdevīgāko risinājumu, kas ne vienmēr ir risinājums ar viszemākajām izmaksām. Līdz ar to katra jauna VPP projekta gadījumā būtu jāveic finanšu –

ekonomiskie aprēķini, kā ietvaros tiek noteikts, kurš no attiecīgiem projekta īstenošanas modeļiem, t.i., tradicionālais iepirkums vai VPP vislielāko vērtību ieguldītājiem finanšu līdzekļiem. Līdzīga pieeja tiek izmantota ikvienā ES dalībvalstī, kas īsteno mērķtiecīgu VPP politiku. Tādējādi projekta IAV izvērtēšana publiskos investīciju projektos ir ļoti būtiska projekta sākotnējās izvērtēšanas sastāvdaļa. Pasaules prakse pierāda, ka vidējie ietaupījumi, īstenojot investīciju projektu VPP formā, sastāda līdz 20%, turklāt VPP projekti biežāk tiek īstenoti plānotā budžeta un laika ietvaros³;

- VPP risku pārvaldība. VPP projektos publiskais partneris dala risku ar privāto partneri, kurš

¹ EC Green Paper on PPPs and Community Law on Public Contracts and Concessions, 30.04.2004

² No angļu valodas „Value for money”

³ HM Treasury research „PFI: meeting the investment challenge”, London, UK, 2003

daudzus būtiskos projekta riskus spēj labāk pārvaldīt;

- atbildīga budžeta disciplīnas ievērošana. VPP projekta īstenošana atsevišķos gadījumos ir saistīta ar publiskās personas ilgtermiņa saistībām, kas savukārt ir saistītas ar fiskālās disciplīnas ievērošanu.

Valsts un privātās partnerības politikas īstenošana

Latvijā VPP veicināšana tika sākta 2000. gada sākumā, kad Saeimā tika pieņemts un stājās spēkā Koncesiju likums un tika radīta arī institucionālā sistēma VPP politikas un VPP projektu īstenošanai. Atbilstoši Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumiem Nr. 238 „Ekonomikas ministrijas nolikums” Ekonomikas ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde, kas izstrādā VPP politiku un koordinē tās īstenošanu. Ekonomikas ministrijas galvenie mērķi VPP jomā ir:

- izstrādāt priekšlikumus VPP tiesiskās un metodiskās bāzes pilnveidošanai;

- sadarboties ar Latvijas, ES un citām starptautiskajām un ārvalstu institūcijām VPP politikas jautājumos;

- apzināt koncesiju resursus valstī;

- koordinēt valsts, pašvaldību un privātā sektora aktivitātes VPP jomā.

Savukārt LIAA ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša valsts iestāde, kas saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 23. decembra noteikumiem Nr. 746 „Valsts aģentūras „Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra” nolikums” ir atbildīga par VPP projektu ieviešanu, izstrādājot priekšlikumus VPP attīstības veicināšanai un atbalstot attiecīgu projektu izstrādi un īstenošanu, kā arī nodrošinot informatīvu, konsultatīvu, juridisku un citu publisko pakalpojumu sniegšanu šajā jautājumā valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.

Līdzās Ekonomikas ministrijai un LIAA ir arī citas institūcijas, piemēram, nozaru ministrijas un pašvaldības, kas ir iesaistītas VPP procesā un kam ir būtiska ietekme uz VPP izmantošanas iespējām.

6.38. ielikums

Svarīgākie VPP regulējošie normatīvie akti:

- Koncesiju likums (spēkā no 2000. gada 16. februāra);
- Publisko iepirkumu likums (spēkā no 2006. gada 1. maija). Atbilstoši likuma 67. panta trešajai daļai DBFO un citi VPP līgumi, ko neregulē Koncesiju likums, var tikt slēgti uz laiku līdz 30 gadiem;
- Ministru kabineta 2004. gada 10. augusta noteikumi Nr. 700 „Koncesijas līgumu reģistrācijas, uzskaites un kontroles kārtība” (spēkā no 2004. gada 14. augusta), kas nosaka koncesijas līgumu reģistrācijas, uzskaites un kontroles kārtību, ko veic Uzņēmumu reģistrs;
- „Koncesiju veicināšanas (privātā kapitāla piesaiste valsts funkciju veikšanai) koncepcija” (pieņemta Ministru kabinetā 2002. gada 16. aprīlī). Ar to tika paredzēts Ekonomikas ministrijā izveidot Koncesiju nodaļu, kā arī paplašināt LIAA kompetenci, iekļaujot VPP jautājumus;
- „Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādnes” (pieņemtas Ministru kabinetā 2005. gada 23. martā), kas nosaka galvenos VPP politikas pamatprincipus, mērķi un tā sasniegšanas rādītājus;
- „Rīcības plāns Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādņu īstenošanai 2006.-2009. gadā” (pieņemts Ministru kabinetā 2005. gada 16. novembrī), kas nosaka sekojošus rīcības virzienus VPP veicināšanai līdz 2009. gadam.

Lai pilnveidotu VPP tiesisko ietvaru un Latvijas likumdošanu saskaņotu ar jaunajām Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvām (2004/17/EK, kas koordinē līgumu piešķiršanas procedūras subjektu, kuri darbojas udensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu jomā, un 2004/18/EK, kas koordinē līgumu piešķiršanas būvdarbu, piegāžu un pakalpojumu sektoros), tiek izstrādāts Publiskās un privātās partnerības likumprojekts. Paredzams, ka šis likumprojekts definēs un regulēs galvenos publiskā un privātā sektora sadarbības jautājumus līgumisko VPP un institucionālo VPP modeļu ietvaros.

Savukārt, lai uzlabotu sadarbību starp VPP procesā iesaistītajām institūcijām, 2007. gada janvārī tika izveidota Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome, kuras mērķis ir piedalīties ar VPP politiku saistīto jautājumu risināšanā un tādējādi sekmēt labvēlīgas vides izveidošanu VPP projektu īstenošanai un veicināt VPP instrumenta izmantošanu, piesaistot privāto kapitālu publiskās infrastruktūras izbūvei un publiskajiem pakalpojumiem. Tās lēmumi ir

rekomendējoši valsts iestādēm un pašvaldībām (skatīt 6.15. nodaļu).

Valsts un privātās partnerības projektu konsultatīvā atbalsta īstenošana

VPP izpratnes un zināšanu pilnveidošanai Ekonomikas ministrija un LIAA 2007. gadā ir turpinājusi konsultatīvā atbalsta sniegšanu potenciālo VPP projektu īstenotājiem, informējot tos par piemērojamo VPP darījuma veidu, piemēroto iepirkuma procedūras veikšanu, finansiālajiem un ekonomiskajiem aprēķiniem un to veikšanas kārtību, iespējamajiem projekta līguma juridiskajiem risinājumiem un citiem VPP jautājumiem, kā arī organizējot informatīvos seminārus publiskajām institūcijām par VPP projektu vadības cikla metodoloģiju un tipveida dokumentiem. Līdz 2007. gada decembrim tika sniegtas vairāk nekā 50 konsultāciju gan publiskajam, gan privātajam sektoram, kā arī noorganizēti trīs semināri par VPP projektu īstenošanas aktuālajiem jautājumiem.

Specifiski, ņemot vērā būtiskākās problēmas, kas ir saistītas ar mācību vietu trūkumu pirmsskolas izglītības iestādēs, 2007. gada 15. maijā Ministru kabinetā tika izskatīts Ekonomikas ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums „Par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” (Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 29 42§), kurā tika sniegti priekšlikumi mācību vietu deficīta mazināšanai pirmsskolas izglītības iestādēs, optimizējot pieejamo pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūru un sekmējot privāto pirmsskolas izglītības iestāžu attīstību, kā arī priekšlikumi, kas saistīti ar VPP modeļa izmantošanu jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecībā vai esošo modernizācijā. Papildus tam tika izstrādāta standartizētā iepirkuma konkursa dokumentācija un paskaidrojošā metodoloģija, lai palīdzētu sagatavot atklātā konkursa dokumentāciju VPP projektam, kas paredz jaunas pirmsskolas iestādes būvniecību un apsaimniekošanu.

Papildus, lai veicinātu plašāku VPP projektu īstenošanu tautsaimniecībā, 2007. gadā tika turpinātas iesāktās aktivitātes Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētās programmas „Valsts un privātās partnerības veicināšana Latvijā”, kuras apsaimniekotājs ir LIAA, ieviešanā. Programmas galvenais mērķis ir atbalstīt valsts un pašvaldību institūcijas to centienos īstenot konsekvētu un pamatotu VPP pieeju infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai. Programmas ietvaros tiks atbalstītas aktivitātes, kas paredz:

- finansiālā un ekonomiskā pamatojuma izstrādi VPP projektam, iekļaujot apakšprojekta iesnieguma iesniedzēja, sadarbības partnera apakšprojektā iesaistīto darbinieku apmācības;
- VPP projekta dokumentācijas sagatavošanu, iekļaujot apakšprojekta iesnieguma iesniedzēja, sadarbības partnera apakšprojektā iesaistīto darbinieku apmācības.

Uz Programmas līdzfinansējumu, ko sastāda Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansējums un Latvijas valsts finansējums, būs iespēja pretendēt Latvijas ministrijām un vietējām vai rajona pašvaldībām. Programmas kopējais plānotais Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta un valsts budžeta līdzfinansējums sastāda 1 900 660 eiro.

Ekonomikas ministrija tuvākajā laikā ir paredzējusi:

- pēc Publiskās un privātās partnerības likuma izsludināšanas izstrādāt no tā izrietošos Ministru

kabineta noteikumu projektus un tā skaidrojošo materiālu;

- izstrādāt informatīvo ziņojumu par Eiropas Savienības struktūrfondu izmantošanas iespējām VPP projektos 2007.-2013. gada periodā.
- iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā koncepcijas projektu saistībā ar atbilstošākā institucionālā ietvara izveidi VPP politikas īstenošanai un VPP projektu uzskaites jautājumu risināšanu;
- izstrādāt vadlīnijas saistībā ar VPP projektu risku un to ietekmi uz projekta finanšu aprēķiniem;
- izstrādāt standartizētu dokumentāciju VPP projektu sagatavošanai aktuālajā tautsaimniecības nozarē (mājokļu sektorā);
- organizēt informatīvos seminārus publiskajām institūcijām, tai skaitā kontrolējošo valsts pārvaldes iestāžu amatpersonām, par VPP aktuālajiem jautājumiem;
- turpināt Norvēģijas vadības divpusējā finanšu instrumenta programmas „Valsts un privātās partnerības attīstības veicināšana” ieviešanu;
- saistībā ar atbalsta nodrošināšanu VPP projektu īstenošanai sniegt konsultācijas par VPP projektu organizatoriskajiem, finanšu un juridiskajiem jautājumiem, precizēt VPP projektu vadības cikla metodoloģiju, tai skaitā tipveida līgumus, un izdot informatīvo materiālu par VPP metodisko bāzi;
- nodrošināt atbalstu kvalitatīvu VPP projektu sagatavošanā, tādu kā:
 - A2 šosejas posma E77 no Rīgas apvedceļa līdz Sēnītei rekonstrukcija un uzturēšana projektam;
 - Rīgas Ziemeļu transporta koridora projektam;
 - Nacionālā daudzfunkcionālā ciklotrona centra projektam;
 - Sporta kompleksa celtniecības Lapmežciemā projektam;
 - Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta infrastruktūras sakārtošanas projektam;
 - Zebrenes bīstamo atkritumu poligona apsaimniekošanas projektam;
 - SIA „Transporta Infrastruktūras Aģentūra” plānoto Skultes pārvada, Multimodālā centra un „Park and Ride” projektiem.

6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes

6.15.1. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome (turpmāk tekstā – TSP) ir tās dibinātāju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Brīvo

arodbiedrību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas izveidota konsultatīva institūcija.

TSP darbojas saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 238 „Ekonomikas

ministrijas nolikums” 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto Vienošanās par sadarbību Tautsaimniecības padomē un Ekonomikas ministrijas 2007. gada 14. maija TSP nolikumu Nr. 8400-31-1.

TSP darbības mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu valstī un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā.

TSP piedalās tautsaimniecības attīstības stratēģisko programmdokumentu izstrādē, nozaru attīstības plānošanā, tautsaimniecībai nozīmīgu normatīvo aktu izstrādē un pilnveidē. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem.

TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskajām organizācijām.

6.39. ielikums

TSP priekšlikumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai

TSP vērtē, ka kopumā pēdējos gados Latvijas uzņēmējdarbības vidē ir vērojami uzlabojumi, taču par problemātiskām jomām joprojām uzskata nodokļu politiku un administrāciju, darbaspēka izglītību, makroekonomisko stabilitāti un tiesību aktu izmaiņu neprognozējamību.

TSP uzskata, ka ir nepieciešams samazināt laiku, ko komersants patērē, kārtējot nodokļu jautājumus ar Valsts ieņēmumu dienestu. Ir nodrošināma efektīva un samērīga normatīvo aktu piemērošana nodokļu administrēšanā, ieviešot efektīvu nodokļu sodu sistēmu, lai komersantiem, kas izdarījuši netīšus pārkāpumus, nepiemērotu sodus, kas līdzvērtīgi ļaunprātīgiem nodokļu nemaksātājiem.

Valsts ieņēmumu dienestam jānodrošina publiski pieejami skaidrojumi par nodokļu normatīvo aktu piemērošanu.

Valstī ir jāuzlabo darba tiesisko attiecību likumdošana un jāpanāk efektīvāka darbaspēka izmantošana Latvijas darba tirgū. Tāpat arī jāceļ Latvijas konkurētspēja darba tiesību aktu jomā.

Lai sekmētu nodarbinātību, jārisina nodarbinātības strukturālās problēmas, atbalstot iespēju iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un atvieglojot darbaspēka mobilitāti.

Valstī ir jāsamazina nedeklarētā nodarbinātība, kas panākams:

- paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamo minimumu, lai samazinātu nodokļu slogu zema atalgojuma algām;
- paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot kontroli pār darba tiesību normu ievērošanu, paaugstinot sabiedrības informētības līmeni par darba tiesību jautājumiem;
- stiprinot arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanās uzņēmēju organizācijās;
- radot labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Ir nepieciešams pabeigt droša elektroniskā paraksta ieviešanas līguma izpildi un uzsākt droša elektroniskā paraksta izmantošanu, lai vienkāršotu komersantiem administratīvās prasības. Ir vienkāršojama un paātrināma valsts pārvaldes pakalpojumu saņemšana, samazinot nepieciešamību apmeklēt valsts pārvaldes iestādes un vienkāršojot dokumentu iesniegšanu.

Ir nepieciešams vienkāršot būvniecības dokumentu saskaņošanas un atļauju saņemšanas procedūras, uzlabot būvniecību reglamentējošo tiesību aktu vidi un samazinot procedūru skaitu un laiku, kas jāpatērē, lai ievērotu dažādas prasības.

Jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgušana un nostiprināšanās esošajos. Jānodrošina eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta marketingā.

Ir jāveic normatīvo aktu novērtēšana, ievērojot to finansiālo ietekmi uz uzņēmējdarbību. Dažādas valsts iestādes sagatavo politikas dokumentus un tiesību aktus savu politisko mērķu sasniegšanai, kas arī ietekmē uzņēmējdarbības vidi. Saskaņā ar Latvijas anotāciju sistēmas prasībām tiesību akta projekta vai politikas dokumenta sagatavotājiem ir jānovērtē arī politikas ietekme uz uzņēmējdarbības vidi. Latvijā nav izstrādāta vienota metodoloģija, pēc kuras tiktu veikta administratīvo izmaksu un šķēršļu uzņēmējdarbībai izvērtēšana, un tas pašlaik tiek veikts formāli. Vairākās Eiropas valstīs tiek lietots standarta izmaksu modelis, ar kuru novērtē potenciālā tiesību akta ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi. Atbildīgajām institūcijām būtu nepieciešams izvērtēt iespēju arī Latvijā ieviest standarta izmaksu modeli.

TSP uzskata, ka ir jāsekmē efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošana, jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā, jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnei.

Valstī ir jāpaaugstina izglītības un apmācību sistēmas efektivitāte, kvalitāte un tās atbilstība ilgtermiņa darba tirgus prasībām. Ir jānostiprina sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām. Īstenojot pārmaiņas izglītības sistēmā, jāievēro izglītības pieejamības princips, lai to nodrošinātu mūžizglītības kontekstā.

TSP aicina veicināt un panākt eksakto un inženierzinātņu studentu skaita pieaugumu tautsaimniecības attīstībai nepieciešamo cilvēkresursu nodrošināšanai, veicināt arī jaunu komersantu izveidi, tāpēc ir nepieciešama Valsts atbalsta programmu izveide uzņēmējdarbības uzsākšanai. Latvijā komersantu skaits uz 1000 iedzīvotāju ir viens no zemākajiem. Tā kā uzņēmējdarbības uzsākšana saistās ar personīgās atbildības un izmaksu palielināšanos, ir nepieciešami valsts atbalsta instrumenti jaunajiem komersantiem.

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz TSP Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un atbild par TSP darba plāna un TSP sēžu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

TSP sastāvā ir 21 TSP Vadības komitejas izvirzīts eksperts, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un Latvijas uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas loceklis un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

TSP sēžu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

TSP sadarbojas ar Saeimu, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo priekšlikumu iekļaušanu atbildīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas tautsaimniecības nozaru intereses efektīvā dialogā ar Ekonomikas ministriju, TSP un citām uzņēmēju organizācijām un valsts institūcijām, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi modeli sadarbībai ar tautsaimniecības nozarēm.

Ekonomikas ministrija un TSP ir noslēgušas vienošanās protokolu par sadarbību ar šādām nozaru ekspertu padomēm – mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības, ķīmiskās un farmaceitiskās rūpniecības, vieglās rūpniecības, būvmateriālu ražotāju, kokrūpniecības, pārtikas rūpniecības, būvniecības, pasažieru pārvadātāju, biznesa izglītības un vadības konsultantu, tūrisma, poligrāfijas nozaru ekspertu padomi.

Parakstot vienošanās protokolu, puses ir apņēmušas apvienot resursus programmatisko dokumentu izstrādei, veikt pasākumus Valdības deklarācijas

ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī vienojušās, ka ekspertu padomes izvērtēs un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

Uzņēmēji ir vieni no nozīmīgākajiem tiesību aktu „izmantotājiem” un vistiešāk ikdienas darbā saskaras ar likumdošanas kontrolējošo ietekmi, tāpēc ir nepieciešams popularizēt uzņēmēju apvienību kā tiesību aktu izstrādes partneru darbu un palīdzēt kāpināt uzņēmēju apvienību kapacitāti.

TSP locekļi un eksperti darbojas šādās padomēs, komitejās un darba grupās:

- Ārlietu ministrijas konsultatīvajā padomē attīstības sadarbības politikas jautājumos;
- Ekonomikas ministrijas Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Būvniecības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Latvijas Tūrisma konsultatīvajā padomē;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Ekonomikas ministrijas Nacionālajā standartizācijas padomē;
- Ekonomikas ministrijas un Finanšu ministrijas Makroekonomiskās situācijas stabilizācijas darba grupā priekšlikumu izstrādei saistībā ar eksporta veicināšanu, ražošanas attīstību, tekošā konta deficīta mazināšanu un citiem jautājumiem;
- Finanšu ministrijas Eiropas Savienības struktūrfondu Uzraudzības komitejā;
- Finanšu ministrijas Eiropas Savienības struktūrfondu Vadības komitejas darba grupā;
- Finanšu ministrijas darba grupā valsts nodokļu politikas izvērtēšanai;
- Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās Informācijas sabiedrības nacionālajā padomē;
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē.

6.40. ielikums

TSP sēdes 2007. gada otrajā pusē

2007. gada 22. jūnijā TSP sēdē tika izvērtēta Uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programma 2007.-2013. gadam un izskatīts jautājums par likumprojekta „Augstākās izglītības likums” 94. pantu, 2007. gada 24. augustā – jautājums par nekustamā īpašuma nodokļa izmaiņām 2008. gadā, 2007. gada 21. septembrī – Eksporta veicināšanas programmas 2005.-2009. gadam Rīcības plāna 2007. gadam īstenošana.

2007. gada 25. oktobrī ir izskatīts jautājums par Latvijas uzņēmumu iesaistīšanu Aizsardzības ministrijas pasūtījumos pēdējos divos gados un turpmākajām perspektīvām.

2007. gada 11. septembrī notika TSP darba grupas sanāksme par priekšlikumu izstrādi grozījumiem normatīvajos aktos uzņēmumu konkurētspējas un eksporta veicināšanai, kuras rezultātā tika izstrādāti un 2007. gada 21. septembrī finanšu ministram iesniegti priekšlikumi grozījumiem likumā „Par pievienotās vērtības nodokli”, likumā „Par nodokļiem un nodevām”, likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un Ministru kabineta 2006. gada 14. novembra noteikumos Nr. 993 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība”.

6.15.2. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome

Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome ir Ekonomikas ministrijas konsultatīva institūcija.

Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes (MVUAP) sastāvā ir 27 mazo un vidējo uzņēmumu un komersantu pārstāvošo nevalstisko organizāciju (dažādu tautsaimniecības nozaru un reģionālo MVU organizāciju) deleģēti pārstāvji. Novērotāja statusā piedalās Ekonomikas ministrija.

MVUAP sastāvs un nolikums ir apstiprināts ar Ekonomikas ministrijas 2004. gada 16. februāra rīkojumu Nr. 49.

MVUAP darbības mērķis ir iesaistīt mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) sabiedriskās organizācijas un nozaru asociācijas MVU uzņēmējdarbības labvēlīgas vides politikas veidošanā un īstenošanā, sekmēt MVU attīstību, sadarbību un Latvijas uzņēmēju konkurētspēju Eiropas Savienībā.

MVUAP galvenās funkcijas ir izskatīt un sekot līdzi tādu jautājumu (normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu) risināšanai, kas ir nozīmīgi MVU uzņēmējdarbības labvēlīgas vides politikas veidošanai un īstenošanai un sekmēt MVU attīstību, kā arī sagatavot priekšlikumus un pieņemt rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem, realizēt dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju un citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām, kā arī starptautiskajām organizācijām, kuras ietekmē MVU darbību un attīstību.

MVUAP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes darbu vada padomes vēlēts priekšsēdētājs.

Padomes sēžu starplaikā rekomendējošos lēmumus pieņem MVUAP Vadības komiteja, kuras sastāvā ir pieci padomes dalīborganizāciju izvirzītie MVUAP locekļi. Padomes darbu nodrošina un sekretariāta funkcijas veic Ekonomikas ministrija.

2007. gada otrajā pusē ir notikušas 5 Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes sēdes, kurās ir skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apmērs un darbinieku prasījums garantiju fondā ieskaitāmās nodevas daļai 2007. gadā un tās samazināšana;
- pārskats par nacionālās programmas "Riskā kapitāla finansējums" darbību;
- Eiropas Savienības iekšējā tirgus politikas pārskats;
- par nekustamā īpašuma nodokli;
- par fiksēto ienākuma nodokli;
- darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība un uzraudzība;
- EUREKA programma;

- atbalsts ieguldījumiem mikro un mazo komersantu attīstībā īpaši atbalstāmajās teritorijās;
- energoefektivitātes programma un tās attīstības gaita;
- u.c.

Padome ir turpinājusi uzsākto pozitīvo un lietišķo dialogu ar uzņēmējus pārstāvošajām institūcijām, Ekonomikas ministriju un valsts institūcijām, kuras atbildīgas par Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanu.

Kā pozitīva tendence jāatzīmē tas, ka sadarbībā ar Ekonomikas ministriju uzņēmēji regulāri tiek aicināti izvērtēt MVU attīstības jautājumus, tās politiku veidojošos programmdokumentu projektus, pirms to pieņemšanas Ministru kabinetā. Sēdēs ir izstrādāti priekšlikumi dažādiem tiesību aktiem, uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmas projektam 2007.-2013. gadam un tā īstenošanas pasākumu plānam, grozījumiem likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un iesniegti atbildīgajās ministrijās.

Lai detalizētāk iepazītu uzņēmējdarbības vidi Latvijas reģionos, MVUAP organizē izbraukuma sēdes, kuru laikā tiek ar pašvaldību vadītājiem un speciālistiem, attiecīgā reģiona uzņēmējiem, tiek apzinātas uzņēmēju problēmas un vajadzības, un kopīgi tiek meklēti to risinājumi.

Izbraukuma sēdēs galvenās sarunu tēmas ir par uzņēmējdarbības vidi un attīstības iespējām attiecīgajā reģionā, par pašvaldību atbalstu uzņēmējiem, kā arī par iespējām uzņēmējiem izmantot Eiropas Savienības struktūrfondu finansējumu un traucējošiem faktoriem.

Lai nostiprinātu Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes lomu uzņēmējdarbības vides uzlabošanā, kā arī nevalstiskais sektors tiktu kompetenti pārstāvēts ES struktūrfondu un atbalsta programmu apgūšanā, MVUAP padomes locekļi un dalīborganizāciju pārstāvji ir deleģēti dalībai šādās padomēs un komitejās:

- Finanšu ministrijas ES struktūrfondu Uzraudzības komitejā;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Ekonomikas ministrijas un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē;
- Rīgas domes Komercedarbības attīstības padomē u.c.

Piedaloties uzņēmēju delegāciju sastāvā ārpus Latvijas robežām, ir noslēgti Padomes sadarbības līgumi ar Azerbaidžānas Republikas un Izraēlas Republikas līdzīgām organizācijām.

Jautājumi, kurus Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome plāno risināt tuvākajās sēdēs, ir:

- iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- nekustamā īpašuma nodoklis;
- uzņēmējdarbības tiesiskās vides pilnveidošana;

- darbinieku struktūras izmaiņas valsts un privātajā sektorā, valsts apmaksāto nodarbināto skaita dinamika;
- pārskats par valsts aģentūrām;
- u.c.

6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome

Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome (VPP konsultatīvā padome) ir Ekonomikas ministrijas izveidota konsultējoša un koordinējoša institūcija, kuras mērķis ir piedalīties ar VPP politiku saistīto jautājumu risināšanā un tādējādi sekmēt labvēlīgas vides izveidošanu VPP projektu īstenošanai un veicināt VPP instrumenta izmantošanu, piesaistot privāto kapitālu publiskās infrastruktūras izbūvei un publiskajiem pakalpojumiem. Tās lēmumi ir rekomendējoši valsts iestādēm un pašvaldībām.

Ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 19. janvāra rīkojumu Nr. 23 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes izveidošanu*” tika apstiprināts tās sastāvs. Tajā iekļauts pārstāvis no Saeimas Tautsaimniecības komisijas, Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Labklājības ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Satiksmes ministrijas, Tieslietu ministrijas, Veselības ministrijas, Vides ministrijas, Valsts kases, Latvijas Pašvaldību savienības, Rīgas Domes, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, Valsts reģionālās attīstības aģentūras, Latvijas Komercbanku asociācijas, Publiskās un privātās partnerības asociācijas, Būvnieku asociācijas, Latvijas Lielo pilsētu asociācijas, Tautsaimniecības padomes, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas, un to vada ekonomikas ministrs.

Savukārt ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 8. februāra rīkojumu Nr. 59 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes nolikumu*” tika apstiprinātas padomes funkcijas, uzdevumi un tiesības, kā arī tās darba organizācija, nosakot, ka Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības struktūrpolitikas departaments pilda VPP konsultatīvās padomes sekretariāta funkcijas un organizē tās darbu.

2007. gada 25. janvārī notika VPP konsultatīvās padomes pirmā sēde (plānots, ka VPP konsultatīvās padomes sēdes notiks ne retāk kā reizi trīs mēnešos), kurā klātesošie tika informēti par situāciju VPP jomā, VPP projektu īstenošanas iespējām, kā arī Ekonomikas ministrijas, LIAA un citu publisko institūciju paveikto VPP attīstībai. Galvenais jautājums sēdē bija Ekonomikas ministrijas izstrādātā Koncesiju likumprojekta izvērtēšana, jo tas pilnībā neatrisina ar šo jomu saistītos jautājumus.

Pamatojoties uz VPP konsultatīvās padomes pirmajā sēdē nolemtu, 2007. gada 8. februārī un 20. februārī notika papildu diskusijas par VPP regulējošo likumdošanas ietvaru, kurā tika skatīti ministriju un citu institūciju iesniegtie priekšlikumi grozījumiem Ekonomikas ministrijas izstrādātajā Koncesiju likumprojektā.

7. REKOMENDĀCIJAS

Līdz ar straujo izaugsmi izveidojās un padziļinājās ekonomiskās disproporcijas – būtisks inflācijas pieaugums un liels maksājumu bilances tekošā konta deficīts. Straujo cenu kāpumu un tekošā konta deficīta palielināšanos pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā veicināja galvenokārt būtiska apstākļu maiņa finanšu un darba tirgū, kurai nebija gatava Latvijas struktūrpolitika. Latvijai ir augsta konkurētspēja kapitāla piesaistē (liberāli kapitāla tirgi, fiksēta valūtas kursa politika), bet vāja spēja efektīvi izmantot iekšzemes un ārējos uzkrājumus. Maz finanšu līdzekļu nonāk ražojošās nozarēs.

Latvijas struktūrpolitikas šī brīža galvenais uzdevums ir nodrošināt privātā kapitāla plūsmu virzienu maiņu par labu uz eksportu vērstām nozarēm. Vienlaikus ne mazāk svarīgs ir politikas virziens, kas saistīts ar uzdevumu mainīt ekonomisko modeli no lēta darbaspēka priekšrocību izmantošanas uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku. Abi šie politikas virzieni ir jārealizē vienlaikus, jo bez pirmā sekmīgas realizācijas nav iespējams otrais, un bez ekonomiskā modeļa maiņas nākotnē atkal var veidoties problēmsituācija saistībā ar ekonomisko stabilitāti.

Privātā kapitāla plūsmu virzienu maiņas politikā par labu uz eksportu vērstām nozarēm galvenās jomas ir saistītas ar uzņēmējdarbības vides uzlabošanu, lai preču ražošana un eksportspējīgu pakalpojumu sniegšana būtu pievilcīga un droša kapitāla ieguldīšanas veids.

Savukārt ekonomiskā modeļa maiņa no lēta darbaspēka priekšrocību izmantošanas uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku ietver vairāku kompleksu pasākumu kopumu, kas saistīts ar zināšanu un tehnoloģiju pārneses veicināšanu ražošanā, lai nodrošinātu augstākas pievienotās vērtības produkcijas ražošanu.

Nemot vērā minēto, mūsbrāt, ekonomiskās politikas svarīgākie, neatliekamākie uzdevumi ir šādi:

– administratīvo šķēršļu mazināšanā:

- pilnveidot uzņēmējdarbības reģistrēšanas un nodokļu administrēšanas procesu, lai vienkāršotu un paātrinātu uzņēmējdarbības uzsākšanu;
- veicināt e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību, lai palielinātu valsts pakalpojumu pieejamību un efektivitāti. Ir jāpabeidz valsts megasistēmas („reģistru reģistrs”) izveide; jāveic visas likumdošanas *ex ante* (sākotnējā) un *ex post* (nobeiguma) auditēšana, lai identificētu visus saskaņojumus un reģistrējumus, kuriem nepieciešamas izziņas no citām valsts institūcijām, jānodrošina, ka tas var notikt automātiski un e-vidē; jāievieš e-paraksts visu

valsts iestāžu ietvaros un jāpaplašina e-paraksta funkcionalitāte;

- pilnveidot valsts līmeņa oficiālās statistiskās informācijas plūsmu, kā arī valsts reģistros un citās informācijas sistēmās iekļaujamo statistisko rādītāju savstarpējo saskaņošanu, lai novērstu atkārtotu informācijas pieprasīšanu no respondentiem. Jāpalielina elektroniski iesniedzamo pārskatu īpatsvars, attīstot iespējas respondentiem iesniegt pārskatus elektroniskā veidā;
- veikt būvniecības nozares regulējošo un kontroles institūciju optimizāciju, lai nodrošinātu būvniecības procesa caurspīdīgumu un uzlabotu būvniecības procesa kontroli. Ir jāsamazina būvniecības projektu dokumentācijas saskaņošanai nepieciešamais procedūru skaits un laiks;
- samazināt ar nodarbinātību saistītās izmaksas, kuras regulē dažādi likumdošanas akti, un radīt stimulus uzņēmējiem dažādu sociālo grupu aktīvākai iesaistīšanai darba tirgū, pārskatot darba tirgus regulējumu. Ir jāsamazina darba devēju apmaksāto darbnespējas lapu dienu skaits no 14 uz 10 dienām, jāveicina dažādu sociālo grupu (invalidi, personas pēc bērnu kopšanas atvaļinājuma, ieslodzītie) aktīvāka iesaistīšana darba tirgū ar dažādiem stimuliem darba devējiem. *Darba likumā* ir jāievieš normas, kuras ļauj darba devējiem un darba ņēmējiem nozares ietvaros vienoties par noteikumiem, kas regulē darba tiesisko attiecību saturu (ģenerālvienošanas);
- uzlabot nekustamā īpašuma reģistrācijas procesu, apvienojot procedūras – ieviešot vienas pieturas aģentūras principu nekustamā īpašuma reģistrācijā, saīsinot reģistrācijai nepieciešamo dienu skaitu un procedūru skaitu;
- **uzņēmējdarbību veicinošas nodokļu politikas un administrēšanas ieviešanā:**
 - palielināt *Valsts ieņēmumu dienesta* darbības efektivitāti, turpinot VID pārveidošanu par institūciju, kas palīdz uzņēmējiem;
 - turpināt pilnveidot nodokļu administrēšanu regulējošos normatīvos aktus, lai, piemērojot soda sankcijas, tiktu ņemta vērā arī vainas pakāpe;
 - veicot izmaiņas nodokļu sistēmā, pilnvērtīgi izvērtēt paredzamo grozījumu ietekmi uz uzņēmējdarbību un tautsaimniecību kopumā, kā arī radīt priekšnoteikumus Latvijas uzņēmēju konkurētspējas uzlabošanai iekšējā tirgū;
 - pilnveidot nodokļu atvieglojumu sistēmu, lai veicinātu pamatlīdzekļu atjaunošanu, modernizējot ražošanu;

- palielināt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, pēc iespējas ilgtermiņā to tuvinot iztikas minimuma līmenim;
- izveidot nodokļu uzlikšanas sistēmu, kas radītu priekšnoteikumus darbinieku finansiālajai iesaistīšanai uzņēmumu attīstībā;
- **konkurences nodrošināšanā un administratīvi regulējamo cenu noteikšanā:**
 - iespējami efektīvāk vērsties pret nozīmīgākajiem konkurences pārkāpumiem, veicot grozījumus *Konkurences likumā* (likumprojekts 2007. gada 20. septembrī pieņemts Saeimā 1. lasījumā). *Konkurences likuma* pieņemšana atļaus konstatēt un novērst nopietnus pārkāpumus, kas būtiski ietekmē konkurences situāciju tirgū (cenas, preču vai pakalpojumu pieejamība), pēc grozījumu spēkā stāšanās pieaugs izmeklēšanu skaits šajā jomā;
 - veikt ienākšanas barjeru un konkurences līmeņa analīzi nozarēs, kuras nodrošina preces un pakalpojumus iekšzēmē (neskaitot eksportu) un kurās ir salīdzinoši augsts koncentrācijas līmenis;
 - izveidot vienotu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas iestādi, lai ieviestu Latvijas situācijai vislabāk atbilstošu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas modeli;
- **uzņēmējdarbības uzsākšanas un finanšu pieejamības veicināšanā:**
 - veicināt jaunu uzņēmumu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar nepieciešamo infrastruktūru un konsultatīvajiem pakalpojumiem, lai atvieglotu uzņēmējdarbības uzsākšanu. Ir jāizveido biznesa inkubatori dažādos Latvijas reģionos un jāsniedz atbalsts tajos izveidotajiem jaunajiem uzņēmumiem;
 - vairāk uzmanības pievērst finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā (pasākumi pirmssēklas un sēklas kapitāla pieejamībai, iespējas saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem) un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās. Jānodrošina MVU un uzņēmējdarbības uzsācējiem informatīvs un konsultatīvs atbalsts, lai veicinātu uzņēmēju izpratni par finansējuma pieejamību dažādās uzņēmuma attīstības stadijās;
 - izveidot ieguldījumu fondu, lai koordinēti realizētu finanšu atbalsta instrumentu ieviešanu;
 - atbalstīt ieguldījumus mikro un mazo komersantu attīstībā īpaši atbalstāmajās teritorijās, lai veicinātu komercdarbības uzsākšanu un investīcijas šajos reģionos;
- **eksporta veicināšanā:**
 - ieviest eksporta kredīta garantēšanas sistēmu, lai palielinātu pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas izcelsmes preču un pakalpojumu eksportu ārpus Eiropas Savienības;
- **palielināt valsts ārējo ekonomisko pārstāvniecību darbības efektivitāti un uzlabot sistēmas integrāciju, paplašinot pārstāvniecību tīklu un nodrošinot koordinētu Latvijas uzņēmēju ekonomisko interešu pārstāvību ārvalstīs;**
- **paplašināt eksporta atbalsta pakalpojumus, lai veicinātu eksporta diversifikāciju un nostiprināšanos esošajos tirgos;**
- **nodrošināt Latvijas uzņēmēju interešu ievērošanu daudzpusējās un divpusējās/reģionālās sarunās, lai veicinātu līgumtiesisko nosacījumu uzlabošanu trešajās valstīs;**
- **elastīga darba tirgus veidošanā:**
 - veicināt iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti, palielinot darba piedāvājumu un efektīvāk izmantojot vietējos resursus. Ir nepieciešams atvieglot jauniešu iesaistīšanos darba tirgū, lai dotu iespēju elastīgāk nodarbināt jauniešus, veicināt jauniešu ar īpašām vajadzībām nodarbinātību, saglabājot pabalstu gadījumā, ja jauniešs strādā, jauno māmiņu elastīgāku atgriešanos darbā. Ieteicams dot tiesības darba devējam izvēlēties noteikt īsāku pārbaudes laiku, bet kā maksimālo pārbaudes laiku likumā noteikt 6 mēnešus. Vēlams veidot darba tiesas, kas dotu iespēju efektīvāk un ātrāk atrisināt darba strīdus. Ieteicams darba devējam nenoteikt pienākumu segt izdevumus, kas saistīti ar mācību atvaļinājumu apmaksu, sedzot tos no valsts budžeta;
 - risināt nodarbinātības strukturālās problēmas, atbalstot centienus iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un atvieglot darbaspēka mobilitāti, it īpaši uzlabojot transporta infrastruktūru;
 - samazināt nedeklarēto nodarbinātību, atvieglot nodokļu slogu uz nodarbinātību un paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot darba tiesību normu ievērošanas kontroli, paaugstinot sabiedrības informētību par darba tiesību jautājumiem, stiprinot arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanos uzņēmēju organizācijās, lai radītu labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai;
 - pilnveidot darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma regulēšanas sistēmu, tajā skaitā, nodrošinot darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu sagatavošanu;
- **efektīvas, drošas un ilgtspējīgas enerģijas piegādes nodrošināšanā:**
 - veicināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu elektroenerģijas un siltumapgādes ražošanā,

ņemot vērā valstī pieejamos resursus un potenciālu, tādējādi mazinot atkarību no importētajiem energoresursiem;

- attīstīt bāzes elektrostaciju projektus, izvēloties elektrostaciju veidus, kas nodrošinās resursu piegādes garantijas un ilgstspējību, kā arī paaugstinās valsts pašnodrošinājumu enerģētikā;
- **energoefektivitātes uzlabošanā:**
 - īstenot daudzdzīvokļu māju renovācijas veicināšanas valsts atbalsta programmu, veicot dzīvojamo māju energoauditus un renovācijas projektus, kā arī vienlaikus palielinot kopīpašnieku ieinteresētību un atbildību dzīvojamo māju renovācijā;
 - īstenot Eiropas Savienības Struktūrfondu 2007.-2013. gadam darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” prioritātes „Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana” pasākumu „Mājokļa energoefektivitāte”, veicot daudzdzīvokļu māju un sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumus;
 - integrēt energoefektivitātes politiku citās nozaru politikās (nodokļu, transporta, reģionālajās);
- **zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanā:**
 - sekmēt zinātnieku un komersantu sadarbību, veidojot *Kompetences centrus*, lai veicinātu

pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju īstenošanā, kā arī Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktus un Tehnoloģiju pārneses centrus, lai mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci augstskolās un zinātniskos institūtos;

- atbalstīt uzņēmējdarbību ar augstu pievienoto vērtību, sekmējot investīcijas pamatlīdzekļos un apgrozāmos līdzekļos;
- atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, veicinot komersantus izvērst rūpnieciskos pētījumus, ieviest ražošanā jaunus produktus, pakalpojumus un tehnoloģijas, nostiprināt rūpnieciskā īpašuma tiesības;
- atbalstīt augsti kvalificētu darbinieku piesaisti;
- plānot plašākas izglītības un pašapziņas celšanas aktivitātes jauniešiem – potenciāliem uzņēmējiem un sekmēt eksakto zinātņu un uzņēmējdarbības studentu mijiedarbību ar kopīgu pasākumu starpniecību.

Konsekventi īstenota struktūrpolitika sekmēs ekonomiskā modeļa maiņu no lēta darbaspēka priekšrocību izmantošanas uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku, kas būs pamats iedzīvotāju dzīves līmeņa palielināšanai. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviena cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.